

બુદ્ધિવિદ નેકનામદાર મહારાજા
 સરશ્રી નટવરસિંહજી સાહેબ બહાદુર
 કે. સી. એસ આર્મ. ઈ. - પોરબંદર.

દીર્ઘાયુ પ્રજાપ્રીય યુવરાજ નામદાર
શ્રી. ઉદયભાણુ સા. બહાદુર - પોરબંદર.

નિવેદન

પ્યારા મહેર ભાઈઓ !

તમો સર્વ ભાઈઓએ મહેર જવાંમદે ભાગ ૧ લો તથા ૨ નો વાંચ્યા હશે અને એ ઉપરથી તમારા સર્વના જાણવામાં આવ્યું હશે કે મહેર જેવી શરવીર કામનો ઇતિહાસ જે દટાએલો છે તેને પ્રસીદ્ધિમાં લાવવાનો મારો પ્રયાસ છે. મહેર જ્ઞાતિમાં થઈ ગયેલા શરવીર દાતા અને ભક્ત પુરોના જીવન ચરિત્રો પણ તે પુસ્તકમાં રજુ કરેલ છે.

મહેરોના વડવાઓની ઉદારતા, વીરતા, ધર્મ, પરાયણતા, બીજાઓના ભક્ષા માટે ફના થઈ જવાની તમન્ના, સ્વમાન, અને ધર્મને ખાતર સર્વ પ્રકારનો ભોગ આપવાની તત્પરતા આદિ ઉંચ ગુણો જ્યારે આપણે એ વડવાઓના ચારિત્ર વાંચીએ ત્યારેજ વાંચીને જાણીએ વાંચવાથી સહેજે જણાઈ આવશે કે ક્યાં આપણા વડવાઓની વીરતા ? અને ક્યાં આપણી કાયરતા ? ક્યાં એમની ઉદારતા અને ક્યાં આપણા હૃદયની કંગાલતા ! ક્યાં એમની ધર્મ પ્રત્યેની દ્રઢ શ્રદ્ધા ! અને ક્યાં આપણા દીવની શુષ્કતા ! ક્યાં એમની સેવા પરાયણતા ! અને ક્યાં આપણી સ્વાર્થતા ? ભાઈઓ ? આપણા વડવાઓના મહાન ગુણો તરફ આપણે નજર કરીશું તો અત્યારે તેઓમાં અને આપણામાં આશ્ચર્ય જન્મીને જેટલો તફાવત લાગશે.

જનાં પણ આપણા વડવાઓના એ સદ્ગુણોનો વારસો આપણામાં કંઈક અંગે છે. તો એ સદ્ગુણોને ખીવવવા અને ઔર વધારો કરવા પ્રયત્ન કરવ. જરૂર છે. આપણા વડવાઓએ જે વીરતા અને સાહસીકતા ભરેલાં કામો કરીને કીર્તી મેળવેલી ને તે કીર્તીમાં જરા પણ ઝાંખપ ન આવે તે માટે સાવચેત રહીને પ્રયાસ કરવા જરૂર છે.

આજ દીવસ સુધી મહેરાનો ઇતિહાસ ત્રસીદીમા આવ્યો નહોતો. આપણને ડેટયાક સુદની ગણનામા ગણના અરે! આપણે પોતે કાણુ છીએ એનું આપણને પણ પુરૂ જ્ઞાન ન હોતું આપણે પોતેજ આપણુ સ્વરૂપ ભુલી ગયા હતા અને એ મુળસ્વરૂપને ઝોળખવા માટે મહેરાના ઇતિહાસની ખાસ જરૂર હતી.

ભાઈઓ! યાદ રાખજો કે જે જાતિનો ઇતિહાસ નથી તે જાતિની કદિ ઉન્નતિ થવાનીજ નથી.

મહેર જાતિનો ઇતિહાસ મેળવવા માટે મે મારાથી બનતી મહેનત કરી છે.

મહેર જવામદ્ ભાગ ૨ ને છપાવવા માટે રૂ. ૧૨૫૦ની મદદ ભાઈ શ્રી માણજીભાઈ સાજડીયાજી વાળાએ આપી હતી તે માટે હું સમસ્ત મહેર ભાઈઓ તરફથી તેમનો ઉપકાર માનું છું અને ધન્યવાદ માનું છું.

આવી રીતે જાતિ અભિમાન રાખીને મહેર જાતિ હીતના કામમા મહેરજાતિ ભાઈઓ મદદ કરે છે અને કરતા રહેશે એવી આશા ગણુ છું.

આજે મહેર જવામદ્ ભાગ ૩ ને તમારી સનમુખ રજુ કરે છું જે મહેર ભાઈ આ પુસ્તકની ખરીદી કરે તે માત્ર પોતે વાચીને તેમણે કપાટમા કે પેગીમા મુકી દેવું નહીં પણ અભણ મહેર ભાઈઓને વાચી સંભળાવવું આવી રીતે દરેક ભણેના મહેર ભાઈઓ આ કાર્યનો પ્રચાર કરશે તો તેમણે સાગમા સારૂ જાતિ હિતનું કામ કર્યું છે એમ હું માનીશ.

આ મહેર જવામદ્ ભાગ ૩ જામા મહેરાની મુળ સ્થીતી તેમનો વખત, ભાષા, પોષાક, અન્નદારો, રહેણી કરણી રહેઠાણ તેની રાજ્ય પદ્ધતી વીગેરે જ્ઞાનની મારાથી બનતો મહનતે બની તેટલી મે દક્ષીકત મેળવી છે તે વાચો વીચારો રૂઝમા ધારણુ કરો.

લાઈઓ ! સમન સમયનુ કામ કર્યેજ જન ડે એક સમય એવો પણ હતો - મહેર ગજપુત છે તેથી એ મહેર ગજપુતોના વડવાઓના શીર પર છત્ર ધરાતા અનેક દાસદાસીઓ તેનો પડતો એન ઝીના તૈયાગ ગહેતા જેની જાહોજનાથી વૈભવ રાજ્ય સપતી ખીજીઓને આશ્ચર્ય પમાડે તેવી હતી, જે મહેર જાત એક વખત ઉન્નતના શીખર પર હતી તેજ મહેર જાતી આજે ત્યાથી ગમડતી ગમડતી અવનતીની ખીણમાં આની પડી અને જાતીનો મોટો ભાગ અત્યાગ દુ ખમય અને ક્યેશમય જીવન વીતાવી ગઈ છે આનાથી દુ ખ અને ખેડની બામન ખીજી શુ હોય ?

વહાલા ભાઈઓ ! ચડતી પડતી થવી એ તો અનાદિ કાળથી સૃષ્ટિનો કાર્યક્રમ ચાલ્યો જ આવે છે એમા કાઈ ખેડ પામવા જેવું નથી

કાચ પુરૂષને પોતાના માર્ગમા કાઈ દુ ખ અને વીપતી આવે તો ગભરાય, હતાશ થઈને આવતી મુશ્કેલીઓ દુર કરવા કાઈ પ્રયાસ કે પુરૂષાર્થ કરતો નથી અને પોતાના મનની નબળાઈને લીધે વધારે મશ્કેલીમા મુકાય છે પોતે તો એ કાર્નમા આગળ વધવા પ્રયત્ન કરતોજ નથી પણ કરતો હોય તેને પણ નીરઉત્સાહી જનાનવામા તથા તેના કામમા વિન નાખવામા જનતો પ્રયાસ કરે છે જેથી પોતે મુશ્કેલીમા મુકાય છે અને ખીજીઓ કામ કરનારાને મુશ્કેલીમા મુકે છે

ન્યારે દિમતમાન પુરૂષોના પરદુ ખના કુચિ આવી પડે અને અનેક પ્રકારની મુશ્કેલીઓ સામે આવી પડી ગ્હે છતાં પોતાના આત્મનગ વગે એ મુશ્કેલીઓને દુર કરવા પ્રમળ પુરૂષાર્થ કરી આગળ ધમે છે પણ પોતે લીવેતુ કાર્ય તજ દઈને કાચરની ગણનામા ગણાતો નથી

ભાઈઓ! આપણી જ્ઞાતિ ઉન્નતી માટે પણ પ્રયત્ન પ્રયાસ કરવાની જરૂર છે. આપણને એ માર્ગે ધણી વીંધો આવ્યાં છે અને ૬૭ પણ મુશ્કેલીઓ આવશે. આપણી ઉન્નતી માટેના માર્ગમાંથી પાછા પાડવા માટેના પણ પ્રયાસો થયા કરશે છતાં ધીરજ રાખીને આપણે આપણું જ્ઞાતિ હિત કરવાનું 'ધ્યેય સુકૃતું' જોઈએ નહીં. આપણે એક પ્રકારે જ્ઞાતિ હિતના કાર્યમાં ન ફાવ્યા તો બીજો પ્રકારે એ કાર્ય કરવું કાર્યના પ્રકાર બદલવા પડે તો બદલવા પણ આપણું ધ્યેય તો એકજ હોવું જોઈએ. આવી રીતે આપણે તો કોઈ પણ પ્રકારે જ્ઞાતિ ઉન્નતીના કાર્ય કરતા જ રહેવાનું છે.

વહાલા ભાઈઓ! અજ્ઞાન રૂપી ધોર નીંદ્રામાં સુતા પડેલા આપણે અત્યારે આપણી હિત અહિતનું પણ આપણને લાગ નથી માર્ગ લુપ્તેલા એવા આપણે મીઠ્યા અભિમાનના પ્રવાહમાં તણાઈને જ્ઞાતિ હિતનું જે મહાન જરૂરનું કાર્ય છે તે કાર્ય કરવા તરફ આપણી જ્ઞાતિનો મોટો ભાગ બેદરકારી ધરાવી રહ્યો છે.

હું સર્વે ભાઈઓને વીનંતી કરું છું કે આ સમય અજ્ઞાન રૂપી ધોર નીંદ્રામાં સુઈ રહેવાનો નથી. તેમ બેદરકાર બનવાનો નથી.

પ્યારા ભાઈઓ? હોહો! જાગો! મહેરજ્ઞાતિના બસાના કાર્ય માટે જ્ઞાતિની ઉન્નતી માટે કમર કસો? સંપ અને ઐક્યતા ધારણ કરી થોડા થોડા સ્વાર્થનો પણ ભોગ આપો અને બની શકે તે પ્રમાણે જ્ઞાતિ હિત કરવા તત્પર રહો. એમાંજ સમગ્ર મહેર જ્ઞાતિનું કલ્યાણ છે!

પ્યારા ભાઈઓ? તમો જરા જીવો તો ખરા? દરેક જ્ઞાતિ પોતપોતાના જ્ઞાતિનું હિતના કામ કરવા આગળ વધી રહી છે.

પોતાની જ્ઞાતિમાં સંપ, ઐક્યતા, જ્ઞાતિ સુધારણા, કન્યાદેવવણી,

બાળ કેલવણી વીગેરે જ્ઞાતિ હીતના કામ કરામા પ્રમગ પ્રયામ કરી
ગહેય છે

જે મહેરના વડનાઓ કાઈના પણ ગુણ કામમા અને કાઈના
બનામા સુધી મોખરે ગહેતા તેજ મહેરના સતાનો પોતે પોતાનુ
હીત કરવા સૌની પાછળ ગહેશે ?

બાઈઓ ? શુ મહેરની સ્થિતી ! ચૈતન્ય વગરના મહાના
જેવી છે ? એ મહાને શીયાગ, ગીધ, વર, કુતરાઓ, સમગાઓ, વીગેરે
ચુથ્યા કરે એનું રક્ત પીધા કરે અને એ આપણે મુજે મોઢે ન્લેયાજ
કરવાનુ છે ? શુ આવી દુખદ અને ઝગી હાલતમા ડનન પુરુ કરવાને
માટેજ હાનની મહેર જ્ઞાતિ જીવી ગઈ છે ? બાઈઓ વીચાર કરજો ?
બહુ હંડા ઉતરી વીચાર કરજો ? આવીને આવી સ્થિતીમા જો આપણે
જીવન વ્યતીત કરીશુ તો હજુ આગળ આપણી શુ દુખ હાયક દશા
થશે તેનો ખ્યાન કરવો પણ મુશ્કેલ થઈ પડશે.

“બાઈઓ જાગ્યા ત્યાથી બચાર” એ કહેવત યાદ કરો અને
પ્રમાદ, આજસ અને બેદગમગી તજ દીઓ અને આપણી મહેર જ્ઞાતિની
ઉગતી પ્રજા (મહેરના બાળકોને)ને જ્ઞાતિ ગેરાની સાથે માતા પીતા
કુટુંબીઓ અને સમજની શેના કરવા માટે તૈયાર કરે મહેરના માળકાને
સારા સસકાર પાપ્ત થાય અને તેઓ ન્યાય નીતીને માર્ગે ચાલીને
તેનામ્મ દયા, પ્રેમ, પરાપકાર, વીરતા, ધીરતા, નીનન, વીવેક આદિ
સદગુણો પણ પ્રાપ્ત થાય અને તેઓ સાચી કેળવણી મેળવી પોતાનુ
તથા જ્ઞાતિનુ હીત કર્તા થાય તેવા તેને તૈયાર કરજો તોજ આપણી
ઉત્તિ થશે.

પ્યારા બાઈઓ ! આજથી ૨૬ વર્ષ પહેલા આપણા પરમપૂજ્ય
સ્વામીજી શ્રી આત્મપ્રમસજી (નાગાર્જુન ગણુભાઈ)ને આપણી મહેર
જ્ઞાતિની દુખદ દશા જોઈને તેના રૂપને આઘાત થયો અને એમને
એમ થયું કે જે જ્ઞાતિમા હું જનમો છું તે જ્ઞાતિની આ દશા ?

મહેર જ્ઞાતિની કિન્નની માટે મહેરનાં બાગકો સંસકારી ધર્મવાન અને કર્નવ્ય પરમ્પરુ બને તે માટે મહેરબાઈઓને ઉપદેશ આપવા માટે અથામ પરીશ્રમ વેડી ઘેરેઘેર કર્યા અને એ વરસ તસ્તી લઈને પ્રજા પ્રયાસ કર્યો એ સદુ આપણા જાણવામાં છે ખરી રીતે તો મહેર જ્ઞાતિની ઉત્તી માટેનાં બીજ તો તેઓશ્રીએ જ શેપેલા છે મહેર જ્ઞાતિ એ રૂણમાંથી દહી પણ મુક્ત થઈ શકે તેમ નથી.

તેઓશ્રીએ હોર વચન સંભળાવીને પણ આપણા દીન માટે ધણું ધણું કર્યું છે.

સુદર્શન જેમ ખાવામાં હોયું લાગે પણ તે પેટમાં જાય તો ધણો ગુણ થાય. તેવી રીતે પરમપૂજ્ય સ્વામીશ્રીએ કેવળ આપણા ભક્ત માટેજ હોક શબ્દોમાં ઉપદેશ આપેલ છે એવો સ્વર્ગો અર્થ કરી ને બોધ લેયું તો એમના ઉપદેશમાંથી ધણું જાણવાનું મળશે મહેર જ્ઞાતિના ભક્ત માટે પૂજ્ય સ્વામીશ્રીએ એ વરસ બહુ પ્રયાસ કર્યો એ આપણે સદુ જાણીએ છીએ ત્યાર બાદ તેઓશ્રીના શુદ્ધેવની આગાને આધીન થઈ એ કામ તેને હોયું પડ્યું.

પૂજ્ય સ્વામીએ અધુરું મોકલું જ્ઞાતિ લીનું કાર્ય મારે બાગળ ધણાવવું એ મારી પણ ફરજ છે. જેમ મને સમજનાં મેં પણ આર વરસ મારાથી બનતો પ્રયત્ન કર્યો, અને જ્ઞાતિના ભક્ત માટે મારી ભુદ્ધિ અનુસાર શુદ્ધ દીક્ષથી બની શક્યું તે કર્યું છે. હજુ દરું છું અને કરીશ.

પૂજ્યપાદ સ્વામીશ્રી જે ભાવનાથી જે પદ્ધતીથી મહેર વિદ્યાર્થીઓને શીક્ષણ આપવા ધારતા હતા. તે ભાવના મુજબ તો હું કંઈ કરીશક્યો નથી.

તેઓશ્રી જેવા પ્રકારની વિદ્યાઓને કવચી આપવા ચાહતા

હતા તેવી કેવળથી આપવાની માગમા યોગ્યતા ન હોવાથી તેમજ એવા ઉચ્ચ શીક્ષણ આપવાને માટે દરેક પ્રકારની અનુકૂળતા ન હોવાથી પૂજ્ય સ્વામીજીને સતોત્ર યાપ તેમજ મહેર જ્ઞાતિ બાપ્તિઓને મનોત્ર યાપ તેવું કામ તો હું કરી શક્યો નથી છતાં મને એક માન્યતા માગ મનને સતોત્ર અને આનંદ છે કે સાચા દીવથી અને તન મન અને ધનથી મારી ભુદ્ધિ અનુસાર હું મારી જ્ઞાતિની ગેરા કરી ગલો છે મારા બાપ્તિઓ મારી શેવાની કદર કરે ન કરે તેનાં મને સ્પૃહા નથી જ્ઞાતિ તરફથી માન મોટાઈ કે સારી કામગીરીનું સરગીશીકેટ મળે એવી જગ પણ અભીનાયા નથી હું મહેર જ્ઞાતિમા જનમ્બે એટલે મારી જ્ઞાતિના બના માટે કદ જાને તે કરવું એ મારી ફરજ છે એમ ધારીને હું કામ કરી ગલો છું ખરી રીતે તો આ જ્ઞાતિ શેવાનું કામ કરવાની પ્રેરણા ઉત્પન્ન કરનાર તો પૂજ્યપાદ સ્વામીજી શ્રી આત્મ પ્રકાશજી જ છે એટલે તેઓજ આપણા ખરા હીતચ્છુ છે અને આપણા પૂજનીક છે વદનીય છે એમનો ઉપકાર આપણે ભુલીએ તો પ્રભુના ગુનેહગાર જરૂર બનીએ

મે તો જ્ઞાતિ શેવાના કામમા મારે પોતાને હકાપણે ચાલીને જ્ઞાતિની શેરા કરવાને બદલે મારી જ્ઞાતિ માગપર નારાજ થાય તેવી જ્ઞાતિ સુધારા વીગેરે કેટલીક કુગેવા મ્મી હું મારા ગેવાનો માર્ગ ભુલ્યો હો છતાં મહેર બાપ્તિઓમા બના અને સત્જન મહેર બાપ્તિઓએ મારી એ ભુનો તરફ નજર ન કર્યા મારા પ્રત્યે લાગણી વધારતા રહ્યા તે એ એમની બનાઈ અને એમની મોટાઈ છે હું તો અનેક ભુનોથી ભરેલો છું ખરી રીતે તો મહેર જેવી મોગી જ્ઞાતિનું આગેવાનીપણ લઈને જ્ઞાતિ શેવાનું કાર્ય કરવું એ તો કોઈ મહાન અનુભવી ભુદ્ધિશાળી અને ઉચ્ચ ચારિત્રવાન પુરોનો એ મમ હવું પણ મહેર જ્ઞાતિના એરા ગુણવાન

અને ઉંચ ચારિત્રવાન મહેર ભાષ્યોએ આ જાતિ શેવાનું કાર્ય હાથમાં ન લીધું અને હું બહુ ડાહ્યો છું એમ મારા મનથી મેં માની લીધું. અને આ શેવાના કામમાં હું જોડાયો. અને કેટલાક જાતિ ભાષ્યોએ તરફથી મારી કામગીરીના બદલામાં (ખાસકાં ખાવાનો) સીરપાવ પણ મળ્યો.

શેવાના માર્ગમાં તો પ્રતિકુળતા દુઃખ કટુવચનોના પ્રહાર સહન કરવા અનેક પ્રકારની મુશ્કેલીઓનો સામનો કરવો અને તે સાથે સાથે જાતિભાષ્યોનાં ખાસકાં ખાવાં અને કામ કરવું આવી જેની તૈયારી હોય તેજ શેવાના માર્ગે ચાલી શકે.

જેને મહેર જાતિની બીજામાં સેવા કરવાની અભિલાષા હશે તો તેણે ધીરજનું બખતર પહેરી બહેરા અને મુંગા બની ગુદ્દ દીલ રાખી કોઈપણ પ્રકારના માન કે અપમાનની દરકાર રાખ્યા વીના જે મેવાના માર્ગે પર ચાલશે તો જ શેવા કરી શકશે.

આવી ચોખ્ખા મેજવી મહેર જાતિસેવાના કાર્યમાં કોઈ પણ મહેરભાષ્ય જોડાશે તો તેના હું પણ પુછ્ય.

આ મહેર જ્વાંમર્દ ભાગ ૩ એ આ પુસ્તકનું નામ છે. તો મહેર જ્વાંમર્દ એટલે મહેર જાતિના વીર પુરૂષો.

જેવી રીતે આ પુસ્તકમાં વીર પુરૂષોનો અને બક્ત પુરૂષોનો ઇતિહાસ લખવામાં આવેલો છે તો આ પુસ્તક જેમના ચર્ચોમાં અર્પણ કરવું એઓ મહાસય પણ વીરતાના અને બક્તના કે મહાત્માના ગુણ ધરાવનારા હોય એવા ગુણવાન મહાપુરૂષો મહેર

જાતિમાં જ હોય તો આ પુસ્તક એમના પરીત ચળોમાં આ પુસ્તક અર્પણ કરવાની મારી લાવના છે. અને મારી એ લાવના યોગ્ય છે એમ તમોને પણ લાગશે. મહેર જાતિની ઉત્તરી માટેના પ્રથમ બીજ રાપનારા આપણા પૂજ્યપાદ સ્વામીજી શ્રી આત્મપ્રકાશજી કે જેમના રૂઢવના ઉઠાણમાં હજુ પણ મહેર જાતિનું લીત કેમ થાય એવી લાવના રમી રહેલી છે મહેરનું અહીંત ચતુ ગોઈ હજુ પણ જેનું રૂઢવ કેમથી ઉઠે છે અને મહેર જાતિની દુઃખદ હાલ જોતા જેનું રૂઢવ દ્રવી જાય છે એવા મહેર જાતિના સાચા સત સાચા લીતેરજી મહેર જાતિ ઉદ્ધારક પૂજ્ય ચરણ સ્વામીજી શ્રી આત્મપ્રકાશજીના પરીત ચળોમાં આ મહેર જવામદે ભાગ ૩ જે એ નામનું પુસ્તક સમન્ત મહેર જાતિ વતી અર્પણ કરે તો તે વ્યાજખી ગણાશે.

મારા પ્યાગ મહેરભાઈઓ ! પૂજ્ય સ્વામીજી શ્રી આત્મપ્રકાશજી (નાગાર્જુન રાણાભાઈ) માગ પૂર્વાશ્રમના વડીલમજી છે જેથી કરીને એમના પ્રત્યે પ્રેમવશ બનીને અથવા તો એમને માત્ર એક વડીલ સહોદર તરીકે જ ગણીને આ પુસ્તક અર્પણ કરે છું એમ માનવાનું નથી.

પણ જે મારી મહેર જાતિની દુ સેવા કરી ગઈ છું એ મહેર જાતિના બધા માટેના હાર્મની શરૂઆત તેઓશ્રીએ કરેલી તે આજ ૨૬ વરસો થયા છતાં હજુ પણ તેઓશ્રીના રૂઢવમાં મહેર જાતિ હીત માટેની ધગથ તો એવી ને એવી જ જોવામાં આવે છે.

મહાન પુત્રોની લાવના તો એવી હોય છે કે આખા જગતનું કલ્યાણ કેમ થાય તો એ ન્યાયે મહેર જાતિના કલ્યાણ માટેની એમની લાવના એવીને એવી ગહેતી હોય તો તે વ્યાજખી જ છે.

મહેઠ જાતિમાથી કોઈ પણ મહેઠા ના કલમા મહેઠ જાનિના
લડા મો આટની લાગણી તેમ તેના મહેને મો પણ મને માન છે

પૂત્ત્ર સ્વામીજીને આ પુસ્તક અર્પણ કરવાની મારી ભાવના
બ્યાજની છે એમ તમેને પણ લાગે જ એટલે આપણી જાતિમા આવા
સત મહાત્માઓના ચરણોમા આવા પુસ્તક અર્પણ કરવામા આવે
એ જ શ્રેષ્ઠ ગણાય એમના આસીર્વાદથી પણ અને એમની કડી
ભાવનાથી પણ આપણા જાતિસેવાના ૧૭ મુગમ થઈ પડે એમ
માની નમ્ર ભાવે સમગ્ર પુસ્તક અર્પણ કરવા નક્કી કરે છું

રામપ્રસ્થી માસદેન રાણા

અર્પણ પત્રિકા

પરમ પૂજ્ય કૃપાસિદ્ધ શ્રી સ્વામીજી શ્રી આત્મપ્રકાશજી

(નાગાભૃંન ગણાભાઈ) (બખગડા આશ્રમ)

પૂજ્ય સ્વામીજી આપશ્રીમાને યુવાવધામા અસારનો બહોળો અનુભવ લઈ આક્રિકા જેવા દેશમા જઈ ત્યાં પણ ખીજતેગ કરી વહેવારીક અનુભવ પણ ધણે મેજાયો. આપશ્રીના પૂર્વના મહાપુરુષ પ્રભાવે અને પરમાત્માની પાગવાર કૃપાને પગિણામે આપશ્રીને યુવાવધ્યામાજ સસાગની અસારતા સમજાણી અને હૃદય, અસાગ સસારથી પાછુ હંકયુ

સસારના સુખ, ભોગ, વિવાસ અને વહવારિઃ કાર્યો તજી આત્મસ્વરૂપ ઓળખવા માટે સસાર ત્યાગ કર્યો અને બ્રહ્મનીષ્ઠ પરમ પૂજ્ય પરમવદનીય શ્રી સદ્ગુરોત્તમ શરણુ લઈ આપશ્રીએ આપની હૃદય ભાવનાને સફળ કરી છે

આપશ્રી વીરકતા દશામા જીનન વ્યતીત કરતા હોવા છતાં પણ આપશ્રી જે શાંતિમા જનન્યા છે એ જ્ઞાતિ અત્યાગ પોતાના વડવા જોતી ઉત્તમ કિર્તિનો ખ્યાલ જુલો પોતાનું સ્વરૂપ જુલો અને દિન પ્રતિદિન ધર્મકીન, સન્ધ્યા હિન બનતી આપશ્રીએ જોઈ અને આપ શ્રીના કામગ હૃદયમા આઘાત થયો સાચા સતો પ્રાણી માત્ર પર દયા ગખનારા હોય છે એ પ્રમાણે મહેર શાંતિ પર દયા અને પ્રેમ હોવાને લીધે મહેર શાંતિની ઉન્નતી કેમ થાય ? એ ભાવના જનમત થતા આપશ્રી આપના આત્મકલ્યાણને માર્ગે આલતા હોવા છતાં પણ સાથે સાથે મહેરશાંતિનુ ભયુ થાય તો એ બનાના કામમાં હું પણ નિમિત બનુ તો કીક એમ આપશ્રીએ નક્કી કર્યું અને મહેરના ગામડામાં ફરીને તેને તેના સ્વરૂપનુ અને કર્તવ્યનુ જ્ઞાન કરાવવા

કર્તવ્યને પથેથી પાછા હટનાર કાવર પુરુષોને નવું જોમ પેદા કરવાની રજુ બેરી છે.

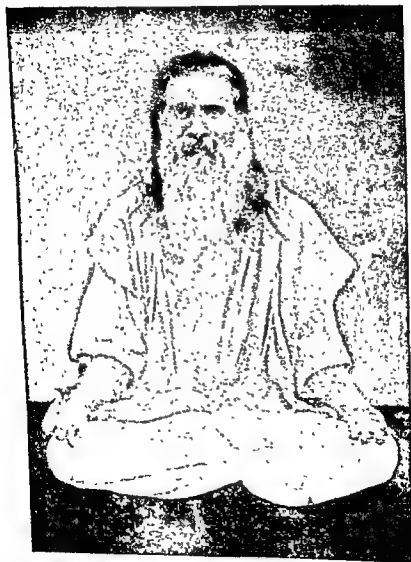
મારા મહેર ભાઈઓ, આ મહેર જવા મદોના પુસ્તકો વાંચી અને તેનામાં વીરતા, ધીરતા, સાહસીકના, ધર્મ પરોપણતા, અને ખગેપકારની ભાવનાઓ એમનામાં છે તેથી વીરોચ જનમત કરે એવી મારી સદા માટે પરમાત્મા પામે નમ્ર પ્રાર્થના છે.

દાસાનુદાસ

વાનમસ્થી માસદેવ રાણાભાઈ
ના સાષ્ટાંગ દંડ વત મણીમ

પરમવંદનીય પરમપૂજ્ય સ્વામીજી શ્રી આત્મપ્રકાશજી
(નાગાર્જુન રાણાભાઈ) ગજરલા આશ્રમ.

ઉપેશ આપેા મહુને નમન કરવાનો આપશ્રીનો દહેરો મહેરો માણસ પણ સાબગી શકે તેવો એ દહેરો આપશ્રીના હૃદયના ઉડાણ માયી બહાર આવ્યો હતો એ દહેરામાં પરિત આત્માનો એ અવાજ હતો. મહેરને નમન કરવાનો પદમર હતો તેની પહેલી કીરી જ મહેરને નમન કરવા બમ ડે અને તે એ

‘ વીર માગ મહેર ધ્યાન નં સુતા હજી ઘેનમાં ’

૨. દહેરા આપશ્રીએ મને માગ મહેરાના મમનના દિડોળા પર મેમી સભાગાવ્યો.

એ દહેરાનું ૫ આપશ્રી પૂરૂ ન મોલી શક્યા આપશ્રીની અને મારી આખોમયી આસુની ધારા ચલી. બગના હૃદયના એ આસુ તો પગમટપાણુ પગમાત્રા જ નોઈ શક્યા. આપશ્રીનો એ દહેરો છપાવી મહેરને ગમે ગામે મે છપાવી મોખ્યાવ્યો.

પૂર્વની ‘ આત્મીનો નાલો ડે ૩ અમે મહેર પૂર્વના પાપ સમગરને કીરે વમડમયી વીમૂખ મનતા જઈએ ડીએ. અમારા ભદા મારે અમને અનમાર્ગે ચક્રવચ મારે અમારી ઉત્તિ મારે કાઈ કિતે-હુ જગડવા પ્રગ્ન રે તો પણ અમે એમ કરા નગીએ એમ છીએ ૧ અમાનો અમુની નિંદા છે પણ આપશ્રીના હૃદયના ઉડાણમાં મહેરનું બનુ થા’ એ ભાવના પ્રમગ હોવાથી એ ભાવના નેજ પ્રનાપે ઘોડા મહેરો નાગના પણ ખર એમને સમગ્રણુ અને જ્ઞાતિ દીવના મર્દના મનની મ. (તન મન અને ધનથી) કરવા કરમ મ્મી નવનન ચરેશએ ભાઈઓનીજ સરસ્થી મહેરજ્ઞાતિ ભવન એ

નામની મંરથા આ જે મહેરજાનિની ઉત્તની માટે જનનો પ્રલમ્પ દેવી રહી છે.

હજુ મહેર ભાઈઓનો મેટો બામ થોર નીકામાં મુતો પડ્યો છે એને પોતાની જાનિના હીન માટેનો કંઈ મતલબ નથી કંઈ જરૂર નથી માત્ર પોતાનું અને પોતાના બાલ જવ્યાનું કોઈ પણ રીતે પણ પેટ કેમ ભરાય એ શીકરમાં રહીને એમનું જીવન ચીનારી રહ્યા છે.

પરમદુષણુ પરમાત્મા એમને મહેર જાતિ હીના ગેવાના કાર્યમાં ભોગવા માટે સદ્ગુહિ આપે એજ પ્રાર્થના !

પરમ પૂજ્ય સ્વામીશ્વર ! આપશ્રીએ મહેરના લગ્ન માટે બહુ કશું છે એમો મહેર જાતિ આપની સત્તાને માટે રૂંધી છે અને સદા રહેશું. એ રૂંધમાંથી મુક્ત થઈ શકાય તેમ નથી.

આજે આ મહેર જ્યાં મદ્રી સામ ઠ જો એ નામનું પુસ્તક આપશ્રીના પરીન ચરણ કમળમાં અમન મહેરોની વતી મુકું છું તે સીકારગોશ્વ.

આપશ્રી જાણો છો કે હું લેખક નથી. વિદ્વાન પણ નથી. તેમ કંઈ જાણોનો પણ અભ્યાસ નથી એટલે આ પુસ્તકની લખાવટમાં અનેક ભુલો છે તે તરફ નજર ન કરતાં મહેર જાનિના લગ્ન માટે મહેર જાનિની જાણ હીલથી ગેવા કરવા માટેની માગ હલકની ઉંચ જીવના તે એ તરફ નજર કરશે તો અમનરો કે આ પુસ્તકમાં મારી રહ્યા જાતવજા ખાતરનું મદ્ર આ વખાણુ નથી જાનો મહેરોને જે જાણ અપાવું જીવ કરાવતો પડ્યો છે

“હરિ ૐ તત્સત્”

“તું આપે છે આત્મરામ ખર જિના હોડિ જોળતો
મૂરખ મોલો માયા કરી જગ હોડિ ઝાંઝવાનાં જળ ડોળતો”

“પશુકી પનીયાં બને નરકા કશુ ન હોય
(પશુ) નર કશુ કરણી કરે (તો) નરસે નારાયણુ હોય

અર્થ—પશુનાં આમડાનાં તો પશુના મરણુ પછી પગરખાં, કાસ, પખાસ અને એવી એવી અનેક મનુષ્યોના ઉપયોગમાં આવતી વસ્તુઓ બને છે એટલું જ નહિં પણ પશુનાં હાડકાં માંસ લોહી આંતરડાં અરે ! છેવટ સીંચડાં, પૂછડાંના વાળ મળ અને મૂત્ર પણ મનુષ્યોના ઉપયોગમાં આવે છે એ દૃષ્ટિએ નર એટલે મનુષ્ય દેહનું કાંઈ જ કામ આવતું નથી.

આમ છતાં મનુષ્ય દેહ “દેવને પણ દુર્લભ કહ્યો છે.” તેનું કારણુ પણ પક્ષી આદિ પ્રાણીઓમાં માત્ર (પછી તે ભૂચર જલચર કે નળ ચરાદિ ગમે તે હોય) આહારાદિ એટલે ખાણું, પીણું, વિષય ભોગવવા, પ્રજા ઉત્પન્ન કરવી, અને નિદ્રા લેવી આ દેહ સંબંધીનું જીવન ને પ્રવૃત્તિ હોય છે પણ આ શરીરમાં એવી વસ્તુ શું છે કે જેના વડે હાથ, પગ, નાક, કાન, આંખ વિગેરે બહારની ઈન્દ્રિયો અને મન, ઇન્દ્રિયો વિગેરે અંદરની ઈન્દ્રિયો પોતપોતાના વિષયોમાં પ્રવૃત્તિ કરે છે જેમ હાથ લેવાદેવાનું, પગ ચાલવાનું, નાક સુંઘવાનું, આંખ જોવાનું, કાન સાંભળવાનું અને મન વિચાર કરવા વિગેરેનું કામ કરે છે અને તે વસ્તુ નીકળી જતાં બંધી ઈન્દ્રિયો અને અંતઃકરણ પોતપોતાનાં કામ કરતાં બંધ ચાલ જાય છે અને લોકોમાં તેનું મરણુ

ચલુ કહેવાય છે અને વદાત્મામા વદાત્મા મા બાપ સ્ત્રી કે પુત્રાદિનું
 હરીગને લાકડામા બાળી રાખ કુળી ઘેર આવે તો પછી તે મગનો
 પાડો મેળાપ જ ચતો નથી તે વસ્તુ આત્મા છે, તેને
 જોળખે તે મનુષ્યદેહથી મને કે પણ પશુ વિગેરેની જે
 માણસ પણ ખાઈ, સુઈ, બોજો બોગીને મરી જાય પછી તે રાજ
 હોય કે નહીં તો તે પશુમા ને માણસમા કઈજ ફેર નહિ ઉત્ક
 માણસો મોટે ભાગે પેટ સારૂ ચર્ષ અનેક પ્રકારના પાપ બાધે જે,
 અનેક પ્રકારના કાળા, ઘોળા, ખૂન, ખરામી કરે છે, તે ક્રૂતા તો
 જિયાગ પશુ પછી સારા કે કાઈને દુખ તો નથી દેતા અને માથ
 બેસાડિ જીવતા પોતે ઘાસ ખાઈ મનુષ્યોને દુધ, લી, દહીં વિગેરે
 આપે છે અને મુલા પછી તેના આમણ વિગેરે આપે છે આમ
 મનુષ્ય કરતાં પશુ જીવન સારૂ ગણાય પણ “નરે કષ્ટ કરણી કરે
 તો નરસે નાશાયણ હોય.”

મનુષ્ય કહકે દયા, પ્રેમ દાન, ક્ષમા, પ્રજુલમ્ભિ આદિ આદિ
 પોતપોતાની શક્તિ પ્રમાણે કહકે રૂડી કરણી, રૂડા પરમાર્થના મમ
 કરી પ્રાણિમાનની પોતા તરફથી વધારાશક્તિ તન, મન, યા ધનથી
 સેવા કરે તો ધીમે ધીમે મનુષ્યમાથી દેવ અને દેવમાથી સાક્ષાત
 નારાયણ અને છે પણ પશુ ગમે તેવું હાથી ઘોડા કે એવું નહા
 મૂંડનાન હોય રાજ મહારાજને ત્યાં ઉચા પ્રકારના ખાતા, પીવા,
 સેનારૂપાના મોતીના આશુરજો હોય, કિનખામ મખમન ન દિન્દિ
 જુનો હોય પણ એને કંઈ પરમાર્થની ખીજની સેવા કરવાની કે
 પ્રજુ લજનાની થોડી સમજણ હોય છે. મનુષ્યમાં પ્રજુએ જે
 શક્તિ મૂળી છે પણ જો તેનો સારો ઉપયોગ કરે તો તો પોતાને
 ને ખીજને લાભપ્રદ થાય અને અરજો ઉપયોગ કરે તો પોતાને અને
 પરને દુઃખરૂપ થાય માટે મહાત્માઓ અને શાસ્ત્રો પોકારી પોકારી
 કહે છે કે

“દેહ ધરે કેા ક્ષય થહ દે, દે, કછુ દે,
દેહ ખે હો જાયો શીર કોન કહેગો દે”

કાંઈ પણ પોતાનું માનેલુ હોય તેમાંથી ખીજને અતિપ્રેમ અને નમ્રતા પૂરક આપતુ. મરી ગયા પછી શરીરની રાખ યઈજશે ત્યારે તો રાખના ઢગના પાસે કાણુ માગવા આવશે ? અને અનેક કાળાં ધોળાં કરી બેશું ક્યું હશે તે તો મૂકીનેજ જાતુ પડશે. સાથે આવશે પાપનાં ધોટલાં ! અને પૂન્ય ક્યું હશે તો પૂન્યનાં પોટલાં આવશે માટે રૂડી કમળી કરવી.

પ્રિય મહેર બંધુઓ,

લગભગ જીશ વર્ષ પહેલાં મેં જે “ધર્મના ઢંઢેરો ગામેગામે ફરીને પાડ્યો હતો, તે ઢંઢેરોની મતલબ ફક્ત મહેરના ડોકરાઓ અગ્રેજી ભરી વડીલ કે ડોક્ટર કે ખીજી ડિગ્રીઓ મેળવી મિહિર સૂર્યવંશી ક્ષત્રિઓનાં આચાર વિચાર વેષ અને ધર્મને દેશવટો હઈ તથા ક્ષત્રિયના આર્યના બહારના ચિન્હ રૂપ શીખ (ચાટલી) સૂત્ર (જનોઈ) અને મહાના ચિન્હરૂપ મૂળને દેશવટો હઈ આર્ય મટી જાગ્યા બની જવા માટે એ ઢંઢેરો નહોતો પણ રાજ્યભાગ્ય અગ્રેજી રહી તેની બચવારમા તે ઉપયોગી થઈ પડે તેટલા માટે તે બાલુવી છતાં સાથે સાથે આર્ય આચાર વિચાર ધર્મ વિગેરેને હઠપાર, દરિયાપાર કરી આર્ય હિન્દુ ક્ષત્રિતાથી બ્રહ્મ ન થવાય તેની કાળજી રાખવી જ જોઈએ.

અગ્રેજ પાસેથી પણ ધણુ સારૂં સારૂં શિખવાનું છે તે શિખવું પણ આપણું આરૂં આરૂં યુમારી માત્ર અગ્રેજોના રીતરીસાગદિની વણ સમજે નહય કરવાથી ધર્મ બ્રહ્મતાને ઉદ્ધતાઈ આવી જાય તો તો તેના કરતાં વગર ભણ્યા આપણે ગામડીઆ હતા તેજ સારા હતા.

ગામડીઆ મહેરમાં દવા, ગ્રેમ, ગ્રહા, હિદારતા, પ્રમાણિકતા અને સત્યતાદિ સારા ગુણો હોય છે. તે ગુણો આજકાલના ઇંગ્રેજ સંજોગોનો મોટો ભાગ ખોઈ બેસે છે તેથી નથી થતા ઇંગ્રેજ અને નથી રહેતા મહેર. બાલ્યુનું એ કાંઈ માત્ર પૈસા કમાવા માટે નથી, બાલ્યતરનો પૈસા-કમાવાનો તો ગૌણ ઉપયોગ છે, બાલ્યુનું એટલે કેલ-વણી લેવી અને મન શુદ્ધિ કેળવવાં. અને સાચી કેલવણી તો સાચા મનુષ્ય થવાય. તેજ કહેવાય.

“ મનુષ્ય થવું એટલે પોતાની વિદ્યા જોવી કે વકીલાત ડોક્ટરી અથવા પોતાની એ વિદ્યા વડે મરીમોને તન, મન, ધન વડે યથા શક્તિ મદદ કરવી તે.”

જો તેમ ન થાય અને વકીલો કે ડોક્ટરો કે બીજા વેપારી વિગેરે ગરીબોનાં ગળાં ઉપર પોતાના ધંધાનાં આકરાં બીડોની પાણી-દાર છરીઓ મૂકતાં તે આહેબોનાં રૂદ્ધ ને હાથ કંચે નહિ. તો તો તેના કરનાં તે ન બળે હોત તો સાફ હતું એ બમકાદાર નેકટાઈ કાદર ને કાટપાટનુ ને હેટ કગતાં મેલડીઓ લુગડાવાળો એ દયાળુ બોળો ગ્રેમી પાપથી કરનારો અને યથાશક્તિ ધર્મને ધણે આલનારો, એ ગામડીઓ મહેર હમર દરજ્જે સારો છે. કારણ તેમાં મનુષ્યપણું છે. માખુસાઈ છે.

“ મનુષ્ય જન્મનું સાર્થક જ છે કે વિગ્રા ધન, સત્તા અને વંશવાદિનો બીજના લગ્ન માટે ઉપયોગ કરવો. અને તો સુખ દેવું, પણ કોઈને દુઃખ ન દેવું ”

“ ધર્મથી દુકડો રહેજે ને પાપથી કંટો રહેજે ”

આજે સર્વ ધર્મ મત પથ અને સંગ્રહાવના મહાપુરુષોનો હરો છે.

મે પણ છવીસ વર્ષ પહેલાં એજ ઢંઢેરા સાદ પાડ્યો હતો
અને શ્રી મલદામજી મહાગજ પણ એજ કહે છે.

“સૂતારે જન તમે જાગ્યો એમ મૂલનાસ કહે મહારાજરે”

મે પણ ઢંઢેરામા ગાયુ હતુ કે,

“હુ વીર મારા ! મહેર પ્યાગ ! શું મુતા હજી ઘેનમાં !
લજ્યા લુટાએ ભર બખરે કાં ગ્યા હજી માનમાં !
એક દિન એવો તો હતો તવ શિર છત્ર છાજતાં,
આજે ગખડતા ભર બખરે કાં હજી નથી લાજતા”

વીગેરે, હેવટમા કહ્યું કે

મુતા અનાદિ ઘેનમા એ ઘેનને હવે ત્યામળે

સુણી ઢંઢેરા ધર્મના કથે નાગ મહેરા જાગ્યો

નંધુઓ ! મે તો માત્ર એ ઢંઢેરા પાડી સૂતેલા મહેરાને જગા-
ડ્યા પણ વહેવાર પક્ષે મારા નાનાભાઈ શ્રી માસદેવ રાણા ભાઈએ
તો એ ઢંઢેરાને અને દગિયાપાગના આક્રિકા વિગેરે દેશમા પહોચાડી
પોતાના તન મન અને મનનો ભોમ આપી “મહેર વિદ્યાર્થી ભવનતી”
સુંદર સસ્થા મૂર્તિમાન કરી અર્થાત મેં વાવેલા બીજોને ભાઈ
માથેવ રાણાએ વિદ્યાના પાણી મીચાવી મહેર વિદ્યાર્થી રૂપી વૃક્ષોને
ફલદ્રુપ રૂપાં કે જેના મધુર ફલરૂપ ભાઈ જોડાભાઈ બગદરવાળા
બી જો એક એક બી ભાઈ માનવેજી ધટાણાવાળા એવ એક બી
ચલા અને ભાઈ પગતજી નાગજી કટાણાવાળા એમ બી બી એક
ચલા અને બગવદરવાળા ભાઈશ્રી લાખણસી ભાઈ વમીચના મોટા દિકરા
ઈનજીનીયર ખાતામા જોવરસીયરની જગ્યા પર કે બોખીરાવાળા ભાઈશ્રી ,
રાણા આનાના પુત્ર આમતભાઈ પણ ગાર્ડન ખાતાની સારી જગ્યા પર
હેડેટના વિદ્યાર્થીઓ બી કેમ અને બી એ. સાયન્સનો અભ્યાસ
કરતા અમદાવાદ કોલેજમા હેડેટવાકેઈપોગ પુરતું જાણી પરદેશ કમાય છે

હાલ લગભગ બાવન વિદ્યાર્થીઓએ શાહી માલદેવભાઈના મોટા દિકરા ચી. કેશવભાઈની દેખરેખ નીચે વિદ્યાર્થી બનન ચાલે છે તેમાં રહી બચે છે ચી. કેશુભાઈ દોઈમ દીગર તરફ દાર્દરુલમાં કામ કરે છે બાઈચી માલદેવ ભાઈના નાના દિકરા લક્ષ્મણભાઈ બી. એ. પાસ થઈ શ્રી રાજ્ય તરફથી ડેરી ફાર્મ સંબંધી બાવનગર અભ્યાસ કરે છે. જે મહેર જાતિમાં આજથી પચાસ પંચાવન વર્ષ પહેલાં માત્ર અમેા છે બાઈએા જ માત્ર ગુજરાતી સાન ચોપડી બધવા હતા અને મારા પૂજ્ય પિતાશ્રીનો અતી પરિશ્રમ છતાં હું માત્ર દોઢ (પુસ્તક) ઈંગ્લિશ બધ્યો હતો તેને બદલે આજે ઉપર પ્રમાણે મહેર જાતિમાં બધવા સંબંધી અને વેપાર સંબંધી જગતની આવી છે.

આક્રિષ્ટામા મહેર ભાઈએા સારા પ્રતિષ્ઠાં વાળા વેપારી બાઈનમાં પણ હું આ બધું પરિણામ ફલવણીનું છે અને તે બધેા પ્રયત્ન ભાઈ માલદેવ રાણાનો છે મેં તો માત્ર જગાડયા માલદેવ ભાઈએ કામે લગાડયા મેં તો માત્ર બીજા વાચ્યાં ભાઈ માલદેવ ભાઈએ વૃક્ષોને પોષ કુસો આપનાં ક્યાં આ વૃક્ષોને પોષવામાં પેરખંદરના આપણા પ્રજા વત્સલ સૌમ્યમૂર્તિ નામદાર, મદારાણ્યા શ્રી શ્રીમાન નટવરસિંહજી સાહેબની મહેર પ્રયેની કૃપા દ્રઢી પ્રધાન પળે છે મહેર અને રાજ્યનો સંબંધ અદ્ભુત છે.

અને પરાંપકાર ગ્રિય વિનિત લુદ્ધી શ્રીમાન શેઠ નાનજીભાઈ કાલીલસભાઈ મહેતા એ તો મહેરને અને મહેર વિદ્યાર્થીઓને પોતાના માની લીધા છે ત્યાં વિશેષ કહેવાનું શું હોય !

સિવાય આદિ વસના અને પગદેવ વસના મહેર બધુએાએ પોતાની જાનિ સેવામાં યથાશક્તિ ફાળો આપ્યો છે. અને આરે છે બુદ્ધાં બુદ્ધાં નામ આપતો નથો કેમકે પોતેજ પોતાની સેવા કરે છે. તેમાં નામની જરૂર નજ દોય આ બધું મહેર વિદ્યાર્થી મનુષ્ય બની

આર્થ દિદુ પણ જાળવી રાખી ખીજને પણ આર્થના ધર્મો સમજાવવા માટે કે નહિ કે જાગલા બની જવા ।

કાનુ ચક્ર કદી એક સ્થળે ઝિયર રહ્યું નથી ક્ષણે ક્ષણે બદલાતું જ રહે છે જ્યાં એક સ્થળે ભૂવ્ય રાજ મહાસયો અને નદનવન સરખા મધુર અને વલીઓનો સમુદ્ધ હોય છે પરમ સીતન સુવાસીત જલથી છલો છ ન મને કાઠાને ધસતી જતી વિશાલ સરિતાઓ હોય છે એ કાનુ ચક્ર ફરી વગા ઉજ્જડ વૃક્ષ વેલીનું કે મધુર જલનું દીપુ પણ નમને તેવું વિશાન રેતીનું નહ્યું બની જાય છે અને જ્યાં ઉજ્જડ વેગન રેતીના રણ હોય છે ત્યાં દિવ્ય મહાસયો અને મધુર ફૂલો પૂષ્પો અને જતાશયો મળી જાય છે આ નિયમ જાતી કે યક્તિ માટે પણ તેવોજ અચ્યુત વર્ગ કે એક વખતે યુરોપવાસી પ્રજા તદ્દન જગતી ઝિયતિમા હતી અને યુરોપની ભૂમિ ઉજ્જડ સદૃશ હતી અને આપણો ભારત ભૂમિની પ્રજા ખા કૌશલ્ય વિદ્યા વૈભવ સમ્પત્તાદિમા અમમ્મ પૃથ્વીમા ઉન્નતિના રોચ (રીખગ) પર હતી અને ભારત ભૂમિ નાના પ્રકારના રસમ્મ અને હીંગ મોતિ, સોનું રૂપુ તથા અને સોડાફિ કિંમતી વસ્તુથી ભરપુર હતી આજે એ ભારતભૂમિ અને ભારતનારીઓ ઉપર કલનો અધાર પડેડો ફરી વગતા જગત ભૂમિ આ । તેના ખાનડો અન્ન ધન અને વૈભવથી ચ્યુત થઇ બ્રહ્મ યર્ષ અન્ન વસ્ત્ર વિના ધનવને છે આમ થયામા કાનના પ્રભાવ આગતવારીઓ પોતાના ધર્મ ધર્મ રીત રીવાજ આચાર, વિચાર, સત્ય પ્રમાણિકતા આે કર્તવ્ય પાનન (ફગ્ગ) રૂપી સ્વધર્મથી ભ્રષ્ટ થયા તેજ છે કોઈ પણ દેશ જાતી કે વ્યક્તિ સ્વધર્મથી ભ્રષ્ટ થાય તે ત્યારે તેની આપીગ નશા થાય છે એ ઈશ્વરી સત્તાનો અચ્યુત નિયમ છે

ત્યારે એક વખતની જગલી યુરોપી પ્રજા આજે દેવા જેવા દેખવા ભોગવે છે અને યુરોપ નદનવન સમો મૃત્યુ લોખ્ખા સ્વર્ગ મમો બની ગયો છે તેવું મારણુ તે પ્રજા ધર્મના અગો જેવાં

રામાયણ કે મહાભારતમાંથી સારી સાગી કથાઓ મંજલાવી આપે
સંકૃતિના અમીઝણાથી પોષે પોતે પણ તેનું પાન કરી નીતિને
રસ્તે ધધો કરતા પ્રભુ જે અનન્યાદિ આપે તેમાંથી પોતાનું બંધુ
પોષણ કરે આપ્યા અતીથિ અન્યાગત સાધુ ગરીબની પણ અનાદિથી
સેવા કરેને જુપડીનો ધર્મ "અતિથિ દેવો મવંતુ" યથાશક્તિ પાલન
કરી સાદુ ને નિર્દોષ માનવજીવન સફળ કરે. સાનુ સુખ તો સતોષમાં
છે ગળાઓ કે ધનાડયો ભન્ય ગજમહેવમાં મધ્યમવની નગાઈમાં જે
સાત્વિક અને મીઠી નિદ્રા લઈ શકતા નથી સોના રૂપાના યાગમાં
છત્રીયા જાતના મેવા મીઠાઈમાં જે વૃત્તિ અનુભવી શકતા નથી તે
એક સાદુ સતોષી ને પ્રમાણિક જીવન આજના મનુષ્ય પોતાની ધામની
જુપડીમાં માત્ર એકાદ જુની ગોઠડી ઉપર કે માટીના કેડા ઉપર
ધસનસાદ મીઠી નિદ્રા લઈ શકે કે ઠીકરાની ભાગેન કાથરોટમાં કે
રામપાનમાં રોટલો રાગ અને હાથ વડે અમૃતવૃત્ત વૃત્તિ અનુભવી
શકે છે અને તનમનથી સર્વ નિરોગી રહે છે

માગ વહાલા મેરનધુઓ ! આપણુ તો જે સ્વાભાવિક સાદુ
અને સાત્વિક ખેડૂત જીવન છે સાચા અજાતતા તો તમે છે. ઉપગ્રથી
ફોટો વૃદ્ધ કષ્ટ નીચે રૂઢ્યમ્ અમીરી પની દીધાવરી છપાઈ
ગદી કે ત્યાં ધનાડયો અને રાગઓના બદાગના જમકા નીચે મેટો
ભાગે રૂઢ્યમ્ કુદગા કગાનીયના છપાઈ ગદી કે માટે બકારના ખોલ
જમકાનો મોઢ તજ દઈ અને તે ખોલ જમકા માટે કાગધોગા
તજ દઈ તમારે સાદુ અને સાત્વિક જે પ્રેમ આત્મજ્ઞાન હૃદય
અન્યાજ અને ગ્રધર્મ પ્રત્યેની અજાનો પોતે કે તેને વગગી ગેને
અને માનવજીવન સફળ કરીને તથાગુ.

સમગ્ર વિશ્વ જ્યાં કાલના આથી ધર્મ કર્મથી બદલા જઈ રહ્યું
કે તો તે જ વિવશની મટેર પ્રગ પડુ પોતાના ધર્મ, કર્મ, ગીત,
રીવાજ, આચાર વિચારથી જઈ થાય તેમ જ આશ્ચર્ય નેથી ન

ગજરાતા ધીરજથી પોતાના વર્ણ આશ્રમના ધર્મનુ યથાશક્તિ પાલન કરને પાળેલો ધર્મ જ સાચો સંગાતી છે.

મહેર પ્રજા એક વખત ક્ષાત્ર ધર્મકર્મથી વિમૂર્ષિત હતી તે ભાઈશ્રી માલદેવભાઈએ અતી પરિશ્રમ કરી “મહેર જ્વામર્દ”ના બહાર પડેલા મે પુસ્તકોશી અને આ ત્રીજા પુસ્તકથી વિવેકીને જ્ઞાત થશે, મહેરપણાનું સાચું અભિમાન જાગ્રત કરે.

જેમ ચંદનનું લાકડું ધણે વખત પાણીમા પડી રહેવાથી તેની સ્વભાવિક સુગંધ દબાઈ જઈ પાણીના સેવાળની દુર્ગંધી અનુભવાય છે પણ પુનઃ તે લાકડાની પાણીથી બહાર કાઢી ચારી રીતે ધસી ધોઈ સુકવતા તેની સ્વાભાવિક જાતીય સુગંધ બહેકી નીકળે છે તેમ મહેર જ્ઞાતી અત્યારે સમગ્ર દોષને સંગ દોષથી પોતાના સ્વાભાવિક ગુણો વર્મ, કર્મ, રીત, રીવાજાદિની સુગંધી ગુમાઈ બેઠી છે તે સાચી કેલવણી રીતરીવાજ આદિથી પુનઃ પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ અને તેમ થાય તો જ તે કેલવણી કહી શકાય નહિતર તો પાપે પેટ ભરવાનું એક સાધન જ ગણાય.

મહેરમધુજી, “મહેર જ્વામર્દ”ના પુસ્તકમાંથી તમારા થઈ ગયેલા નરવીરો દાનેશ્વરીઓ સત્યવાદીઓ અને ભક્તો (બાઈઓ અને ભાઈઓ) ના ચારિત્રમાંથી તેમના તે તે ગુણોને તમારામા તમારા જીવનમા આચારમા મૂકેલા ને સાચા મિહિર સૂર્યવંશી રાજપૂતને ગામે નેતુ જીવન ગાળી આવોકમા તથા પરલોકમા મુખી થશે માનવ-જીવન માત્ર ખીંગનું લોહી પીને મસ્ત બનેલા માકડ જેવું જીવવા માટે નથી પણ—

“ગામ્ લે ગોવિંદ ગુણુ જન્મ સદ્ન કુ લે”

કર લે સત્કાર્ય કહુ રખમ નિરાની

આમ થાય તો જ માનવજીવન સફળ ગણાય આવું જીવન જે

કે ઉલોમીપણું કર્તવ્ય પાલનતા પ્રમાણિકતા આદિ આદિનું પણ ભારત વર્ષની પ્રગત કરતાં વધારે પાલન કરે છે અને કેઈ પણ એક ધ્યેયમાં તસ્લીમ થઈ જવને જોખમે મક્કમ વજમી રહે છે એ છે, *

આપણે માત્ર ધર્મનાં બહારનાં માળા પૂજા તિથકને જ વજમી રહી અને તે માળા પૂજા તિથકનું ગહસ્થ સમજ્યા વિના માત્ર દબતા પૂર્વક દુનિયાને બનાવવા પૂરતા મોટે ભાગે કરીએ છીએ અવશ્ય આ માળાદિ બહારના ચિન્હોની પણ અસાધારણ જરૂર છે પણ તેનું રહસ્ય સમજીને તે ધારણ કરવાં જોઈએ. તેની સાથે શ્રદ્ધા નીતિ પ્રમાણિકતા, કર્તવ્ય પાલનતા, દયા, સત્ય, અને જાતુ ભાવ આદિ આંતર ધર્મ પાલનની અસાધારણ જરૂર છે. અમારો રાજાઓએ સત્ય માટે રાજવૈભવ ને છેવટ પ્રાણ પણ અર્પણ કરેલા છે જેના સૌંદર્ય દાખલા શ્રી મહાભારત શ્રી ગીતાજી શ્રી રામાયણ અને હતિહાસ્યોમાં મોજુદ છે. શ્રી હરિચંદ્ર ઓગમ શ્રી બુધિધર અને શ્રી સીતાજી શ્રી તારામતી અને શ્રી દ્રૌપદિ આદી હિંદુસ્થાનના જન્મ જન્મરે છે

“આજે એ રામ કે હરિચંદ્ર કે બુધિધર એ સીતા કે તારામતી કે દ્રૌપદિ નથી. તેથી આજે એ ગિરિસિદ્ધિવાનો ભારત પણ રહ્યો નથી.”

મરજી પ્રમાણે આચાર વિચાર અને શાસ્ત્રે કહેલાં ધર્મ કર્મનો ત્યાગ કરી ગમે તે જાતના પુરુષ સાથે ગમે તે જાતની સ્ત્રી કેવળ વિષયવાસનાની તૃપ્તિ અર્થે લગ્નને નામે જોડાય તે લગ્ન નથી પણ બાહ્યાર છે. તેથી જ તેવાં લગ્નના છુટા છેડા થાય જ્યાં બધા વાળો યુરોપથી આપણા દેસમાં આવ્યો છે. યુરોપના વિવેકીઓ પણ પણ આ અન્યાયારથી નારી ગયા છે અને દાલની ફેલવણીથી યુરોપના વિવેકીઓ પણ કંપી હાથા છે સમજી ને ફેલવણીથી બાહ્ય બાહ્યોને પ્રમાણિક પવિત્ર અને હિંદુઓ અંન કરણ

કે ઉદ્યોગીપણું કર્તવ્ય પાલનના પ્રમાણિકતા આદિ આદિનું પણ ભારત વર્ષની પ્રગત કરનાં વધારે પાલન કરે છે અને કોઈ પણ એક ભોગમાં તસ્લીન થઈ છત્રને જોખમે મુકમ વળગી રહે છે એ છે. •

આપણે માત્ર ધર્મનાં બદારનાં માળા પૂજા તિથકને જ વળગી ગયી અને તે માળા પૂજા તિથકનું રેલ્લય સમજતા વિના માત્ર દલતા પૂર્વક દુનિયાને બનાવના પૂરતા મોટે તણે હરીએ છીએ. અવસ્ય આ માળાદિ બદારના ચિન્હોની પણ અસાધારણ જરૂર છે પણ તેનું રેલ્લય સમજીને તે ધારણ કરનાં જોઈએ તેની સાથે શ્રદ્ધા નીતિ પ્રમાણિકતા, કર્તવ્ય પાલનતા, દયા, સન્ન, અને જાતુ ભાવ આદિ આંતર ધર્મ પાલનની અસાધારણ જરૂર છે. અમાઊના રાજ્યઓએ સત્ય મોટે રાજર્વજવ ને જેવડાં આણુ પણ અર્પણ કરેલાં જોઈએ નેકડો દાખલા શ્રી મદ્રાભારત શ્રી ગીનાજી શ્રી રામાયણ અને ઇતિહાસોમાં મોજુદ છે. શ્રી હરિચંદ્ર શ્રીગ્રમ શ્રી યુધિષ્ઠર અને શ્રી સીતાજી શ્રી તારામતી અને શ્રી દ્રૌપદિ આદિ ઉદારજો જગત્તર છે

“ આજે એ રામ કે હરિચંદ્ર કે યુધિષ્ઠર એ સીતા કે તારામતી કે દ્રૌપદિ નથી. તેથી આજે એ ગિદ્દિસિદ્ધિવાળો ભારત પણ રહ્યો નથી.”

મગજ પ્રમાણે આચાર વિચાર અને શાસ્ત્રે કરેલાં ધર્મ કર્તવ્યો ત્યાગ કરી ગમે તે જાતના પુણ્ય સાથે ગમે તે જાનની સ્ત્રી કેવળ વિષયવાસનાની તૃપ્તિ અર્થે લગ્નને નામે જોડાય તે લગ્ન નથી પણ બળિયાર છે. તેથી જ તેવાં લગ્નના છુદ્દા છેડા થાય છે. આ બ્રહ્મ વાળો મુરોપથી આપણા દેસમાં આવ્યો છે. મુરોપના વિવેકીઓ પણ પણ આ અનાચારથી નાસી ગયા છે અને હાલની કેલવણીથી મુરોપના વિવેકીઓ પણ કંપી છિંચા છે કાગળ જે કેલવણીથી બાલક અલિકાઓને પ્રમાણિક પવિત્ર અને ઉદ્વિશે અંતરણ્ય

ઉપર સંયમ રાખવાનું શીખવું જોઈએ તેજ ફેલવણી લેતા 16 વાયા
જીવનમાં જ જો છોકરા છોકરીઓ ઉદ્ધત રવજંદી અને દુરાચારી યાવ
તેને ફેલવણીનું નામજ કેમ અપાય! એ તો પશુ કરતાં પણ અધમ
ઢંઢેવાય તેથી યુરોપના વિદ્વાનો માને છે કે:

“હાલ યુરોપ ઉન્નતિનાં પ્રથે દોડી રહ્યું નથી પણ ખરી રીતે
અધોગતિના પથેજ ધસમસી રહ્યું છે. યુરોપી પ્રજાએ માનવ જીવનના
સુખ માટે કંઈ નવી શોધખોળ કરી નથી પણ માનવતાનો ભયંકર
સંહાર કરવાનાં રાક્ષસી સાધનો અણખોળ ટ્રેકો એકાદેનો અને
ભયંકર રાક્ષસી તોપોની શોધ કરી પોતપોતાને જ હાથે પોતાનું
સત્યાનાશ કાઢ્યું છે. આ ક્યન જૂઠું નથી સોજો સોજો આના સત્ય છે,
અને તે આપણને સૌ હાલની રાક્ષસી લડાઈએ માનવ જીવનનો સલા-
મ કાઢ્યો તેથી જાણીએ છીએ. દણુ પણ ભવિષ્ય અતિ ભયંકર છે.

“પ્રભુ ચરણે પ્રાર્થના છે કે આપણ મૌને એ ભયંકરતાથી
અચાનક કૃપા કરે”

મારા મહેર જીવાનીઆઓ! તમે આવી ફેલવણીના મોહમાં પડી
તમારી વંશપરમ્પરાની આર્થ સંરક્ષિતી બચ્ત ન થશે ઇંગ્રેજ
રાજભાષા છે. તો તેને જરૂર પૂરતી બચ્તો પણ સાથે સાથે તમારી
આર્થતાને દહપાર ન કરશો.

વળી ઇંગ્રેજ ભણેલાની કિંમત પણ ફેટલી! એક જી. એ.
મચેલો જીવાન બાપના દબરો રૂાનું પાણી કરે ત્યારે રૂા. ૩૫ નો
માસિક પગાર કમાય આ ભયંકર મોંઘવારીમાં માત્ર એકનુંજ ગુજ-
રાન યાવ તેજ દશા બીજી કિમીઓ મેજવનારની છે. તેના કરતાં
દબમ, મતાર, મોચી, લુદાર, દરજી, કે કડિયા કામ
ચિખ્યો હોય તો શું જોઈ? અત્યંત ધધો સાંજ પડે એ વણ
રૂપીયા ખુશીથી મેજવે અને રાત્રીના વાણુ કરી પોતાના બાલમચ્ચતિ

વિદ્યાથી, ઝળવણીથી માત્ર થાય તેજ વિદ્યા નહિતર અવિદ્યા

બધુઓ! પ્રવૃત્તિ માગ આ લખાણમાં કાંઈ દીનરૂપ કડવાઈ જણાય તો પણ તે હું તમારા હુ અને તમે માગ હો. એ દૃષ્ટિથી મેં ઇશાનપૂર્વક અવાચ પાઈ કે અને તેમાં તમારું દિલ છે તેમ માની પાન કરેશો તો અવશ્ય લાભ થશે અને માફ લાગે તો હમા કરશે

મારી હાથની આગળીએ સખન લાખવાથી ડોહટરની લખવા વિગેરેની પ્રવૃત્તિ કરવાની મનાઈ હોવા છતાં બાઈઓ માયટેન્સાઈની ધગલખરેલી મહેર બધુઓની ગેવામાં હું મારી આ અ પ એના અર્પી મહેર નરીકે સતોવાનુભવ કરે છું અને સાધુ તરીકે તો સમગ્ર પ્રાણી જૂદે જૂદે રૂપે માગ જ આપમાઓ કે

પરમકૃપાળુ પગમાત્રા સોને શાંતિ અને સુશુદ્ધિ આપવા કૃપા વાન થાઓ એવું પ્રજ્ઞ ચરણે યાચી શ્લિ શ્રી અતર્પામી ડપી શ્રીનાથ સ્વરૂપ ચરણે વિગમે કે

હરિ ૐ શાંતિ
'શ્રીરામજયતિ'
બખરલા

હું છું તમારો સદાનો શુભેચ્છક,
બ્રહ્માત્મપ્રકાશના આશીર્વાદ
(કેશવરા નાગાણુન રાણા)

ભંસાર એ એક મોટું ઝાડ ૭ અથવા વિશાળ ધર્મશાળા ।
 સાજ પડતા જૂદી જૂદી દિશાએથી જૂના જૂના નામરૂપવાળા પક્ષીઓ
 આવી જૂદી જૂદી ડાળીઓ ઉપર ગત પાસો કરી મનાર પાછા ઊડી
 જાય ૭ તેમ સંસારરૂપી ઝાડ ઉપર જૂના જૂના માનવરૂપી પક્ષી
 ઓ દર્મપ્રભાવે ભેગા થાય ૭ પ્રારબ્ધ રૂપી ગતી પૂરી થતા પાછા
 આસ્થા જાય ૭ ક્યાંથી આવ્યા ' ક્યાં ગયા ' તે કાંઈ જાણતું નથી.
 અને પાછા કહી એ દેહથી મળવાના પશુ નહિ માટે વિવેકીએ થોડા
 જીવન માટે ગમે દ્રેષ, ભાવા અભાવા ન કરતા બધા સાથે હળી મળી
 આનંદથી એક બીજાના સુખ દુઃખમા ભાગ લઈ પ્રભુ ભજી માનવ
 જીવન સફળ કરવું એવો આ નીચેના પદમા ભાવ છે

રાગ ભેરવી

હો દિન કે મિજમાના અય પ્યારે ! હો દિન કે મિજમાના—ટેક
 હમ પયો પ્રિય ! દુઃ કે બાશી દુઃના અચાનક આના
 હીયમીલ તુમ હમે બેઠે પ્યારે ! પ્રાત ભયે પુની જના અય પ્યારે
 જૈસે પ ડી એક તરવર આયકે સગ ભુકાના
 પ્રાત ભયે વો ઉઠ ચલેગે રે, નવ નામ નિશાના અય પ્યારે
 વહ જમ ગ્યના વેસાહી જનો જૈસા મુસાફીરખાના અમ પ્યારે
 આઘ મીલે કોઈ ઉતર દખન કાલુકર પશ્ચિમ આના અમ પ્યારે
 ન્યારે ન્યારે પય કે પયો કાલુલગ સગ ઠેરાના
 ઉઠ ચલે વો આપનસે જમ ક્યા રેના ! ક્યા પગ્તાના ! અય પ્યારે
 દુર્લભ માનવ વહતન પાયો કા ધનધામ લનયાના
 ઝાડ સખી વહ આખીર એક દિન સોના હૈ સમસાના અય પ્યારે
 (માટે) જમતમ બસકુ સગ જો પ્યારે ! તમ તક ગોવિંદ ગાના
 નાગ નારાયણ નાથ ભગે તુમ મીટ હી આનન જના અય પ્યારે
 ' નાગ ' (આત્મપ્રકાશ)

રામાયણ કે મદામારતમાંથી સારી સારી કથાઓ મેળાવાવી આર્ય-
સંસ્કૃતિનાં અમીઝ્જણાંથી પેત્રે પેત્રે પણ તેનું પાન કરી નીતિને
રસ્તે ધંધો કરતાં પ્રભુ જે અનવચ્ચાદિ આપે તેમાંથી પોતાનું લક્ષ્ય
પોષણ કરે આપ્યા અનીયિ અન્યાગત સાધુ ગરીબની પણ અન્નાદિથી
મેવા કરેને જીંપડીનો ધર્મ “અતિથિ દેવો મવંતુ” યથારુચિ પાલન
કરી સાદુ ને નિર્દોષ માનવજીવન સફળ કરે. માથું સુખ તો સતોષમાં
જે રાજાઓ કે ધનાદયો ભવ્ય રાજમહેલમાં, મખમલની તમાઈમાં જે
સાત્વિક અને મીઠી નિદ્રા લઇ શકતા નથી. સોના રૂપાના યાગમાં
જીવીશ ભતના મેવા મીઠાઈમાં જે તુમિ અનુભવી શક્તા નથી. તે
એક સાદુ સતોષી ને પ્રમાણિક જીવન માળનાર મનુષ્ય પોતાની ધાસની
જીંપડીમાં માત્ર એકાદ જીની ગોઠી ઉપર કે માટીનાં ઢેકાં ઉપર
ધસધસાટ મીઠી નિદ્રા લઇ શકે છે. હીકરાની જાગેલ કાથરાટમાં કે
રામપાત્રમાં શેઠલો રાખ અને જાથ વડે અમૃતવૃક્ષ તુમિ અનુભવી
શકે છે અને નનમનથી સગા નિરોગી રહે છે.

માગ વહાલા મેરજાધુઓ ! આપણુ તો જો સ્વાભાવિક સાદુ
અને સાત્વિક ખેડુનું જીવન છે. સાચા અજઘાતા તો તમે છે. ઉપરથી
ફોટેલ તૂટેલ કપડાં નીચે રૂઢમાં અમીઝી રૂઢની દીશાવરી ફાપાઈ
રહી છે ત્યારે ધનાદયો અને રાજાઓના બહારના જમકા નીચે મોટે
ભાગે રૂઢમાં કુદ્રત કંગાલીયાના કપાઈ રહી છે માટે બહારના ખોટા
જમકાનો મોહ તજી દઈ અને તે ખોટા જમકા માટે કાળાધોળાં
તજી દઈ તમારું સાદુ અને સાત્વિક કે જે પ્રેમ આત્મભાવ દ્રવ્યર
સતશાસ્ત્ર અને સ્વધર્મ પ્રત્યેની શ્રદ્ધાનો પોષક છે તેને વગગી રહેજો.
અને માનવજીવન સફળ કરજો. તયારણુ.

સમગ્ર વિશ્વ જ્યાં કાલના ચક્રથી ધર્મ કર્મથી બદ્ધ થા બદ્ધ થયું
છે તો તે જ વિશ્વમાંની મંદિર પ્રજા પણ પોતાના ધર્મ, કર્મ, રીત,
રીવાજ, આચાર વિચારથી બદ્ધ થાય તેમાં શું આશ્ચર્ય? તેથી ન

ગમરાતાં ધીરજથી પોતાના વર્ણ આશ્રમના ધર્મનું યથાશક્તિ પાલન કર્યો પાળેલો ધર્મ જ સાચો સંગાતી છે.

મહેર પ્રજા એક વખત દ્વાન ધર્મકર્મથી વિમુક્તિ દત્તી તે બ્રાહ્મણી માસદેવબ્રાહ્મણે અતી પરિશ્રમ કરી “મહેર જવામદ”ના બદ્ધાર પડેલાં જે પુસ્તકોથી અને આ ત્રીજા પુસ્તકથી વિવેકાને જ્ઞાત થશે, મહેરપણાનું સાચું અભિમાન જન્મત કરે.

જેમ ચંદનનું લાકડું ધણો વખત પાણીમા પડી રહેવાથી તેની સ્વાભાવિક સુગંધ દબાઈ જઈ પાણીના સેવાળની દુર્ગંધી અનુભવાય છે પણ પુનઃ તે લાકડાની પાણીથી બહાર કાઢી સારી રીતે ધસી ધોઈ સૂકવતા તેની સ્વાભાવિક જાતીય સુગંધ બહાર નીકળે છે તેમ મહેર જ્ઞાતી અત્યારે સમય દોષને સંગ દોષથી પોતાના સ્વાભાવિક ગુણો ધર્મ, કર્મ, રીત, રીવાજની સુગંધી ગુમાઈ બેઠી છે તે સાચી કેલવણી રીતરીવાજ આદિથી પુનઃ પ્રાપ્ત કરવી જોઈએ અને તેમ થાય તો જ તે કેલવણી કહી શકાય નહિતર તો પાપે પેટ ભગવાનું એક આધન જ ગણાય.

મહેરમધુઓ, “મહેર જવામદ”ના પુસ્તકમાંથી તમારા યર્ષ ગયેલા શુરવીરો દાનેશ્વરીઓ સત્યવાદીઓ અને લકતો (બ્રાહ્મણો અને બ્રાહ્મણો) નાં ચારિત્રમાંથી તેમના તે તે ગુણોને તમારામાં તમારા જીવનમાં આચારમાં મૂકશો ને સાચા મિત્ર સર્વવશી રાજપૂતને શોભે તેવું જીવન ગાળી આલોકમાં તથા પરલોકમાં મુખી થશો. માનવ-જીવન માત્ર બીજાનું લોહી પીને મસ્ત બનેલા માકડ જેવું જીવવા માટે નથી પણ—

“ગાઈ લે ગોવિંદ ગુણ જન્મ સદૃશ કર લે.”

કર લે લાજાર્ધ કહ્યું રખજા નિરાની

આમ થાય તો જ માનવજીવન સફળ ગણાય આવું જીવન જે

વિદ્યાથી, કેળવણીથી પ્રાપ્ત થાય તેજ વિદ્યા નહિતર અવિદ્યા.

બંધુઓ! જેવટમાં મારા આ લખાણમાં કાંઈ દીકરાપ કડવાસ જણાય તો પણ તે હું તમારો છું અને તમે માગ હો એ દૃષ્ટિથી મેં ધરિદ્રાપૂર્વક કડવાસ પાઈ છે અને તેમાં તમારું દિલ છે તેમ માની પાન કરતો તો અવશ્ય લાભ થશે અને માફ લાગે તો ક્ષમા કરશો.

મારી હાથની આમળાએ સખન લામવાથી ડોક્ટરની લખવા વિગેરેની પ્રવૃત્તિ કરવાની મનાઈ હોવા છતાં બાઈથી માસ્ટરભાઈની ધગસમરેલી મહેર બંધુઓની મેવામાં હું મારી આ અપ મેવા અર્પી મહેર તરીકે સતોવાનુભવ કર છું અને સાધુ તરીકે તો સમગ્ર પ્રાણિ જૂદે જૂદે રૂપે માગ જ આત્માઓ છે.

પરમકૃપાળુ પરમાત્મા સૌને શાન્તિ અને સુલુહિ આપવા કૃપાવાન થાઓ એવું પ્રજા ચરણે પામી વૃત્તિ શ્રી અંતર્યામી રૂપી શ્રીનાથ સ્વરૂપ અગ્રણ્ય વિગમે છે.

હરિ ॐ શાન્તિ
“શ્રીગમન્યતિ”
બખરલા.

હું છું તમારો સહાનો શુભેચ્છક,
શ્રી. આત્મપ્રકાશના આશીર્વાદ.
(કેસવારા નાગાણુન રાણા)

(સંસાર એ એક મોટું ઝાડ છે અથવા વિશાળ ધર્મશાળા છે. સાંજ પડતા જૂદી જૂદી દિશાએથી જૂદા જૂદા નામરૂપવાળા પક્ષીઓ આવી જૂદી જૂદી ડાળીઓ ઉપર ગત પાસો કરી ચવારે પાછાં ઊડી જાય છે. તેમ સંસારરૂપી ઝાડ ઉપર જૂદા જૂદા માનવરૂપી પક્ષીઓ દર્મપ્રભાવે બેળા થાય છે. પ્રારબ્ધ રૂપી ગત્રી પૂરી થતા પાછા આશ્વા જાય છે ક્યાંથી આવ્યા ? ક્યા ગયા ? તે કાંઈ જાણતું નથી. અને પાછાં કહી એ રેકથી મળવાના પશુ નહિ માટે વિવેકીએ થોડા જીવન માટે રાગ દ્વેષ, ભાવા અભાવા ન કરતા બધા સાથે હળી મળી આનંદથી એક બીજાનાં સુખ દુઃખમા ભાગ લઈ પ્રભુ ભજી માનવ જીવન સફળ કરવું એવો આ નીચેના પદમા ભાવ છે.

રાગ ભેરવી

હો દિન કે મિજમાના અય પ્યારે ? હો દિન કે મિજમાના—ટેક
 હમ પંથી પ્રિય ! દુઃ કે બાશી હવા અચાનક આના
 હીયમીલ તુમ હમે બેઠે પ્યારે ! પ્રાત મયે પુની જના . . અય પ્યારે
 જૈમે પંજી એક તરવર આયકે સગ ભુજાના
 પ્રાત મયે વો ઉક ચલેગે રે, નવ નામ નિશાના . . . અય પ્યારે.
 ૫૬ જગ ગ્યના વૈઆહી જનો જૈસા મુસાફીરખાના
 આઘ મીયે કાઈ ઉતર દખન કાલુકર પશ્ચિમ આના. . . અમ પ્યારે.
 ન્યારે ન્યારે પય કે પંથી કાણુલગ સગ ઠેરાના
 ઉક ચલે વો આપનસે જમ ક્યા રેના ! ક્યા પગ્તાના ! અય પ્યારે.
 ફુલબ માનવ વહતન પાયો કા ધનધામ લયયાના
 છાડ સખી વદ આખીર એક દિન સોના દૈ સમરાના...અય પ્યારે
 (માટે) જમનક બસદુ સગ એ પ્યારે ! તમ તક ગોવિંદ ગાના
 નાગ નારાયણ નાય જામે તુમ મીટ હી આવન જના .....અય પ્યારે
 ' નાગ ' (આત્મપ્રકાશ)

ઠર્નલ ટોડ સાહેબની ખેડુતોની ઉત્તતી માટે કેવી ઉચ્ચ સાવના હતી તે તેના ઉઠગારો પરથી જણાયે ખેડુતોના કિતેના હોવાથી આંહી લખવામાં આવેલ છે.

ત્યાં સુધી કૃષીકારો (ખેડુતો) સ્વયં વિગ્નાઅભ્યાસ કરીને પોતાની રક્ષા અને ઉન્નતી કરશે નહિ ત્યાં સુધી કાઈ પણ પ્રકારે તેનું મગજ ધરી નહિ. આસોસ થાય છે કે એ દિવસ ક્યારે આવશે? એ શુભ સમય ક્યારે આવશે કે હિંદુસ્તાનના કૃષિકારો (ખેડુતો) અધ્યાન રૂપી અધ્યાસમાંથી મુક્ત થઈ સ્વયં પોતાનો ઉદ્ધાર કરશે? એ શુભ થઈ ક્યારે આવશે કે જમીનદારો અને પ્રાણની વીચમના જળ મુગથી ઉખડી જાય એ સમય ક્યારે આવશે કે ભારત દેશના રહેનારાઓ ઐશ્વતાના પતીત મંત્રથી હીક્ષીત થઈને એક ખીખને કદ અર્ચિમન કરીને (ત્રિમથી બેટીને) જાતિય જળ સંચીન કરે (સંમંડન કરે) દાલતો કંઈજ અભીપ્રાય આપી શકતો નથી પણ આશા રાખી શકાય કે ભારત દેશના વનનીઓ એક વખત જામન થશે અને પુનઃ એક વખત પોતાનું મસ્તક ઉન્નત કરશે આ ધોર વિરમના દુર મર્ધ સર્વ લોકો સુખનો અનુભવ કરશે.

શ્રી મહેર જવામદ્ સાગ ૨ લા માટે પ્રોફેસર એસ. જી. શાન્તિ
એમ એ. એલ.એલ. બી.

નો અભિપ્રાય

જુનાગઢ

મહેર જવાં મર્દ સાગ ૧ લો એ પુસ્તક રમપ્રદ અને મતેરનંદ ને કારણ કે તેમાંની વાર્તાઓ ઐતિહાસિક ચિત્રાત્મક અને શૌર્યોત્તેજક છે મહેર સાહિબાનું મૌરવ બહાવમાં ને મહેર યાતિનું કલ્યાણ સાધવામાં તમારી આવી સાહિત્ય પ્રવૃત્તિ ખુબ ઉપકારક અને કીમતી

દાનવીર સ્વરૂપ રા. રા. રાજરત્ન
સ્વધર્મપ્રેમી શેઠશ્રી નાનજીભાઈ કાલીદાસ મહેતા
એમ. બી. ઈ

નિવડો તેની મને ખાત્રી છે. પરમાત્મા તમારી પામે આવાં વધુ પુસ્તક રચાવે ને કામ તથા દેશની મેવા કરવો મોજ મારી નમ્ર પ્રાર્થના છે. તમને તમારી આ શુભ પ્રયત્તિમાં જ્વલંત ફતેદ ઇચ્છું છું.

શિ. સ્નેહાંકિત

અં. ગં. શાસ્ત્રિના યથાધોમ્ય

શ્રીમાન સાધ માણદેવસાધ

બેટાદ, તા. ૧૦-૮-૪૫

આજનો કાગળ તથા મહેર જવાંમર્દનું પુસ્તક મળ્યું તે માટે આભાર માનું છું એ પુસ્તક મને બહુ ઉપયોગી થઈ પડશે.

જે ખાસ મહેર જાતિની લાક્ષણિક સામગ્રી હોય તે મારે જોઈએ છે ખરી રીતે તો મારે પોતે ત્યાં આવીને જ પ્રસન્ન આ બધું મેળું કરવું જોઈએ હું. આવવા ઉચ્છ્રેષ્ઠ કંઈ રેતુમાં આવું તો તમારા ઉત્સવો મેળા તહેવારો જેવા અવસરો હોય તે વખતે જ ખરે સાહિત્ય મળે માટે લખરોજી.

સુમેચ્છક

ઝવેરચંદ મેઘાણી

શ્રી મહેર જવાંમદ્ ભાગ ૧ લા માટે એક મુસ્લિમ સદગ્રહસ્થવાઈના અંતરના ઉદગારો

તા. ૨૨-૧૨-૩૬

ભાઈશ્રી મહદેવ રાણા

જુતપૂર્વ મહેર યાત્રિની શૌર્ષ કથાઓ આલેખતું મહેર જવાંમદ્ બરેબર પ્રાચિન મેરુ ઇતિહાસ ઉપર આજેના પુરાતન ઘર ને દુર કરે છે. ક્વમાભિમાન કુળપ્રતિષ્ઠા, વફાદારી, સ્વામીભક્તિ, ધર્મ પરાયણતા, શુદ્ધ સ્વીકાર, લક્ષણ, રનેદગ્રાવના સત્તા, નિષ્પણ, ટેક અને જવાંમદ્ આદિમાલ શુદ્ધોભય મહેર ઘર છવનના વાંચનદ્વારા થયેલી જાંખેરી ભાસ પ્રસંધા માગી લીએ છે . . .

દરાગ કાળ ધુમરીઓમાં અટવાએલી અંબલુ મહેર યાત્રિને જૂતળથી ઉંચકી જગતના ઈનકલાયી સિખરે આશુવાન્ય આપના અંતરગત મનોરથો અને એ માટેની આપની અગ્રાધ ઉંડી ભાવનાઓ બેરાક અજિનદિય છે.

મહેર જવાંમદ્ નું ચિરંજીવ સંપાદન કરી આપે એની પ્રતિષ્ઠિત આપી છે. બહુકે ત્રિર પુરોના બહુલા અષ્ટિચીત વેરવિખેર અમર પાનાઓ બેળાં કરી આપે સમુદાય સેવાભાવનાનું ઉત્તમોત્તમ પ્રતિક જગત સમક્ષ બહુ કમું છે એ માટે આપને કોટિ ધન્યવાદ.

એ જે શુભ પોરનંદ

જાનપ્રમ્થી શ્રીમાન શ્રી માલદેવરાય

મહેર જવાંમદ્ જાગ ૨ માટેનો રા. રા. પ્રોફેસર
શ્રીમાન એસ. જી. શાસ્ત્રી, એમ એ એલ એલ બી
નો અભિપ્રાય જુનાગઢ

શ્રી માલદેવભાઈ,

તા ૨-૬-૪૫

આપના તરફથી શ્રી મહેર જવા મદ્ જાગ ૨ નો એ નામનું
પુસ્તક મળ્યું એ પુસ્તક મારી નરમ તમીયત હોવા છતાં જોઈ ગયો
છું તમે અનેક સાધનોનો ઉપયોગ કરીને આ પુસ્તક તૈયાર કર્યું છે
તમે તેને તૈયાર કરવામાં લીધેનો શ્રમ અને કાળજી વખાણવા જેવા
છે વિશેષ તમે પણ મહેર હોવાથી તમારી જાતીનો ઇતિહાસ મેળવવાની
વિશેષ લાયકાત ધરાવો હો આથી પુસ્તક તૈયાર કરવા માટે તમને હું
મારા હૃદયપૂર્વક અભિનંદન પાઠવું છું આ પુસ્તક મહેર જાતિના
ઇતિહાસમાં ઘણા કામો ફાળો આપે તેવું છે અને ભાવિ ઇતિહાસ
કાર્યને ઉપયોગી થઈ પડશે.

એસ. જી શાસ્ત્રી
એમ એ. એલ એલ બી

રાજ શાખા વંશના મહેર પરખત હરભમનું ટુંક જીવન ચરિત્ર

રાતડી ગામ એ કેચવારા મહેરાનું નિવાસ સ્થાન છે. પોરબંદરથી ચાર ગાડિ દુર છે. આ ગામમાં કેચવારા હરભમ (રાતડીપો) વીર પુરુષ થઈ બચેલ છે તેમની વીરતા, નિઃસ્વલ્પ, અને આદર્શીકાનું વર્ણન મહેર જર્નલમાં ભાગ ૧ માં લખવામાં આવેલ છે.

આ રાતડી ગામમાં એક ઘરની ઓસરીમાં એક જૂદ પુરુષ ગોઠડી પાયરી બેઠો છે. બાજુમાં તેનો મુવાન છોકરો બેઠો છે. અને પીનાપુત્ર સાથે વાતચીત થાય છે.

બાપા ! આજે રાતના સવારના વખતે મને એક સ્વપ્ન લાધું ! અને સ્વપ્નામાં ઘણું નાણું મળ્યું હોય તેવું બોલ્યું.

બેટા ! એ તો સ્વપ્નું તે સ્વપ્નું ! સ્વપ્ન તો આરખંપાગ છે, દિવસના કંઈ વિચારો આવે તો તેનો સ્વપ્નામાં બાસ થાય. સ્વપ્નાની વાતો કંઈ થોડી સચી પડે છે ! જ્યાં સ્વપ્નામાં તને ધન મળ્યું તો તારું એ સ્વપ્ન પ્રભુ સાચું પાડે !

મહારાજ, પગે લાગીએ.

આશીર્વાદ!

આવો, આવો, મહારાજ આવો ! તમે હાથ જોઈ જાણો છે,
તો મારે તો હાથ જીવો!

હા, એ તો મારું કામ છે !

પરખત, મહારાજને ખેસવા ગાદલી લઈ આવ ! પરખતના
પિતાએ કહ્યું.

હરભમ ગાદલી લાવ્યો. મહારાજ બેઠા અને પરખતે પોતાનો
હાથ લાંબો કરીને મહારાજના હાથમાં મુક્યો.

પરખત ! હસ્તરેખા તો એમ કહે છે કે હસ્તલંકાર ખુદ્દો છે
એટલે કંઈ દ્રવ્ય મળે કે એવી કંઈ બીજી લાભકારક નિશાની રેખા-
ઓમાં જોવામાં આવતી નથી. તારા કર્મમાં કંઈ લાભકારક હોય એમ
રેખા ઉપરથી જણાતું નથી.

મહારાજ ! એ તો કરમના ખેલ છે જે નશીબમાં હશે એ
કયાં જવાનું નથી ! અને નહિ હોય એ કંઈ આવવાનું નથી !

હાથ જોવડાવીએ તો પણ ઠીક ને ન જોવડાવીએ તો પણ ઠીક.
પરખતના પિતા બોલ્યા.

મહારાજનો જોષ મારે ખોટો પાડવો છે. મહારાજ ભલે કીએ
કે કર્મમાં કંઈ નથી, પણ હું પ્રાર્થના કરીને પણ મારા કર્મ માઠાં
હશે તો પણ ફેરવી નાખીશ !

પરખતને તો સ્વપ્નામાં જે જોવામાં આવ્યું તે પ્રમાણે સ્વપ્નાત્મી
બાબતને સાચી કરવાનો દૃઢ નિશ્ચય કર્યો.

રાત દહાડો અનેક પ્રકારના વિચારો કરે, અને કયે પ્રકારે ધન, ધન્યતા, વૈભવ, વિગેરે મેળવી શકું ? ક્યાં જવું ? શું ધધો કરે ? આવી રીતે અનેક વિચારો ઊપડતા અને પાછા હૃદયમાં સમાઈ જતા એક ઠેકાણે કહેલ છે કે :

સાથર લહેર સામટી તેથી પણ મારા ઘટમાં ધણેરીયુ
એક ઊપડી તડે ન પુગતી ત્યાં તો બીજી ઊપડીયુ

આવી રીતે પરબત વિચારોના વમળમાં પડ્યો. છેવટ એવો નિર્ણય કર્યો કે વેપારી લાઈનમાં અંપલાવવું. નોકરી કરવી એ તો સર્વથી કનિષ્ઠ છે.

ઉત્તમ ખેતી, મધ્યમ વેપાર, અને કનીષ્ઠ નોકરી. તો આવી રીતે નોકરી કરી પરાધીનતામાં જીવન વીતાવવું તે તો ઠીક નહિ.

પરબતે વેપારી લાઈન લેવા નક્કી કર્યું પણ માતા પિતા વડિલ મજાપ તો તેમની સલાહ લઈને કાઈ પણ કામમાં જોડાઈએ તો સારું વડિલોની સલાહ લઈને કામ કરીએ તો એમના આશીર્વાદની સાથે એમના પોતાના જીવનમાં ધણા વરસનો જીદી જીદી બાબતોને અનુભવ મળ્યો હોય એટલે એમની સલાહ એ પણ બહુ ઉપયોગી નીવડે છે. આજકાલના કેટલાક જીવાન ડોકરાઓ માતા પિતાની સલાહની દરકાર ન કરતાં પોતાનાં મનસ્વી સ્વભાવને આધીન બની સ્વજાંઠી પછે વતે છે અને સંસારના વહેવારી કામનો અનુભવ નહિ હોવાને કારણે પોતે પોતાની મરજી મુજબના ધારેલા કાર્યમાં સફળ થઈ શકતા નથી, પણ મારે તો મારા પિતાને પુછીને એનો મત લઈને જ આગળ વધવું. આવું નક્કી કરતાં પરબતે પોતાના વિચારો તેમનાં પિતા દરબમ આગળ જણાવ્યા.

દરબમ ! તું કહે છે એ તારી વાત સાચી છે. વેપારી લાઈન

ચેસો કમાવા માટે સારી છે ખરી? પણ એ ધધામા પણ અનુભવની જરૂર છે સમયને અનુસરીને અને બુદ્ધિનો ઉપયોગ કરીને વેપાર કરે તો જ તેમા લાભ મળે વળી એ વેપરના કામમાં તો રોકડ મુડી પણ જોઈએ, આપણે તો ગરીબ સ્થિતિના ગણા તો મુડી વગરનો વેપાર કેમ કરી શકીશ

માગ મત પ્રમાણે તો હમણા ક્યાંક નોકરીમા રહી જ તો ફીક જો ને? ધણા ધણાને વેપારી લાઈનનો અનુભવ હોય છે છતાં કેટલાકને એ ધધામા ખોટ જન તો દિવાળા કાઢે છે અને પોતાની આમર ગુમાવે છે અને હેરાન થાય છે વેપાર કરવો એ આપણુ કામ નથી આપણુ કામ તો ખેતી કરવાનું છે એક ભગવાન શિવાય કોઈની ઓશીયાત જ નહિ પરમતના પીતા હજારમે પોતાનો મત બતાવ્યો

પરમતે પીતાની આજ્ઞા પ્રમાણે વર્તવા નક્કી કર્યું કર્મ સન્નેગે વરસાદની તળીને લીધે ખેતીના કામ કરવામા પણ પેટ પુરવું અનાજ પણ પેદા થાય નહિ ખેતીના ધધામા કમાવાને બદલે દર વરસે કરજ થતા માણુ આમ કરજનો બોળો વધતો ગયો. તેથી પીતા પુત્ર બન્નેના રૂદ્ધમા ફીકર થતા લાગી હરભમતે થયું કે આ કરજના બોળમાથી કેવી રીતે છુટાશું? કરજનો બોળો વધતા જતો જોઈ પરમતને ચીન્ટા થતા લાગી છતાં પણ ખેતીનો ધધો આશામા ને આશામા ચાલુ રાખ્યો. આ વખતે નહિ તો ભગવાન આવતે વગરે આપણે એવા વીચારથી મનનું સમાધાન કરી દીવસો પીતાના લાગ્યા

કોઈ મુસાફરોને કે જાગણુને પોતમદગથી દારૂ જમાનું હોય તો ગસ્તામા રાત્રી ગામ આવે છે એટલે એક વખત મુ મઈના એક અડગ્ય દાનકંધીરાના દર્શન માટે જતા હતા તે અહમ્મનો બેટો

પરમતને યથો અને ફેટલીક વાતચીત કરી અને મુબઈ કરાચી કે
એવા બીજા કોઇ શહેરમાં જઈ કંઈ ધંધો કરવા માટે પરમતે પોતાને
વીચાર દરશાબો વેપારીએ એવી સલાહ આપી કે તમે કરાચી
મુબઈ કે હોદુસ્તાનના કોઇ શહેરમાં ધંધો કરવા જાઓ તે કમ્તા તે
આફ્રિકા જાઓ તે સાડાં ।

આ અહમ્મદની મનાહ પરમતને બ્યાજમી લાગી ને આફ્રિકા
જવાની તાલાવેલી પોતાના કુલ્યમાં જાગી. અને મનમાં નક્કી કર્યું
કે આફ્રિકા જઈ નમીન અજમાવવા । આમ દ્રઢ નીશ્ચય કરતા તેને
લગતી તૈયારી માટે પોતાના મીઠા આશીર્વાદ મેળવવા પીતા આગળ
પોતાના હીનની વાત કરી

પોતાને પોતાના પુત્રને પોતાથી અજાણો કરી હજારો ગાઉ દુર
મોકલવો તે તેને ઠીક તો ન લાગ્યું પણ પરમતનો અત્તી આગ્રહ
હોવાથી મત આપ્યો. આફ્રિકા જવાનું ત્યારે પરમતે નક્કી કર્યું
ત્યારે પહેલાં વિચાર તો એજ આ-યો કે હું પરદેશ તો જાઉં છું પણ
જહૂયો તો કંઈજ નથી કંઈ વાચના કે લખતા પણ આવડતું નથી
નાની અવસ્થામાં નિશાળ પણ કોઈ દિવસ જોઈ નહોતી હતા પણ
કાઈકે લખતા વાચના શીખી લેતું એવી દ્રઢ ભાવનાથી ભણવાનું
લખવાનું શરૂ કર્યું. પોતાની વાડીએ ખેતીના કામમાંથી પુરસદ મળે
ત્યારે લખવા વાચવાનો અભ્યાસ કર્યો વાડીએ ગ્વેટ પેન ન હોય તો
જમોન સાફ કરી ધુળમાં અક્ષરો પગન લખતો પોતાનું નામ લખના
મહેન શીખ્યો એમ ધીરે ધીરે થોડું થોડું લખતા વાચના શીખ્યો.

પરમત કોઈ હાકતો હોય તો પપ્પુ નાન-કૂ પુત્તક તો તેના
હાથમાં હોય જ । આવી રીતે કોઈ હાકતા હાકતા પુત્તક વાચતો.
રાત્રીના ચંદ્રના અજવાળામાં પણ પુત્તક વાચતો પરમતને બહુરાની
આવી લગતી લાગેલી તેથી મહેનત કરતા વાચના લખના થોડું થોડું
આવડ્યું

કહેવત છે કે :

પૃતા પડિત નીપજે લખતા લહીઓ થાય.

એ પ્રમાણે પરખતે પોતાના છવનમા મોટી ઉમરે લણવાની શરૂઆત કરી બાદ વડિલો અને માતા પિતાના આગીવાદ લઈને ૧૬૨૦ની સાક્ષમા પરખત આફ્રિકાના મોન્ગાસા બદરે ઉતર્યો રટીમગ. માથી પરખત કાઠે તો ઉતર્યો પણ ઉતરતાની સાથેજ પહેલો વિચાર આવ્યો કે ! હવે મારે ક્યા જવું ! મારે શું કરવું !

લાગનગ વગરના અગ્નિવા મુસાફરને મોન્ગાસાને કંઈ ઉતરતા પહેલા આજ વીચાર આવે છે. તે પ્રમાણે પરખતને એ વીચાર આવ્યા. કે આહી કોઈની ઓગખાણ નહિ, વગ નહિ, વસીયો નહિ, આહી મારૂ કોઈ નથી મારે ક્યા જવું ! અને મળવું ! શું કરવું ! આવા વીચારોએ પરખતના મગજનું મનને પણ ધડીબગ મુઠવણુ ઉભી થઈ

મુશકેલીઓના પ્રમગમા મજબુત મનનાળા માણસો જેમ હિંમત ન હાગતા એ પ્રમગે ધીગજ ધરીને તેમાથી માર્ગ શોધવાને પ્રયત્ન કરે છે તેમ પરખતે પણ ના હિંમત નથી બેસી ગયેલું હવે પોષાય તેમ નથી એમ સમજીને આફ્રિકાના મહાન પ્રખ્યાત વેપારી શ્રી અલીદીના વિશ્રામને ત્યાં નોકરી માટે તપાસ કરવા ગયો છતાં પરખતના હૃદયના ઉડાણુમાથી અનાજ આવ્યો કે દેશમા ધગેલો ઉત્તમ અને સ્વચ્છ ખેતીનો ધમો છોડીને આહી પગદેશમા નોકરી કરી પગધીન પડેલું ગયેલું કે હવે શું કરવું ? આ વીચારોથી મન ચક્રોળે ચળ્યું આ સમયમા આફ્રિકામા રેવરેનો બહુ પ્રચાર થયો ન હોતો એટલે યુગાન્ડાના પાટનગર ઇન્ડેમે પગે ચાલીને જવા માટે પરખત ઉપડવા ગયો ધીચ જમખમાથી પસાર થતો હતો વાઘ નીગેરે દિંમક પ્રણીઓની એટલી બધી દહેશત લાગતી કે એ ગતેથી પસાર થવું એટલે મૃત્યુને બેટવાજ

જવુ એમ લાગે છતાં માદસીક પગલ નિકળતાથી પગરસ્તે ઈન્દ્રિયે
પહોંચ્યા

આફ્રિકામાં મેડ શ્રી અવીદીના વિશ્રામનુ નામ તો અતી પ્રખ્યાત
કેનીયા, યુગાન્ડા, ટાંગાનીકા વીગેરે સર્વ જગ્યાએ એ ગ્રહસ્થની પ્રખ્યાતી
અને ઈજ્જત આમરૂ સ લગીને પગલતને થયુ કે વેપારી લાઇનમાં
માણ્યોતી ઈજ્જત અને આમરૂ ધધે છે તો હાન ઘુગ્ત તો નો ગીમાં
રહીને વેપારી નાઈનતો અનુભવ લઈને પછી વેપારની લાઈન લેની
આમ મનમાં નકી કરતા થોડો સમય ડુગાની નોકરી કરીને વેપારી
લાઈનનો અનુભવ મેળ થો પછુ કમ નસીમે છવ લેણુ તાવે પરબતને
બીજાનામાં નાખ્યો મનમાં કંઈ લાગેરો કે આઘી પરદેશમાં મારૂ શુ
થશે ? આના વીચારો આવવાથી મનના સમાધાન માટે મે ચીડીઓ
લખી અને એક ચીડીમાં એમ નખ્યુ કે મરણુ આફ્રિકા થશે ? બીજી
ચીડીમાં મરણુ દેગમાં થશે ? આમ બે ચીડીઓ લખી પછી એક
ચીડી ઉપાડીને વાચો તો તેમાં નખેલ હતું કે મરણુ આફ્રિકા થશે
આ ચીડી વાંચવાથી મનમાં વધાઈ ફિક્ક થવા ન ગી અને દેશમાં
જવડી જવા માટે નખી કરી તોધુ ૧૯૦૧ ની સાલમાં પરબત
દેશમાં આન્યા દેશમાં આન્યા માં ઈશ્વર કૃપાથી માદગી દુર ચર્મ અને
આગમ થયો

આગમ થયા બાદ પગલને સ્વપનામાં દ્રવ્ય જોયેલુ તેથી એ
ધન મેળવવાની લાનઆમાં ફગી આફ્રિકા ૧૯૨૫ ની સાલમાં ગયા
અને શરૂઆતમાં નોકરી કરના માટે એક ગ્રહગ્ય સાથે રહ્યા

પગલતને સ્વેચ્છા પ્રયમથોજ તેના પીનાના જેમ બોલો અને
છળપટ વગરનો નીખાવસ વ્યભાવ હતો તેથી પોતાના લોકને પગમાત્મા
વુલ્ય લેખીને નેકા રેકાથી નોખરી કરી અને નોકરી કે વાની સાથે

વેપારી લાઇનનો અનુભવ મેળવ્યો અને ૧૯૨૬ ની સાલમાં સ્વતંત્ર રીતે વેપાર કરવાની શરૂઆત કરી.

ધર્મરની પારાવાર કૃપા અને પરમતના પુરૂષાર્થ બળથી પોતે વેપારના કામમાં આગળ વધવા લાગ્યા અને સારો લાભ મેળવવા લાગ્યા. પરમન પોતાના મીત્ર પાસે વાત કરે છે કે એક વખત આફ્રિકાના મુળ વતની (નેટીવ) કે જેનું નામ બની ઠંઠો હતુ તે ઢરીનો કાથરો ભરીને મને આપવા આવ્યો મેં વૈસા લેવા બહુ આમહ કર્યો પણ તેમણે વૈસા લીધા નહિ એ માણસનો મને સહવાસ એનામા નીતી પ્રેમ સમ્બાધ આદિ ગુણો જોયા તેમના સારા આચરણોથી મને ઘણું જાણવાનું મળ્યું એમના સરા ગુણો મેં ગ્રહણ કર્યા એમના સહગુણો મને હજુ પણ યાદ આવે છે એ 'માણસને હજુ પણ હું જીવાઈ (કાયમની મદદ) આપું છું કારણ કે એમની પાસેથી મેં ઘણા ગુણ ગ્રહણ કર્યા છે.

પરમતના મીત્રે કહ્યું કે પરમત ભાઈ તમારો આ ગુણ ગ્રહણ કરવાનો સ્વભાવ છીએ તે વખાણવા લાયક છે કેટલાક એમ માને છે કે અમે તો ડાહ્યા છીએ ગુણવાન છીએ અમારે હવે બીજા પાસેથી શું ગુણ લેવાના છે! આવી સમજણ જોના હૃદયમાં જડ થાલીને બેસી ગયેલ છે તે કદિ પણ પોતાની વીગેશ ઉન્નતી કરવા માટે પ્રયાસ કરતા નથી પોતે પોતાના મનથી પોતાને કૃતાર્થ થયા માની લીએ છે. ભાઈ? તમારી વાત સાચી છે. માણસ માત્ર અપુર્ણ છે સર્વગુણ સંપન્ન તો એક પરમાત્મા છે તો આપણામા રહેલી અપુર્ણતા કોઈ બતાવે તો આપણે ધ્યાનમાં લઈગહેલી અપુર્ણતા અથવા ખામીઓ દૂર કરવા પ્રયત્ન કરવો જોઈએ.

મીથ્યા અભિમાનના પ્રવાહમાં તણાતા જીવો અજ્ઞાનપણામાં પોતે પોતાને દરેક રીતે ચોગ્ય અને લાયક છે એમ માની લીએ છે એટલે

પંડી તેને કાઢના બોધની જરૂર ગ્રહીતી નથી પોતે જો કરે છે તે બાજીની જ રૂંટે છે આવી માનવનાને લીધે તેઓ પોતાના આત્મ-
હીતના માર્ગમાં આગળ વધી શકતા નથી. મારે નવમાત્ર તો ઈશ્વર
દયાથી જોરો ખગે કે સાફ માર્ગ મેલ તે દરેક અંગેથી લેવું અ
નેહીયમા પણ મેં સાગ ગુણ જોયા એટલે એના ગુણ મારમા
વમ્મા અને એ ગુણો મેળવના મારે મે પ્રપ્ત કર્યો હજી પણ એ
નેહીયના ગુણો મને માદ આપે છે બીજાએ જરૂરથી અમરુ ગરીબ
જના કેટલાં ગુણવાન /

પરમતમાઈ તમે તમારું અવનુ સાચું ક્યું. એ સાચું બનવામા
મુખ્ય બાબ જો તપાસીએ તો તમારા દીનની સમ્યક્ધારાનો અભાવ
મહાકાને જગમપઅથી છેતરીને પમા ન હોતા ન્યાય અને નીતીને
પગલે ચાલી સત્ય વાત કહીને પ્રાદક પાસેથી બાજીની પૈસા લેવાની
તમારી પત્રીત ભાવના આ ભવનાના પ્રનારે જ તમે તમારું અવન
સાચું પાડી શક્યા છે પરમતમાઈ મત્સને વાગી ગઈને જેમ જેમ
પોતાનો ધધો આગળ ચલાવે કે તેમ તેમ તેમા લાભ મળતો જાય છે
વેપારમા જેમ જેમ જીદ થતી જાય છે તેમ તેમ દુકાનમા કામ
કરનાર માણસો યુતીમ નોકર વીગેરે વધારતા જાય છે ૧૯૩૬થી
૧૯૪૫ સુધીમા તો લાખો રૂપીઆની આવક વધી

આ બધાનું કારણ તપાસીએ તો હજીની પાગવાર કૃપા અને
પરબનલાઈને પ્રમળ પુરુષાર્થ પરમતમાઈ આવી રીતે વેપારના
ધધામા આગળ વધ્યા માદ મનમા વીચાર આવ્યો કે વેપાર કરના
બેતરી કરીએ તો વધારે સાડ આરે નશીમે એક સામે મળી ગયો.
આ સાલામા પાચમે એક જમીન આવી તેમા સેરડી અને કારીનું
લાવેનુ ક્યું અને શેડીમાથી જોગ બનાવવા માગેનું કાગખાનુ પણ
હિતુ ક્યું.

આજે પરમતમાઈ લાખો રૂપીયાનો લાભ મેળવે છે પરમ

ભાઈનો એક સીદ્ધાંત ધણો ઉત્તમ છે તેઓની માન્યતા એવી દ્રઢ છે છે કે પ્રારબ્ધ કરતાં પુરુષાર્થ ઉત્તમ છે. પુરુષાર્થથી જ પોતાનું નશીબ ઘડાય છે. માત્ર પ્રારબ્ધ પર આધાર રાખનારા માણસો પોતાના વહેવાર કે પરમાર્થના માર્ગમાં આગળ વધી શકતા નથી. પૂર્વ જન્મે કરેલો પુરુષાર્થ તેને આપણે પ્રારબ્ધના નામથી ઓળખીએ છીએ. આ સીદ્ધાંત પરબતભાઈ પોતાની નજર સામે રાખીને વહેવારનાં કાર્યો કર્યા કરતા પુરુષાર્થના માર્ગમાં માણસોને અનેક મુશ્કેલીઓ આવે છે પણ એ મુશ્કેલીઓનો ધીરજતાથી જે સામનો કરે છે તેજ આગળ વધી શકે છે પરબતભાઈને પોતાના જીવનમાં અને પોતાના ખીજનેસમાં ઘણી મુશ્કેલીઓ ભોગવવી પડી છે છતાં હીંમત ન હારતાં આગળ અને આગળ માર્ગ કાપતા રહ્યા. આજે ઇશ્વરકૃપાથી દરેક રીતે સુખ અને સંપત્તી મેળવવા ભાગ્યશાળી બન્યા છે.

કાંઈ માણસ વીશેશ ધનવાન બને તેથી ધનવાન બનવામાં જ મનુષ્યજીવનની સફળતા નથી પણ જે લક્ષ્મી પ્રગળ પુરુષાર્થથી મેળવી તે પોતાના જાતના સુખ માટે પોતાના સગા સબંધી અને સ્નેહીજનોને મદદ કરવા માટે અને દરેક પ્રકારે સતકાર્ય કરવામાં પોતાના ધનનો સદુપયોગ કરી જાણે તોજ ધનવાન બન્યા અને ધન કમાણા એમ કહેવાય. એમાંજ મનુષ્યજીવનની સફળતા છે.

ભાઈશ્રી પરબતભાઈની પણ સમજણ એવી જ છે કે હું કંઈપણ દ્રવ્ય કમાઉં તો એ દ્રવ્ય મારી જ્ઞાતિ ઉન્નતિના કામમાં મારી જ્ઞાતિના બાળકોને ફેલવણી આપવાના કામમાં જો હું વાપરું તો તેજ લેખ લાગ્યું ગણાશે. આવી ઉત્તમ ભાવનાને લીધે પોરબંદર શ્રીમદ્દેર જ્ઞાતિ જીવનમાં અભ્યાસ કરનાગ મહેર વિદ્યાર્થીઓને ફેલવણી આપવાના કામમાં દર વરસે સહાય કર્યા કરે છે. ભાઈ પરબતભાઈએ પોતે પુરી ફેલવણી લીધેલી નહીં હોવાથી પરદેશમાં ફેલવણી વગરના મનુષ્યને કેટલી મુશ્કેલ ને વેડવી પડે છે તે પોતાનેજ અનુભવ

થયેસો હોવાથી પોતાની જ્ઞાનિની ઉન્નતિ માટે બહુ પ્રેમથી હ વગેરે મદદ આપ્યા કરે છે. તેઓ સમજે છે કે કેવલગ્રી વીના મહેર જ્ઞાનિની ઉન્નતિ નથી.

પગ્મન બાઈ જોના રેનાના બાગડોને પોતાની જાનેનાના ધાવ છુતી જોટથી જરૂર છે. તેટલી જરૂર બાગડોને પોતાનું ભવિષ્ય વડવાને કેવલછીની જરૂર છે

આવી રીતે આ કિંદામાં મહેરનાગ દરેક મહેર બાઈઓ મહેર જ્ઞાનિની ઉન્નતિ માટે મહેરના નાગડોને કેવલછી આપવાને પોતાની થી મહેર વિદ્યાર્થી ભવનની સરયાને હ વગેરે મદદ કરી ગયા છે. અને એ આકિંદામાં મહેરના બાઈઓની વચ્ચે સારી મદદથી આજે આ મહેર સમ્યામાં સગાસગી ૪૦ થી ૫૦ વિદ્યાર્થીઓ અભ્યાસ કરી ગયા છે.

આવી રીતે પગ્મનભાઈના ઉત્તમ મનોભાવને લીધે પ્રમુખ પુરુષાર્થ લીધે પોતે વેપારી લાઈનમાં આગળ વધ્યા તેમ દરેક મહેર બાઈઓ સુખ મંજરીમાં આગળ વધે એવી પ્રજા પાસે પ્રાર્થના

બાઈશ્રી પગ્મન બાઈએ શ્રી મહેર જવામં બાગ ૩ ને એ નામના પુસ્તકની કોપી ૧૦૦૦જુનો ખર્ચ રૂ. ૧૮૦૦ આપ્યો છે તે બાઈ પગ્મનભાઈએ આપવા ખુશી જતારી છે તે માટે સમસ્ત મહેર બાઈઓ તરફથી ઉપકાર મનુ છુ પગ્મનભાઈજોનાના જીવનમાં આવા જ્ઞાતિ મેવાના કાર્યો કર્યા જ કરે અને પોતાના આ ઉચ્ચ ગુણનો વારસો પોતાના નાગડોને પણ આપે એજ હૃદયની ભાવના.

વાનખરથી માસ્ટર રાણા

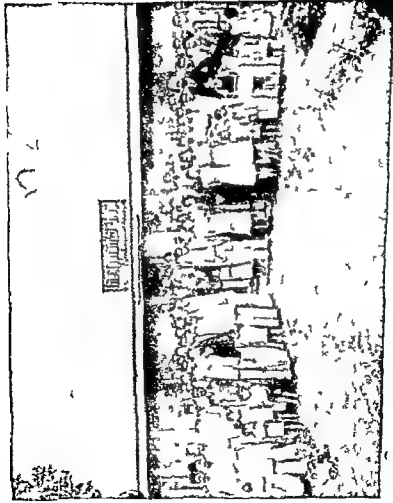
ભાઈશ્રી પરળતના પિતાશ્રી હરભમ રાણા.

परगतनां पुत्रो

ભાઈ રાણાભાઈ પરખત તે ભાઈશ્રી પરખત હરભમના
પુત્ર જેમણે પરખતભાઈની દુકાનની સર્વ જવાબદારી
સંભાળી લીધી છે.

શાળાના મકાનમાં ભાઈશ્રી પરણત હરણ વયમાં ઉભેલા છે

લાઇથી પરણત હરભમ રાજશાખા (કાગવદરા મહેર)
 જેમણે શ્રી મહેર જવામદ લાગેના પુત્રકનો આશરે
 રૂા ૧૮૦૦૦ નો ખર્ચ આપવા ખુશી જતાવી છે તથા શ્રી
 મહેર જાતિલવન સંસ્થાને દર વરસે વગર માગ્યે મદદ કરી
 રહ્યા છે તેઓ ઢલોથ, કટલેરી અને રાશનના મોટા વેપારી છે

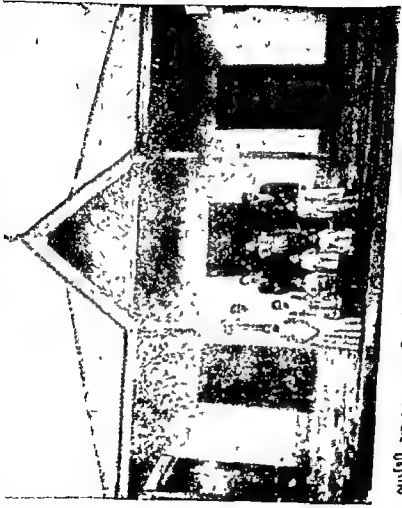

પરજનભાઈ પોતાના પ્રેરણીઓ સાથે રુકાને બેઠા છે

ભાઈશ્રી ભુરાભાઈ તે ભાઈશ્રી પરણત હરભમના મોટાપુત્ર

ભાઈશ્રી પરબત દરભખતી ઇન્સ્ટિટ્યુટની (આફ્રીકા) હકીકતનો આગળનો દેખાવ.

—: અનુક્રમણિકા :—

૧ શ્રીમાન માધ્વેવભાષી રાણાભાઈનું નિવેદન.	૫૪ ૩
૨ પરમપૂજ્ય મહેર જ્ઞાતિ ઉદ્ધારક સ્વામીજીશ્રી આત્મપ્રકાશજીના મહેરજ્ઞાતિની ઉન્નતિ માટેનાં ઉપદેશ વચનામૃત.	૧૭
૩ મહેર જ્ઞવાંમદં ભાગ ૩ અને માટે જે જે પુસ્તકો વિગેરેની મદદ લીધી તેની નોંધ.	૪૬
૪ ઇતિહાસિક લેખો, અગ્નિવંશી, સૂર્યવંશી, ચંદ્રવંશી, રજપૂતોની વંશાવળી તથા શાખ	૧
૬ મહેરોની શાખ તથા ખરડાના તથા મારવાડના મહેરોનો પરીચય	૩૭
૭ મહેરોના ઇષ્ટદેવ, તેનનો પહેરવેશ, દાગીના વિગેરે.	૭૨
૮ મહેરમાં વપરાતા મારવાડી ભાષાના શબ્દો તથા મહેરોના વડવાઓના નામ	૭૬
૯ ફટાણું એ વીર પુરૂષની જૂમિ છે.	૮૨
૧૦ મહીયારીવાળા લૂણો ભગત	૧૦૬
૧૧ કેશવારા યુગ આતા	૧૨૯
૧૨ નરખંડની ચોરાસી	૧૫૭
૧૩ વણધો શીકારી	૧૭૭
૧૪ મહેર પૂજ્ય સ્વામીજી શ્રી આત્મ પ્રકાશજીના યશોગાન	૧૮૨
૧૫ મહેરોનાં કીર્તિકાવ્ય	૧૮૪
૧૬ ખાદરાજી મહેર	૨૨૦
૧૭ મહેરની મદાનગી ભરેલી રમત	૨૪૬
૧૮ ધંધુસર મહેરે વસાવ્યું	૨૫૪
૧૯ શ્રીમાન માધ્વેવભાષીના કીર્તિકાવ્ય	૨૫૬

મહેર જવાંમદ્ ભાગ ૩ માટે જે જે પુસ્તકોની સહાય લીધી તેની યાદી

- ૧ મુંબઈ ગેઝેટ ગ્રંથ ૧ લો.
- ૨ ગુજરાતનો મધ્ય કાલીન ઇતિહાસ
- ૩ અર્સી હિસ્ટરી ઓફ ઇન્ડિયા.
- ૪ પ્રખંધ ચિન્તામણી
- ૫ રાજ્યસ્થાન ઇતિહાસ (ટાડકૃત)
- ૬ રજપૂતાનાનો ઇતિહાસ (મહાઉપાધ્યાય રાવબહાદુર ગૌરીશંકર ઓઝા).
- ૭ શ્રીમત દેવદત્ત રામકૃષ્ણ ભાંડારકરના લેખો.
- ૮ દિવાન મુહમ્મદ નેશુસીના લેખો.
- ૯ ઇતિહાસ વેતા હેમચંદ્રના લેખ
- ૧૦ જામહીતસિંહ ગદલોન (એમ. આર. એ. એસ. જ્ઞેષ્ઠપુર)
- ૧૧ દક્ષિણ ગુજરાતનો સોલંકી વંશનો ઇતિહાસ (લેખક મણીભાઈ ત્રિવેદી)
- ૧૨ કિન્નો સંપૂર્ણ ઇતિહાસ (લેખક મનસુખજીભાઈ મોહનજીભાઈ પોટા)
- ૧૩ ગુજરાતનો મધ્યકાલીન રજપૂત ઇતિહાસ.
- ૧૪ ડોક્ટર ફ્લીટ વોલ્યુમ ૧૫.
- ૧૫ ગુજરાતનો પ્રાચીન ઇતિહાસ (આચાર્યશ્રી અચંદ્રભાઈ)
- ૧૬ વંશ જારકર

- ૧૭ કાકિયાવાડ
- ૧૮ સોરઠી તવારીખ
- ૧૯ ઐતિહાસિક સંશોધન (દુર્ગાચંદ્ર ડેવગરામ શાસ્ત્રી ગુજરાતી સાહિત્ય પરિષદ પ્રકાશન ૧૯૪૫ સપ્ટેમ્બર)
- ૨૦ કાકિયાવાડ સાર સંગ્રહ
- ૨૧ કાકિયાવાડ પ્રકરણ ૭ મું
- ૨૨ સૌરાષ્ટ્ર દેશનો ઇતિહાસ
- ૨૩ દક્ષિણ ગુજરાતનો આબુક્ય વંશનો ઇતિહાસ
- ૨૪ બંગાળી ભાસિક (લેખક વાસુદેવ ગોવીંદ આપટે)
- ૨૫ ગંગા પ્રસાદ અંબાવતી (કાશી બારત જીવન યંત્રાલયમાં મુદ્રિત)
- ૨૬ ચિત્રમય જગત
- ૨૭ હિન્દુસ્તાનનો પ્રાચિન ઇતિહાસ.

શુદ્ધિ પત્ર

પ્રથમ અંગ્રહ	શુદ્ધ	પ્રથમ અંગ્રહ	શુદ્ધ
૫ કરવાનું	કરવાને	૧૫૭ વદીક	વેદીક
૧૭ સર્પજિરિ	સર્પજિરિ	૧૫૭ ચોરીચી	ચોરાચી
૨૨ કરી	કદી	૧૬૧ બેલીન	બેલીન
૨૭ હનું	હનું	૧૬૨ ની	હ
૪૨ છી	પછી	૧૬૩ વાળા	વાળા
૫૬ વાસા	દાસા	૧૬૪ ચોરંદર	ચોરબંદર
૬૧ દા	હવા	૧૬૫ અમારી	અમારી
૬૭ વચ	વંચના	૧૬૬ પકારો	પકારો
૭૫ ધસર	દાસર	૧૭૦ મારીઆઈ	મારીઆઈ
૭૭ બરથે	બરથે	૧૭૧ સોધારજ	સોધારજ
૭૮ ઓરોઆવા	ઓરોઆવા	૧૭૨ તાં	તો
૮૨ દીથરો	દીપસી	૧૮૧ કેપ	કેપ
૮૨ દપસે	દાપરો	૧૮૧ આપદક	આડેધક
૯૬ ચોચોળો	ચોચુરો	૧૮૧ કરે	કહે
૯૭ તો	તો	૧૯૦ હેમાગ	હેમાગા
૯૭ માં	ના	૨૦૧ મન	માન
૧૧૧ દ્યા	દ્યા	૨૦૧ ધાર	દાર
૧૧૩ ત્યાં	ત્યાં	૨૧૦ રીતે	રીયે
૧૧૫ બબાની	બાબાની	૨૧૧ બાપુ	બાપુ
૧૧૬ છગી	હરિ	૨૧૧ કાળવદરા	કાળાવદરા
૧૨૬ ઓછી	ઓછો	૨૩૦ અને	અમને
૧૩૩ તેણ	નેણ	૨૪૧ આમ	આપ
૧૩૬ રાંકડા	રાંકડા	૨૪૨ વચુંદી	વચુંદી
૧૩૮ દોલીયા	દોલીયા	૨૪૫ અત્યારે	અત્યારે
૧૩૯ મીડપ	મીડપ	૨૫૦ પેથાવર	દેશાવર
૧૪૨ ઉચાક	ઉચાક	૨૫૩ થાંસટ	ભાંસટ
૧૫૩ ધાસર	દાસર	૨૮૩ સદ	પદ
		૨૮૫ બહિમુખ	બહોમુખ

મહેર જવાંમદ

ભાગ ૩ જે

મહેર (મેર) જ્ઞાતિ કાઠિયાવાડમાં અને બગડામાં આવી ને વસી તે પહેલાં ગુજરાત રજપુતાના અને ઉત્તર હિંદુસ્તાન (પંજાબ) તરફ મહેર જ્ઞાતિ વસતી હતી. પંજાબ તરફથી મહેર રજપુસ્થાનમાં આવ્યા ત્યારે તેઓ પ્રતિદાર (પડિદાર) નામથી ઝોળખાતા હતા ત્યાંથી ગુજરાતમાં આવ્યા ત્યારે ગુર્જરા (ગુજરાતમાં ગહેનારા એટલે ગુર્જરા) એ નામથી ઝોળખાતા હતા ત્યાં બાદ કાઠિયાવાડમાં આવ્યા ત્યાં મૈત્રક મિહિર મહેર એ નામથી ઝોળખાવા લાગ્યા ત્યાંથી બરડામાં આવ્યા ત્યારથી મેર નામથી ઝોળખાય છે.

આ બાબતનો એક ત્રાંચાનો લેખ છે તે લેખમાં મહેરની મુળ ઝોળખાણ મળે છે તેથી મહેર જવાંમદ ભાગ ૨ માં તે લેખ આપેલ છે છતાં તે બાબતનો બરાબર ખ્યાલ રહે તે ખાતર એ લેખ ફરીથી અંદી લખવામાં આવ્યો છે.

લેખ નંબર ૧

વિક્રમ સવન ૬૨૩ થી ૬૪૦ સુધીની મહેરોની

મધીલી ખતાવતો લેખ

વડોદરામાં એક દાન પત્ર (તા.માનો લેખ) વીક્રમ સવન ૬૨૭નો મળેલ છે આ લેખ ન્યાર મયો ત્યારે જે વખતે ગેંગેશ્વરનો ગુજરાતનો ઇતિહાસ નમારો તે વખતે આ લેખ એ ઇતિહાસમાં ક્યાય ૭૫ થી નહિ ગયું કે જે લેખ પાંચ ભગવાનના પાસે હતો અને તેમણે આ લેખ લીધો મયુકીવમમાં (પ્રર્ણનમાં) મુક્યો હતો (વાનો મુનર્થ ગેંગેશ્વરો મય એક ભાગ ૧ થી પાના ૧૨૭)

આ લેખમાં મુવ ગાળએ પોતાની સામે જગવો જગાડનારા પોતાનાજ ભાઈઓને પોતાની સમિતી સાન્ત કરી બેસાડી દીધાનું લખે છે પણ એ વખતે એ મુવ ગાળની સામે તેમના ભઈઓની એખ્યાનીજ આકૃત નહોતી પણ એના ભાઈઓ સિવાય ગાંધી કુળની સાખાનો ગાંધી પણ મુવ ગાળનો વીરોધી હતો એ સિવાય ગુર્જરા રાજનું પ્રવગ લેખ પણ ચડી આલ્યું હતું આ બધા દુક્ષ્મનો મુવ ગાળની સામે હતા ૭૫ તેમણે તલવાગના મળથી બધાને સાન્ત મ્યાં

માગવા અને ગુજરાત વચ્ચેનો પ્રેસ અને એ દેશના રાજાઓ ગુર્જરાના નામથી ઓગખાતા હતા આ ગુર્જરા રાજાઓ તે પડિદાર વરના મુળ પુરુષના નાગાવરોકના વસ ગાળ્ય સત્તા ચલાવતા હતા ગુજરાતમાં બી વ માગમાં અને નાલિયુગ (નહોદ)મ તેમનું નામ્ય હતું આ પડિદાર વરની ઉત્પત્તી આ પુસ્તકમાં આગળ વાચવામાં આવશે

પડિદારો ગુજરાતમાં આવી રાજ્ય મનાને લાખ્ય ત્યારથી

ગુર્જરાના નામથી ઓગખાણું (પડિદારો તેજ ગુર્જરા અને તે કાઠિયાવાડમાં આખા બાદ મૈત્રક મિદિર મહેર અને મેરના નામથી ઓગખાણેલ છે તે આગળ વાંચવાથી માણુમ પડશે)

આ તાંબપત્ર (તાંબાનો લેખ)માં લખેલું છે કે જેનું તેજ દશે દિશામાં વ્યાપી ગયું છે એવો મિદિર (મેર) પશુ મુવ રાગની શક્તિ જોઈ શાન્ત થઈ ગયો. સંસ્કૃતમાં મિદિરનો અર્થ સૂર્ય કરેલો છે આ મિદિર રાગને મુવે હરાવ્યો તે મહેર તે ક્યાનો રાગ ! આ મહેર તે કાઠિયાવાડનો મહેર કાકાર મહારાગ શિલાદીત્યના વખતમાં વીક્રમ સંવત ૫૮૦ ઇ. સ. ૫૨૪ માં જ્યારે વશ્વબીપુર નગરની પડતી થઈ (વશ્વબીપુર તે ભાવનગરની પાસેનું હાલનું વળા ગામ) ત્યારે કાઠિયાવાડના મહેર કાકાર જોરમાં આખા એમ પડિત ભગવાન લખે છે. (વાંચો મુનર્ષ મ્થ એક ભાગ ૧ લો પાના ૧૨૧.)

આ મહેર તે કનોજ દેશના પ્રતિદાર (પડિદાર) વંશના રાગ આ મિદિર જોજ અને પરાક્રમી રાગ હતો. રાગ મિદિર જોજે કનોજના રાગને વીસ્તાર પોતાના બાહુબળથી વધાર્યો હતો. એના રાગને સાંત્રાન્ય કહી શકાય.

કાન્ય કુળજ (કનોજ)ના પડિદાર રાગજો એજ ગુર્જરા છે એમ માનવામાં જરા પણ શંકા નથી (વાંચો ગુર્જરાતનો મધ્ય કાલીન ઇતિહાસ પાના ૯૨ તથા ૧૨૭)

આ મિદિર જોજે વી. સં. ૮૯૬ થી ૯૪૬ સુધી રાગ્ય ચલાવ્યું.

આ જોજ રાગ તે રાગ નાગમદનો પૌત્ર અને રામચંદ્રનો પુત્ર થાય જોજના તાંબામાં રજપુતાના દેશનો વજો ભાગ તાંબે હતો તેના તથા તેના પૌત્ર સાંમનના તાંબપત્ર (તાંબાના લેખ) કાઠિયાવાડમાંથી મળી આખા છે આ લેખ જોનાં મિદિર જોજ રાગના

તાજામાં કાઢિવાડાડનો મોટો જાગ, ડોવાનો મજબુ છે આ બાગત
વીન મેન્ડ રમીપ સાદેજ પણ કચુલ કરે છે વાચો (અર્થ દિરૂરી
એક દનિયા પાના ૩૩૬)

હવે આપણે પડિદાર વચની દિપતી જાખુવાની જરૂર છે તે
બાબત આગળ વાચો.

પડિદાર, પરમાર મોવકી અને ચૌદાણે એ આગ અગ્નિ
વશમાધી ઉત્પત્ત થયેલ છે.

લેખ નંબર ૨

અગ્નિ વંશની ઉત્પત્તિ

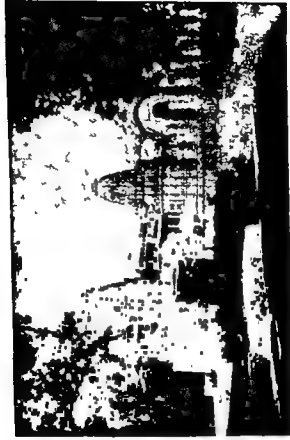
નર્મદા નદિ આગળ માદિભ્યતિ નામનું નગર હતું ત્યાં હૈંદયકાર્ત
વીર્યાજીન નામમાં ગાળ ગાળ્ય કર્તો હતો તેમણે પોતાના બગના મદથી
પરશુરામના પિતા જમદગ્નિ મુનિનું મન્ત્રક કાપી નાખ્યું આ મદા પાપ
જરેલા કામની પરશુરામને ખમર પડી ત્યાં કોરે જગદને પરશુરામે
તમામ ક્ષત્રીઓનો નાશ કરી પૃથ્વીને ન ક્ષત્રિય બતાવી દેવાનું નક્કી
કર્યું પરશુરામના રેણુમ માત્રાએ તેના પત્નિ મરણ વખતે ૨૧ વાર
જાતી કુળી તેથી ૨૧ વાર પૃથ્વી નક્ષત્રી કરી આ વખતે ક્ષત્રિઓ પણ
પોતાનો ધર્મ જૂઠા જતા હતા અને અધર્મને પધે ચલતા હતા
એટલે પરશુરામે એટલીસ વાર પૃથ્વી નક્ષત્રી કરી હતી એ વખતે
ક્ષત્રીઓએ જુગ જુગ વેષ પટેરી જુગ જુગ 'ગડાના' ગનાવીને
કેટલાકે પ્રજા જસ્યાઆ હતા ક્ષત્રીઓનો નાશ થઈ ગયા માદ બાહ્યો
શબ્દ સ્થાવરા લાગ્યા બાહ્યોને ખર કામ તો વેદ જાણવા જણાવવા

રૂપિ વિશ્વામીત્રે ધર્મના રક્ષણ માટે ક્ષત્રીઓને ફરીથી
 સજીવન કરવા માટે નક્કી કર્યું- અને દેવોએ શ્રી વિષ્ણુ .
 ભગવાનની પ્રાર્થના કરી અને ભગવાન પ્રગટ થયા અને
 વરદાન આપ્યું.

શ્રીમહાદેવે અગ્નીકુંડમાંથી સજીવન મંત્ર લાથીને પગિહારને
ઉત્પન્ન કર્યો જેના વશના હાલ મહેર (મેર) તરીકે ઓળખાય છે

અગ્નિવ શી પડિહ ર મહેર રાજઓની રાજ્યધાની મ દોરના દીલ્હા
આગળના એક લાગેનો દેખાવ (ભારવાડ)

ગઢમેં બીતોડ ગઢ ઝોર સળ ગઢીયાં (બીતોડ ગઢમેં હિન્દો)

આશિર્વાદ આપવા કે કોઈને શાપ દેવો એ મુખ્ય હતું પ્રજનું રક્ષણ કરવું રાત્રની બરાબર વ્યવસ્થા કરવી એ અનુભવ નહિં હોવાથી બાકુ-બળના અભાવે રાત્રમાં અનેક પ્રકારની અવ્યવસ્થા થઈ ગઈ દેશોમાં દૈત્યોનો અને દાનવોનો ભુદ્ધિ વધી પડ્યો પ્રજા ત્રાસી ગઈ પાલિકાઓનાં પત્રીત ધર્મગ્રંથોને પણ તો હુદી અપવિત્ર કરવા લાગ્યા આખા દેશમાં અશાન્તિ અને ભુદ્ધિ વધી પડ્યા પ્રજાના રક્ષણ માટે ક્યાંય આશરો રહ્યો નહિં આવી સ્થિતિ જોઈને રાજર્ષિ વીશ્વામીત્ર અત્યંત ચિંતા કરવાને લાગ્યા અને ફરીથી ક્ષત્રિઓને જાગ્રત કરવા નિશ્ચય કર્યો. આ વખતે અશ્વિન પર્વત (આશ્વ પર્વત) માં ઘણા ધર્મનિષ્ઠ રૂપિઓ રહેતા હતા તેથી આ કામ માટે વિશ્વામીત્રે જો પર્વતને પસંદ કર્યો. અશ્વિન પર્વતમાં રહેનારા રૂપિઓએ તથા વિશ્વામીત્ર રૂપિઓ જાગવાનું શરણ લઈને તપશ્વર્યા આદરી તપશ્વર્યાથી જાગવાન પ્રશન્ન થયા અને વરદાન માગવાકર્ણુ ત્યારે રૂપિઓએ ધર્મના પ્રચાર માટે અને અધર્મના નાશ માટે અને દેશોમાં શાન્તિ રહે તે માટે ક્ષત્રિઓને ફરીથી સજીવન કરવા વીષ્ણુ જાગવાનને પ્રાર્થના કરી જાગવાને પ્રશન્ન થઈ ક્ષત્રિ જાતને ફરીથી જીવતી કરવાનું માટે ઇચ્છા બતાવી રૂપિઓને મળેલી સુચના પ્રમાણે અશ્વિન પર્વત પરના અગ્નિકુંડને ગંગાજગથી ઘેર્યો અને પવિત્ર કર્યો અને ઇન્દ્ર દેવને શ્રોતાવવા તેમની સ્તુતિના પાડો લેવા ઇન્દ્ર દેવ આવ્યા એટલે તેમની જ પાસે સર્વ વીધિ કરાવવા કણ્ણ કણ્ણ દેવરાજ ઇન્દ્રે તે ખુશીથી કણ્ણ કણ્ણ. દેવરાજ ઇન્દ્રે એક પુતળું બનાવીને અમૃતકુંડમાંથી અમૃત જળ છાંટીને પુનઃજાને અગ્નિકુંડમાં નાંખ્યું અને સજીવન મત્ર જણવાને લાગ્યા થોડી વારમાં જ અગ્નિકુંડમાંથી અગ્નિની જ્વાળા સાથે ધીરે-ધીરે એક અપૂર્વ મૂર્તિ બહાર આવી તેમના જમણા હાથમાં ગદા રોબી રહી હતી અને તેના મુખમાંથી માર મારવા સજ્જે નીજજળ દત્ત તે હિમચી દેવોએ તેનું નામ પ્રમાર (પરમાર) પાડ્યું અને તેને કંઈપણ વખત લગાડ્યા વીના

આશુ પર્વતની આસપાસની ધરા અને ઉત્તર નદીનો પ્રેમ
સોંપવામાં આવ્યો.

ત્યાર પછી બીજો પુરૂષ ઉત્પન્ન કરવા માટે સર્વ દેવોએ
જાલાને પ્રાર્થના કરી જેટલે પ્રાણપતિ જાલાએ પણ એક પુત્ર
બનાવીને ઉપર પ્રભાણે વિધિ કરીને અગ્નિકુંડમાં નાંખ્યું એટલે
કુંડમાંથી એક દિવ્ય મૂર્તિ તુરંત જ બહાર આવી તેના એક હાથમાં
તલવાર અને બીજા હાથમાં વેદ અને ગંગામાં જનોઈ હતી તેનું
નામ સોલકી પાશું અને અણદિગ્ધપુર પાટણના પ્રદેશનું સ્થાન
કરવાનું સોંપ્યું.

સોલકીની ઉપતિ માટે શક્તિમત્ના ધર્મ ગિરદલે વિદ્યારેવચરિત
એ નામનું કાવ્ય બનાવ્યું છે તેમાં જણે છે કે જાલા સમ્પાદન
કરતા હતા તે વખતે ઇશ્વરે કાચ બેઠી પ્રાર્થના કરી કે પૃથ્વી પર
અધર્મ વરતી રહો છે દેવોને યત્ન લાગે મળતો નથી માટે અધર્મ-
બોનો નાશ થાય એવા એક વિર પુરૂષ ઉત્પન્ન કરવાની જરૂર છે.
જાલાજીએ જોઆમાં મંથ્યા કરતી વખતનું જળ સંજોડ્યું તે તરફ દ્રષ્ટિ
કરી એવી જાવના કરી કે તરે લોહની રથા કરે એવો વીર
ઉત્પન્ન થયો.

ચિતોડના કીલ્લામાંના સેખમાં અને વસ્તુપાલ તેજપાલ પ્રત-
સ્તીમાં તથા પ્રજ્ઞ સિનામણિ નામના પુસ્તકમાં પણ આશુભ્ય વંશ
(સોલકી વંશ) ની ઉપની માટે એમ જ કહેવું છે.

આધુનિક ઇનિડાસ સોલકીએ અને પ્યુરાન સંસ્કારમાં પણ
સોલકી વંશને પંડિત મૈદાજી અને પરમારની સાથે અબીવંશી
કહેવું છે. આ અબીવંશના મળ્યો ઉત્તર દિન્દુઆનમાંથી રત્નપુરાના
અને મુન્દરાનમાં આવ્યા.

સોનપીને ઉત્પન્ન કર્યા બાદ શ્રીમહાદેવે ત્રીજો પુરુષ ઉત્પન્ન કરવાને એક પુતળ બનાવ્યું અને એને માટે પણ ઉપર પ્રમાણે વિધિ કરી અગ્નિકુડમાં નાખ્યું અને સચ્ચવન મંત્ર લખ્યા તુર્ત જ એક ધનુષ્યધારી મૂર્તિ નીખળી દેવોએ તેને દૈત્યોની સાથે યુદ્ધ કરવાનું કાર્ય સોંપ્યું બહાર જતી વખતે પણ લપસી જવાથી પુરીહાર (પ્રતિહાર)ના નામથી પ્રસિદ્ધ થયો દેવોએ તેને મારનાડના મંથાનેા આપ્યા ત્યારબાદ વિષ્ણુ ભગવાને ચોથો પુરુષ ઉત્પન્ન કરવા ધાર્યું એમને માટે પણ ઉપર પ્રમાણે વિધિ કરી અમૃતગળા છાટ્યું અને એક તેજની મૂર્તિ નીખળી તેમના હાથમાં હથિયારો શોભી ગયા હતા તેમનું નામ ચૌહાણ પાડ્યું તેમને મક્કાવતી નગરીનેા પ્રદેશ મોપ્યો દ્વાપરયુગમાં એ નગરી ગળમડગ નામે પ્રસિદ્ધ હતી આ બધા વીરોએ દૈત્યો સામે યુદ્ધ આરંભ્યા જ્યાં દૈત્યોનું લોહી પડે ત્યાં ત્યાં નવા દૈત્યો ઉત્પન્ન થવા લાગ્યા આ અદ્ભૂત પ્રસંગ જોઈને વીર પુરોહી અધિષ્ઠાત્રી દેવીઓએ જ્યાં દૈત્યોનું લોહી પડે તે પી જવા લાગી નવા દૈત્યો ન બનતા દૈત્યોની હાર થવા લાગી અને દૈત્યોની મખ્યા ધટના લાગી

આ અગ્નિનશના ક્ષત્રિઓ માટે ચંદ્ર કવિના એક કવિતમાં એવું વર્ણન કરવામાં આવ્યું છે કે ગત્યસ્થાનોના છત્રીશ કુળોમાં અગ્ની કુળ એ શ્રેષ્ઠ કુળ છે બાકીના બીજા માને પેટે અવતરેન છે ત્રેતાયુગમાં પણ આ જ પ્રમાણે વીરનરોની ઉત્પત્તિ થઈ હતી

આ ચાર અગ્નિવંશીઓમાંથી ચૌહાણનું રાજ્ય વિશેષ વિસ્તાર વાળું હતું અને પરમાર સર્વથી વીશેષ પ્રતાપવાન હતા પરમારોની ચડતીમાં ચૌહાણો નમળા પડ્યા હતા

ચૌહાણ વીરોએ બાહુમળથી લાહોર પેશાવર અને ભદ્રી પર્વત માળ સુધી જીત મેળવી હતી ચૌહાણની બીજી શાખા મહાનીઓ

તેને નેપાળનું નામ આપ્યું હતું આવી રીતે અઝીઝુળ આગળ વધવા લાગ્યું તેની લીયાનૂબી મકાવતી નગરી શોભા અને સુગંધથી ગોબી ગ્હી હતી આમાંથી એક પ્રતિષ્ઠાવાન પ્રતાપી નીર પુરૂષ સેન લઈને તથા તેના સમતોને સાથે લઈને અઝમેર આન્ધ્ર રાજે ત્યાં આવી કીર્તનો પાઠી યજ્ઞ વધારી ગુરુ લાગ્યા આ અઝમેર રાજેરનો આ પનાર વીર રાગે ખડુ પામતો અને ગમતો તેથી તેનું નામ પડ્યું અજપાળ હતું અને અજપાળ ઉપરથી તેણે અઝમેર નામ પડ્યું અજે ભગતી પ્રતિ ઇતિહાસમાં પ્રસિદ્ધ છે તેમજ પોતાના બાહુબળથી અકબની ગજનું સ્થાપ્યું અજપાળને પુત્ર નહિ હોવાથી પૃથ્વીપાહાર નામના પુરુષને દાનક તરીકે બોલે લીવો આ વખતે ગજપુત્રોને મહુ બીવાહ કરવાનો વિચાર નહોતો પુત્રીપાદારે એક વાર લગ્ન કરેનું તે રાણીના પેટથી ચોરીત પુત્રો થયા એ ગજકુમારોનું ટોણું રાજ્યઆનોમા આરે તમ્હ ફનાઈ મપુ સવત ૭૪૧ મા તેના વસનો માણેક ગવ ન્યારે ગાદીએ આનો તેની કીર્તી આરે બાણુ ભરત ખડમા ફનાણી તેને પશુ ધણા પુત્રો થયા તે દરેકનાથી પલિમ દેશના ગજ્ય સ્થાનોમાં એક એક સ્વતંત્ર રાજવંશ સ્થાપન થયો ગોવંદકુડા અને થીથપુર પશુ એ વસવાતએ વસાબ્યા છે શાહમાદ અને નાદોન વીજેર એના મુખ્ય શહેરો છે એ જ વસતા ગવંદકુમાણુ સવત ૧૦૩૬ ઈ સ ૯૮૩ મા ગાદી પર આના ભારે મેનાડના રાણુ પશુ તેને ખડણી આપતા હતા

મહમુમિ (માગ્વાડ) મા માણેકગાનના પુત્રે એ જ વસતી સ્થાપના કરી માણેકગાનથી વીસાગેવ સુધી અખીરાગ ગજવંશોએ રાજ્ય કર્યું તે રાજવંશોમા હર્ષરાજનું નામ વધારે પ્રસિદ્ધ છે આણુ અને અરવ લી પર્વતથી તે ચમનાવતી નગરી સુધી તેની સત્તા હતી સવત ૮૧૩ થી ૮૨૭ ઈ સ. ૧૩૮ ૧૫૩ સુધી ગજ્ય કર્યું

પરમાર, સોલંકી, પડિહાર અને ચૌહાણ એ ચાર વંશમાંથી પડિહાર વંશની હકિકત વીશે જાણવા જરૂર છે કારણ કે પડિહાર વંશના રાજાઓ ગુજરાતમાં યદ કાઠિયાવાડમાં આવ્યા ત્યારે મૈત્રક મિહિર તરીકે પ્રસિદ્ધ પામ્યા છે અને એ જ મૈત્રક વંશના મહેરા દ્વારા બરડામાં વસે છે.

લેખ નંબર ૩

પડિહાર વંશ

પડિહાર વંશના રાજાઓની સત્તા નજાળી પડતાં મારવાડ કનોજ પીગેરે દેશ તથા કેટલાક ગુજરાતમાં આવ્યા તેવી રીતે અદ્વાર હજાર ગુર્જરા ખાનદેશ તરફ ઉઘાળા ભરીને ગયેલા છે એની દંત કથા ખાનદેશમાં હજુ પણ જગવાઈ રહેલી છે.

પડિહારની બાર શાખા છે.

રાજા મહિર બોજ અને કનોજ દેશના નવમી, દસમી અને અગીઆરમી સદીના રાજાઓ બધા ગુર્જર વંશના જ હતા એમ ચોક્કસ પ્રમાણે કહી શકાય. મીહિર બોજ અને તેના પૂર્વજો અને તેના વંશના ગુર્જર જાતી તે પડિહાર શાખાના હતા એટલે પ્રતિહાર રજપુતોની પ્રખ્યાત શાખા ગુર્જર જાતીનો એક વિભાગ જ ગણી શકાય.

(અહીં દોસ્તરી એક ઈન્ડિયા વીનસેન રાજીય દ્વા પ્રકરણ ૧૪ પૃષ્ઠ ૩૭૬ આદિતી ત્રીજીમાં જુવો.)

લેખ નંબર ૪

ગજરયાનનો ઇતિહાસ લખનાર ટાક સાહેબ લખે છે કે પ્રતિ-
હારો (પડિહારો) નું રાજ્ય કોંગ્રથી ૧૬૦ માઈલ ઉત્તર દીશ
તરફ અને પૂર્વ દીશ તરફ આવસ્તીથી લઈને કાઠિયાવાડના દક્ષિણ
ભાગ સુધી અને કુરસેત્ર (પાણીપત) થી લઈને જનારસ (કારી) ની
પૂર્વ તરફના પ્રદેશો સુધી હતું. મોટા મોટા રાગગો તેમના ચંચુમાં
શીર યુકાવતા હતા આ બાબત તેમના તાલ્લુકા ઉપરથી સાબીત
થાય છે. (ગૌ. હી. ઓઝા)

પડિહારોની શાખા—છન્દા-સુન્ધા. (સોધીયા) એવું
તખ્તી કલહંસ.

છન્દા શાખના રજપુતોની બે શાખા.

અવલ છન્દા અને પડિહાર.

કર્નલ ટાક સાહેબ પડિહારો માટે લખે છે કે પડિહારોનો
ઇતિહાસ આપતી વખતે નીચેની વાત લખવી જુલો મયો તે લખવામાં
આવી છે.

પડિહારો (પુરીહારો) કાશ્મિરમાંથી હિંદુસ્તાનમાં (ભારત દેશમાં)
આવ્યા જે સમયે મદોર (મદોવર) નો કિલ્લો પડિહારોએ બંધાવ્યો
તે વખતે અનેક સેંકડા ધર્મી વીતી ગયા અને હજુ પણ અનેક સેંકડો
વરસો વીતી જશે તો પણ આ કિલ્લો અટલ (અચળ) ખડો રહેશે
(આ પુસ્તકના સંપાદક શ્રીમાન માલદેવલાલ આ કીલ્લો જોવા માટે
ગયા ત્યારે તેનું નામનિશાન પણ રહ્યું નથી જાડુતી માડીવાળાને
પ્રજ્ઞ કે મદોરનો કિલ્લો વખણાય છે એ કિલ્લો કેમ દેખાતો નથી !

તેમણે કહ્યું કે રાકોડ ગજાઓએ એ કિસ્સો તોડી નાખ્યો. હે એનું
રહસ્ય શું હતો એ આપણે પ્રગળાવવા ન જાણી શકીએ રાજ્યની ગમત
કેવી રીતે ગમાતી હોય એ જાણવાની ઇચ્છા કરી એ પણ ગજાનો
ગુન્હો ગણાય તમારે જાણવાની જાત ઇચ્છા હોય તો ગજાનો ઇતિહાસ
કાંઈ તપસ્ય ઇતિહાસકારોએ લખે ન હોય તે વાચશો)

ઉદ્ધુગના પોલી/કિન સાહેબ આ મદોગના કી નો જોવા ગયા
ત્યાનો હેરાન લખે ૭ કે જ્યારે આ મદોગનો કિનો હું જોવા માટે
પહોંચ્યો ત્યારે તાન હતો અમથી હેરાન હતો તેથી તેની લખાઈ
પહોંચાઈ જાણવાનો પ્રયત્ન કર્યો નહિ પણ પડિહાર (પુરીહાર) આ
માથિન કિના પર ચઢી ચાલે તરફ નજર ફેંકી અને કિનાનું પગિયામ
કાઢ્યું જે સામગ્રીદાર આહીના સ્તુપો માધનામા આવ્યા હે તેજ
જાતની સામગ્રીદાર નનીન જોધપુર ગજાધાની (રાકોડ રાજાઓની
ગજાધાની) બાધવામા આવી હે આ રથજે રાજમહેલ સાથેના કેટલાક
દેવમંદિર અને ગજમહેલના જિનાનખાનાઓ સ્પષ્ટ રીતે દેખાય છે
ગજમહેલની દિવાલો ઉપર ધર્મ સખવી પુષ્કળ સ કેતિક ચિન્હો
મુકવામા આવા પુરિહાર (પડિહાર) ગજગાના સર્વ મુખ્ય સમારક
ચિન્હો (યાદગીરીના નમુનાઓ) મા કિનાના દક્ષિણ તથા પૂર્વ
ભાગમા આવેન સિંહદાર (ગદમા પ્રવેશ કરવાનો મુખ્ય દરવાજો) એ
તો પરમ સુદૃઢ છે આ સિંહદાર (દરવાજો) મ દોરગદના પ્રાચીન
ગજાઓમાથી કોઈએક રાજાએ ખોતાના વિજય સમયે રાખના માટે જ
એ મધાનેન હોય એમ લાગ્યું સમય ન હોવાથી જોનો ન શો કરી
લેવાની ઇચ્છા હતા નમ્મો લઈ શમ્યો નહિ

આ કિનો જોવા આનનાગ નગરજનોના અમને દુર કરવા
અત્યંત ઉપયોગી છે

જે માર્ગે અમે આ કિનો જોવાને ઉપર ચલા ત્યા રથજે

સ્થળે મનોહર સુદર દેખાવો અમારી નજર સામે આત્મા અવગના પ્રાચીન મહેનો પણ જોયા આ માર્ગની તળામીમાં નીર્મળ જળનું જળાશય (તળાવ) કે અહીં પાછળે સિદ્ધાન્ત આવે છે આ દ્વારમાં થઈને સુદર વનમાં તથા ગંગા, ગંગાઓએ બધાવેન પ્રાસાદો તરફ જઈ ગમચ છે

ખીજા માર્ગદર્શક આ માગવાડના વીર પુરોહી વીર્યાગ પ્રતિ માર્ગો ગયા રી છે ત્યાં જી ગાય છે આ સર્વ પ્રાચીન રમરથુ ખીન. જાહેને ન વણુપા રામચ તેવો આનંદ થશે થાડો વખત તો એ દેખાવો જોવા માટે એક ધ્યાને ચર્ચા મરો (ધ્યાનમય)

ગે મુદ્દાની અત્યંત મહોગના એક સુપ્રસિદ્ધ અધિષ્ઠ (મહાગાન) ગાળ નાનાગ ૧૪ કે જોમરો અગવલીના વીકટ અથા ઉપર એ ૧૫ ગાળઓની સાથે મુદ્દા શ્રી પગમ વીગનાપૂનક (ગાન દુરીથો) નકાષ્ઠા પોનાન ત્રાણ ગણ્યા કતા તેના રમરથુર્થ એક વેદી બાવરામાં આવી છે અહીં મિએ આ વીર બધા નાહાગરાનની પ્રશસા શ્રી છે આગળ આવતા માગવાડના મહા નેત્રી વીરા રી પ્રતિમાઓ (મૂર્તિઓ) વિગમમાન છે પર્વતોના પત્થરોમાંથી જ આ મૂર્તિઓ કાતરી મઢી છે આ મૂર્તિઓમાંથી વિગતા તેજ સાક્ષ્ય અને શોભા પ્રમગે છે પ્રત્યેક વીરની સાથે તેના પ્રીય મેવખી નાની પ્રતિમા હોવાથી દ્રશ્ય સુંદર લાગે છે પ્રત્યેક વીરના હાથમાં બરડી તલવાર લાન ધનુષ્ય બાણ અને અને અમગમાં મગ કે ગમ મરેનો છે તેનો દેખાવ સુદર છે

આ પ્રાચીન મદિવ નો પ્રિયો જોષ પાછો ફરો મલોનની નવખમાં નાનાની સાથે મગી મેગીની નામ રી નદી લુપ્ત નદીમાં મળે કે અમો તા ૨૬ મી ના મેડના ગામે આ ના આકીયો સાડા બાર ગાઉ દૂર અવલીના પવતો છે તે પણ અમે તેજા મહોગના ગવ દાદુગે મેડના નગર વસાવ્ય અને તેના પુત્ર આવવ વે માનકાટ નામનો પ્રિયો મધ્યા ચો.

અરવલ્લીના મહેર

આ મહેર કેવા બળવાન અને સાહસિક છે તેનું એક અદ્ભુત પ્રમાણ આહીના એક સમાધિ મંદિરની દિવાલ પર કાતરેલા લેખમાંથી પ્રાપ્ત થાય છે તે લેખની નકલ આ નીચે આપી છે.

— લેખ —

સંવત ૧૮૭૫ ઇ. સ. ૧૭૭૬ ના માધ માસની તૃતીયા અને સોમવારને દીવસે મહેરના આક્રમણથી નગરની રક્ષા કરવાને બૂપાત્ર-સિંહે મહેર સાથે યુદ્ધ કર્યું હતું તેમણે પોતાની સ્ત્રીના સતિત્વની રક્ષા કરવા માટે તેનું મરતક સ્વદસ્તે કાપીને પછી યુદ્ધ બૃમિમાં લડાઈ કરીને છેવટ સ્થાવન કર્યું (યુદ્ધ જૂમીમા મુતા) આસપાસના પ્રદેશમાં રાકોડ સાંભતોના ગામ છે તેમાં એક પણ સાંભત એવો નહિ હોય કે જેના પૂર્વજોએ મહા સાહસીક પહાડી મહેર સાથે લડાઈ કરી પોતાનું જીવન વીસર્જન નહી કર્યું હોય મનલખમાં (મહેર સાથે લડાઈ કરી મરાણો ન હોય એવો એક પણ નહી હોય રમારક મંદિરો ઉપરથી સાબીત થાય છે, પ્રતીત થાય છે કે અનેક રાકોડ સાંભતો આ પ્રમાણે મરણ પામ્યા છે.

બ્રિટીશ સરકાર મારફત રજપુતાનાના રાજ પર જોટલા જોટલા ઉપકારો થયા છે તેમાંનો સૌથી મોટો ઉપકાર તો એ છે કે બ્રિટીશ સરકારે મેંકડો ગામના શુરવીર પહાડી મહેરોનું દમન કરીને જ તેઓને શાન્ત કરી શાન્ત પ્રજાજનો બનાવી દીધા છે બ્રિટીશ સરકારે તેનાં અસ્ત્રો રસ્તો લઈ ઉદિપુર રાણના મહેલમાં મોકલી દીધાં. હતા અને આ વીર મહેરોને સમાજ શાંતિના રક્ષક મેનક બનાવી દીધા (ખૈરવાડમાં ઈંગ્રેજ બાવણી છે ત્યાં મેરવાડની પાયલ્ડ સેના છે. (તે ૪૪ મી

પત્નનથી ઓળખાય છે) એનો ખર્ચ ઉંપુર ગળ્યને દેવો પડે છે
મેન્નાડામા ૧૦૦ ગામ ઉંપુર ગળ્યના છે તેની આવકમાથી ઉપના
લક્ષ્મી ખાવણીનો ખર્ચ અપાય છે

મીલિંગનતિ જે પ્રેસમા નહે તે તેને મેન્નાડા કહેવામા આવે
છે આ લોકોને મઢીર ગવન કહેવામા આવે છે કામતમેન્થી અગમે
શુદ્ધ અગવધી કુમળી હાડ છે તેની અદગનો દેસ મીલિંગવાડા (મેન્નાડા)
કહેવાળ છે તેની પહોળાઈ ૪૫ ગાઉ અને લંબાઈ ત્રણસો દસ ગાઉ
છે અગવધીના કુમરોમા વૈદ્યાનીકાને અવસ્થ ત્રણસા લાપક એટલા
ખંધા પદાર્થો ભરેલા છે કે સમસ્ત જગનમાના મહાપણુ આગમા આટલા
પાયાં નથી

મહેગનતિ વીગે વિગ્ગન વર્ણન કરવાની આવશ્યકતા છે તેના
આચાર વીચાર વર્ણવાની ઘણી જ અગત્ય છે પણ અત્રે સ્થળ
અવગણને અમને માત્ર મુખ્ય બાબતનું વર્ણન કરીશુ

મહેગ ગળપુતોના જોમ અનેક ભાગોમા વીખળા (લાગતા પડેલા) છે

અગમેન્ના ચોંદાણુ રાતઓની સમે મહેગનતિ પડિદાગ રાતને
સુદ્ધ થયુ ત્યારે પૃથ્વીગાજ સમે અગવડનું નશુ કરવાને મહેગ ગવોએ
આર દ નગ સદસ્યધારી મહેગને ઉમા રાખ્યા હતા. ત્યાં અગ્નીન
શીખરોગી અરવપન્થ મગી અર્ધ છે તે જગ્યાએ અરવતીના કુમરોમા
મહેગ અને મીના બેગા થયા છે મહેગનતિ પડિદાગ રાતએ
મહેગને કહ્યુ કે આ મીંગીગાજની (અગવધી પર્વતની) તમારે ગ્યા
કગની છે આટનું મહેગા જ ચાગ દાગ મહેગએ કાગકુત (પમરાજ)
ની પેડે આટનું પતન કે થા તૈવગ બન્યા

મહેરો વૃન્ન જોવા ચીના આ જ પથનુ લા ના નથી તેઓના
બાણુ કરી ખદી જતા નથી

મહેરાનાં શરીર તો વજ્ર સમાન છે પોતાના પ્રાણનું બલિદાન આપીને પણ પોતાની પ્રતિજ્ઞાનું પાલન કરે છે. આ મહેર એ તો મંદોરગદના ક્રીડાના ભૂષણરૂપ છે, રક્ષક સ્વરૂપ છે. હાલમાં એમના કિલ્લા ઉપર વિજયપતાકા ફરકી રહી છે. સપાટ પ્રદેશમાંથી પુષ્કળ દ્રવ્ય લાવી દ્રવ્ય હુટી પોતાની ભૂમીમાં લઈ જાય છે.

આ વખતે પણ ઝેરી સર્પના જેમ ગુપચુપ સત્રુઓના આવવાની રાહ નોંધે ઉભા છે.

ચૌહાણ રાજાને ખબર પડી કે મહેરા રસ્તો શકીને ઉભા છે તો બળપૂર્વક તેને ઢાઈ હડાવી શકે તેમ નથી. ચૌહાણરાજા પૃથ્વીરાજને દારણ ક્રોધ થયો અને મહીરાને દંડ આપવા પોતાના લશ્કરના સેનાધિપતિને હુકમ કર્યો. સેનાપતિ મસ્તક નમાવી આગળ વધ્યો. જરાપણ વીલંબ લગાડ્યા શીવાય સૈન્ય ગોફવી દીધું ત્યાં તો મહેરા તો અચળપણે ગોઠવાઈ ગયેલા જ હતા એટલે દેવપતિ ઈન્દ્રનાં વજ્ર સમાન બાણો ધનુષ્યમાંથી છુટવા લાગ્યા અને સૂર્યનારાયણને બાણોથી ઢાંકી દીધો એ બાણોએ તો ચમરાજનું સ્વરૂપ પકડ્યું હતું. પૃથ્વીરાજના રજપુતો ધોડા ઉપરથી નીચે પડવા લાગ્યા. અશ્વશત્રુ અને પહેરેસો બખતરાને બાણો લાગવાથી વીચીત્ર અવાજ રણભૂમિમાં સંભળાયો ચૌહાણ અને મહેર સેનાપતિઓએ ધોડા ઉપરથી ઉતરી ખડગ મુઠ્ઠા આદ્યું.

અગ્નીના કુંડમાંથી અગ્નિની ઝાંઝમાંથી બચવા પક્ષીઓ પાંખ ફફડાવી આકાશમાં ઉડે અને માછલીઓ પોતાના બચાવ માટે જળના છીદ્રમાંથી ઇચ્છવાની નીકળી જવાની કાશીય કરે તેમ બાણો સૈનિકાના ફેલને બેઠી પીડમાંથી નીકળવા લાગ્યાં. રૂધીરની તો નદિઓ વહેવા લાગી.

પક્ષાડી મેર વીરાના નેના (આગેવાન) એ ચૌહાણ સેનાપતિની

આથેના યુદ્ધમાં એક જ ધ થી તેને નીચે પાડી દીધો. હાથીઓના પોદાર અને ઘોડાઓના હણુદણાટથી ચારે બાજુ હાહાકાર થયો અને ભય પ્રસરી ગયો. આ વખતે ગીરનાર તથા સૌધની સેના સુંદર ધ્વજપતાકાથી સણુગાડેલી મનોવરના મહેરાની મદદમાં આવી પહોંચી અને તેમાં લગી.

આ આગ્રેલી બન્ને સેનાના માણુમોએ બખતર પહેરેલા હતાં માત્ર આખો જ દેખાતો હતો. દરેક પીરો તલવાર ઝીંકી વખતે પોતપોતાના કુળ દેવનું સ્મરણ કરતા હતા.

મહેર લોકોના પૂર્વજોએ જે નિયમ બાંધેલો છે તે હજી સુધી પાળતા આવે છે.

અમો તા. ૧ લી ટીસેમ્બરના રોજ ગોર્ધિંગથી નીકળીને ચાર ગાઉ દૂર આવેલ સુમ્નસિદ્ધ પત્રીત સ્થાન પુકર સરોવર આગળ આવી પહોંચ્યા પુકર સરોવરથી બે ગાઉના અંતર પર પ્રાચીન પુષ્કળ બીગળમાન છે. (અજમેર પાસે) મહોવના પહિદાર હેક્ષા ગળએ આ સરોવર ખોદાવ્યું હતું

લોક કથા (જન સ્ત્રી) એવી છે કે કળીયુગમાં મહોવના એક પહિદાર ગળ મૃગયા ખેતનો ખેતનો પુકર સરોવર પાસે પહોંચ્યો તે વખતે ત્યાં સ્વામીની નામ્નિ ઝગ્નું વળેતાં હત્યાં તેમાં સ્નાન કર્યું અને તેથી તેનો અમામ્ય રોગ મટી ગયો હતો વખતે જગ્યાની યાદી માટે પોતાની પાધડી એક ઝાડ સાથે બાંધી ગળમાં ગયો રાત્ર્યમાંથી પુષ્કળ માણુમો સાવી ત્યાં તળાવ ખોદાવ્યું આંદીના બહણોએ ખજ અને કર્યું કે અમાગ પૂર્વજોને પુરિદાર (પહિદાર) ગળ પાસેથી પુકર તિર્યની શ્રમિ શતિના પુષ્કળ દાન પર પાત્ર થયેલ જે મનત્રમાં પહિદાર ગળએ દાનમાં ધણી શ્રમિ આપી છે.

મને તો માત્ર એક તાંબપત્ર (તાંજાનો લેખ) ફરસી અનુવાદ પ્રાપ્ત થયો હતો.

અજમેરના ચૌહાણી ગતિના સુપ્રસિદ્ધ મહારાજા વિશળદેવનું નામ આ પત્રીત્ર તિર્થમાં આજ સુધી પ્રતિષ્ઠિત. યદ્ય રહ્યું છે વિશળદેવના વંશના આદિ પુરુષ અજમાલ આ સરોવરની દક્ષિણ દિશામાં આવેલા નાગપંહાડ (સર્પગિરિ) પર તેઓ જે જગ્યા પર નિવાસ કરતા હતા તે સ્થાન પણ આજણો યાત્રાળુઓને હજી પણ બતાવે છે એ સ્થાન પર અજપાલનો કિલ્લો (પડી ગયેલ કિલ્લાનો થોડો ભાગ) હજી દૃષ્ટિગોચર થાય છે વિશળદેવના આદિ પુરુષ અજમાલ બકરાના ગોવાળ હોવાથી અજપાલના નામથી પ્રસિદ્ધ થયા હતા. આ અજપાલ એક સન્માસીને રાજ બકરીનું દૂધ આપતા હતા તેથી તે સંત પ્રસન્ન થયા અને વરદાન આપ્યું હતું અને તેથી જ તેઓ અધિશ્વર (રાજા) બન્યા હતા. (મહેર જવાં મદ્દ ભાગ ૨ જામાં પૃષ્ઠ ૪૫ માં લેખ નંબર ૧૭ માં જે અજો નામ આપેલ છે તે જ આ અજમાલ છે) પુષ્કર તીર્થ એ અજપાલની જન્મભૂમિ હતી તેથી તેમણે સર્પગિરિ પર્વત પર એક અબેદ કિલ્લો બંધાવવા આરંભ કર્યો પરંતુ દિવસના ભાગમાં જેટલો બંધાય તે રાતના પડી જાય આ ઘટના જોઈ બહુ આશ્ચર્ય પામ્યા હોવટ તે કામ અજમાલે પડતું મેલ્યું અને પર્વતની બીજી બાજુ નવીન રાજધાની સ્થાપી આ રાજ્યનું પાટનગર જે તેમણે સ્થાપન કર્યું તે હાલ અજમેરના નામથી ઓળખાય છે અને પુષ્કરજી એ તો હિન્દુઓનું મહાન પત્રીત્ર યાત્રાધામ થઈ પડ્યું છે.

અહિ ફરીથી યાદી અપાય છે કે :

પડિહારો ગુજરાતમાં આવી રાજ્ય કરવા લાગ્યા. તેથી તેઓ ગુર્જરના નામથી ઓળખાયા તેઓ કાઠિયાવાડમાં વડલબી નગરમાં

સેન્ય કંઠ્યા લાગ્યા ત્યારે મૈત્રકના નામથી ઝોળખાયા અને મૈત્રક પંડી તે મીઠીર અને જરડા પ્રદેશમાં આવ્યા પંડી મહેર મેર જે નામથી ઝોળખાયા છે ફરીથી યાદી માટે આ પુસ્તકનો લેખ નંબર ૧ વાંચશે એટલે સમજવામાં આવશે.

રજપુતોનાં ૩૬ કુળ બતાવ્યાં છે.

૧ ગુર્જર, ૨ જ્યોત, ૩ જોહ્ય, ૪ ચાવડા, ૫ ચુડાવડ, ૬ ચુડા સમા, ૭ ચૌહાણ, ૮ જાટ, ૯ જાડેજ, ૧૦ ચાવ, ૧૧ જોડવા, ૧૨ મીઠીર (મહેર), ૧૩ જોધા રાઠોડ, ૧૪ ઝંઘા, ૧૫ હુઆર, ૧૬ પંડિાર, ૧૭ પરમાર, ૧૮ બીહોલા, ૧૯ સોલંકી, ૨૦ ભટ્ટી (ભાટી), ૨૧ મકવાણા, ૨૨ રાઠોડ, ૨૩ વાઘેલા, ૨૪ વાળા, ૨૫ વીરપરા, ૨૬ સંધવ, ૨૭ સીસોદીયા, ૨૮ સંધવ, ૨૯ સોડા, ૩૦ હાણ, ૩૧ કચ્છવાડા, ૩૨ આભિર, ૩૩ કાઠિ, ૩૪ અનીમ, ૩૫ ગોડ, ૩૬ દાંક.

મહા ઉપાધ્યાય ગાયમહાદેવ મૈત્રીચંદર ઝોળા રજપુતોના કુળમાં નીચે મુજબ ઉમેરા કરે છે:

સિધુનાથ, મૌર્ય, ગુર, કણ્વ, ચાંદ, ગુપ્ત, ચૌધેય મોખરી, સિમ્હાની, મૈત્રક (મેર), વાઘટક, ચદેવ (ચદેવા), કલ્ચુરી, પાલ, સેન, ગંગાવણી, દદા, સેન્દ્રક, સિદ્ધ, જાણ, કાન્તીય વિગેરે.

ગુર્જર જાતિ

ગુર્જર જાતિની પહેલાં રાજવંશીની ગણનામાં હતી હાલ તે તરૂં ખેતી અને પશુપાલનનો ધંધો કરે છે. ચીન દેશનો રાજાણુ હિંદુસ્તાનમાં આવ્યો ત્યારે ગુર્જર દેશનું વર્ણન કરે છે.

એની રાજ્યધાની પહેલાં જોધપુર રાજ્યના દક્ષિણ ભાગમાં જીન્નમાલમાં હતી એના તાબામાં જે દેશ હતો તે ગુજરાત (ગુર્જરા) કહેવાય છે એના દેશની લંબાઈ ૩૦૦ માઇલમાં હતી. રાજેરગઢ ઉપર પડિહાર ગોત્રનો ગુર્જર મહારાજનધીરાજ મુનદેવ રાજ્ય કરતો હતો અને ક્ષીતીપાલ દેવનો સામંત હતો. આ ક્ષીતીપાલ રાજા કનોજનો પડિહાર રાજા હતો ગુર્જરામાં જે જાત છે તેમાં ખીછ બડ ગુર્જર કહેવાય છે તેઓ પોતાને શ્રીરામચંદ્રના પુત્ર લવથી પોતાના વંશની ઉત્પત્તિ માને છે બડ ગુર્જરે ગાંધેર નામના કીલ્લામાં પોતાની રાજ્યધાની સ્થાપી હતી રાજગઢ અને અક્ષવર તેના અધિકાર નીચે હતા બડ ગુર્જરાની સાથે રાજપુતોને લગ્ન વહેવાર હતો જયપુરના રાજાઓની અનેક ગણીઓ બડ ગુર્જર વંશની હતી.

ગુર્જર રાજા યશોધર્માની રાજ્યધાની મદોવરમાં હતી એમ સાંવણી નામના ગામમાંથી સીકા લેખ મળ્યો તે પરથી જણાય છે.

પડિહારે (પ્રતિહારે)નો જોધપુરથી ચાર માઈલ દૂર મદોવરના પડિહારોનો સીકાલેખ મળે છે એ લેખમાં એની વંશાવળી પણ આપી છે તે આ પડિહાર રાજાને આર્યવતના રાજાની ઉપમા આપી છે.

ઉત્તર ભારતમાં મોટું રાજ્ય તો પડિહારોનું જ હતું તેના તાબામાં ગુજરાત કાઠિયાવાડ માળવા તે સતલજ નદિ સુધી અને ખીહાર સુધીનો તેનો પ્રદેશ હતો સાંભરના ચૌહાણો પહેલાં પડિહારોના તાબામાં હતા.

આધુનિક વિદ્વાન કનોજના પડિહાર રાજાઓને ગુર્જર માને છે આ પુસ્તકનો લેખ નંબર ૩ વાંચો (પડિહારે ગુજરાતમાં આવ્યા ત્યારે ગુર્જરના નામથી ઝાળખાણ છે અને કાઠિયાવાડમાં મૈત્રક (મીઠીર મહેર)ના નામથી ઝાળખાણ છે (ગુર્જર કહેા કે પડિહાર)

આ જાત પંજાબમાં હિન્દુસ્તાનના ઉત્તર માર્ગથી આવી પંજાબમાં આબાદ બન્યા પછી, રજપુતાના માળવામાં વધી ગઈ વલ્લભી વંશના રાજાઓ ગુર્જર વંશના હતા ત્યાં પણ તેનો પ્રતાપ વધી ગયો.

રાજેશ્વરના (અલ્લવર રાજ્યના) પડિહાર રાજા મથન દેવ વી. સ. ૧૦૧૬ ના લેખમાં સ્પષ્ટ લખેલ છે કે મથન દેવ રાજા તે પડિહારવંશનો ગુર્જર હતો. લેખક શ્રીકૃષ્ણ દેવવત રામકૃષ્ણ ભાંડારકર, મુદ્દોલત નેશુસીએ પોતાની યાદીમાં પડિહારોની ૨૬ સાખ જતાવી છે. વંશ ભારકર નામના ગ્રંથમાં પણ પડિહારોની વંશાવળી આપી છે.

ઉદેપુરના પોલીટીકલ એજન્ટ સાહેબ અને કેપ્ટન વાઘની હજી આગળ પોતાની મુસાફરીનું વર્ણન કરે છે તે વાંચો.

તા. ૫ મી ડીસેમ્બર, ઉદેપુરના રાજાએ મને 'પોતાની' રાજ્યધાનીમાં પાછા ફરવા માટે પત્ર લખ્યો હતો, અમેએ મેનાડ છોડ્યું એને માત્ર બે માસ જ થયા હતા. મેવાડમાં રાજકીય સુધારા મેં માંડ્યા હતા તે આ તરફ આવતાં થોડા વખતમાં જ પાછા છીન બીન થઈ જવા લાગ્યા રાજાજીએ મને દુરત બોલાવ્યો પણ મારે મહેર જાતીને વશ કરવાને માટે હાથમાં ન્યાં ન્યાં કિસ્તાઓ બંધાવ્યા છે તે કિસ્તાઓ મારે જોવાની ઇચ્છા હતી પણ મેવાડ પાછુ જવું પડ્યું એટલે અમે જુનાઘ નામના રથજો પહોંચ્યા જુનાઘ પરગણાએ અજમેરના તાગ્યામાં છે. આસપાસના સપાટ પ્રદેશમાં જુનાઘનો કિલ્લો અને તેનું દ્રવ્ય રમણીક લાગે છે મંદોવરના પુરિહાર વંશના એક સાંમન આ પ્રદેશ અને કિસ્તાના સ્વામી હતા આ પ્રદેશના મુજવનનીઓ અને ગજપુત સાથે વીવાદ સંબંધ થવાથી મીના નામની જાત ઉત્પન્ન થઈ આ જાનના પુષ્કળ માણસો આ પ્રદેશમાં છે એજો નદાલય નામની નગરીને પોતાની રાજ્યધાની બનાવી હતી તેઓને રાવનની પત્ની હતી. તેઓ ન્યારે સત્તાધીશ હતા ત્યારે કેટલાક રજપુતો પણ મીના રાજ્યની સેવા કરતા.

મીનાઓ કેટલીક વાર મુદ્દમાં મહેરોની મદદમાં ઉભી જતાં.

મેવાડમાં એ પ્રકારના જમીનદારો છે એક પ્રકારના જમીનદારો ગરાશીયા કહેવાય છે અને બીજા બૂમીયા (ભોમીયા) કહેવાય છે જે સાંમનો રાણાજી પાસેથી પટ્ટો લઈને ગરાસ પ્રાપ્ત કરે છે તે ગરાશીયા કહેવાય છે. કોઈ વખતે ગ્રામીણો પ્રસંગ આવે ત્યારે પોતાના સૈન્ય લઈને મહારાણાની સાથે જનુઓ સામે લડવા જાય છે એ શીવાય હિંદુરમાં રહીને કેટલાક મહીનાઓ રહીને મહારાણાની શેવા કરે છે.

બૂમીયા એ શબ્દ જ જણાવી આપે છે કે મેવાડના વાસ્તવીક જમીનદારો તેઓ જ છે. ભારત દેશમાં જમીનદાર શબ્દ પ્રચલીત થયા પૂર્વે બૂમીયા શબ્દ જમીનદારને બદલે વપગતો બંગાળના જમીનદારો અને મેવાડના ભોમીયાનો સમાન હક છે અધિકાર છે.

અમે આગળ જણાવી ગયા છીએ કે મેવાડ રાજ્યની શરૂઆતની પ્રાચીન અવસ્થામાં પ્રાચીન રાણાના વંશના બૂમીયાના નામથી પ્રખ્યાત હતા. રાણા શ્રી સંગના શાસન સમયની પૂર્વે આ પ્રાચીન રાજવંશીની અવનતી (પડતી) થઈ પાછળથી રાણાના વંશ સામંત પદ પર અભિષિક્ત થઈ મહા સનમાનને પાત્ર થવાથી આ પ્રાચીન બૂમીયા લોકોનું સામર્થ્ય પ્રતાપ પ્રજ્વલ્ય વીરુપ (નાશ) થયું અને તેઓ સાધારણ બૂમીયાના નામથી પ્રખ્યાત થયા.

પ્રાચીન ભોમીયા લોકો હાલમાં પણ મેવાડમાંના અનેક પ્રાંતોમાં નિવાસ કરે છે. કોમલમેર ચંપનના જગદી દેશમાં અને મંડલગઢની સેપાટ ભૂમીમાં આ ભોમીયાની ભૂમી છે આ ભૂમીમાં તેઓ કૃષિ (ખેતી) નો ધંધો કરી નીર્વાહ કરે છે.

મેવાડના આરંભીક રાજવંશીજો ક્યા ક્યા સમયમાં ક્યા ક્યા અધિપતિઓને ત્યાં જન્મીને ભીત ભીત શાખાઓમાં વીમળ થયા છે તે કુંભાવન, તુણાવન, રાણાવન વીગેરે નામોથી જોરામાં આવે છે.

ત્યારપછીના રાણાજીના વંશજોનું સનમાન વૃદ્ધીગત થતાં બોમીયા લોકો રાજસભામાં બિરાજવાને તથા રાજકાર્યમાં નિયુક્ત થવાને પ્રાર્થના કરવી અનુચીત ગણી જીવનનો નિર્વાહ કરવા કૃષિ (ખેતી)નું કામ કરવા લાગ્યા અને કે આ વીર રાજપુતો રાણાજીના વંશજ હોવા છતાં ખેડત બનવા છતાં તેમણે પોતાની જાતીત્વને કવી તીલાંજલી આપી નથી. તકવાર, ભાષાં, ધનુષ્યબાણ તેમનાં ચીર સહચર રહ્યાં છે અને કે આ લોકો અરવલ્લીના પ્રદેશમાં હજી હાંકવામાં પશુઓનું પાલન કરવામાં આનંદપૂર્વક જોડાઓલા રહે છે પરંતુ જાતિ અભિમાન, તેજસ્વીતા, ચીરવ મહિમા તથા વેશમર્યાદા તેમના રૂઢિમાં પ્રબળ રીતે બીરાજમાન છે. એવાડના હાથના સામંતો શિક્ષિત અને સભ્ય હોવાનો દાવો કરે છે તથા રાણાજીના સમમાં રહેતા હોવાથી પોતાને મહા સન માનીતા માને છે. (માનવતા માને છે) પરંતુ તેમના કરતાં બોમીઆઓ વધારે જીવિવાન ચાંત વ્યભાવના અને ધીરજવાન છે. આ બૂમીયા લોકોમાંથી ઘણાએ જંગલી લોકોની કન્યાનું પાણીગ્રહણ કરેલ છે. તેથી એવાડના સીસોદીયા તેની હાંસી કરે છે. આ બોમીયા લોકો માહેનાં ઘણા તે જોડાએક ગામના અધિકારી છે અને પોતાની જુમી માટે રાણાજીને થોડો કર આપે છે તેઓ રાણાજીની આદા અનુસાર ગજગલા વીઝહ નિવારણ તથા શત્રુઓની સામા થાય છે.

ઇતિહાસવેત્તા હેલમ આ પ્રકારના લોકો માટે જણાવે છે કે આ બૂમીઆઓને વંશપરંપરાગત જૂમિ પ્રાપ્ત થાય છે. તેઓ કમ્પ્ર પ્રકારનો કર આપવાને અધાઓલા નથી. તેઓ પોતાની જૂમી સમાન હકે પુત્રોને વહેંચી આપે છે અને અપુત્ર મરણ પામે તો તેમની યાતિ તે જૂમી વહેંચી લેવાની સત્તા ધરાવે છે. આ બૂમીઆઓ જણાવે છે કે અમારો આ જૂમી ઉપરનો અધિકાર રાજ્યની સ્થાપના મહા સમ્રાટ, જ. અહુ છે. તેમના પૂર્વજોએ આઈ પહુ વીખીન વિધાન.

(કોઇપણ પ્રકારની શરત લખી) અથવા સનંદથી જૂમી પ્રાપ્ત કરી નથી. તેઓ વંશપરંપરાથી જૂમીનો ભોગવટો કરે છે.

મેવાડના અનેક સ્થાનોમાં જંદુકે તલવાર ઢાલધારી ભોમીયાઓ વીરાજમાન છે. ન્યારે ન્યારે દેશની રક્ષા કરવાનો પ્રસંગ આવતો ત્યારે એકી સાથે ચારે દુબર અશ્વરોહીઓ (ધોડેચારો) યુદ્ધને માટે તૈયાર થતા.

ભોમીયાઓ મહારાણાની કે કોઈના સહાય વીના અર્ધ સતાબ્ધી પર્થિત ધોર વિદ્રોહ અરાજકતામાં મંડલગઢની રક્ષા કરવા સમર્થ થયા હતા આ મંડલગઢમાં ત્રણસો સાડ નગર તથા ગામો છે જૂમીઆઓ લાખા વખતથી વાંધા ઉઠાવતા આવ્યા છે કે અમારી પાસેથી મહારાણા જે કર લીએ છે તે વ્યાજખી નથી અમે યુદ્ધમાં સહાય કરીએ છીએ તો અમને આ કરમાંથી ન્યાયપૂર્વક મુક્તિ મળવી જોઈએ આ જૂમીઆ લોકો પોતાની જૂમી માટે કોઈ જાતનો પટ્ટો લેતા નથી પટ્ટા વગરની જૂમી ઉપર અધિકાર ભોગવવામાં ભોમીઆઓ પોતાનું ગૌરવ માને છે માકાજૂમ એટલે આ જૂમી મારી છે એ વચનો ભોમીઆ લોકોના મુખમાંથી સદા ગર્વ સહીત નીકળે છે.

મેવાડના આ ભોમીઆનો અધિકાર એટલો સનમાનસુચક છે કે પ્રધાન અને સાંમતો સુદ્ધાં એ પ્રકારનો અધિકાર પ્રાપ્ત કરવા પ્રયાસ કરે છે.

ગુજર્ રાજા

ગુજર્ વંશ એ પ્રાચીન રાજ વંશ છે તે મુળ પુરુષના નામથી ગુજર્ કહેવાણા તેનું રાજ્ય પંજાબ અને રજપુતાનામાં હતું તેની મુખ્ય રાજ્યધાની બીન્નમાલ હતી તેમણે ગુજરાત અને સૌરાષ્ટ્ર જીત્યા. સાતમી સદીમાં તેનું રાજ્ય મારવાડમાં પૂર્વ ભાગમાં હતું તેનો

સીલાસેખ દીડવાના પરગણામાં ગામ સીરાં અને કલ્લીજરમાંથી મળે છે (બુદેલખંડમાં) ઇમીયારમી સનાબિધના પ્રારંભમાં એમનો અધિકાર અલવર પ્રદેશ પર હતો એ સમયે દુનોગના પડિહારો રાજ ક્ષીતીપાલ (મહીપાલ) ના સામંત હતા એની રાજ્યધાની રાજેર હતી.

જગદીતસિંહ ગદલોત

એમ. આર. એ. એસ.

જોધપુર

મેરવાડના મહેરના મેરવાડમાં ધણું ગામ છે. મેરવાડ સાંઠ ગાઉમાં છે.

રૂપનગર દેવગઢ સરદારગઢ ફતેહગઢ ચાંવ સીતાર કામળાધાઠ બીમગઢ વરાવડ ખસેડ સવાંત્રી સહમલી વલુમર ચેતા આસોય બેલુર આમેટ રાજગઢ જોલકખેડા કુલાજ તારાગઢ સરાધના ભારતા બદવાડા કુબડા અમરગઢ જસોલ બાનુત્રા વીગેરે ધણા આમેમાં મહેર રહે છે. તેઓ શાવતના નામથી ઓળખાય છે. ખેતી કરે છે. પશુઓ રાખે છે.

(શ્રીમાન માલદેવભાઈ આમાંના ધણા ગામ લોઈ આમાં છે.)

લેખ નંબર ૫

આ પંડિતાર વંશ (પડિહાર) ના સરદારો રજપુતાનામાંથી ગુજરાતમાં આવ્યા. ઈ. સ. ૫૮૦ માં એમણે ગુજરાતમાં સત્તા જમાવી તેની રાજધાનીનું મુખ્ય શહેર નાન્દિયુગે (નાંદિદ) હતું. આ રાજ-ઓએ દક્ષિણ ગુજરાતનો પ્રદેશ છતી લીધો, અને ગુર્જર રાજ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયા. આ ગણઓ સૂર્યપૂજક હતા. અને ત્યારબાદ શીવપૂજક પણ બન્યા હતા. તેઓએ વલ્લુબીપુરના રાજાઓ સાથે લડાઈ કરી હતી એમ તાંબપત્ર ઉપરથી જણાયું છે એ લડાઈમાં વલ્લુબીપુરના રાજાઓની

હાઠ ચર્ચ હતી, તે વખતે વડનગીપુરની ગાદીએ પાચમો રીનાદિત્ય હશે. ભરૂચ તરફના ગુર્જર ગઝનવિઓએ પોતાનું ગુર્જર નામ આપ્યું અને તે પછી મૈત્રક ને મીસિંગના નામથી પ્રસિદ્ધ થયા હશે. આ મૈત્રક વસના મહાશે ગુપ્ત વસના ગણ જીવગુપ્તને હગની એના પ્રેરણનો ક્રમને લીધે.

ગુપ્ત વસના ગઝનવિઓએ ઇ સ. ૪૨૦ થી ૪૭૦ મુધી ગણ્ય કરેન છે આ ગુપ્ત વસના ગઝનવિ મહાગઝનવિગણ્ય કહેતા. સ્કદ ગુપ્ત ગઝનવિ મૌગદ્દ દેશ ઉપર પહોંચત નામના હાકેમને નીમ્યો હતો, તે જીનાગઢના હાકેમ તરીકે પહોં હતો એમણે જીનાગઢનું સુરક્ષિત તજાવ રાંધી જવાથી ઇ સ. ૪૫૬ ના સાલવા માસ વદ ૭ ના રોજ એ માસમા જ પૂરે કમ-યુ અને ભાવનાથ (ભવનેશ્વર) ને રસ્તે હાથ મોર મદિર છે તે જગ્યાએ દેવગ કરીથી બધા-યુ જીનાગઢના ત્યા માડલીક ગઝનવિ પહોં દેવગ બધા-યુ અને તે દિનાન અમર-વિએ ૧૭૫૯ મા કરીથી દુગ્ગત કગળ્યુ

ગઝન સ્કદ ગુપ્ત પછી ઇ સ ૫૦૯ મા મૈત્રક વસ (મહેર) ના સેનાધિપતી બહાઈ વડનગીપુર ગણનની સ્થાપના કરી, એવો પુગવો મળે છે આ વડનગીપુર નગરીનો ધેગવો પાચ માઈનમા હતો સો કરના વધારે ધા કરોડાધિપતિના હતા, છ હજાર દરતા વધારે બૌદ સાધુઓ ગહેતા હતા, સેકડો દેવગ હતા

ઈસુની છઠી સદીમા ત્રણ પ્રનાગ સત્તાનો જિન જોવામા આવે છે ઇ સ. ૫૦૯ ની આસપાસમા વડનગીપુરમા પ્રનાપી મૈત્રકો (મહેરા) ની સત્તા સ્થપાય છે

ઇ સ ૫૦૯ મા ભરૂચમા ગુર્જર વસના રાગઝનવિઓએ ચાલુક્ય (સોનકી) વસની સત્તાનું માડલીમ્ત્વ ગીમરે છે જસો વરસ આ સત્તા

ગુજરાતના તખ્તના ઉપર પોતાની કીર્તિ ફેલાવી આઠમી સદીના અંતમાં
મૈત્રીકો ગુર્જરા અને ચાલુક્ય (સોલંકી) વંશની સત્તા તુટતી જોવામાં
આવે છે.

(દક્ષિણ ગુજરાતનો સોલંકી વંશનો ઇતિહાસ
લેખક મણીલાલ ત્રિવેદી)

અગ્નિવંશી

પડીદાર (પુરી દાર) વંશના રાજાઓના સંબંધમાં વંશ
આગળ વાંચો.

લેખ નંબર ૬

પુરી દાર (પડીદાર) રાજાઓના સંબંધમાં રાજ્ય સ્થાપના
ઇતિહાસ લખનાર ટીક સાહેબ લખે છે કે -

અમારે મહેર લોકોનો દમામ જાળવી રાખવાને મેરવાડમાં
તેના બીમગડના કિલ્લાની ત્રિશુલાકાત લેવી હતી અને એ કિલ્લા
શીવાય તેનો બુનાદનો કિલ્લો પણ જાણવાજોગ હતો. એ કિલ્લાઓમાં
એક વખત એ કીર્તિઓમાં મહોર શહેરના ઇતિહાસ વંશના રાજા-
ઓના વંશો રહેતા હતા પુરીદાર રાજાઓ ચૌદાણ રાજાઓના
સંબંધીઓ હતા, ટોડ સાહેબ કહે છે કે માગધી આ વખતે મહેર-
વાસમાં જવાય તેમ નહોતું. તેથી મારી સાથેના કેપટન વાઇને જવાનું
કેટલ બેટુગના દીલ્લાના મેર જુદમેર ઉમરવે કેપટન વાઇને દોશીના
ઉત્સવ અને રમત રમવામાં જાય લેવગઓ આ દીલ્લો મેરાડના
મોટા દીલ્લાઓ મહેરનો એક છે, અને તેના દાખના મેર સરદારો

મોટા સરદારો માહેલા એક છે. તેઓ રાજાનો ખીતાબ ધરાવે છે. આ મેર સરદારોએ મને બહુ માન આપ્યું. શીકારની શેરગાહ ભોગવી ખુબ આનંદ કર્યો. આ પ્રતિહારોએ અરવલ્લીના (કુંગરનું નામ છે) રસ્તામાંના એક લડાઈની જગ્યાને બહુ પ્રખ્યાતી આપેલ છે. મંદોદરી એ પ્રતિહારોની રાજ્યધાનીનું શહેર અને મારવાડ દેશનું મુખ્ય શહેર હતું. એ શહેર મંડોરના નામથી પણ ઓળખાય છે. મંડોરના પ્રતિહાર રાજાને રાણાનો ઈલકાબ હતો એ ઈલકાબ મેવાડના રાણાએ લઈ લીધો એ રાણાનો ઈલકાબ લીધા પહેલાં મેવાડના રાજા રાવળ કહેવાના.

લેખ નંબર ૭

રામાયણના કિષ્કિંધાકાંડમાં સૌરાષ્ટ્રના પાંડોશમાં જ બાહીક જાતીનો દેશ બતાવ્યો છે, વળી ઉત્તરકાંડમાં મનુના પુત્ર ઇક્ષાને વાલ્હીકનો રાજા કહ્યો છે વળી મહાભારતના સપ્તાર્ષમાં પણ અર્જુનના દિગ્વીજય પ્રસંગમાં જણાવ્યું છે કે વાલ્હીકના દેશમાં જવું મુશ્કેલ છે. સિંધ દેશની પશ્ચિમે હાલા પર્વતની પેલી પાર મકરાણા દેશમાં વાલ્હીક જાતીનો વાલ્હીક દેશ હતો અને તે બધા દેશ મુધી વીસ્તરેલો હતો. વલ્લભીપુરનું અસલ નામ વલ્લહી હતું એમ જીનોના અથો જણાવે છે વલ્લભીપુરના પ્રદેશનું ગ્રામીન (જનું) નામ વાળાકક્ષેત્ર પણ છે, બીજા સૈકામાં ઢાંકમાં આવી વમેલા વાલ્હીક એટલે વાળાએ ત્યાંથી ખસી જઈ સૌરાષ્ટ્રની દક્ષિણ તરફ જઈ વલ્લહી (વલ્લભીપુર) નગર વસાવ્યું આ વલ્લભીપુરના રાજાઓએ પોતાના તાંબપત્રમાં કુળનું નામ મૈત્રક લખ્યું છે. આની ઉત્પત્તિ-વિદાનો એમ માને છે કે મીત્ર એટલે સૂર્ય અને તેના ઉપાસક તે મૈત્રક (મહેર) ઇ. સ. ૫૫૬ માં ગ્રહસેન વલ્લભીપુરની ગાદીએ આવ્યો, અત્યાર મુધી બધા

મૈત્રક (મહેર) ગળગ્યો સીવધર્મો હતા આ વનમીપુત્રના મૈત્રક રાગ દ્રુવસેને માગવા સુધી પોતાનું ગળગ્ય વધાર્યું હતું વનમીપુત્ર નગરી સીવધર્મનું કેન્દ્ર બની ગઈ હતી આ બધો ઇતિહાસ ગતરામ (માગવા) માથી મળી આવેના તાલપત્રમાથી સીદ્ધ થાય છે

વનમીપુત્રના બાગમા મોટું નૌમ સૈન્ય રહેતું વનમીપુત્ર નગર પગ દરીસો ફરી વળવાથી એ નગરીનો નાશ થયો વનમીપુત્ર શહેરનું પતન થયા બાદ સૌધ તરફથી આવેના યુદ્ધાસમાઓ વામનસ્થની (વચલી) મા ગાદી ન્યાપે છે, પણ તેઓ દુઃસમયમા વચલીથી નીર નાગ ગાદી ફેરવે છે એ વખતે જુનાગઢના નામ ઈર્ણકુર્મ હતું

લેખ નંબર ૮

પાચમી સદીના અંતમા ધણે અશે વર્ષથી ગણાવી શકાય એવી મૈત્રક (મહેર) જાતીના બહાઈ નામના ગળગ્યે સૌરાષ્ટ્ર કે કાઠિયા વાડના દ્વીપકપતી પૂર્વમા આવેના વનમીપુત્ર શહેરમા વસવાસ શરૂ કર્યો ત્યાં પોતે ગળગ્ય આપ્યું ઈ સ. ૫૦૦ ની આસપાસથી ઈ સ. ૭૭૦ સુધી ગળગ્ય મૈત્રકો (મેગે) એ ચનાબુ નાદસિંવ તરફથી આવેના આગળ પોકોએ હજુ લોકોની સત્તાનો નાશ નોઈ અને વનમીપુત્રના મૈત્રક ગળગ્યો સ્વનગ બન્યા હતા અને હિંદુસ્તાનના પશ્ચિમ વિભાગમા આવેના ચૌરાષ્ટ્ર કે કાઠિયાવાડ પ્રેશમા તેઓ મગવાન ગળગ્ય તરફ ગણાવા લાગ્યા મૈત્રક જાતીના શ્રીદર્ષ ગઢના જમાઈ દ્રુવ બહુ નામે ગળગ્ય અમરમા વનમીપુત્ર ગળગ્ય અને માગવા એ બન્ને ગળગ્ય દ્વીપોએ એમના હાથ મગ્યું કે દ્રુવ બહુ ગળગ્ય તે વનમીપુત્ર નગરના વચાવનાર અને ગળગ્ય સ્થાપનાર મૈત્રક બાઈ ગળગ્ય વચનોજ હતો આ

મૈત્રક રાજ્યોએ ૭૦ જેટલા ગામ ધર્માદામાં (દાનમાં) આપેલાના.
લેખ છે.

અર્ધી હીરટરી ઓફ ઇન્ડિયા
પ્રકરણ ૧૨ પૃષ્ઠ ૩૧૩

લેખ નંબર ૯

ઇ. સ. ૮૧૬ માં પ્રતિહાર વંશના રાજ્યો માહેલા નાગ બદ્ધ
નામના રાજ્યએ કનોજ પર ચડાઈ કરી કનોજના રાજાને હરાવી
પોતાનું રાજ્ય સ્થાપ્યું ઇ. સ. ૮૧૬ થી ઇ. સ. ૧૦૧૮ સુધી પડિહાર
રાજ્યએ કનોજ દેશમાં પોતાનો અમલ ચલાવ્યો.

હિન્દો સંપૂર્ણ પ્રતિહાર પૃષ્ઠ નંબર ૮૨
લેખક મનમુખલાલ મોહનલાલ પોટા.

લેખ નંબર ૧૦

સુરાષ્ટ્ર (સૌરાષ્ટ્ર) અને ખેડા જિલ્લો એ વસ્ત્રીપુરના રાજ્યોના
હાથમાં હતો. ભદ્ર અને તેની આસપાસનો પ્રદેશ ચાલુક્ય વંશ
(સોલંકીવંશ)ના સાંમત ગુર્જરાના હાથમાં હતો. નવસારી અને
એના દક્ષિણ તરફનો પ્રદેશ ચાલુક્ય (સોલંકી)ના હાથમાં હતો.
બીલ્લમાલ અને તેની આસપાસનો પ્રદેશ તથા ગુર્જરદેશ (ગુજરાત)
પાછળથી પ્રતિહાર કહેવાવાનાર રાજા નાગાવલોક કે તેમના પૂર્વજોના
હાથમાં હતો. ઇ. સ. ૮૨૨ માં વસ્ત્રીપુરના રાજ્યોએ વીજય
મેળવ્યો હતો.

વીજય સંવત ૬૩૬ થી ૮૬૪ સુધી ગુર્જર રાજ્યોની સત્તા

લાટ દેશ ઉપર પણ હતી. આ મૈત્રક (મહેર) તથા ગુર્જર રાજાઓની રાજ્ય સત્તામાં ફાયરની પેડે થોડો વખત (૧૮૮ થી ૭૯૬) દક્ષિણ દેશમાં આબુકય (સોલંકી) રાજાઓ આવી ગયા.

ગુજરાતનો મધ્ય કાલીન રજપુત ઇતિહાસ.

પ્રતિદાર રાજાઓ પછી કનોજ દેશનું રાજ્યમાં ગરકવાલ રાજાઓનું રાજ્ય થયું અને તેઓની પાસેથી ૧૨૮૩ માં કનોજ દેશનું રાજ્ય મુસલમાનોના હાથમાં ગયું.

લેખ નંબર-૧૧

મૈત્રકા એજ મહેર છે એવો જ પ્રકૃતિ લગવાનવાલનો મત છે તેને હું ટોકા આપું છું મહેરનું અસલ નામ મિહિર હતું સંસ્કૃતમાં મિહિર અને મૈત્રકનો અર્થ એકજ થાય છે.

ડાક્ટર ફ્લીટ વોલ્ફમ ૧૫ ૫૪ ૩૬૦ થી ૩૬૨ સુધીનો લેખ વાંચો.

લેખ નંબર ૧૨

ભાવનગરનાં ગોહિલ વંશ તે વઘ્વભીપુરના (વઘ્વભી વંશના) રાજા ગુહસેનથી ઉત્પન્ન થયેલાનું કહે છે વઘ્વભી વંશના રાજા અને ગુર્જર રાજા એકજ વંશના હતા એકજ જાતના હતા સેનાધિપતી બદાકાંતા પુત્ર દ્રુવ સેનનું લાંબ પત્ર મળ્યું છે દ્રુવસેન બદાકાંતા ત્રીજો પુત્ર હતો તે પરથી માલુમ પડે છે.

મૈત્રકા (મહેર) કે જેમણે જાજ જાજરીથી પોતાના દુશ્મનોને

તામે ક્યાં હતા દુશ્મનોના બગવાન લશ્કર ને સેકડો ધા કરી જેમણે
કીર્તિ મેળવી છે આ મૈત્રેય (મહેર)નો અર્થ સૂર્ય થાય છે આ મૈત્રેય
તે મહેર જાનના હતા મહેર જાન કાઠિયાવાડમાં ધણી પ્રાપ્ત હતી
અને હજુ પણ કાઠિયાવાડના વાયવ્ય ખુશામાં બગડા પર્વત આગળ
માનુષ પડે છે

ગુજરાતનો પ્રાચીન ઇતિહાસ
રાવનહાદુર ગોવિંદભાઈ દાસીભાઈ દેસાઈ
બી એ એચ એચ બી વડોદરા

લેખ નંબર ૧૩

ક્ષત્રપ વશના રાજાઓ ઈ. સ પૂર્વે ૭૦ થી ૩૮૬ સુધી
ગુજરાત પર સત્તા જમાવી હતી ક્ષત્રપ વશના રાજાઓ પછી ઈ.
સ ૪૧૦ થી ૪૭૦ સુધી ગુજરાતમાં જે વશના રાજાઓ થયા
ત્યારપછી ગુર્જરવશનો મૈત્રક સેનાપતિ બહોઈ વલ્લભીપુર નગર વસાવી
એના વશની એટલે વલ્લભીવશની સ્થાપના કરી એવો પુરાવો મળે
છે જેનોટ કે ગોહીન એ પણ એના વશના છે મૈત્રક એટલે મેર
સેક્કિની કથા એવી છે કે મધુરધ્વજને અને મકરધ્વજને યુદ્ધ થયું
હતું મકર એટલે માછલી એ મહેરજાતિનું ચીન્હ છે અને મધુ એ
ગુર્જરવશના રાજાનું ચીન્હ છે મહેર જાત ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાંથી આવી
અને પશ્ચિમ રજપુતાના તરફથી ગુજરાતમાં દાખલ થઈ હતી તેમના
સરદારો જસનો અજો (અજમલ) બડ અને કોમનના નામ ઉપરથી
જસનમેર, અજમેર, બડમેર, કોમનમેર, એ નામ પડ્યા હતા. ગુર્જ
વશના રાજાઓને હરાવનાર આ મિહિર કુળ (ઈ સ ૫૧૨થી ૫૪૦)
ઉપરથી મિહિર અને મહેર નામ પડ્યું હશે કાઠિયાવાડમાં મહેરોએ
રાજ્ય સ્થાપન કર્યું હશે કાઠિયાવાડ અને રજપુતાનાના રજપુતો

વહ્ની વંશના ગણાય છે. વહ્નીવંશના રાજાને યાદવો કહેણ ॥ એ રાજા પણ મૈત્રક વંશના છે.

(ભાગવત પ્રથમાર્જી)

ગુજરાતનો પ્રાચીન ઇતિહાસ

લેખ નંબર ૧૪

વહ્ની વંશના લેખોમાં મદાસામંતકપ પરમહાર્જી મહારાજાધિ-
રાજ પરમેશ્વરરૂપ એટલે તત્ત્વ સ્વતંત્ર જાતના લેખ મળે છે. તાંબ-
પત્રમાં રાજા પોતે તો રૂપમાં કમરૂંધે, ગાંધીયમાં દ્વિમાસ્ય અને
સંપત્તીમાં કુમેરને દીપી જવાનો રૂર્ષ ધરે છે છતાં એમાંથી એના
આદર્શની ઝાંખી થાય તે એનો વંશજ દીન અને અનાથોને પોગવામાં
ધર્મરાજ પેઠે પ્રજા પોતપોતાના વર્ણાશ્રમના ધર્મને અનુસરે એવી
વ્યવસ્થા રાખે એટલું તો એની ફરજમાં દેખાઈ આવે છે. વળી આ
વહ્નીવંશના રાજાઓ વિદ્યા મેળવવામાં આવુર હશે એમ લેખો
પરથી જણાઈ આવે છે. મૈત્રક વંશનો મુવમેન પહેલો રાજા તેને
સાત્કાર્યનો જાણકાર કહે છે. તે પછીના કોઈ કોઈ રાજાઓ સર્વ
વિદ્યા મેળવ્યાનો દાવો કરે છે તેઓ પોતે અત્રે રાજ વાપરવાની
જીવણી લીધાનો દાવો કરે છે.

ચીન દેશના મુસાફર યુવાન ચાંગ કહે છે કે આ રાજાઓના
વખતમાં ભારે ગુન્દાઓ ચના નહીં ગુન્દાની શીશ્વમાં કાપ, દાન,
નાક, પગ વીગેરે કાપવાની તથા દંડની શીશ્વ પ્રખ્યાત હતી. અત્ય-
લતમાં (કયેરીમાં) જગન્ના' અમીના દીવ્ય મોત્તન આપવાનો રીવાજ
હતો. આ વખતના સુત્રીઓ મૈત્રક વીગેરે વંશના નામોથી પ્રસીદ્ધ
હતા. રાજાઓ સાધારણ એ વસ્ત્ર વાપરતા એક પહેરતા બીજું
ઓડતા એ વખતમાં દાગીનાઓ પહેરવાનો ભારે પ્રેમ હતો.

નવસારી પ્રાંતના એક તાંબપત્ર ઉપરથી એવું જણાય છે કે સૌરાષ્ટ્ર અને ખેડા શિક્ષા પર વલ્લભીવંશના મૈત્રક રાજ્ય સીલાદિત્ય પાંચમાનું રાજ્ય હતું.

(જુવો ગુજરાતના ઇતિહાસીક લેખો, લેખ નંબર ૬૪
સીલાદિત્ય પાંચમાનું તાંબ પત્ર વીક્રમ સંવત
૭૭૮ વાળું જુવો)

મહેર (મીહીર) મૈત્રક વંશ

હુએનત્સાંગે (ચીન દેશનો યાત્રાળુ) વલ્લભી વંશના રાજાઓને ક્ષત્રિ ગણ્યા છે. આજના વિદ્વાનો તેને મૈત્રક માને છે. મી. જોકશને હર્ષચરિત નામના પુસ્તકના ચર્ચુન્ગાં બીન્નમાલના રાજાઓને ગુર્જર વંશના માનેલા છે. તેઓ વી. સ. ૬૫૦ માં થઈ ગયેલા છે. કવિ રાજશેખરે કનોજના પંડિતારોને ગુર્જર વંશના માનેલા છે.

રાજા મયનદેવના લેખમાં પણ ગુર્જર પંડિતાર લખેલ છે. પંડિ-
તાર વંશમાં નાગભટ્ટ રાજા થઈ ગયા છે. તે ઉપરથી પુરીદાર વંશના
રાજાને નાગાવલોક પણ કહે છે. ઈ. સ. ૭૫૬ ના તાંબપત્ર ઉપરથી
નક્કી થાય છે. ચૌહાણ રાજા હર્તુભદ્ર ખીજે રાજા નાગાવલોક
રાજાનો સામત હતો. પંડિતાર નાગભટ્ટ અને નાગાવલોક એ બે
એક જ નામ છે. નાગભટ્ટના પુત્ર રામદેવ થયા તે સૂર્યનારાયણના
ઉપાસક હતા. એની રાણી અપ્પાદેવીથી બોળનો જન્મ થયો એ
બોળને મીહીર (મહેર) આદીરાવ પણ કહે છે. એમના વંશના
રાજા મહેન્દ્રપાલનું રાજ્ય કાઠિયાવાડના દક્ષિણ ભાગ સુધી હતું. એનાં
તાંબપત્ર મળ્યાં છે. વી. સ. ૬૫૦.

મહાઉપાધ્યાય રાજગહાદુર ગૌવરીશંકર જોશી લખે છે કે ગુપ્ત
રાજાઓના વંશ પછી પંડિતાર રાજાઓ સમાન તેની ખરાબરીમાં કાષ્ઠ
યોગ્ય નથી પણ પંડિતારોના સામ્રાજ્યનો નાશ થયા પછી તેમણે

ખીજી રાજ્યોની આધીનતા સ્વીકારી આ હકીકતને ટેકા આપતા લેખ નંબર ૧૧, ૧૨, ૧૩ અને ૧૪ એ આ સાથે બાબુમાં જ રહી ક્યાં છે. તે પરથી સમજી શકાય કે પડિદાર (પુરી હાર કે પ્રતિબંધ ગુર્જર મંત્રક અને મંત્રક એ એક જ છે) એમ અર્થ રીતે નક્કી થાય છે.

દિવાન મુજબ હોન નેલુમીએ પડિદારની ૨૬ લાખ બનાવી છે. વંશ બાસ્કર નામના પુસ્તકમાં પણ પડિદારની વંશાવળી છે. બારોના ચોપડામાં પણ પડિદાર રાજ્યોનો ઉલ્લેખ છે.

આવડા રાજપુતોના તાલિપત્ર ઉપરથી એકું જણાય છે કે મહેર એમના અમલમાં ઘણું ઉચું પદ ધરાવતા હતા. રોજી નદિ ઉપરનું તમાણા (અત્તન નિયાલુક) ના તાલિપત્રમાં મહેરરાણા જગમલ નામ આપેલ છે.

કાઠિયાવાડ ઇતિહાસ પ્રકરણ ૭ વાંચો

લેખ નંબર ૧૫

આડમી સદીમાં દક્ષીણ ગુજરાતનો જોડલો ભાગ ગુર્જર રાજ્ય એના તાબામાં હતો તેટલો ભાગ રાષ્ટ્રકૂટ રાજ્યોના હાકમી તળે આવ્યો.

દક્ષીણ ગુજરાત જ્યારે રાષ્ટ્રકૂટ રાજ્યોના તાબામાં હતું ત્યારે કાઠિયાવાડનો ઉત્તર પશ્ચિમ અને વચ્ચેનો ભાગ મેર (મૈત્રક) લેહિના તાબામાં હતો અને ગીરનારની આસપાસનો મુલક ચુડાસમા રાજ્યના તાબામાં હતો.

(ગુજરાત સર્વસંગ્રહ) પૃષ્ઠ ૨૮૬

ચંદ્રવંશ

બ્રહ્મા તેના અત્રિય તેના ચંદ્ર તેના બુધ તેના પુરુષ તેના
 એકુસ તેના જ્યાની તેના કેતુ તેના બરહીસ તેના મહીપ, તેના
 બાનુ તેના મુશાન, તેના અખન બાહુ તેના સમરથ, તેના દીક્ષીપ,
 તેના મહીમાન, તેના વ્રજમાન, તેના કૃતમાન, તેના સાતાવી, તેના
 મેધવર્મા, તેના એકુસ, તેના નેકુસ, તેના કૃતધાવી, તેના નરગોખ,
 તેના ખે પુત્રો નરગોખનો વીંગાર અકીકુળમાં જન્ય છે કૃતધાવીના
 ગોમ તેના અધગવ, તેના જયદેવ, તેના યયાતી, તેના યદુ અને કુરુ
 યદુના વંશમાં હપનકાટી જાદવ થયા કુરુના વંશમાં પાંચ પાંડવ અને
 સો કૌરવ થયા જદુના જમન તેના પ્રવીણ, તેના પ્રનમાહુ, તેના
 પરીત, તેના પરમેદ, તેના અમેદ, તેના અગ્રણ, તેના મુખોતી, તેના
 નીચધ, તેના મેનરાવ, તેના જ્યોતીગવ, તેના કનન્મેન, તેના
 શુકસેન, તેના ધગવીધાર તેના કમન્મેન, તેના બધુમાન, તેના અનન-
 રાવ તેના અશોક, તેના પરમેદ, તેના વીસામૃદ તેના ઉનાન, તેના
 કૃતગવ તેના માનગવ તેના સુચક તેના કમધ્વજ તેના પ્રવેણ તેના
 કીમદ તેના મહિત તેના બધુમાન તેના કીર્તીગજ તેના વીરમેન તેના
 પ્રનાપ તેના મહીધાન તેના અમેદ તેના મહીમાન તેના સુરસેન તેના
 વામુદેવ તેના થી કૃષ્ણ બ્રહ્માથી પાસેકમી પેઢીએ શ્રીકૃષ્ણનો જન્મ છે.
 શ્રીકૃષ્ણના પ્રણમન તેના અનીરૂદ્ધ-વજ્ર તેના નાભ તેના પૃની બાહુ
 તેના મુખાહુ તેના ગજ તેના ગજ તેના સાલીવાહન

સૂર્યવંશ . . .

બ્રહ્માના મરિચી તેના કસ્યપ તેના સૂર્ય (વિવ સ્વાન) તેના
 ઈશ્વાહુ તેના વિકુક્ષી તેના પુરુજ્ય તેના અમેના તેના મનુ તેના પ્રયુ
 તેના વીશ્વરદ્રી તેના મુવનાથ તેના સંમરન તેના બ્રહ્મવશ્વ તેના વનાશ્વ
 તેના દ્રઢાશ્વ તેના હરિયશ્વ તેના નીકુજ તેના બ્રહ્મણાશ્વ તેના કુસાશ્વ

તેના સેનશ્ચ તેના યુનાય તેના માનવાતા જેમણે માન કરેલ
 બધાઓ. તેના અંગરીય તેના પુરુષ તેના વસદ્રમ્ય તેના અનરણ
 તેના દૈરમ્ય તેના આર્ય તેના ત્રીગધ તેના સત્યવન (ત્રીયંકુ) તેના
 દરીશંદ્ર જેણે સત્ય માટે રાજ્ય સંપત્તી છોડી તથા નીચ ધેરે વેચાણ
 તેના રોહીત તેના હરિન તેના અંપ તેના સુદેવ તેના વીજ્ઞમ્ય તેના
 ભરક તેના વક તેના બાહુક તેના સગર તેના અસમગ્નસ તેના અમ્
 માન તેના દીલીપ તેના ભગીરથ તે રહિવના મહાન ભક્ત હતા
 તેમણે તપોબળથી સ્વર્ગમાંથી ગંગાજી ધાવી પિતૃઓને મોક્ષ કરાવ્યો.
 ભગીરથના સૂત તેના નાભ તેના અપર તેના સિંધુ દ્રીપ તેના અપુ
 તાયુ તેના ગુપર્ણ તેના સર્વકામ તેના મુદાસ તેના અસમક તેના
 મુદક તેના દશરથ તેના એકવીક તેના વીશસહ તેના ખટનાંગ તેના
 દીર્ઘબાહુ તેના દીલીપ તેના રઘુ ત્યાંથી રઘુકુળ કહેવાયું. રઘુના અજ
 અને અગ્નના દશરથ તેના ગીરામ તેના કવ અને કુશ. બ્રહ્માથી માંડી
 બાંમેડમી પેઢીએ શ્રી રામ જન્મ્યા છે.

સૂર્યવંશમાં—સીસોદીયા, મહાબાહુ, રાહોડ, ગૌડ, બાહા, વાઢેજ, દેવક
 દાસ અને કુરુમ એ શાખના રમણુતો પશુ છે.

બ્રહ્માના દસ પુત્રો મરિચી, અત્રિ, અંગીરસ, પુલસ્તપ, પુલહ,
 કંબુ, જયુ, વસિષ્ઠ, દક્ષ, નારદ.

અંદ્રવંશી

અંદ્રવંશમાં નંદુષ રામન યયા તેના વયાની તેના પુર તેમણે
 મથુરા નગરી વસાવી. તે પુરના જનમેજય તેના પ્રાચિનદાન તેના
 સંયાતિ તેના અદ્યાતિ તેના સાર્વભૌમ તેના જ્યત્સેન તેના અર્વાચીન
 તેના અરિહ તેના મહાભૌમ તેના અયુતનાથી તેના અક્રોધન તેના દેવ
 તીથી તેના આરિહ તેના રૂશ તેના મતિનાર તેના તંશુ તેના ઇન્દ્રીન
 તેના દુષ્યંત તેના ભરત ત્યાંથી ભારત કહેવાય છે. ભરતના ભુમન્ધુ

તેના મુહોત્ર તેના હસ્તી તેમણે હસ્તીનાપુર વસાવ્યું. હસ્તીના વિદુઠન તેના અજમીદ તેના સંવરણ તેના કુર તેના વિદુર તેના અનશ્વા તેના પરિશ્વન તેના બીમસેન તેના પ્રતિબ્રવા તેના પ્રતીપ તેના શાંતનુ તેના વીચીત્રવીર્ય તેના ધૃતરાષ્ટ્ર અને પાંડુ. ધૃતરાષ્ટ્રના દુર્યોધન અને પાંડુના યુધિષ્ઠિર આદિ. આવી રીતે આદિનારાયણથી પાંડવો ૪૬ માં આવે છે.

મહારાજ યુધિષ્ઠિરથી ૧૧૭ માં મહારાજ જીવનસિંહના વખતમાં પોતાનું લશ્કર જરૂરના કામ માટે ઉત્તરના પ્રદેશમાં મોકલાવેલ તે વખતે વીરાટ દેશનો રાજા પૃથુરાજ ચૌહાણને ખખર પડતાં દુરત ઈન્દ્રપ્રસ્થ પર ચડી આવ્યો અને મહારાજ જીવનસિંહને માર્યો અને ઈન્દ્રપ્રસ્થ (દિલ્લી) ની ગાદી પર પૃથ્વીરાજ આવ્યો.

તેના પછી અભયપાલ તેના પછી દુર્જનપાલ તે પછી ઉદયપાલ તે પછી યશપાલ ગાદી પર આવ્યા. અને તેની પાસેથી બ્રિટિશ સરકારે રાજ્ય લઈ લીધું.

ચંદ્રવંશી—ચુકાસમા, જાડેજા, બદી, અઘીર, બાખરીયા, કાઠી, ગોહેલ, યાદવ, મલિયા વિગેરે.

ચંદ્રવંશમાં સુદથી શ્રી કૃષ્ણ સુધી વંશ પરમપરાની પંચાવન પેઢી થાય છે અને કુલ વરસ બાવીસો થાય છે.

(મિહિર મૈત્રક) મહેરોની શાખ

૧ કેશવારા.

૨ સીસોદીયા.

૩ રાજ સાખા.

૪ સુમરા (ઓડર ગામમાં રહ્યા એટલે ઓડે દરા મહેર તરીકે ઓળખાણા.)

- ૫ પંખાર.
- ૬ ચાવડા
- ૭ વાધેલા
- ૮ વાટેર.
- ૯ મોલંકી.
- ૧૦ કીશોર (જડેજી)
- ૧૧ વાળા.
- ૧૨ ચૌકાણ.
- ૧૩ ચુડા સમા.
- ૧૪ બઢી (ભુતીયા.)
- ૧૫ પડિહાર.

કેશવારા

ત્રેતા યુગ તમા ત્રીજા અગ્ર મહેર જન પ્રકાશી
 રાવણ કે યુદ્ધ રામ સંવત નવ એકાદશી
 કેશ ચક્રી પરગટ કીયો વીર રવીવાર વૈશાખી
 ઉપતી લંકા સ્થાન પુરણ પક્ષ કે શામકી
 પશ્ચમ વેશ તે પરવરી નીજનામ કીર્તી નીહાળો
 કેસી પુત્રી પાણી મહણ કીયો વર્ષા આધ્ય કેશવારો
 આધ્ય મહેર કેશવારા બીજા મહેર બાકી
 પ્રભુગમે અગ્ર કીયો જગત કીર્તી જાકી

ત્યારે શ્રીરામચંદ્ર ભરતખંડ અને લંકા વચ્ચે સેતુ આધી
 લંકામા ગયા ત્યારે સેતુની રખેવાળી કરવા માટે શ્રીગમચંદ્રએ
 પોતાની પીઠ ઉપના વાળમંથી એક પુરુષ અગ્ર કર્યો તેનું નામ
 કેશવારા આપ્યું.

(૨૦૩ ગાત્રસ્થાન વાંચો)

(સકિયાનાક સાર સંમદ પૃષ્ઠ ૮૯)

મહેર જ્ઞાતિમાં કેશવારા મહેર એ મુખ્ય છે બીજા રજપુતાનામાંથી મહેરમાં લખ્યા છે હાલ કેશવારા મહેર પોરબંદર તાળાના ગામ કેશવ વીસાવાડા રાતડી એરડા તથા જુનાગઢ તાળાના ગામ આંતરોલીમાં છે. મહેરો પંજાબ તરફથી રજપુતાના ગુજરાત અને દાહિયાવાડમાં આવ્યા હાલ બરડા પ્રદેશમાં વસે છે. એક વખત એવો હતો કે દાહિયાવાડ મહેરોના તાળામાં હતો વાંચો લેખ ના. ૧ તથા નંબર ૮ મહેરોની સત્તા દીન પ્રતીદીન નજળી પડતી ગઈ અને દેશ ગુમાવતા ગયા છુડા કેશવારાના તાળામાં ૨૪ ગામ હતા ત્યાર બાદ સંવત ૧૭૨૧ માં કેશવારાનાં ગામ કેશવ મોઢવાડું વીસાવાડું રાતડી બેરડા ખાનગઢ આબારામ બગરદર સીસદી ગરદીયું તથા આસીયા વદર તથા રાજપરદં એમ બારૂ રહ્યા હશે. (વાંચો લેખ)

હાલ કેશવારા મહેર પસાયતા કેશવ રાતડી તથા વીસાવાડા એમ ત્રણજ ગામ છે.

મહેર જ્ઞાતિ સંબંધીના કોઈ પણ કામમાં કેશવારા મહેરની 'હાજરી જોઈએ આમ દરેક શાખાના મહેરો કેશવારા મહેરને મોટાઈ આપતા આવ્યા છે.

વિસાવાડા ગામની પૂર્વે ડેરાનો જથ્થો છે તે મુળ દારકા કહેવાય છે અને જુની વાવ છે. તે જાન વાવ કહેવાય છે તે વીજા ભગતે બાંધેલ છે (દાહિયાવાડ પૃષ્ઠ ૫૮૪) વીજાત ભગતએ કેશવારા મહેર હતા તેમનું જીવન ચરિત્ર મહેર જ્ઞાતિમાં લાગ ૧ જામાં લખવામાં આવેલ છે.

સીસોદીયા (ગોહેલ)

જેઠવાના બારોટ ઢાંકની લડાઈની કચામાં સાચીવાહનને ગોહેલ એ ઉપનામથી વર્ણવેલ છે. ગોહેલ પહેલાં મારવાડમાં ભાલોતરાની પશ્ચિમે દશ માઈલ ઉપર લૂણિ નદિને કાંઠે જુના ખેરગઢની પાસે વસ્યા,

એ જગ્યા ત્યાના મૂળ રહેલાથી ખરવા બીજા પાસેથી પોતાના કંચનમાં લીધી એક પડી એક ત્યાં વીસ રાત્રીઓ થયા. છેલ્લા ક્ષેત્રથીના દીકરા સેતકજીના વખતમાં રાહોડાએ પાડોસી ગુજ્યો સાથે વેર કરાવ્યું તેથી પાડોસી રાત્રીએ ગોહેલોને જમવા માટે બોલ્યાં પણ હાથી રાત્રીની દીકરી જે મેકજીને પરણ્યાંની હતી. તેણે સેતકજીને ચેતરી દીધા. તેથી તેઓ સારા લગ્નવાને બેગા કરી હસિવારેથી સજ્જ થઈને જમવાને ગયા, હાથી સરદારેએ જમવા બેઠા પડી ગોહેલો પર તલવાર ચલાવી. પીરમેલી થાળીઓ તો પડી રહી અને ધીંગાણું ભમ્યું. સામસામી તલવારની ઝપાઝપી ચર્ષ. ગોહેલોએ જવાને મારી નાંખ્યા, અને એનું ખેરમડું રાત્રી લઈ લીધું.

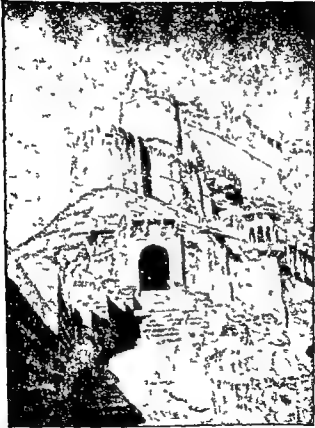
મેતકજીના મોટા દીકરા ગણુજી આદીના હકકાર હતા અને નાના દીકરા શાહજીને અને સારંગજીને બીજા તાબુકા મળ્યા, ગણુજીએ ભાદર નદિના સંગમ પર ગણુપોર ગામ બાંધ્યું. અને બંધુકાના મહેર બનમેરની દીકરી સાથે લગ્ન કર્યા, આ સંગવધી એક દીકરો થયો. તેને ખસગામ ગરાસમાં મળ્યું. તેના વંશના ખસીયા કહેવાણા.

મોગપૂર દેસનો ઇતિહાસ પાના ૧૩૫

લેખક ભગવાનલાલ અંબેડકર. ઈ. સ. ૧૮૬૮

સેતકજી નસીબ અજમાવવાને પરદેશ નીકળ્યો. પોતાના કુખ્દેવ અને કુખ્દેવીનું ત્રીજા સાથે લીધું. પોતાના કુખ્દેવ થી મોગસીધરે સેતકજીને સ્વપનામાં કહ્યું કે તારું સામાનનું ભરેલું ગાડું ત્યાં અટકે ત્યાં તારે મુકામ કરવો શાહપુર આગળ ગાડાનું ઘેડું નીકળી ગયું તેથી ત્યાં (કાલિવાડમાં) સ. ૧૧૦૨ માં તેઓ આવ્યા. સુર્યવંશ રજપુતાના વીંગેરે દેશમાં ઈ સ. ૩૧૬ થી ચડે થયેલ છે.

અજમેરમાં ચૌહાણ. જાલીયરમાં કુખ્દેવના મેવાડમાં ગોહેલ માગવા અને આજુમા પગમા ગુજરાતમાં સોલંકી, ચાવડા, કોઝામાં

ભારવાડની રાજ્યધાનીનો કોટલો

એ જ્યાં ત્યાંના મૂળ ગહેવાથી ખગ્વા બીજ પાસેથી પોતાના જ્ઞાનમ-
લીની એક પત્રી એક ત્યાં પીસ ગમ્મચો થયા છેવા ઝંઝરીના
દીકગ મેજકજના વખતમા ગડોડોએ પાડોછી રાજ્યો સાથે વે
કગમ્યુ તેથી પાડોછી રાજ્યએ ગોહેરોને જમવા માટે નેતાઈ પત્તુ કામી
ગમ્મતી દીકરી જે સેકજને પગલાવી દની તેશે મેજકજને મેવથી
દીવા તેથી નેઓ માગ લક્ષ્મણને બેળા કરી દુધિસાગથી સજા થઈને
જમવાને ગયા, કામી સગાગએ જમવા બેઠા પત્રી ગોહેરો પર તલવાર
ચઢાવી પીગમેતી યાગીઓ તો પડી ગઈ અને ધીમાલું જમ્યુ
સામસામી તનવાગી કપાકપી ચર્ક ગોહેરોએ મધને મારી નાખ્યા,
અને એવું બેગગજુ ગમ્ય લઈ લીધું.

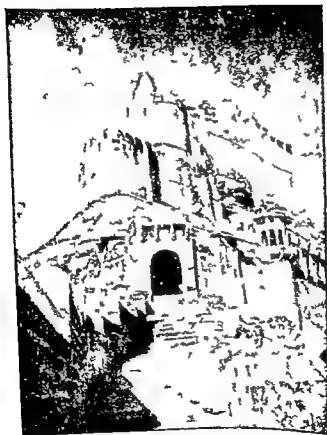
મેજકજના મોટા દીકગ ગજુજ ગાદીના હકાર દતા અને નાના
દીકગ શાદજને અને સારગજને બીજા તાનુમ મળ્યા, ગજુજએ
ભાદ નહિના સજમ પર ગજુપોગ ગામ ગામ્યુ અને ધધુકાના નહે
ધનમેરની દીકરી સાથે વખ ક્યાં, આ સમયથી એક દીકરો થયે
તેને ખમગામ ગગલમા મળ્યુ, તેના વચના ખસીયા કહેવાણા.

લૈંગખૂ દેશનો ઈતિહાસ પાના ૧૦૫

લેખક હમવાનવાય સપતગમ ઈ ચ ૧૮૬૮

સેજકજ નમીગ અજમાવવાને પગેશ નીન્ચે પોતાના છપ્પેવ
અને કુગેરીનુ ત્રીયગ સાથે લીધુ પોતાના છપ્પેવ થી મોગતીધરે
સેજકજને વપનામા કચુ કે તારૂં સામાનનુ હરેલુ ગાહુ ન્યા અગે
ત્યા તારે મુખમ કગે વાહપુ આગગ ગાડાનુ પેહુ નીકળી મધુ તેથી
ત્યા (કાશિગાડમા) ત ૧૧૦૨ મા નેઓ આગ્યા સુર્વશ
રજપુતાના ત્રીગેરે દેશમા ઈ સ ૩૧૬ થી સત થયેન છે

અજમેરમા ચોહાણુ આલીનગમા કચ્છવાદા મેવાડમા ગોહેર
માગવા અને આશુમા ચમાર ગુજગતમા સોલકી, ચાવડા, કનોજમા

મારવાડની રાજ્યધનીના કોલ્લો ' '

ચૌરણદન તાલે ગામ મે દવાડાનો ગઢ

સંઠાડ મારવાડમાં પડિહાર (પુરીહાર) એ પ્રમાણે એ વંશના રાજા-
ઓએ રાજ્ય કરેલું છે.

મેવાડમાં સીસોદીયાની શાખ

ગોહેલ, સીસોદીયા, પીપાડા, માંગલ્ય, મગરોપા, અજવસ્યા,
ફળવા, ફૂપા, બીમલ, ઘોરણ્યા, ફૂલ, ગોધા, આહાડા, નાદોત, સોખા,
આસાયત, ખોઢા, ફોઢા, કરા, લટેવરા, મુદોત, ધાલસ્યા, કુચેલા,
કુસંધ્યા, કડેચા,

સીસોદીયા મહેર

સવત ખાર છનું સાલ માસ વૈશાખ મળતે
સાતમ ને સોમવાર બાણુરા તખત બથુતે
ચીત્રોળા' કુળ શાન સૌ બંધવ સપ રાણા
ધર માગ રણધીંગ વળી જે પખા વખાણા
તણુવાર ટેક ધુમલી તખત લાડકોડ ખીડા લીયા
કાટવે ટેક કેસરી તણા કર માળે કટકા કીયા

બાણુરા-બાણુ જેઠવો

ચીત્રોળા-ચીતોડથી આવેલા

પખા-વંશ

ખીડા લીયા-ખીડું ઝડ્યું

લાડકોડ-માન મરતયા સાથે

કાટવો-એ સીસોદીયા રજપુતનું નામ છે

કેસરી તણા-સીંહના

કર માળે-નલવારે

નારાયણના ક્ષત્રિ તેના મરિચી તેના કમ્પ તેના સૂર્ય તેના

દેવવાકુ તેના ચોથી પેઢીએ જ્યુ તેની જારમી પેઢીએ માનવાતા
 તેના અંબરીપ તેની છઠી પેઢીએ સત્યવ્રત તેના હનિચંદ્ર તેના રોહિત
 તેના દરીત તેની ચોથી પેઢીએ જાહનુક તેના સમર તેની ત્રીજી પેઢીએ
 દીલીપ તેના જાગીરચ તેની દશમી પેઢીએ પહેલા દશચ તેની ત્રીજી
 પેઢીએ ખરવાંગ તેના દીર્ઘબાહુ તેના દીલીપ તેના રઘુ તેના અઝ
 તેના દશચ તેના શ્રીરામ તેના કુશ તેની ઝોગણીસમી પેઢીએ મરુ
 તે પછી સાડનરીસમી પેઢીએ બાપા રાવળ પછી સાંગો પછી રાયમચ
 પછી ઉદય પછી પ્રતાપ પછી જુમાણુ તેના મોટા કુમાર દેશળ અને
 કાયાકુમાર કાટ્યો ગોટો મનજી હડીસંગ એ આર્યને દેશવટો મળ્યો.
 ફરતા ફરતા ૧૨૬૧ ની સાલમાં બરડામાં આવ્યા મનજીના વંશના
 જોગીયા કહેવાણા, હડીસંગના વંશના હાઠી કહેવાણા, કાટ્યા અને
 ગોટાના વંશના મહેરમાં જાળ્યા તે હાડકીયા કુછડીયા, રાણાવાયા,
 ગોટાણીયા અને ખસનરીયા એ જે ગામે રહ્યા તે ગામના નામની
 ઝોગખથી ઝોગખાયા.

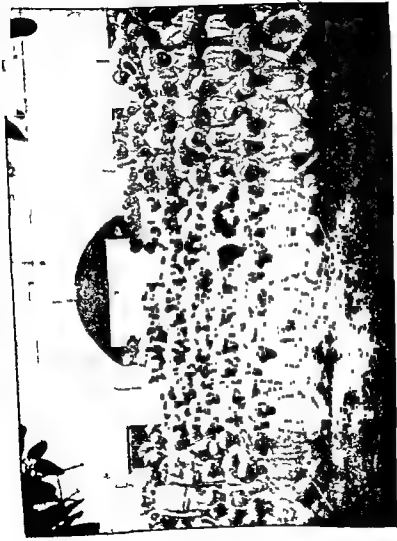
આ વખતે મહાગણા ભાણુ જોડવા ગાદીપર બીરાજતા હતા અને
 જશનાન મહેર હાલોજી વજર તરીકે હતા હાલોજીની દીકરી ગોટા
 રાણાને પગણી.

સીસોદીયા મહેરના ગામ

ગોટાણુ, કાટ્યાણુ રાણાવાવ જરડી અમરદડ નાગકું પાસતર
 સીસલી કુંછડી સીંગડું ખાજોદર દીંગડી એટલાં ગામ હશે.
 વાંચો લેખ નંબર

સીંગડું ગામ ધર્મદામાં આપેલ છે તેના લેખ

મોહવાડીયા કુદા ડોંગાના તથા તુણુ મેખાના તથા ગોટાણીયા
 નીલા વેમણના તથા વીજાત રણુધીરના તથા વીજાત સાખના મેણુંદ

બરડાના મહેરા નાતિ હીતના કામ માટે શ્રી મહેર સ્નાતિલવનમાં લેળા થયા છે

ગોવાના મથા રાણાવાયા તથા મુમરા સામેડા સાતવલી ગોહિલ શાખે
ગામ રીંગડુ બાવા નંદરામને દીવેલીયું આપેલ છે.

મોઢવાડાના મહેરોએ મોઢવાડાનો ગઢ બંધાવ્યો તેનો લેખ

સંવત સોળ પાંતરીસ સુદ છંદ ચંતર મામે
ભદ્રુ દીન ચડતે પોર મુરત અતી સુકલ પક્ષે
પૃથવી પૂજા કરીન પરકે કર નાંખન પાયા
હોત અતી હુસાસ અનક્ષગદ દોરંગ હિંદાયા
વીરમરો હાથે વડે મરદ ચીત્રોડો મંડીયો
મોઢલપર ભાયાત મળી દુદે દોરંગ પુરો કરીયો
સવંત સોળ સાડતરીસ માસ વૈશાખ મળતો
દ્વાદશ તીથી દાપ ભોમ મુલ વાર ભળતો
વીમ નોતરી નાત જગતમુળ વાતજ બણી
ગોહિલ પોતરો ગથાઈ અંગર અતી ચડીઓ પાણી
પવંગ પનર સોળ મુરંલી સત દ્વાદશ મોર કરીયો
દુદો બાજ વીરમ તણો દોરંગ કરી એતો મયો

મોઢવાડીયા દુદા વીરમ તેણે ગામ, મોઢવાડાનો ગઢ
ચલુાવ્યો તેની વીગત.

દરવાજો પૂર્વ દીશામાં રાખ્યો છે. તે દરવાજા વચ્ચે પીળો
પાણો છે, અને આયમણી ગંજે ગોખલો છે તેની સપથ અત્રાંદો
ધાંગડની બેણી છે. ને દખણાદી કાન દોગાવાડીયાની બેણી છે, તે બે
વાડીયાની બેણી લઈ આ કરીયો કરો ને વલુધલુ પેટ તથા વીકીયા પેટ
સર્વે ભાયુ મળી મદદ આપી સવંત ૧૬૭૫ ના ચંતર સુદ ૬ ને
શુક્રવારે પોરદી ચડ્યે પ્રથમીની પૂજા કરી પાયો નાંખ્યો. ને સંવત

૧૬૩૭ ના વૈશાખ સુદ ૧૦ ને મગધવારે ગઢ પુરો કીધો તે નાત જમાડી, ઘણભોજ કીધો તે પદર ઘોડા, સોજ ગાયો ને યાગ્રો કોરી, એટલુ ખેરીનાત કીધુ તે ગઢ યાગ્રેતે ચોપડે મકાચો.

ઓડેરા મહેરા (સુમરા રજપુત)

ઓડેરા મહુર યદુવંશમાર્થી ઉતરી છે તેની ૩ શાખ તેઓ જાડેજ વંશમાની ઉતરી છે જાડેજની ૧૩ શાખ જનારી છે તેમા સુમરા (ઓડેરા મહેરા)નો સમાવે થાય છે વાચો આ પુસ્તકમા જાડેજની ૧૩ શાખ આ મહેરા ઓડેરા ગામમા ગણા એટલે ઓડેરા મહેરા તરીકે ઓળખાયા ઓડેરા મહેરામા ૫૫ ૨૪ શાખ છે તે મહેરા જવામની ભાગ ૨ મા મતાવેલ છે

આ મહેરાની ધણ વગસો પડેના જવારે ગીતી સારી હતી તે વખતે ઓડેરાના મહેરાના નીચે પ્રમાણે ગામ હતા ગણપર, કમલુ ભેટકડી, હડીયાધાંગ ભાગવાડ, બનાડ, ગગપર, કાટકીધુ સુમરાદીન સુમરા ની, દુદક, આનાગમ, ખીમરૂ, નાલપરકુ, લાનકુ, રનાલુ માત્રાવાવ કાલકનોખરા, જોખર, મરીયાલું આ પ્રમાણે ૨૧ ગામ હતાં વાચો વેખ નંબર

ઓડેરા ગામમા મહુર દમગને બેસવા માટે જુલુ જુલુ રેમલે બેસવા ૨૪ યોગ દતાં લાલ ૫૫ કુના પડી મરેલા ખડેના રૂપમા ઉતરી છે સુમરા મહુરા પડેલા સોધ દેશમા ગડેના મદાગ ન જ્યદયના વખતમા તેમના દગાગમા નુમગ મડેલ હતા.

સુમગ અને મીગ એ મુસતમાનની લાખ ૫૫ છે દાદમા મુજગની રકુદમા ધોગજીમ પરતક ગામે છે તેના મેક પામા મહેરા મીરાળી મહેરાને મુસતમાન તરીકે વખતમા તેમજે જુદ કી છે આ પુસ્તકમા મેખર શ્રીમાન મલ વ નજાએ એ ગાળન પુસ્તક

છપાવનાર ને નોટીસ આપી મહેરને મીરગણી મુંસલમાન તરીકે કેમ
 ઝોળખાવ્યા ! મહેર એ રજપુત છે એમ લખી ખુલાશો માગ્યો.
 ત્યારે જવાબમાં તેઓએ લખ્યું છે કે અમે પુરો તપાસ કરાવ્યા
 વગર છપાવ્યું તે અમારી છુલ્લ ચર્ષ છે તો હવે પછી એ બુદ્ધ
 સુધારી લેશું. એ સુમરા મહેર તે સૌધમાંથી આવેલા સુમરા શાખાના
 રજપુત છે.

હિંદુસ્તાનનો ગ્રામીન ઇતિહાસ વાંચો.

લેખક શિવસુખરામ અંબરીષ રામ મહેતા અને મહાસુખરામ
 માલોક્ષાલ વકિલ, સને ૧૮૯૮. તેઓ લખે છે કે, આર્યોનો મુળ વાસ
 મધ્ય એશીયા. એમાંથી કેટલાક ધરાન તરફ ગયા અને કેટલાક
 હિંદુસ્તાનમાં આવ્યા. આર્યોની સંસ્કૃત ભાષાના સૌથી જુના ગ્રંથો
 પરથી માલમ પડે છે કે તે આર્યો શરા, પરાક્રમી અને ખેતી વિગેરે
 હુન્નરોમાં પવીણ હતા. તેઓએ પહેલાં પંતળ પર ચઢાઈ કરીને
 ત્યાંના મુળ વતનીઓને કાઢી મુક્યા. આ આર્યો વિદ્યાચળધી હિંસાલય
 સુધીના ધણી થયા અને એ દેશનું આર્યાવત નામ પડ્યું. તેઓ સિન્ધુ
 પ્રદેશમાં વસ્યા. આર્ય વંશમાંથી સૂર્યવંશી અને ચંદ્રવંશી રાજાઓ
 અયોધ્યા અને મીથીલામાં રાજ્ય કરવાને લાગ્યા.

ચંદ્રવંશી રાજાઓ હસ્તીનાપુરમાં રાજ્ય કરવા લાગ્યા. એ
 વખતે આર્યો ખેતીનું કામ કરતાં છતાં વેદ લખાતા. લડાઈનું કામ પણ
 બળજીતા હતા. જેમ જેમ વધારે મુલક જીતતા ગયા તેમ તેમ
 વિદ્યા અભ્યાસ છોડી લડાઈના કામમાં પડતા ગયા. અને તેઓ
 ક્ષત્રીઓના નામથી ઝોળખાવા લાગ્યા.

બૌદ્ધ ધર્મના ફેલાવા પછી બ્રાહ્મણ ધર્મ પડી લાગ્યો. મૌર્યવંશના
 રાજાઓ જે થયા તેમાં આખરના રાજાઓના વખતમાં બ્રાહ્મણો પાછા
 પ્રબળ થયા અને બૌદ્ધ ધર્મથી કંટાળી તેનો નાશ કરવા માટે આણુ

પર્વતમાં રહેનારા કુસીઓએ જાનની સ્તુતિ કરી ચાર દુત્રીઓને અન્ની માંથી ઉત્પન્ન કર્યાં. એ હકીકત અન્ની વંશના લેખમાં બનાવવામાં આવી છે.

મૌર્ય વંશ એ પરમાગ કુંભની શાખા છે.

થયાતીના પુત્ર પુત્ર અને તેના વંશ માંજરા ગ્રંથ થયો. તે પછી પંદર રાજાઓ થઈ ગયા એમણે મગધ દેશનું રાજ્ય કર્યું, છેલ્લો રાજા મહાનંદ તેની રાણી મુનંદા અને મુગ્ધા હતી. મુનંદાના નવ પુત્રો તે નંદ કહેવાયા મુગ્ધા રાણીને એક પુત્ર તે મૌર્ય કહેવાયો તેના પછી મૌર્ય વંશ ચાલ્યો. મૌર્યને એ પુત્ર થયા, તેમાં ચંદ્રગુપ્ત બુદ્ધિવાન થયો એના પ્રધાન ચાણક્ય પશુ ચતુર હતા.

યુધિષ્ઠિર શક ૧૬૯૩ માં ચંદ્રગુપ્ત ગાદી પર બેઠો. બાવીસ વરસ ગાળ્યું. તેને ૩૨૦૦ વરસ થયાં તે પછી તેનો પુત્ર બીંદુસાર (અશોક) થયો. ચીતોડમઠ એ મૌર્યવંશી ગળ ચિત્રાગરનો બનાવેલ કીર્તિ છે, એમ કહેવાય છે. તે ઉપરથી એનું નામ ચિત્રકુટ પશું. અષ્ટમ થતાં ચીનોડ નામ પશું આ કીર્તિ ઉપર માળવાના પરમાગ રાજાઓનો તથા થોડો વખત મુજરાનના અગ્નીવંશી મોક્ષંદો રાજાઓનો અધિકાર હતો.

(ભાટી) ભટ્ટી (ભુનીયા)

ભટ્ટી (ભાટી) ગાળના મહેસા પોરબંદર તાબાના ગામ અડવાણ, વીનગમ, દેસદર, નેરાણ, ખીજવડ, જડ તથા ડોયાણા અને મહેસાવદર ગામમાં હાલ છે. ભટ્ટી મહેસા એ ચંદ્રવંશી છે.

યાદવ કુળની શાખા

સુગ્રેવ વંશ, બનારસ, કામા, જડેન, હાથા, સગ્રીવા, ભાટી (મટ્ટી), જરસા, પુત્રનીવા ઉત્તર કેનજી, ગવનોત સુગ્રસમા.

યાદવકુળનો પ્રથમનો ઇતિહાસ

—મહિમાય દિવેદી

૫૦૦૦ વર્ષ પૂર્વેનું ગુજરાત

આર્ય પ્રજાના સવળા જુથો (ટોળા) એક જ સમયે આવીને પંતમની ભૂમિમાં ન્યા હતા પણ ત્યા જ સ્થીર થઇને ગયા એમ નથી પણ જુદા જુદા ભાગમાં ફેલાયા એ કામ ધણા વગરો સુધી ચાલ્યું

આર્યોએ આની સમ સિંધુના પ્રદેશમાં પોતાનું રહેણું કર્યું પોતાની બગવાન વમાહતો ગુજરાતમાં સ્થાપી હતી ઉત્તર દિશ અને પંતમના પ્રદેશ સુધી પોતાની પ્રતિભા અને જોમ ફેલાયા હતા. એમને જુની જાતિઓ સાથે યુદ્ધ ખેડા પડ્યા સાહસિક ગુર્જર રાજાઓ ઇતિહાસના ધણા કાળ પછી પશ્ચિમના દેશોમાંથી આ તરફ આયા અને ભૂમિનો કમજો લીધો ગુજરાત અને કાઠિયાવાડ એ વખતે જુદા જુદા નામથી ઓળખાતા પણ ગુર્જર જે દેશમાં આયા તેનું નામ ગુજરાત પણ કાઠિયાવાડથી તે દક્ષિણ ગુજરાતના સીમાડા સુધીના પ્રદેશમાં હજારો વર્ષ અગાઉ ત્યા મગવાન પ્રજા ગળેની. કાઠિયાવાડને આનર્ત દેશ કહેતા મનુ લગવાનના સર્વાંતી નામના પુત્ર તેનું નામ આનર્ત હતું તે ઉપરથી કાઠિયાવાડ આનર્ત નામથી પહેના ઓળખાતો અને ઉત્તર ગુજરાતનો ભાગ પણ એ નામથી જ ઓળખાતો કુશલલી પછી એની ગત્યધાની વડનગર ગજુવામાં આવી

પર્વતમાં રહેનારા રૂઝીએએ ઘન ની સ્તુતિ કરી ચાર રૂઝીએને અની માંથી ઉપજા કર્યાં એ દરજીકન અની વંચના લેખમાં બતાવવામાં આવી છે.

મૌરવ વસ એ પગગાઠ કુળની યાખા છે.

યયાતીના પુત્ર પુત્ર અને તેના વંશ માંગરુ ચંદ્ર થયે. તે પડી પંદર ગાળઓ થઈ ગયા એમજે મગધ દેશનું ગાળન ક્યું, છેવે ગાળ મહાનદ તેની ગણી મુનંદા અને મુગં દની. મુનંદાના નવ પુત્રો તે નદ કહેવાણુ મુગં ગણીને એકં પુત્ર તે મૌરવ કહેવાણુ તેના પગથી મૌરવ વસ આવે. મૌરવને મો પુત્ર થયા, તેમાં ચંદ્રગુપ્ત શુદ્ધિવાન થયો એના પ્રધાન આણ્વકથ પશુ સ્વરુ હતો.

પુલ્હિરિ ગઠ ૧૬૬૩ માં ચંદ્રગુપ્ત ગાદી પર બેઠો. બાવીસ વરમ ગાળ ક્યું. તેને ૩૨૦૦ વસ થયાં તે પડી તેનો પુત્ર બીંદુમાર (અનોક) રોડા ચીનોડમડ એ મૌરવની ગાળ ચિત્રાગનો બનાવેલ કીકનો છે, એમ કહેવાય છે. તે ઉપરથી એનું નામ ચિત્રકુટ પશુ અપવ્રગ થતાં ચીનોડ નામ પશુ આ કીક્ષા ઉપર માગવાના પગમાઠ ગાળગોનો તથા શ્રોટે વખત મુજ્યાતના અનીવંદી મોક્ષકી ગાળગોનો અધિકાર દનો.

(ભાટી) ભટ્ટી (ભુનીયા)

ભટ્ટી (ભાટી) ગાખના મહેરા પોખંદર તાખાના નામ અવાણા, વીનગમ, દેરાલ, નેરાણુ, પીનગડ, ગડ તથા દેવાણા અને મહેવદર ગામમાં હાલ છે. ભટ્ટી મહેરા એ વદુવશી છે.

સાથે લગ્ન કર્યું તેના પુત્ર (કળાવંત) બાહુ યથા બાહુના સુગ્રાહુ તેના રીમીત તેમણે આર વંસ રાજ્ય કર્યું તેમણે મળવાના રાજા વીર સિંહની કુંવરી મુલગા સાથે પરણ્યા તેને પેટે ગજ નામનો પુત્ર થયો તેમણે ગજનીનો કીસ્લો બાંધ્યો યુધીન્દ્ર શક ૩૦૦૮ ના વંસે વૈશાખના ત્રીજને સ્વીચારે શાહીણી નક્ષત્રમાં મુલ તીથીએ ગજ રાજા ગજનીના સોદાસને બેઠો તેમણે કાશ્મીર દેશ હત્યો અને તે દેશના રાજાની કુંવરીને પરણ્યો તેને પેટે શાહીવાહનનો જન્મ થયો શાહીવાહનને પંદર પુત્રો યથા તેમાના એક પુત્ર (બુવદે) દીક્ષીના તુઆર વચના રાજા રાજપાળની કુંવરી સાથે લગ્ન કર્યું.

સાહીવાહને ત્રીસ વરસ અને નવ માસ રાજ્ય કર્યું તે પછી તેનો પુત્ર બુવદે ગાદી પર આવ્યો તેના સાત પુત્રો યથા બુવદેના બીજા ભાઈઓએ પંજાબના પહાડી પ્રદેશમાં અકેકું રાજ્ય સ્થાપન કર્યું બુવદે પછી ભટ્ટી ગાદી પર આવ્યો તેમણે ૧૪ વરસ રાજ્ય કર્યું અને ત્યારથી યદુકુળ ભટ્ટી તરીકે ઓળખવા લાગ્યું સાહીવાહનની હિમર ન્યારે આર વરસની હતી ત્યાં તે વખતે તેના પીનાના રાજ્ય પર ખોરાસા દેશનો બાદશાહ આર લાખનું લશ્કર ઘેર ચડી આવ્યો અને સાહીવાહનના પીના સાથે લડાઈ કરી એક લાખ ત્રીસ હજાર લશ્કરી મરાણા.

સાહીવાહનના વંશનાએ ત્યારથી પંજાબ વસાવ્યું. બોમીઆ કાકારોને બેગા કર્યા અને હિન્દુ આખો પંજાબ દેશ તાબે કર્યો.

ભટ્ટી વંશના સર્વંત ૧૨૧૨ ઈ. સ ૧૧૫૬માં જસલમીર રાજ્ય સ્થાપ્યું પણ તે પહેલાં લોહદુર્વા પાટણ એ નગરમાં રહેતા.

ભટ્ટી રાજાઓના જેમ તુઆરવંશના રાજા એ પણ યદુકુળની શાખા છે.

શ્રી આર. જે લાંડાગર આરક્રમ અથવા એક ભારે સંસોધન પૂર્ણ લેખ લખ્યો છે એટલે આર્યોને પાળના સરસ્વતી કાકા સુધી પોતાના થાણા જમાના હતા એ વખતે ત્યાના વતનીઓ સામે સામનો કરવો પડ્યો હતો.

ઈ સ પૂર્વે ત્રણથી ચાર હજાર વર્ષ દુર્મયાન આર્ય ટોળા આવ્યું અને મુજગતમાં રહેવાનું મ્યું એટલે ઈ સ પૂર્વે ૧૫૦૦ વર્ષ પહેલાં યદુ (યાદવ કુળ) સમુદ્ર માર્ગે ગુજરાતમાં આવ્યાનો લેખ મળે છે યદુ નાના રાજ્ય રથાનમાં આવેના રૈવત (ગીગનાર) પર્વત પરના ધર્મ મંદિરો માટે દાન આપવાનો લેખ પણ મળે છે એ દાનપત્ર ઉપરથી સામીત થાય છે કે, યદુવંશીનું રાજ્ય જુનાગઢની આસપાસનું હતું આ પ્રદેશમાં આવેના યદુવંશી જાણવાન હતા એમનો અમન ધણા વગસો સુધી આવ્યો.

હરિ પુરાણમાં અને વિષ્ણુ પુરાણમાં નખેલું છે કે પુરુરવા કુળમાં નહુષ થયા તેના પુત્ર યયાતી અને તેના પુત્ર યદુ થયા અને ત્યાં પડીને એ વંશ યદુવંશી કહેવાણો.

યાદવ કુળનો નાશ થયા પડી શ્રીકૃષ્ણના બે પુત્રો તથા તેના વંશના ખીજા સૌરાષ્ટ્ર ભૂમિ તથા દર્ધને સિંહુ નદિને પેને પાગ નીકળી ગયા.

શ્રીકૃષ્ણની મુખ્ય આઠ મણીઓમાં રક્ષમણી તે ક્રૈષ્ટ હતા તેમને પેટે પ્રદુમન જનમ્યા તે વૈદર્ભ દેશના રાજાની કુવરી વેરા પરણ્યા હતા તેને પેટે અનીરુદ્ધ અને તેના વજ્ર અને નવગજ અને ક્ષીરરાજ થયા નવગજ મથુરામાં આવ્યા ક્ષીરરાજ દ્વાગમમાં આવ્યા.

નવરાજ મથુરા છોડી જ્યારે મરૂ (મારવાડ) જુમીમાં આવ્યા ત્યારે તેમના પુત્ર ધૃત્વી ગાહુ માળવાના રાજા વીજય સીંહની કુવરી

સાથે લગ્ન કર્યું તેના પુત્ર (કાનાનંત) બાકુ થયા બાકુના સુગાકુ તેના રીમીન તેમણે માર વન્સ ગળ્ય કર્યું તેમણે મળાના ગળ વીર સિદ્ધી કુંવરી સુખમા સાથે પગથા તેને પેટે ગળ નામનો પુત્ર થયો તેમણે ગજનીનો કીતો બાપ્યો સુધીન્ટર શક ૩૦૦૮ ના વન્સે વૈશાખના ત્રીજે ત્રીસારે શાલીવૃ નક્ષત્રમાં સુભ તીથીએ ગળ ગળ ગજનીના સોદાસને બેગે તેમણે કાશમીર દેશ હત્યો અને તે દેશના રાજાની કુંવરીને પગણો તેને પેટે શાલીવાહનનો જન્મ થયો શાલીવાહનને પદર પુત્રો થયા તેમાંના એક પુત્ર (જુનદે) દીક્ષીના તુઆર વશના રાજા ગળપાગની કુંવરી સાથે લગ્ન કર્યું.

સાલીવાહને તૈનોસ વરમ અને નવ માસ રાજ્ય કર્યું તે પછી નો પુત્ર જુનદે ગાદી પર આવ્યો તેના સાત પુત્રો થયા જુનદના રીમ બાઈઓએ પળમના પલાડી પ્રેશમા અકેકુ રાજ્ય સ્થાપન કર્યું જુનદ પછી ભટ્ટી ગાદી પર આવ્યો તેમણે ૧૪ વરમ રાજ્ય કર્યું અને ત્યારથી યદુકુળ ભટ્ટી તરીકે જોળખના લાગ્યુ સાલીવાહનની જેમર જ્યારે બાર વરસની હતી ત્યાં તે વખતે તેના પીતાના રાજ્ય પર ખોરાસા દેશનો બાદશાહ આર લાખનું લશ્કર નર્ધ ચડી આવ્યો અને સાલીવાહનના પીતા સાથે લડાઈ કરી એક લાખ ત્રીસ હજાર લશ્કરી મરાણા

સાલીવાહનના વશનાએ ત્યારથી પળમ વસાવ્યું બોમીઆ કાકારોને બેગા કર્યા અને છેવટ આવ્યો પળમ દેશ તામે કર્યો

ભટ્ટી વશના સનત ૧૨૧૨ ઈ સ ૧૧૫૬માં જેસલમીર રાજ્ય સ્થાપ્યુ પણ તે પહેલા લોહદુર્ગ પાટણ એ નગરમા રહેતા

ભટ્ટી ગળઓના જેમ તુઆરવશના રાજા એ પણ યદુકુળની શાખા છે

નવગજના પૃથ્વીમાહુ અને ક્ષીગજના જુષન નગન અને
ગજપન નરનની જી પેદીએ ગડેન અને નદમાણ અને સમા
ચરા સમા વરના મમા રજપુન કહેવાણા

આ ૧ નાગવજુની ૫૪ મી પેદીએ મુગમેન અને ૫૬ મી પેદીએ
શ્રીકૃષ્ણ ચરા તે ૫૭ી ૧૩૫ મી પેદી ૧ ગમ્મ થવા તેમજે મીજની
વસાન્યુ તેની કૃષ્ણીક પેદીએ ચદ્રચુક ચરા તે ૫૭થી ચુકા સમા
કહેવણા અને ક્ષીગજના જુષન થવા તેના જી કહેવાણા આ ચાક-
વોમા પણુ અદગ કુળ રે. (ટાકગજથાન) જીનીના મે પુત્રો મમગરાવ
અને મમુગવ મગગવ લાહોગના સોદાસન ૫૭ મેડો અને તેના છ
પુત્રો હતા, તે મહેવા અમરગવના વરના અમોરીયા જી કહેવાણા
અને સાગધુગવના વરના જાટ કહેવાણા, જીમ પુત્રો કલ્કીપના
વરના કલ્કીયા જાટ કહેવાણા અને મુગગજના વરમા મુજ અને
શીવગજના વરના શીવગ જાટ કહેવાણા (ટાક રાજથાન ઈતિહાસ)
બીનખા ચોરીસોના ઘણી (ખટ લોકોનો સરદાર) સોનગ મહેર
જી રજપુત છે

સોનગ મહેરના દીકરા દરિ ધધુમ જી લીડુ અને પાચાજ
દેશમા દદદપુર વસાન્યુ જીમ પાટન નામના હતા તેમજે પેટનાદ
વસાન્યુ તેના સૌથી પ્રખ્યાત સગા જોસો (જેસજ) હોતો

દરિ ધધુક લીધો પાળે લીધો, પેનાદ જસાએ મદ જુનો
લીધો મહેરોએ મહેગણા જેમજે ઈ સ. ૧૩૪૦ મા જુનાગઢ સર
ગજમા મદ રી તે જ વ આ ખાટના મેર સરદારને મીર કુગ તથા
બીનમ ચોરીસોના ચોરીસ ગ્રામ નગીગમા આપ્યા ગોદીપ ખાસીયા
જાન અને સ લીયા અને વાગા જે તથા મુજ મહેર છે આ ચોરીસ
ગ્રામની જાગીર જેસજના વરના જાસા મહેરના દમજમા હતી તે

ખામતની હકીકત મહેર જનમદ ભાગ ૨ જમાં આપેલ છે. એને સગની વીગેલ હકીકત પાછળથી મળના આકી વખવામાં આવી છે

જેસા (જેસદ) વચના તે ચોરામી ગામ મજા તેના વચનાને ધધુપીસા મહેર પશુ કહે છે જેસન (જેમગ) નો દીકરો મેપો તેના દીકરો દુગે દુદાનો ખેગાગ ખેગાગનો દીકરો લાખો આ લાખા મહેરે સગના બદાગવગીસાને માર્યો હતો

સગનો હતો સાવ રચારી ગણા તણે
માર્યો તે મહેરણુ લોઈ ગણુ તે લાખના

જામનગની હામા સગનાનો ત્રાસ હતો તેને લાખા મહેરે માર્યો સારે લાખા મહેરને જામનગના રાનગ જામે તેની વીરતા ઉપર પ્રશન્ન થના અને પકનરી પગલુમાં ગામ નારણુકુ મજીસ આપ્યુ આ ગામમાં લાખા મહેરે વાકડી બીની નામની વાવ બવાવી છે તે ગામના આપામાં જ છે

લાખાનો દીકરો દુગે અને દુદાનો જસો જસાનો સનસ તેને સ ૧૬૮૧ માં આ ગામોના પગવાનો કરી આપેલો છે તે વખતે દીવાન મીંગજ મુસપલુન હતા તે વખતે પરવાનો કરી આપેલ છે સવત ૧૭૩૬ માં મહેર દુદાએ જોધાએ તથા કાથડે બીલખા તાલુકાની વહેચણી કરી

દુગે તે ખેગાગનો તેણે સવત ૧૭૪૫ માં બીનખાની ગાદી બોગરી ત્યાર પછી દુદા નો મેટો દીકરો ભાગો મહેર ચવન ૧૭૭૮ માં આસુ મહીના સુદ ૧૦ ને દીને બીનખાની ગાદીએ મેડો

બીનએ વસત તે મહેરને બીનખા અને ગજુચીનાં ગામ તથા મયુ (નુ) નાકુ એ ભાગમાં આપ્યા

સવત સાતર અડોતરે દસમ આસુદીન
 છુપ બીનખા ભારો લને કવીજન બગજનત કીત
 ધગમાગ બીનખા ધરૂી દુધારે કુગ દીપ
 ભડ વકડો ભાયો લનો સાચી સીધુ છીપ
 ભાયા કે લાખો ભયો જોકો જેમન મકેર
 આટાળો ભડ અનમી (જેથી) ખેધુ ભાગે ખેર
 ભાયો તો આયો લનો શુભ બીનખા શફર
 ગુડ પતી આયો ગાદીએ ખેધુ ભાગે ખેર

ભાયા ગરાસીયાના ગામ હાન પશુ નીચે મુજબ છે અને તે
 તેના વચના ખાસ છે

૧ માડનકપુર ૨ વાધણીયા, ૩ સોઝાનદર, ૪ ડેસ્વાળ, ૫ પાતાપર,
 ૬ પાસ વાળુ આ ગામો મહેરના છે તેનો વહેવાર નાનેરમા ગોહેલ
 ગરાસીયામા છે

વાધણીયામા રહેનારા વાધ મહેર જુનાગઢ તામે શ્રીજીના ગામ
 ધરણમા પશુ છે આ ચેવીસ ગામની માલીકી ધગવનાર મહેરોની
 વેરગત વાળામા ખસીયા રજડુનો સાથે પશુ છે મહિયાવાડ સાર સમહ.

ભદ્રી મહેરોએ બ્રાહ્મણને ધર્મદા ગામ આપ્યું તેનો દાખવે.

સવત ૧૭૨૧ મા કાગતકે સદ.૫ ને દીને છુપસગના નીલ
 પરણાની મહેરની નાત જમાડી બ્રાહ્મણ જોશી લાનજીને ગામ મહેર
 વદર (પારબર તામે) આપ્યું (જુલીયા) ભદ્રી મહેરે લાખુ સમસ્તનો
 ભાગ બ્રાહ્મણને જુનસીને પાને આપ્યો છે જોજી ધસ્તી ભાટપાગમા
 ભાટોને આપી પગળ ૧૮ આ રી ૨ જુનસીને પાને ગામથી ગામથી
 દખણાવે કારે બ્રાહ્મણ તથા ભાટોને એકદીએ આપી છે નીન ૫૨
 છાવી જુનસીને પાને આપી છે તેની નીચાની વચાવચની વચર્મા
 વેદ આપી મકાવી છે

ભટ્ટી જેસલ મેરઠા ભડ વંકા ભારા
ખાગા (વાધા) સોલે કેસરીયાં કહે આધણા કટારા

ખસીયા મહેર

મોનપુર ગામ એ મહુવાથી ઉત્તરે વીચ માઈલ ઉપર છે એ ગામ ખસીયા મહેરનું જાગીરનું ગામ છે આ મહેરો ભાવનગર પાલી-તાણા અને લાડીના ગોહીલ સંસ્થાનો સ્થાપનાર મારવાડમાંથી આવનાર સેજકજી ગોહીલના પૌત્ર વીસાજીથી પોતાની ઉત્પત્તિ માને છે વીસોજી ધંધુકાના રાજા ઢાંડ મહેરની કન્યા વેરે પરણ્યો એના વંશના એ ખસીયા ગામના નામ ઉપરથી ખસીયા કહેવાણા ખસીયા મહેરો ધણા વરસ સુધી ખાસ (ખસીયા) ગામમાં રહ્યા વીસાજીથી પંદરમી પેઢીએ અરજનજી થયા ખસીયા મહેરોને કાઠી સાથે વેર હતું, શીયાળ ખેટમાંથી જડેલા લેખોમાં સંવત ૧૨૭૨ ઈ. સ. ૧૨૧૬ નો લેખ છે તેમાં દીમાણાના રાજા શ્રી રણસીંહજી મેરનું નામ આપ્યું છે તે મહેર જગમલના ભાઈ હશે.

મારવાડમાંથી આવેલ (ઈ. સ. ૧૨૫૦)

સેજકજીના ત્રણ પુત્રો : રાણજી, સારંગજી અને શાહજી.

રાણજીના વંશના ભાવનગરના ગોહીલ શાહજીના વંશ પાલીતાણાના અને સારંગજીના વંશના વીસાજી તે ધંધુકાના રાજા ઢાંડમેરની કન્યા સાથે પરણ્યા હતા તેના વંશના ખસીયા મહેર છે.

(કાઠીયાવાડ સાર સંગ્રહ)

લેખક પોલીટીકલ એજન્ટ કર્નલ જી. ડામ્પ્યુ વોટસન
સાહેબ પૃષ્ઠ. ૫૪૨

(ભારત રાજ્ય મંડળ પાના ૮૪)

કીચોર (જાડેગા) શાખના મહેર

શ્રી કૃષ્ણના પ્રદુમન તેના અતીરદ તેના વગ્ગ તેના નવરાગ
 ક્ષીરરાગ. નવગગના પૃથિવ જાદુ. ક્ષીરરાગના નરપન, નરપતની
 મદાનરાવ તેના પીઠજસિદ્ધ તેના કીરપાન તેના સુખરાવ તેના જળ
 ધનવા અને તેના જાડેગ. જાડેગના મહીપનરાવ તેના તેર પુત્રો થયા
 તેની તેર શાખા : ૧ સકતા, ૨ કીચોર, ૩ જામ, ૪ દેદા, ૫ રાવ
 ૬ સાયન, ૭ કુંગરાણી, ૮ દિલીપ, ૯ હરથોર, ૧૦ હોથી, ૧૧
 મુમરા, ૧૨ કાના, ૧૩ સમા.

આ તેર મુખ્ય શાખા છે, પછી તે વડવાઓના નામ ઉપરથી
 થણી શાખા પડી સમાવશના જામની રાજ્યએ ધુમલી સર કરી
 પોતાની રાજ્યધાની સ્થાપી (સને ૧૩૧૩ માં સંવત ૧૩૬૯).

ચોરજંદર તાજાના ગામ કડછ રાજ્યા એ ગામના મહેર જાડેગ
 મહેર છે.

જુનાગઢ તાજાના ગામ તરખાડા કડેધીના મહેરે પશુ જાડેગ
 મહેર છે તેને કીચોર મહેર પણ કહે છે.

મુમરા મેર અને સોદા જગપુતો જાડેગ જ છે.

સૌદમા સૈદમાં જાડેગ કાઠિયાવાડમાં આવ્યા.

યદુવંશની નવ શાખા છે તેમાં ૧ યદુ, ૨ જાડી (ભાડી), ૩
 જાડેગ, ૪ મુર્મત્યા, ૫ મુડિયા, ૬ જીડમન, ૭ જાદા, ૮ સોદા,
 ૯ તુંબર.

જામ રાવળે જામ હમીરને મારી નાંખ્યો એટલે જામ હમીરના
 પુત્ર ખેંગાર એ અમદાવાદના સુબાને મળ્યો. તેમને રાવળે ઇલાકા

મળ્યો. જેંગારે કચ્છ વિષર હુમલો કર્યો તેણે કચ્છ કાઢ્યાવાડમાં સત્તા જમાવી.

વાઢેર મહેર

વાઢેર મહેર સુર્યવંશી રજપુત છે. ઝોખામડળ તરફ વાઢેર મહેરના વડવાઓ રાજ્ય કરતા હતા. ઝોખામડળના વીરમસીન અજમલ વાઢેર માર્યો ત્યારે વાઢેર કહેવાણા.

વાઢેર છત્ર સાલના પૌત્ર સાગણ વાઢેર શ્રી માધવરાયજીના પંચમ વિપાસક હતા. તેમણે પોરબંદર તાખાનું ગામ ચીંગરીયા વસાવેલું છે. પોરબંદર તાખાના ગામ ચીંગરીયાના દાસા મહેર એ વાઢેર મહેર છે. તેના વડવાઓ શ્રી માધવરાયજીના પરમ સેવક હોવાથી દાસ કહેવાણા છે. નીચેની હકીકત વાંચવાથી વાઢેર મહેર ખાખત વીશેષ જાણવાનું મળશે.

ગુપ્ત વંશની ગઠોડ શાખાને કનોજનું રાજ્ય ઇ. સ. ૪૭૦ માં આવ્યું. એ ગઠોડનું નામ નેનપાળ હતું. કનોજના રાજા અજેપાળને મારી નેનપાળે રાજ્ય લીધું. જયચંદ્ર ગઠોડના સોનગ બીમ અજમાલ અને આરથાન એમ ચાર પુત્ર સોનગ અને અજમાલ એ બે ભાઈઓ અણુહીલપુર પાટણના સોલંકી રાજા બીમ લીમદેવની પાસે ગયા બીમદેવે બેઠની વીરતા જોઈને કડી થરગણના સામેના ગામ જાગીમાં આપ્યું.

અજમાલે પોતાના બાહુજળથી ઝોખામડલ જઈને ચાવડા રાજાને મારી ત્યાંનું રાજ્ય લીધું.

અજમાલના એ પુત્ર બાધા અને બીજો વાઢેર એ વંશના રજપુતો હજી પણ છે.

પૃથ્વીગજ ચૌદાણી સાથે શાદણીનગેરીએ યુદ્ધ દીધું અને તે પંત્રી તેનું સભ્ય દાથી સોડ નામના કાળીને સોંપ્યું, પાછળથી તે ઇડર ગળ્યનો ધણી થયો પણ જ્યવંદના પડેના પુત્ર મોનગે તે દાથી સોડ કાળીને મારી ઈડરની ગાદી પર સોનીય બેઠો એમણે ગવનો કીતામ મેળખ્યો.

અને નાના ભાઈ અજમાયે જોખામડય લીધું એ વાટે વશથી પ્રસીદ્ધ થયેના જિ અને વાટેર શાખના મહેર પાછળથી વાસા મહેરથી જોખખાય છે

ભડદાસાની વીંગતા બરેલી વાત મહેર જ્યામર્દ ભાગ ૨ મા આપેન છે.

જુનાગઢ તાગાના ગામ સુનરેજ સરમા તથા ધધુમરમા રહેવારા સીધય શાખના મહેર તથા પોરનદર તાગાના ગામ ચીંગરીયાના દાસા મહેર એ પણ વાટેર શાખના છે

ચૌદાણ રાખના મહેર

ચૌદાણ વશ એ અગ્ની વશમાંથી ઉત્પન્ન થયેલ છે, તેની ચોવીસ શાખા છે.

ચૌદાણની શાખ—સભર, બેગેરીયા, સોનમરા, માદરેયા, નિરમાણ, દેવડા, ખાચી, બાલેયા, ગોવમાન, મોદિય, સાચોરા, ચીયા, દાડા, ગાવોત, ચાદિલ, નાડોવા વીંગેર

મેવાડ મેવાડા વીંગેર પ્રેશમા ગહેવાવાળા બોમીયા તેઓ રજપુત છે એમ માને છે મેવાડના મગગ નામના જી નામાં ત્રણ કોમના બોમીયા છે

૧ ચૌદાણુ ૨ સીસોદીયા ૩ સોલંકી

આ ચૌદાણુમાં બે શાખા મુખ્ય છે.

૧ વાગડીયા ૨ પુર્વિયા

જનાંઝા, પાડા, છાણા, અને થાણાના ચૌદાણુ ભોમીયા વાગડીયા ચૌદાણુ કહેવાયા છે.

તેને જરાસની જાગીરમાં ૭૦ ગામ પાડાની જાગીરમાં ૩૯ ગામ અને થાણાની જાગીરમાં ૭ ગામ છે.

પુર્વિયા ચૌદાણુનું દેકાણું જૂડા તેઓ તેના પૂર્વજો મેનપુગીયા ખતાવે છે. તેને ૧૩૬ ગામ છે.

સોલંકી ભોમિયા

પાનવડા અને ઝોગણા છે. તેઓ પોતાના વડવાઓને અણ્ણીક-વાડના સિદ્ધરાજ સોલંકી સાથે મેળવે છે.

ચૌદાણુ વંશમાં ગોગા નામનો પ્રસિદ્ધ પુરુષ થઈ ગયો છે. તે વખતે સુવતાન મહમદ પોતાના પરાક્રમને જોઈ હિંદુસ્તાનનો પશ્ચિમ દેશ છૂટી પંજાબમાં પ્રથમ દાખલ થયો. વીર કેસરી ગોગાએ તેનો મર્વ હિતારવા અદ્ભુત પરાક્રમ બતાવ્યું તેનાથી ચૌદાણુ વંશનું નામ અચળ બન્યું. સમસ્ત પંજાબ દેશ અને જંગલ ગોગાના કબજામાં હતો. સતતજ નાદિને કાઠે તેની રાજ્યધાનીનું શહેર તેનું નામ વીર ગોગાએ મીઠીર પાડ્યું. આ વીર ગોગા પોતાની રાજ્યધાનીનું રક્ષણ કરતાં બડાદુરીથી લડત્ત મરાણું છે તેની સાથે લડાઈમાં તેના છ ભત્રીજા પણ મરાણા.

છત્રીશ જાતના રજપુતો પીઠ ગોગાની મૂંઝુ તિથિને દિવસે
જયંતિલાવથી તેની પૂજા કરે છે મેઘવાડમાં તેને માટે આદરભાવ ધર્યો
છે. સુવતાન મહમદ માગવાડ થઈ સુવતાન ગયો અને અજમેર શહેરને
ધેરો ઘાલ્યો. અજમેરનો મહેરપતી પહેલાં તો નાહી છુટ્યો પણ
ક્રીસ્તા આગળ સુવતાન મહમદના હુમલાને અટકાવ્યો. સુવતાન મહ-
મદ મહેરપતીનો માર ખાઈ ત્યાં દોષ ઘડેર તરફ નાહી ગયો.

ઐઠાણોએ બાહુનગથી લાહોર, પેશાવર અને લદ્દી પર્વતમાળા
મુધી જીત મેળવી હતી ઐઠાણમાં ખીચી, દેવધ, નરજાણા, સોનમઢા
અને હાડા એ શાખ છે રાદનોવલુના વખતનાં આ ઐઠાણ વંશના
મહેર રજપુતો બગડામાં આવેલા છે ઐઠાણ એ અગ્ની કુળની
શાખામાં સૌથી વધારે બળવાન છે ઐઠાણ વંશમાં રાજા અનંદજીએ
૩૬ રાજા થયા તેમાં છેલ્લો રાજા પુર-ગિજ રયો છે મુધીબીગથી
પૃથ્વીગજ મુધી ૨૨૫૦ વર્ષ થયાં ઐઠાણ વંશમાં અજમેરનો કાશી
સ્થાપનાર અજયપાલ હતો.

મહમદ ગીજનીને અજમેરના રાજાનો સોથી વધારે અટકાવ
નડ્યો આ ઐઠાણ રાજા અજમેરના ક્રીસ્તામથી હાથે. મહમદ
ગીજનીએ તેને નસાડ્યો તે રાત્રી ઐગધ્રમાં આવ્યો.

ઐઠાણ વંશની ચોરીશ શાખ છે

ઐઠાણ, હેઝ, ખીચી, સોનીગગ, દીઓગ, પાલીવા, સાન્ધોરા,
ગોહીવા, જાડેરીવા, નગ્ગાણ, માલાપુરી, પુગમીવા, મુગ, મદગોજા,
સદગોજા, બાયાએચ્છા, જુગએચ્છા, તુસાઇગ, ચાયાઇરા, રાસીવા,
ગદુ, નાકુમ્બા, જાવર, જાડા.

મુર્ખવંશ, ચદ્રવંશ અને અગ્નીવંશના સર્વ રજપુતો તે

મુર્ખવંશી શ્રીગમમાંથી અવતરેલા છે.

મેનાડ, જેપુર, માગવાડ, બીકાનેગના રાજના વશના સુર્યવશી છે.
બુદ્ધ અને શ્રીકૃષ્ણના વશના ચંદ્રવશી છે.

જેસનમીઠ કચ્છ એ દેશના રાજના વશના એ સર્વ ચંદ્રવશી છે.

પગમારોની પૂરેપૂરી અડનીમા ચૌહાણ નંગના પડી ગયા હતા,
ચૌહાણ વીરોએ બાહુમળથી લાહોર પેશાવર અને તાદ્રી પર્વતમાળા
સુધી છત્ર મેળેની હતી અને દીલીથી મળુન સુધી ગમ્ય સ્થાપ્યું હતું.
એની ખીજ સાખા માલવાનીઓને નેપાળનું ગજન આપ્યું હતું.
તેઓનું ગોત્ર ગોતુમી છે સુત્ર જોલિન છે, અને પ્રવર પચ છે.
આશાપુરી કુળદેવી છે સાનગ, અજમેર, નાડોલ વિગેરે ગભ્યધાનીના
સ્થાન હતા ચૌહાણના ૭૬૦ ગામ હતા તે ચૌહાણ સત્તા ધરતી ગઈ
અને એ ગામો ગણાવતના કમળમા ગયા

વાળા શાખના મહેર

વાળા શાખના મહેર એટલે વાળા રજપુતો કાકી જાતના છે
એમ માનનાનું સમગ્ર કાગળ છે ચુડાસમા અને બાબરીયા વચ્ચે
હમ વહેવાર થતો અને તેઓ પોતાને રજપુત લોહીના કહેવડાવતા
લાગ્યા પણ ખરી વત તે એ હજે કે તેઓ કાઠિયાવાડમા આવેના
પહેના કાકી હોના જોઈએ આશરે નવમો કે તેથી પણ ખસે વરસ
પહેના મહેરો અને જોઠવાઓ કચ્છને માર્ગે આવી મોરની જતી ત્યા
વરયા લાગથી નરડાનો મુનક તામે કરી બગડાના કુચ તરફ પોતાનું
રાજ્ય ફેનાવી ધુમલી શકે વસાવ્યું મહેર જોઠવાથી નીચા ગણાતા
દશે પણ એમ જાણે છે કે જોઠવાતે રાજકુળ છે આવડા રજપુતોના
ત્રાણપત્ર (તામાનો લેખ) ઉપરથી તે એમ જાણાય છે કે મહેરો તેમના
વખતમા વર્ણુ ઉચ્ચપદ ધરાવતા હતા સેતજ નદિ ઉપર તમાણા
(અસન તિમાણક)ના ત્રાણપત્રમા મહેર રાણાને મહેર જગમન એ

-નામ આપેલ છે મહેરોએ પોનાના સંસ્થાનો શુભાશ્વ ત્યારથી તેમની મહત્તા ઓછી થઈ.

(મહિયાવાડ સર્વ સંગ્રહ પ્રકરણ ૧૩ પાના ૪૧૩)

વાળા સુર્યવંશી કહેવાય છે એ ખર્ચ દશે એમ લાગે છે ઉદિપુરના સીસોદીયાની શાખા દશે લોકના ગરાસીયા પણ એ વંશના છે
(મહિયાવાડ)

વાળા શાખના મહેર હાથ પોરગંદર તાજાના ગામ આપોદર, અમર ગામમાં છે તથા જુનાગઢ તાલે ધંધુમર ગામમાં મુરીઆસીયા શાખના મહેર તથા જુનાગઢ તાલે ઠોલાણા ગામના આગડ શાખના મહેર પણ વાળા રજપુત છે.

ચુડાસમા મહેર

ચુડાસમા શાખના મહેર ચંદ્રવંશી છે. ચુડાસમાં રજપુતો સાતમા કે આઠમા સૈદ્ધમાં ચંદ્રચુડ નામના તેના મુખીની સાથે આવેલા સૌધમાંથી અવેશા છે. ચુડાસમા એ સમા રજપુતનો ફરો છે.

શ્રીકૃષ્ણની દશમી પેઢીએ અસપત થયા તેના વંશના ચુડાસમા છે.

શ્રીકૃષ્ણના પ્રદુમન તેના અનીરદ તેના વઝ તેના વઝનામ જધોઈસ તેના રત્ન ધન તેના મુગગજ તેના ચંદમેન તેના દીપ્ત તેના અસપત.

અસપત, નરપત, જુપત, શામપત,

આમપતે—જુનાગઢનું રાજ્ય લીધું.

નરપતે—નગર સમોઈનું રાજ્ય લીધું.

ભૂપતે—જેશયમીનુ ગન્ય લીધુ

સામપતે—દીદનીનું ગન્ય લીધુ

આસપનના વસના ચુકસમા

નરપતના „ જાડેખ

ભુપતના „ ભટ્ટી (ભટ્ટી)

અસપનના સામખરડો તેના સરનીંગ તેના ચંદ્રચુડ તેના દ્યપ
તેના સામતદેન તેના અમેનગવ તેના સેસુદ તેના ગડીરાચ તેના
મારીઓ તેના રાયસધ તેના નવધણ તેના ઉદરભાણુ તેના નાડીઆચ
તેના માડનીક તેના ચુકસગ તેના નવધણ તેના રાકવાટ તેના
રામાડનીક તેના રાડીઆચ તેના ગનૌધણ તેના મહીપન તેના રામાડનીક
તેના રાયસગ તેના નવધણ ઈ સ-૧૧૬૨ તેના માડનીક ૧૧૮૪
માડનીકના અયનસીંગ ૧૧૬૫ તેના ધનેશ ૧૨૦૯ તેના ખેગાર ૧૨૨૪
ખેગારના ગમાડનીક ૧૨૭૦ માડનીકના મહીપાળ ૧૩૦૨ મહીપાળના
ખેગાર ૧૩૦૬ ખેગારના જ્યસીહ ૧૩૯૦ જ્યસીહના મુગટસીહ
(મીકગમીંગ) તેના મધુસત ૧૪૧૨ તેના માડનીક ૧૪૨૧ માડનીકનો
ભાઈ ખેજક (લસીપુત્ર) મોકનો જ્યસીહ ૧૪૬૮ તેના રાખેગાર ૧૪૮૬

પરમાર સાખના મહેર

પરમાર એ ઘાંતી વશી છે પરમાર કુળ વીકમ સતત પહેના
ચુજરાતમા વસેન આણુની પસે ચક્રાવતી નગરી તેની રાજધાનીનું
શહેર હતુ તેઓ બહુ સત્તા ધરાવતા હતા

ચૌહાણ અને સોલંકી કરતા રાજ્યની વીચાળ હદ અને ખીચો
ખીચ વચ્ચેની જમીની હતી અગ્ની કુળના હેઠા પડીહાર (પ્રતીહાર)
કરતા સગી માનતમા આગળ વધ્યા હા રાજની જુની રાજધાની
માહેશ્વર નગરી એ પરમારની પહેની ગાદી હોય એમ જણાય છે.

ત્યારમાઠ વિદ્યાંચળની બાલુમાં ધારા નગર અને મંડુ દેશના રાજ્ય રથાપ્યાં અને તે સાથે ઉત્તમ નગરીને પણ જોડી દીધી પરમારની પાંતરીયા રાખામાં વિહીર રાખ મંખ્યાત હતી પરમાર રાજ્યો અરવલ્લીની તળેટી આગળ ચંદ્રવતી નગરીના પરમ ધણી હતા પરમારની પાંતરીયા રાખ.

૧ મોરી, ૨ સોડા, ૩ સંકડા, ૪ ખ્યાર, ૫ વહીર, ૬ મેપાવન, ૮ છુવડર, ૯ કાખા, ૧૦ પુશી, ૧૦ આનુસ, ૧૧ રેહાર, ૧૨ ધુન્ડા, ૧૩ સેરકી, ૧૪ હરાયર, ૧૫ આઓ-ડા, ૧૬ ખેલુર, ૧૭ સુમા, ૧૮ બરકોડ, ૧૯ સમપાળ ૨૦ બીના, ૨૧ કમ્બુસર, ૨૩ કુમ્બોઠ, ૨૪ ચુપા, ૨૫ કાહોરીયા, ૨૬ ડેના, ૨૭ બરકર, ૨૮ છપા, ૨૯ રેસા, ૩૦ ધુન્તા, ૩૧ રીકન્વા પીચેર.

પરમારોએ જમીન આપી તેની વિગત

જેદરને કુનાવર દેશ આપ્યો રાવપુડાગને સીધ દેશને કીનારે આપ્યો તેના શુરવીરોને જંગલો કમળે આપ્યો તુઆર વંશનાને હીન્દી આપ્યું આવડાઓને પાટણ આપ્યું ચૌદાણને સામભુર કામખજને કનોજ પુરીદાર (મનિદાર)ને માડ દેશ (મારવાડ) વડુ ને સોરઠ આરણેને કમ્બ આપ્યું (ચંદગાદોટના કામ ઉતરી ઉતારો) બારોટ સોડા તો કોમ માને ૧ આખી પૃથ્વી પરમારોની જ હતી એ પણ એક સમય હતો.

આવડા રાખના અહેર

અવડા સુર્વવંશી જે કે ચંદવંશી જે તેનો નીર્જવ ચર્મ સાનો નથી આવડા ઓધુ નહિ પેલી પાર સોરાષ્ટ્ર સુધી વખતા સોનોની સાથે જગી મોકા જે આવડાની રાજ્યની દીવનંદમં હતી. સોમનાથના પરીવ દેગ ઉપર પણ તેની જ સત્તા હતી અને દમિયા કીનારામાં

ગામ પણ તેમના તાબામાં હતાં તેઓ બાવનાથ અને સુર્પને વધારે માનતા. આવડા રાજ્યએ અલુહિલવાડ પાટણનો પાયો સંવત ૮૦૨ ઇ. સ. ૭૪૬ માં નાખ્યો. આ રાજ્યનો વિસ્તાર કરનાર અને રાજ્ય સ્થાપનાર વનરાજ આવડો વીર પુરુષ હતો. આવડા વંશે ૧૮૪ વરસ રાજ્ય કર્યું. રાજ્ય સ્થાપનારથી સાતમો રાજા બોજ હતો. આ વંશને કૈટલાક યદુ વંશની શાખા કહે છે.

સને ૫૨૪ માં સૌરાષ્ટ્ર ઉપર અને વલ્લભીપુરના રાજાઓ પર સાધીક વંશના લોકોએ ચડાઈ કરી. આ લોકો ખીજા ક્ષેત્રમાં સિંધુ નદી પાસે રહેતા હતા, તેઓની રાજ્યધાની સામીનગર હતું. આ નગરને જૂજોળમાં મીનાગારા અને અરીમીઅવન લોકો માનકીર કહેતા આ રસ્તેથી સિંધુ નદીના પૂર્વ ભાગમાં યદુ તેના જુદા જુદા ટોળા કોંઠિયાવાડ હીપકદપમાં આવ્યાં. તેની હજી પણ નીચાનીઓ છે. તેઓ કામારી, કાડી, મકવાણા, બાલા, અસ્વારીલા વિગેરે નામથી ઓળખાતા.

આવડા શાખાના મહેરા પોરબંદર તાબાના ગામ પાદરડીમાં તથા નાવલીયામાં છે

આવડા આંચીયાનું (હુંદરાનું) કામ કરતા ઇ. સ. ૬૯૬ માં જયશીખર આવડાનું રાજ્ય હતું. ઇ. સ. ૭૨૦ માં વનરાજ આવડાનો જન્મ થયો. તે મહા પરાક્રમી રાજા થયો. તેના વંશમાં છેલ્લો રાજા જુજદ ઇ. સ. ૯૩૭ માં થયો.

સોલંકી શાખના મહેર

સોલંકીની સોળ શાખ છે. વાધેલા, બીગપુરા, બેહીલા, ખૂર્તા, સોરવુરી, રાઓકા, કવચા, લાંગડા, ટોમુ, થોક, સુરકી, રાણીકર, ખારરા, દાટીલા, અલમેટીલા, કુળામોર,

ઉપ. જતાબ્યા મુગ્ધ સોલકીમા વાઘેના શાખના મહેરોનો
સમાર થાય છે વાઘેના શાખના મહેરોમા છ પેટા શાખ છે તે
નીચે મુગ્ધ છે

સીડા દેવરાણીયા ભોગસગ (ભોગવર ગામમાં રહેનારા તે)
ધાપનીયા (ધાપના ગામમાં રહેનારા) ટીંગા સામળ.

મોનકી મહેર તે અઝીવેંથી છે

જૈન સાધુ હેમચંદ્ર (ઈ સ ૧૦૮૬ થી ૧૧૭૪) તેણે દ્વાયજ
નામના સસક્ત કાવ્યમાં સીદ્ધગજના વખતનો ઇતિહાસ વીગતવાર
આપેલ છે ચૌતુક્ય ઉપગ્રંથી સોલકી નામ પશ્ચુ છે કે બુધ્ધરત્ન
ધારવુ છે કે મુગી રાજ્યોના વડાઓ ઉત્તર તરફથી (પશ્ચિમ તરફથી)
આબ્યા હશે ગેમ માનવાના ધણા કાળે છે સોલકી વચમાં
મુળરાજ મોનકી પ્રમીદ પુરુષ ધર્મે છે મુળગજે તેના મામાનું
રાજ્ય વધારવા ધણી મઠ્ઠ મરી હતી. તેના મામા સામતસિદ્ધે એક
વખત દારૂના નીશામાં મુળરાજની ગાદીએ બેસાડ્યો પડે ગાદીઓથી
હડકો ગાદીએ બેઠાયા પછી ઉડાય નહિ તેથી મુગીને મામાને
મારી નાખ્યો ને પોતે સવત ૬૯૮ ઈ સ. ૬૪૨ માં ગાદીએ બેઠો.
તેમણે ક્ષેત્ર કમળે કવવા ચક્રાધરી અજમેર છતવા ક્ષેત્ર કરી
આડમાં સંગ દરમીયાન મહેરનું જોગ બંધુ હતું તેમના નામ પરથી
અજમેર નામ પશ્ચુ હોય એમ લાગે છે

હમીર મના મનના માં ચૌહાણ વર વાસુદેવ ઈ સ ૭૮૦
થી સર કરે છે અને જણાવે છે કે તેના પછી ચોવ ચોયા રાજ
અજયપાળે (અજમેર) અજમેરનો કીલો બધાવેલો છે સોલકી વચમાં
હમીર ગજ બીજો બીમ રમે ઈ સ. ૧૧૭૬

રાજ સાખા મહેર વંશ .

મુળ પુરુષ
જેઠવા આદિત્યજી

રણધીરજી (માર ગામ લઈ ઉતરી)

મેગમણ-વર્ધદે-વણધણ-મેણદ-વીઝે-રામણ-શીયો

મેરામણને—મખરજા, આદિતવાણાં કેરાળા, ડોનલીવા, જીજરજા, આશીવાવાડુ જોજી ગામ સુરાગ મળ્યા. જોખીરા ગામના પણ મેરામણના વંશના છે.

વર્ધદેને—ગામ ચુંડવદર તેના ચુંડવદગ મહેર કેરાણા.

વણધણને—ચંદ્રાવાડું તેના સેલોત મહેર કેહેવાણા.

મેણદને—કોરાવાડ મળ્યું. ત્યાંના મહેર કારાવદરા કહેવાણા.

વીઝેને—શેઠાવડ મળ્યું. તેના સેજાર મહેર કેરાણા)

(આ ગામ તો હાલ કુણવદર ગામ પાસે દીમો છે)

મેરામણને—પરીવાધાર મળ્યું તેના સાટાં કરીને નામદાર મદાગણાં પાસેથી જોખીવાવદરમા રાજસાખા મહેર રાજસીએ પટી લીધા. સવંત ૧૬૬૦ (તે જોરાણને સીમાડે છે) (તથા અડવાણાને સીમાડે સીમાડો છે) (સચખતાને સીમાડે સીમાડો છે).

શીયાને—ગામ જોરાણું આપ્યું. ત્યાંના મહેર જોરાણીવા કહેવાણાં તે ગામ હાલ ગમનગર તામે છે.

ઉપર પ્રમાણે રણધીરજી બાર ગામ લઈ ઉતરી ત્યાંથી રાજ સાખા કહેવાણા.

રાજ સાખા મહેરની ગામ ઉપરથી છાપ પડી છે જેવી રીતે

બોખીના ગામમાં રહેનારા બોખીરીયા ગોરાણા ગામમાં રહેનારા
ગોરાણીયા, મોઢર ગામમાં રહેનારા મોઢરા, સુર ગામમાં રહેનારા
સુરીયા એ રીવાજ ચુંડાવર ગામના તે ચુંડાવર, કાગવડ ગામના
કાગવડ, શેઠાવડ ગામના મેઘાર કહેવાયા.

શેઠાવડ ગામના મેઘાર કહેવાયા.

રાજપર (ગિંડણ તામે)માં ગજમયા મહેર છે અને ભોમીવાવર
(પોરબંદરના તામે)ના મહેર પણ ગજમયા મહેર છે.

રાજમયા મહેર (ખુટી)

જેકલા ગજમીચી અર્ધાંગના જસુજ તે વાણેલા કરજીચી
પુત્રી બીજી અર્ધાંગના પત્ની બાર્ન તે મુળ નામાજસુ કેશવારા તેની
પુત્રી. મુંજને પાંચ દીકરા ઉતર ગોક દીકરી આવી તેથી કુવામણી
નામ પત્ની પાશું કેશવારા મુંજએ પોતાની આ દીકરીને ખાકાગઢ
ગામ આપ્યું

બીજા ગામની વીમન.

અખગલા, આનિસાણા, કેમડ, ડોમડીયું, છંગરકું, આરીયા
વાળુ તથા પરીવાષાઃ, ચુંડાવર, ચકાવડ, મોઢાણું, મોઢાણું, નાથા-
ટીની અંધી ભોમીવાવર, દજમર વીવર ગામે ગજમયા મહેરના
ગામમાં આર્યા અખગલામ કરજીવાવ ખીજીવ અખગલાયી કખજીની
બાલુ તે અખગલા ગામ અખગની છે. પાતવાવ ને પાતા બોમમગાએ
કગવેવ છે પાતા એરે પજ દજ પરી ગરેયા છે. દખાર વાવ માખી
ઉતારી પવના માર્ગમાં છે પચમી એમ વવ ને ખુટી રાજ ગાખા
મેગમતુ એ જંતાની છે પચમી પુત્રવ એ મામયી ઉતમલી છે
આ અંડી વાંતા અખગલાના મહેરેવ અખની છે.

મેગમણ વંકડો રણુંકે દેશ વધાવ્યા કંકે
કગવડ જે કાઢીઓ માંખઓ મેણેદ ગઉન

ગજયાખા મહેર બોખીરા ગામે (પેરનંદર નજીક) રહે છે. તેઓ બોખીગીઆ મહેરથી જોગખાય છે એના વડવા ધગ્યાત થઈ ગયા તે શરીર પુરૂષ હતા એમના વશવાગમનગેઓ મહારાણાને ખાતર જામ સાહેબના હસ્ત સાથે ધીમાણ કરી પોતાની અમર નામના મેળી ગરા છે. તેઓ તો અત્યારે નથી પણ તેની કીર્તીના ગુણગાન થવાય છે. જામ સાહેબ સાથેની લડાઈમાં જે બોખીરા મહેર ધણીતના તથા તેના વશના લખમણ રણુમન વિગેરે મરાણાના થોડા દુહા સોરઠા મળવાથી આંહી લખવામાં આયા છે

૧ જરડી જે વાટી ખરડો ઘેર આર્યો
જુના લગણુ જાણુ સાકો તારે ધગ્યાતજી

૨ ગજ સખા આકસ બમે લાહુ તારેકે
વેરી કીએ વાહ બોખીરીના ધગ્યાતજી.

૩ કેની ધગ કીધી કયે ધર સુના ધસીયા
સરગ દગ સજ્યા કીના માથે ધગ્યાતજી

૪ સજે હાક લડાં આવીયાં સામનં બપરે વગીયાં ત્રાંમાળ બારી,
બોખીગીના અનમેનડા મગ્ગ લખમણને બન તમે માગે દીઓ મારી,
હેમગં, જેમગં, આગમાં, હૂકળે, જામણા, સામની, ગડ, માતી,
વ.દરે, ધગ્યાત, તાદરી, વીજળી, જોગવા, નીકળપાર, મતી,

આખપગ, સાખરો, બોખીગીગો, ઉજળો,
પરમખા, પરીત, વની, રીત, પાળી.

રેય રાણાતણો ધડી ન રાખ્યો

રાજ સખા એગણી દાઘ વાળી.

- (૧) હે વીર ધણ્યાત ! બારાડીથી આવેલા જામના લશ્કર સામે
એ વખત ધોગાણું કરી એને જે બરડો પ્રદેશ જામ સાહેમે
કમળે કરીને ઓખીંગ આગળ તેના ધણીની સત્તા બેસાડી હતી
તેને ત્યાંથી લગાડી બરડો પ્રદેશ પાડો મહારાણાને સોંપ્યો.
- (૨) હે રાજસખા મહેર તારું લાલું તો દુશ્મનને દબાવવા આકાશ-
માં જ ફૂંકી દે છે. મતલબમાં તને અને લાલાને વીસામો.
નધી, તારી બહાદુરી અને હોમન જોઈ તારા દુશ્મનો જામના
લશ્કરના સેનાપતીઓ પણ ખાજગથી તારા વખાણ કરે છે કે
વાહ ! ધણ્યાત વાહ !
- (૩) હે વીર ધણ્યાત ! બરડાની જોડવા મહારાણાની ગુમાવેલી ધરની
કેટલી બધી પાછી બેઝવી લીધી અને જામ સાહેમના લશ્કરના
મોટા મોટા કેટલાએ સુગાને તેં ધરી નાખ્યા, મતલબમાં મારી
નાખ્યા. વખતસર મહેર લશ્કરે એવી બહાદુરી બતાવી કે
વેરનો બહોળો બગ્ગર લીધો.
- (૪) દોલ સરણાઈ વિગેરે વાજાંઓની સાથે મોટા હાઠ માડથી પુરતી
તૈયારીથી દુશ્મનોનું સૈન્ય આવ્યું.

હે ધણ્યાત ! તે છ જાણુનો હતો કે જામનું સૈન્ય મોટું
તો પણ તેં તથા તારા પુત્રે એ જગા પણ પાડો પગ ન બરત
સામે પગલે યુદ્ધ જમિમાં મરીને અમર નામ ક્યું.

જામનું લશ્કર આથેના આગળ વિગેરે લશ્કરીઓની હા ધોગા-
ઓની હણેણાડી અને જામના લશ્કરોનો એક સામરો દુમલો

જોઈ તું જરા પણ કમ્પો નહિ, એટલું જ નહિ પણ મરણીયો
 ખતી શત્રુ જોપર એવી તો તકવાર વીંઝી કે જે સૈનિક પર
 તારી તકવારનો ધા પડતો તે ખસાથી જનોઈ વડ ધા થતા
 તારી તકવારની અણી જમીનમાં ખુંચી જતી. એ ઘરણાત ! તું
 આભપગના ધણીના વંસનો છે એમ સાખીત કરી ઉત્તર
 ત્રિત્રિ મેળવી અને વૈરનો બહો લેવામાં જરા વીતરબ ન કરતા
 ચારગણ વૈર લીધું.

ખરડાના મહેર

સૌરાષ્ટ્રમાં મહેર શબ્દ ઘણાજ આગરનાર મળ્યાવ છે. સૌરાષ્ટ્રમાં
 આખા પડેનાં મહેર રજપુતના નામથી હતા, જેઠવા રાજાઓ તથા મેરના
 સંબંધથી તેઓની કેટલીક શાખાઓના નામો જોતાં પાછળથી તેમાં
 ધણી જાતના રજપુતો બળી ગયા છે. પણ જુના વતની તો જેઠ-
 વાઓની સાથેના લગ્ન સંબંધથી જ ઉત્પન્ન થયા છે. જેઠવા કુળનો
 મહારાજા રાજસિંહાસન પર બેસે છે ત્યારે રાજસખા મેર પોતાની
 દયલી આંગળી કાપી મહારાજાના કપાળમાં લોહીનું દીધું કરે છે, જો
 આ ક્રીયા થાય તોજ રાજ્યભિષેક થયો કહેવાય.

મહેર ગામડામાં રહેવાથી ગામડીયા જેવા હોવા છતાં ખુશમુરત
 દેખાવડા અને સ્વેતવરણા છે. કારણ કે તેઓ ઉત્તર ભારતમાંથી
 સૌરાષ્ટ્રમાં આવેલા રજપુતોની એક શાખા છે. તેના નામ પાછળ
 સુર કે સિંહ આવે છે.

ખરડાના મહેર મુખસીદ દેવ બીજેશ્વર મહાદેવને તથા દરસદ
 માતાને પૂજે છે. ઉત્સવને દિવસે તેમનો ઘંટીવારાસ સમગ્ર સૌરાષ્ટ્રમાં
 લોકોને આકર્ષે છે.

મહેર પાસે અમંખ્ય ગાયો, બેસો, અકગં, ઘેગ્રં હોય છે. તેને

છે અને હવે તો પ્રકૃત્યો શ્રમને ત્યાગી કામની ઉત્તિ માટે (વાન પ્રસ્થ બની) સાધુ જીવનને સાર્થક કરી રહ્યા છે.

મહેર બાલીના યુવકો અને યુવતીઓમાં ધાર્મિક ભાવના જાગૃત થાય અને સાથે સાથે ન્યાય પરાયણતા સદાચાર આદિ સદ્ગુણોનો પ્રચાર થાય આવા દુષ્ટ હેતુથી સૌરાષ્ટ્રના આદર્શ દાનવીર વૈદિક ધર્માભિમાની શેઠ શ્રી નાનજીભાઈ કાલીદાસ મહેતા અવાર નવાર વૈદિક ધર્મના ઉપદેશ કેને બગડાના ગામડામાં મોકલી મહેર જાતિની અનન્ય મેત્રા કરી ગયા છે પોરબંદરમાં આશરું મહેર વિદ્યાર્થી ભવનની પછી વારંભવાર શેઠ શ્રી મુલાસત લઈ આર્થિક સહાય આપી મહેર વિદ્યાર્થીઓના આશિર્વાદ લઈ રહ્યા છે.

વિરાટ ભારત, સોમવાર, તા. ૨૬ અક્ટોબર ૧૯૪૪

મહેરોના ઈષ્ટદેવ તથા કુળદેવી

શાખ	ઈષ્ટદેવ	કુળદેવી
૧ કેશવારા મહેર	રામચંદ્રજી	ખોડિઆર
૨ સીમેદિયા (ખોડેલ)		ખોડિયાર
૩ ગુંજ શાખા	હનુમાનજી	ચાંમુડ તથા વિશ્વનાથસ્ત્રી
૪ સુમરા (ખોડેદરા)	ભોરખનાથ	બાવરી
૫ પગભાગ		સીચીપાર-માંડવરી
૬ મોલકી		ખીરખમાતા માત્રી
૭ વાદેર		
૮ કીચોર (ગડેબ)		આસાપુરી કાંધજી
૯ વાળા		વીરત
૧૦ ચૌદાણ		આસા પૂર્ણા
૧૧ હટ્ટી		ગોળન માતા

હાથનો મહેર વરરાજો

ત્યાં દુધની સરીના (નદી) વહેતી હોય એમ લાગે. મહેરના ઘેરે નેકે કાંઈ પ્રવાસી પાળી રાગે તો શુદ્ધ હાસ્યથી મહેર પાણીને બદલે દુધ બરેલું દેગું પીવા માટે મોઢા આગળ લાવે છે.

પાટણવાળાથી માંડીને ઘંક સુધી મહેરના પુખ્ત નેસડા છે. ત્યાં બેપવડીનો નેચ, એ દહીવાનો નેચ હરસાસુનો નેચ વજસુનો નેચ, એમ જમરા નેસડા છે. એક નેમણમાં લગભગ અડી સોથી ત્રણસો માયો, બેંસો, ઘેટાં, વગેરે હોય છે. હરસાસુર નામન નેસડાના માલીક હરસાસુર મેર પમે એકલાને જ એક હજાર બેસે છે. જુના વખતની બદાદુર મેગણીઓની અનેક શૌરભગી વાનાંબી અર્વાચીન લેણવાતાકારોએ લખેલી છે, સૌંદર્ય સ્મૃતિ અને તાકાદમાં તે અનોકા છે.

જેઠવા મજબુતોને રાત્રી સ્થાપવામાં વખતોવખત અમુલ્ય મદદ કરી છે.

ચીત્રમય જગત ડીસેઅર

મેરવાડના મહેર

મહેર લકવામાં, મરવામાં, બહુ બદાદુર છે.

કુકમનો સાથે જ્ઞામનામાં પોતાની કે ખીમના જાનની પગલા કરતા નથી, જોગતની ઈન્જલત જમાડનાગને જાનથી મારી નાંખે છે. યજ્ઞોમાં લાક તકવાર છે.

વેરીઓનું વેર ધણી પેટીઓ સુધી જીવના નથી. તેઓ બહુ મહેનતુ, સાલાક સરીરે લાગા પડેળા અને પુટ હોય છે. કાંઈ પણ બાજતમાં ડરતા નથી. ત્યાં સુધી કે સિંહ પર તકવાગ્યી સાંમનો કરે છે.

ટોડ રાત્રિરથાન

રાજ્યસ્થાનકો ઇતિહાસ

ગંગાપ્રસાદ ત્રિવેદી

કાશી ભારતજીવન યંત્રાલયમાં મુદ્રિત.

ચંદ્રવંશી અને સૂર્યવંશી ગજગોનાં ગૌતમ કમી થયા પછી મમ્મીકુળના પડિહાર-ચૌહાણ સોલકી અને પરમાર નૃપતીઓનો મહીમા ભારત ભૂમીમાં ખુબ ફેલાયો હતો.

સૌરાષ્ટ્રમાં સને૧૮૯૧ માં મહેરની વસ્તી ૨૩૮૫૦ ની હતી. જામનગરના વખતમાં મહેર રાજ્યના મોટા (સ્થળ રૂપ) આધાર હતા. તથા ચાર હજારનું લોકર 'ગુરત ભેગું' કરી શકતા હતા અને એનો સરદાર પોતાનામાધી જ નીભાતો. તેનામાં પુનઃલગ્ન કરવાનો રીવાજ છે. બીજી આબતમાં રજપુતોને જ મળતા છે. તેઓ મહેમાનોની બહુ ખાતર કરનારા સાદા અને અતિ આયાણુ છે.

(હાદિયાવાડ એ નામના પુસ્તક ઉપરથી)

મહેર કેન્દ્ર

પોરબંદર રાજ્યના બરડા વિભાગથી લઈને ઠેક જુનાગઢના પાદર સુધી આ મહેર શક્તિ કેન્દ્ર પથગએલુ છે સારાએ સૌગઢમાં મહેરની વસ્તી લગભગ એક લાખની સંખ્યામાં છે મહેર પથુ ક્ષત્રીઓનો એક વર્ગ છે. ક્ષત્રી આ એકજ વિભાગને હિન્દુત્વના રંગમાં બરાબર રંગી દેવામાં આવે તો બરડાથી લઈને જુનાગઢની સરહદ સુધી એક એવું મજબુત હિન્દુ સૈનીક સંગઠન થઈ જાય કે સારાએ હાદિયાવાડની રક્ષા માટે બસ છે.

પોરબંદરના પ્રખ્યાત ચિત્રકાર મહેર કુળ જૂવણ શીયુત માતૃદેવ રાણાએ રચ્યાતિ સુધારણાર્થે જે આત્મભોગ આપ્યો છે તે અત્યુનીય

જરડાનો મહેર

અગતિના વખતમાં મહેર શાંતિના પુરોને પડેરના દાગીના મંડો, કંનકુવ. વારી, ત્રેડા, માળા, સોસોરીયાં, તંગડ, મુઝી, હાંસડી, બેડી, વેડા, આશુબંધ, સંકરીયાળા એકા, કડાં, વોડી, પોંચી વિગેરે હતાં.

ઝોઝડ પડદો

રજપુતાનામાં ફટકાક રજપુતોને બાદ કરીને ઝોઝડ પડદોનો રીવાજ નથી જે રજપુતોને ત્યાં નોંકર વડારણો કામ કરવાવાળાં હોય છે. તે રજપુતોને ત્યાં ઝોઝડ પડદો હોય છે. પરંતુ ગરીબ હજામેક જેકુન રજપુતો (જેની કરનારા) ની સ્ત્રીઓ કુચે તળાવે પાણી ભરવા જાય છે. પોતાના પતીને જેનરે રોડી (મીરામજી) આપવા જાય છે. ઝોઝડ પડદોનો રિવાજ તો મુમ્તઝાનોના રાજ્ય સમયથી પ્રચલિત થયેલ છે. એની પડેલાં તો રાજ્યની રાણીઓ પણ ઝોઝડ પડેલાં રાખતી મહોની. શીતરમાં, લગ્નમાં, દરબારમાં, ખુશ્તે મોઢે ફરતી હતી. અને પુરોની માફક હથિયારો વાપરતી.

સીતાદેવમાં લગ્ન પ્રસંગે રાણીઓ પકાઈ ગયાનું વર્ણન આવે છે.

ભરત શિરોમણી ઉડેપુર મેવાડ રાજવંશમાં મહારાણા સંઘામસિંહ બીજાના સમયમાં સ.વ. ૧૬૬૮ ના સમય સુધી મહારાણા પોતાની પટરાણીની સાથે રાજ્યસિંહાસન પર બીરાજતા.

અજકાલ પેમો વધે તેની સાથે ઝોઝડ પડદાની પ્રથા વધતી જાય એમ દેખાય છે.

દેખાવમાં આવે છે કે કોઈ માણસ ચાર પેમા કમાણો, અથવા સારો સારો હેલો મળ્યો કે તુરત પડદો (ઝોઝડ) રોગ તેના પર ફાર થાય છે.

મારવાડમાં ગ્રાવ દીકાજી રોડે ૧૪ મી. સનાબિંધના અંતિમ ભાગમાં જાન માલ દેશના ચૌદાણુ રાજ પર ચડાઇ કરી તેને દરાચો, ત્યારે એ ચૌદાણુ સામ્રાજ્યની રક્ષાને લાઇના મેદાનમાંથી પકડી હતી. મેરવાડના મહેરની સ્ત્રીઓમાં દહાડ પછી લાજ માલવાનો રીવાજ છે. તેમજ ત્યાં રખારી જાટ ગુજર ગાન વિગેરેની સ્ત્રીઓ પણ કાઢે છે.

રજપુતોનાં નામ પાછળ સિંહ શબ્દ કપાડથી વપરાય છે.

રજપુતોના નામ પાછળ સિંહ શબ્દ લગાડવાનો વી. સં. ૨૩૮ ઇ. સ. ૧૮૧ માં રાજા રૂઢસિંહનો સીધાણેખ મળ્યો છે. તે પછી માળવાના પરમાર રાજાના નામના અંતમાં સિંહ શબ્દ લગાડવાનો સીધાણેખ વીકમની દશમી સનાબિંધમાં મેવાડના ગઢલોત (સીસોદોવા) વંશમાં ખારમી સનાબિંધમાં અને રોડેડમાં ૧૭ મી સનાબિંધમાં સિંહ-શબ્દ ચાલુ રાખ્યાનું જોવામાં આવે છે.

પહેરવેશ

પહેલાં રજપુતોના પહેરવેશ પાંધડો અંગરેજો ને ધોતીયું એ હતું.

હાલમાં પણ રજપુત ગુજર જાટ મીના મહેર મુસલમાન મહાજન ધોતીયું આંગડી એ એનો પહેરવેશ છે. પહેરવેશ ઉપરથી મેવાડ મારવાડમાં જાતિ ઓળખવી કઠીણ પડે.

મુખાકૃતિ જગ્યા ચાલાક માણસ ઓળખી શકે કે રજપુત મુસલમાન કે મહાજન છે.

રજપુતો તથવાર દહાર કે દીરપાણુ અથવા લાંબી છરી રાખે છે.

ત્રીચ્છાને પહેરવેશ

મેવાડ મારવાડમાં સ્ત્રીઓનો પોષાક લાઘરા મોટી ધેરના (લિંગા)

મહેર જીવાન પોતાની વાડીએ જેતીના કામગાથી પડવારી આનંદથી
મીરામણુ કરે છે

મહેસાતિના લઘુ પ્રસંગ.

કાચળી (કમળો) અને ૨૫ ગજ લાંબી અને ૧૫ ગજ પડોળી
ઝોદણી ઝોદે છે.

શહેરમાં રહેનારી સ્ત્રીઓ હવે સાડીઓ પણ પહેરે છે. દરેક
જાનીની સ્ત્રીઓનો પહેરવેશ (ભરવાડ શીવાય) લગભગ મળતો
હોય છે. એટલે ધાધરો કાચળી અને ઝોદણીઓ હોય છે.

પહેવાના વખતમાં મહેરની સ્ત્રીઓના પહેરવાના દાગીના

ડોડી	હાંસડી	તમણીયો
નથ	ત્રોડા	બાદલો
ચુડ	બેડો	નાગવા
આંગેનીયા	હુલર	ત્રોટી
ચુડલા	સરલ	અકોટા
ભુજખધ	કંડીયા	જુમણું
જુમખ	હુમક	કાબી
હાર	ધસર	ફેરવા
એ હતાં	એ હતા	

બરડાના મહેર મારવાડમાંથી આવેલાં છે તેથી મહેરની બાધામાં
મારવાડની બાધાના કાંઈ કાંઈ શબ્દો હજી પણ બોલાય છે

દહેવત છે કે બાર ગાંવે બોલી બદલાય એ પ્રભાણે મારવાડ,
હિંપુર, અજમેર એમ જુદા જુદા દેશમાં મારવાડી બોલીમાં થોડો થોડો
ફેરફાર હોય છે.

મારવાડી શબ્દો	મહેર શબ્દો	ગુજરાતી શબ્દો
કાંઈ કર	કાઉ કરૂં	શું કરૂં
ગાસ્થા	ગારયુ	ગાધયુ
જાસ્થા	જાતયુ	જાધયું

કાંઈક કરી લેસી
 નિગલે
 ચડસ્યાં
 દિવડાં
 કાંચુ
 જાલી
 મુઠો
 ધણુ
 કુણુ
 સનેહ
 હેર
 ભાં
 ધમરીત
 દીખે
 ઔગણુ
 દાળદ
 નેણાં
 રહ્યું
 રહે
 મુંડ
 ઉતાર
 ઉચેગી
 બેસણે
 આણી
 બીનેવાન

કાંઈ કરી લેશે
 નરભે
 ચડસ્યું
 દહડા
 કીચું
 જાસ્યું
 મુઠો
 ધણે
 કુણુ
 સને
 હેર
 બો
 અમરત
 દીખે
 ઔગણુ
 દાળદર
 નેણાં
 રેસ્યું
 રહે
 મુંડ
 ઉતાર્યું
 ઉચેરી
 બેસણે
 આણી
 બીનેવાન

શું કરી સિંહે
 નીગમ્ય
 ચડસ્યું
 દેણું
 કેનાથી
 જાણુ
 મોરો
 એને
 કાણુ
 રનેક
 ભોંક
 લાવ
 અમૃત
 દેખે
 અવશ્યણુ
 દરીદ
 નેણાં
 ગદીચું
 દેણે
 માથું
 ઉતાર્યું
 ઉચી
 ...
 લારી
 ...

મારવાડો લાપાના શબ્દ

મહેર લાપાના શબ્દ

ગુજરાતી

દુસમણુ

ભનક

તરાણુ

મનખાં

છિદાંણી

સારવણી

ગાન

કાંની મુખે

સોકલડી

છેરી

વખડાં

ભે

ગરબ

ભાસી

પટીયા

ત્રાહુ

ધરવાસ

ઝો રીયું

કુલ લેવે

મીલે ઈષ્યાં

નાડા છાડ

ધાં

દેગો

પસેં

બોલ્યો ના

દુસમણુ

ભાણુક

તરાજતું

મનખો

ઈદુણી

સારવણી

ગાતર

કાંક મોઢે

સોકલડી

સોરી

વખડાં

ભે

ગરવ

ભરયે

પટીયાં

ત્રાહું

ધરવાસ

ઈરીયું

કુણુ લેવે

મળે દણે

નાડા છોડ

ઈ

દેગો

પસેં

બોલ્યો ના

દુસમન

ભાણુકારા

ત્રાજતું

મેદની

ઈટાણી

અદક્ષપદલ હેરફેર

થું મોઢે

શોક

છાકરી

ઝેર

ખીક

ગર્વ

જશે

સેચો

એ રત્યું

કોણુ લાવે

મળે એને

પેશામ કરવા જતું

એમ

ઈમ્યો

પડી

બોલ્યો

ની કરું
હ ની ખાંઉ
શું કાંઈ કરો
સાંભળ્યાં કેની
કાંઈ હો
ચીતાર
ગોતો

: મણે
લેને આખ્યા

કુણ કે
હોજો કીરો

કુણ કે
પામે
હડે ગોરે
ચીતાર
કાંઈ કે ?

લેખા
ચોરો

શું કાંઈ કરું
ચોરો આવ
નપગ

કાંઈ માર
કાંઈ કરુ ની

ની કરું
હ ની ખાં
ઈ કાંઈ કર
સાંભળું કે ની
કાંઈ છે

સોચાર
ગોતો

મણે
લેને આખ્યા

કુણ કાંઈ

ઈણે કુણ

કુણ લે
પસો

કીરો ગો
સોચાર

કાંઈ કરું ?

લેખો

ચોરો

હ નાંઈ કરું
ચોરો આવ

નપગ

કીરો ચાર

કાંઈ કરુ નાં

નહી કરું
હ નહી ખાં
ચોમ કેમ કરો ?
સાંભળું કે નહી
શું છે

ચાર
ગોતો હતો

મને
લખો આવો

કાણુ કરે

ચોણે કુણ

કાણુ છે
પાટો

કાંઈ ગોરો
ચાર

શું કરું

લખે મણો

ચો રહો

હ થ કરું
ચાંદી આવ

નપગ

કીરો ના

કાંઈ કરુ નાં

મહેરના વડગોના નામમાં અને આજના મહેરના નામમાં
 ખુદ કેટલો તફાવત થઈ ગયો તે નીચેના નામો જોવાથી સમજાશે.

મહેરોના વડગોના

નામ

કોજ ગજી
 આજે ગજી
 વને પાળી
 વીરમદેવ
 જેત કંબુ
 નાથ મલ
 વાધ રાજ
 ગમ દેવજી
 રણમલજી
 કરણ સગ
 સામલ સગજી
 વજે સગજી
 દનાર સંગજી
 નાગગજી
 જમગજી
 પાતજી
 વગગજી
 ગગનમ
 વજદેવ
 ગજ
 અર્જુન દેવ
 ઉમરોન

હાલના મહેરોના

નામ

બોભે
 આભે
 વાનો
 વીરમ વીરમો
 જેતો
 નાથો નાથો
 વાથો
 ગમદે
 રણમલ
 કરણો
 સાંમત સાંમતો
 વંભે
 હમીર હમીરો
 નાજો
 જમો
 પાનો
 વગન ગ
 ગાંઘા
 વગ
 રાગ
 અરજણ
 ઉગો

નાગાર્જુન	નાગો
વીસજદેવ	વાસો
જેત માલ	જેતો
લાખણસિંહ	લાખો
સુગંદર	શુરો
કાધકથ	કાધો
સાંગણુ	સાંગો
પરગત	પમે
વીગદ મા	વીરો
જીવણુ	જીવો
ગાયધણુ	રાધો
મહેર	મેરો
હાથી	હાથાડો
જાખરો	જાખરો
પુંખો	પુંજો
સુગંભવ	શુરો
વીંજરો	વીંજો
વીંજમાત	વીંજો
ગોવિંદગ્રજ	ગોવિંદો
રામભદ્ર	ગમે
મંગલરાજ	માગો
જગદેવ	જગો
માવદેવ	મલદે
દીપસગ	દેપો
મંડપકથ	...
ઉત્ત	...

વીર ધરણીન જામસાહિબના હાથરનો સંહાર કરીને આજળ વધે છે.

ਭੀ।੩੬੯। ਫਾਹੁ ਸੁਮਰਾਨੀ। ਯੁਧ ਵੀਰ ਦੇਨੇ ਧੀਮਾਨੁ ਧਾਰੇਉ ਫਾਮ
 ਫਰਧਾ ਮਰਦੀਧੀ। ਧਾਨੀ ਧਿਆਯਾ ਖਸੇ ਓ

હરદેવ	...
જયમય	...
ભાયો	...
એવાસ	...
સજર	...
જેલગ	...

૧. દેશાણુ એતો વીર પુરુષની ભૂમી છે

આજથી આશરે સો સવાસો વરસ પહેલાંની આ વાત છે. જામનગર તાળે એક નાનકડું ગામ ગરાશીપાનું છે. ગરાશીપાને સહુ દીપસીંગ કહિયો નામથી ઓળખતા અને આ ગામ ગરાશીવાય બીજા નાના નાના છ.ગામ હતાં દીપસીંગ પાણીચારો હોમવાન અને સાદસીક હતો. એના વડવાઓએ તો વીરના ભરેલાં મહાન કાર્યો કરીને નામના મેળવેલી પશુ સાપ ગીચને લીમોટા રીયા એ કહેવન. પ્રમાણે દીપ સીંગમાં એના વડવાઓની વીરતાનો કંઈક રંગ રહી ગયેલો. ખરો દીપરો દાયમે કરી ને ડેલીએ બેઠો હોય અને કમુળો જોતો ધોતો એક બીજાને આપના હોય ગુકડુકડુ ગુકડુકડુ એમ હોદાતા અવાજ આવના હોય ત્યારે બધાણીઓ વાતુને હીતોળે ચડે અત્રક મલકની ડીંગ મારે અને મનથી આનંદ લીએ.

હમેશાં માણસ જાતમાં ગુણ અને અને અવગુણ બંને હોય છે કોઈમાં અવગુણ વધારે હોય અને સદગુણ ઓછા હોય કોઈમાં સદગુણ વધારે હોય અને અવગુણથી થોડા હોય એમ માણસ ગુણ અવગુણથી ભરેલ છે સર્વગુણ સંપન્ન તો એક ઈશ્વર જ છે.

એ પ્રમાણે દીપસીંગ કહિયોમાં વીરના ઉદારતા સાદસીકનાના ગુણો

ક્રતાણા ગામના મહેરોનો આગેવાન વીર વીક્રમસી

મહેરાની કુળદેવી.

હતા પણ તેની સાથે તે કામી પુરુષ હતો પોતાના મદરસા ધર્મનું પાલન કરવું અને ન્યાય અને નીતીને પંથે ચાલવું એજ ખરી વીરતા છે મનનો સંયમ પાળવોએ કાચર પુરુષથી અને તેમ નથી જીવારા જેઓ વીર્ય વાશનામાં રચીપચી રહેલા છે અને એમાંજ આનંદ માનનારા છે તે મનના વોકરોને ક્યાંથી છતી શકે ? એ તો વીર્યોના ગુલામ હોય છે એ પ્રમાણે દીપસીંગ પણ કાંઈ રૂપવંતી સ્ત્રીને જોઈ જતો ત્યારે પોતાનો ધર્મ ભુલીને કુદ્દીથી તેને જોતો એટલું જ નહિ પણ પોતાના અધમ સ્વભાવ ને વચ મનીને કાંઈ પણ સુંદર સ્ત્રીને મળવા માટે અધીરો બનતો અને એને માટે પોતાના અવાસમાં ગુમ એક ખંડ રાખવામાં આવેલો ત્યાં પોતાની વીશ્વાસુ અને પોતાના આ અધમ કાર્યમાં મદદ કરી શકે તેવી વરાડણો મારફત નીર્દોષ અજ્ઞાઓને જાળમાં ફસાવતો એમનામાં ખીન કેટલાક ગુણો હોવા છતાં આ મહાન અવગુણને લીધે ખીન ગુણો ઢંકાઈ ગયા હતા. ગામમાં પણ તેના આ અવમ આચરણોની ગામ વાસીઓને ખચર હોવાં છતાં તેને કાંઈ મોટે કાંઈ કંઈ ખોલી શકતા નહીં પણ ખાનદાન અને આચરણ કુટુંબની સ્ત્રીઓએ તેની ડેલી આગળથી નીકળવાનું બંધ કર્યું હતું. ગામનો માલીક હોવાથી દીપસીંગના આ દુરાચરણો બાગત તેને મોટે કાંઈ કહી શકતું નહીં પણ આમ્યજનો તેના તરફ તીરસ્કારની દ્રષ્ટીથી જોતા અને સૌ તેને ધીક્કારતા.

આ ગામમાં જરડાના એક ગામનો મહેર-પરજન ધધેા કરવા આવેલો પોતાની સ્ત્રી અને નાનો દીકરો હતાં. ગામમાં મહાન બાડે લઈ નીર્વાહ ચલાવતો. પરજનની બહેન રૂપીઆઈ સ્વરસવાન અને લુચીન હતી, રૂપી એક વખત પાણીની હેવ લઈને ઘેરે જતી હતી. તે વખતે દીપસીંગે તેમને જોઈ અને તેને મળવા માટે તાલાવેલી લાગી, અને પોતાના ખાનગી અવાસમાં લાવવાની વગરણુ મારફત કોશીશ કરી.

વખત પરમત જ્યારે બહારગામ ગયેલો ત્યારે લાગ બેઠને પાની વડારણ પરબતને ઘેરે ગઈ. બહારથી અવાજ કર્યો, રૂપીમાઈ ચુ કરો છો.

કાણુ છે ?

એ તો હું જશુમાની વડારણ પાનીમાઈ, કાઈ દીવસ નહીં અને આજ અમારે ત્યાં ? આવો આવો !

જશુમા તમને કાઈ કાઈ વખત યાદ કરે પણ આજે તો કશું કે રૂપીમાઈને બેસવા તેડી આવ.

રૂપીમાઈની મા બોલી.

અમારે અને જશુમાને કઈ ઝોળખાણુ નહીં પાગખાણુ નહીં ને અમને બોલાવે. ઈ શું કહેવાય

બા આગળ કાઈએ તમારી વાત કરી હતી, એટલે બાના મનમાં એમ થયું કે બીચારા ગામડાના અજ્ઞપણ માણસ અને આદો મને મગવા આવવાનો વીવેક એનામાં ન હોય પણ બેને હું જ બોલાવું. બાકી તો જુવો ને ? ઝોળખાણુ તો કરીએ, તો ચાલ ઝોળખાણુ એ તો ખાણુ છે, મોટાએની ઝોળખાણુ કેકે દી કામ લાગે.

પાનીમાઈ ! અમે તો ગરીબ માણસ રીયા, આંદી ગુમરા કરવા આવ્યા મોટાએને ઘેરે આવવાનો પગ ન ઉપડે. આપણા જેવાં નાનાં ને નાનાં હારે બેસવાની અને બોલવાની મળ આવે જશુમા તો આપણા માવતર બરાબર છે પણ ત્યાં આવતાં અમે ઝોળખાયેં એમા ઝોળખાવા જેવું કરું નથી બા તો બહુ બધાં છે. વળી હું બેગો છું તે એ માટે તો મને કશું છે કે તું તારી સાથે તેડીને જ લાવજે.

રૂપી જશુમા બોલાવેજ તો અ જઈ આવ્યા વહેલી આવતી

રહેજે. વાતુએ ચડતોમાં તું જે જાણે વાતુડી હું સંધવાતો આદર કરું છું.
ત્યાં જઈ આવ્યા.

વડારણ પાની પોતાના કામમાં સફળ થવાથી મનમાં દરખાતી
દરખાતી રૂપીને લઈને આવી.

પરજાત હજી થોડાજ વખતથી ગામમાં રહેવા આવેલ તેથી
રૂપીને જે તેની માંને પાનીના દલકા ધધાની ખજાર નહીં. પાનીની
પાછળ રૂપી આવી જતી હતી કાકારના રહેવાના અવાસોમાં એક
જુદો જ ખંડ જે ત્યાં કોઈની બહુ આવજન નહીં તે ખંડના પાછળના
દરવાજેથી પાની વડારણ અને રૂપી આવ્યાં.

ક્યાં બા ? રૂપી બોલી આંહી જેસો હું બોલાવું. રૂપી વિચાર
કરે છે કે આ ઝોરડામાં કંઈ કામ વાસણ નહીં પાણીયાઈ નહીં
પાણી બરવાનાં બેડાં નહીં ગાદલાં ગોદલાં નહીં પેટી પટારા નહીં કંઈ
કામ ઠીકર નહીં કંઈ જથ્થસલાવ નહીં જશુઆનો ઝોરડો આવે તાં
હોય ને ?

પાની મને આ ઝોરડામાં બેસવાનું શું કામ કહ્યું હશે. બાને ખજાર
આપ્યા પછી છ હા પાડે તો જ ત્યાં એને ઘેર જવાનું હશે ? મોટાઓના
ધરતી કંઈ ખજાર પડે નહિ. કીક પણ છ હશે છ આવશે તથે ખજાર પડશે.
થોડીવાર પછી રૂપીએ દીપસીંગ દરખારને આવતાં જોયો. વડારણ
આગળથી આવી ધીમેથી કહ્યું કે રૂપીઆઈ બાતો જરા કામમાં છે.

આ કાણ છે ? એ તો આપણા દરખાર છે. આંહી મારી પાસે
શું કામ આવે છે ? કંઈ વાત કરવી હશે. પાની તું ના પાડી દે મારે એની
હારે વાત કરવી નથી આંહી મારી પાસે દરખારનું કંઈ કામ નથી
જા ઝટ કંઈદે આમ વાતચીત કરે છે ત્યાં દીપસીંગ ઝોરડામાં આવ્યો
રૂપી ! તારી સાથે થોડી વાતચીત કરવા માટે હું આવ્યો છું તારી

બા જંગ કામમાં છે બાપુ ? માન બા ત્યાં હોય ત્યાં મારે જવું છે ત્યાં જે વાત કરવી હોય તે કરજો. કપી એકાન્તમાં તને જોવાની છે. તેનું કાન્થુ તો તું સમજી ગઈ દગે

અગામર સમજી ગઈ છે તારૂં મન મેંથી દેખું છે પણ દરબાર તું તો અમારું માવનજ કેવાય અમે તો તારા બા કહેવાયે મારા તરફ તારી હીડી નજર છે પણ એમાં કંઈ સાર નહીં નીકળે રૂપી આનો આપણા દરબાર છે ધણી છે એની દારે તોછડાઈથી ન બોલાય દુકાઈથી ન બોલાવાય રૂપી તારે જોવવું હોય તો જાણે બોલ પશુ મારી ઇચ્છા પ્રમાણે તારે વર્તવું જ જોગે ગાંઠ ખુલીથી વર્તવામાં તને લાગ છે તુ જુએ છે ને કે તુ દગે, આંહીથી જીતી શકે તેમ નથી ગૌમ કહી રૂપીની નજીક આવે છે રૂપી તાડુકી હિડી હિડા રેજે કુતંગ ? એક પાટુ બેસે રેજે પડી જઈને મારી પામે આવ્યો તો જોવા જેવી ધાગે હું એકલી હેતી રૂપી તારી મગજ પ્રમાણે હું વરતુ એમ ઇચ્છતા તુ ખાડ લઈને ખાજે. રૂપી તું રૂપી કરી ગણવાની હતી તુ જે બોલે છે તેનો મને જરા પણ શુભે નથી એમ કહી આગળ ચાલે છે ત્યાં રૂપીએ પાકાર કર્યો રૂપીએ ચડીકાતુ રૂપી ધાગ્યું ક્યું અને બોલી કે મારી પાખે જો ચાલો તો તારી દાઢીના કાતંગ જો ખેચી ન લઈ તો હું મેરાણી નહીં. દીપસંગ આગળ ચાલતા અડક્યો હૃદયમાં બીક બેડી ધણી યુવાન સ્ત્રીઓના જમગજનીથી રીપજ લુટેલા પશુ રૂપીનો ક્રોધ અને લાલ આખો જોઈ નજીક જવાની હીમન ન કરી.

પાની આ હાઈરની સમગ્રવજે એ કાની સાથે આટલો ખડમકાટ કરે છે એનું એને લાન નથી હું જે ધાડ તે કરી રહું તેમ તુ પણ જો એ હજુ પણ સમજી જતી હોય તો એને મોટો લાલ કે દીપસંગ કમકાઈ અને લાલચના રાખેડો જોડતો ખડ મદાર નીકળ્યો પાની ઓરડાને સાકળ છઈ દે એ નહીં સમજે ને ક્યાં જશે પાની ઓરડો બંધ કરી આંજળ દેવા જઈ છે ત્યાં રૂપીએ પાટુ મારી પણ

જમીન પોતેજ પર પડી ગઈ દીપસીહિ જગર જરતીથી બારને/સાંકળ .
ચઢાવીરૂપીને ઓરડામાં પુરી.

ઉઘાડ ? ઉઘાડ ? કુતરા ઉઘાડ ઉઘાડ તો તારી ખજર પાકું ?
દીપસીહ ચાલતો થયો.

પરખન જ્યારે બહાર ગામથી ખાખરી ગામે પાછો પોતાને ઘેરે
આવ્યો ત્યારે તેની મા એ વાત કરી. પરખત રૂપીને વડારણુ તેડવા
આવી હતી તે જશુ બાને ત્યાં બેસવા ગઈ છે કાકુની ગઈ છે પણ
હજી આવી નથી એનું શું કારણ હશે જરાક ખજર તો કાઢ ? મા ?
રૂપીને શું કરવા જવા દીધી ઇદરબાર છે કંતાં ભારી ભુંડીનો છે.
ગામમાં એની સારી વાણુ નથી ચાલી તને કંઈ વીચાર નથીઓ તી
ત્યાં રૂપીને મોકલી ? બચ્ચા ? મને શું ખજર પડે કંઈ ભુંડા કામનો
કરનારો આવી રીતે છેતરી પીડી કરી છેતરીને રૂપીને બોલાવી લેશે
પરખત છંતા બનશે છે કે રૂપીનાં તાં કંઈ ફેર પડે એમ નથી પણ
ગામમાં શુ વાણુ થાશે ગામને મોઢે ગરેણા બંધાય છે તું ઝટ તપાસતો કર
પરખત એલીઓ આવ્યો. દરબાર ગાદી ઉપર તકીયાનો ઓધાર લઈ
આડે પડખે હોઢિ પીતો હતો. પરખતને જોઈ, આવ પરખન બેસ બેસ
બેસ. દરબાર હમણાં બેસાય એમ નથી, મારે થોડી વાત કરવાની છે.
તો વાત કરવા સાફ જ આવ્યો છું.

દીપસીમે હોઢાની એક બે કુંક ઉતાવળા ઉતાવળા લઈ હોઢો
એક બાણુ મૂકી એલીની પડખેના ઓરડામાં પરખતને તેડી ગયો અને
કહ્યું કે બોલ પરખન શું કામે આવ્યો છે !

આંહી મારી બેન રૂપી આવી છે તેને આજ બીજને દીવસ થયો
છતાં ઘેરે આવી નથી તો મારી બેન ક્યાં છે ?

પરખન તારી બેનની મને કંઈ ખજર નથી તારી બાને ત્યાં

બા જંગ કામગા છે બાપુ ? માન બા લ્યા હોય ત્યા મારે જતુ છે ત્યા જે વાત દગવી હોય તે કન્ને રૂપી એમનતમા તને જોતારી છે તેનું કાન્થુ તો તું સમજી ગઈ દગે

નરાયણ સમજી ગઈ છે તારૂ મન મેલું દેખુ છે પણ દગ્ગાર તું તો અમારૂ માવનગ કેવાય અગે તો તારા બ્યા કહેવાયે માગ તરફ તારી લીની નગર છે પણ એમા દહ સાગ નતી નીકળે રૂપી આતો આપગા દગ્ગાર છે ધણી છે એની દાગે તોછાદધી ન જોવાય દુકાદેથી ન જોવાવાય રૂપી તારે જોયતુ હોય તો બને જો ન પણ મારી પગ્ગા પ્રમાણે તારે વર્તવુ જ જોશે ગણ પ્રુસીયી વર્તવામા તને લાભ છે તું જુએ છે ને કે તું કને આહીથી છટકો શકે તેમ નથી એમ કહી રૂપીની નજીક આવે છે રૂપી તાકુકી લીકી છંટો રેજે કુતગ ? એક પાકુ મેરો હોઠો પ્રુસી જઈગ મરી પાને આપ્યો તો જોવા જેવી ધાગે હું એમ્મી ડેતી શુ થીયુ તારી મગ્ગ પ્રમાણ હ વરતુ એમ ? હતા છુ ખાક લઈને ખાજે રૂપી છુ શુ કરી શકવાની હતી તુ જે જોલે છે તેનો મને જરા પણ મુસ્તો નથી એમ કહી આગળ ચાલે છે ત્યા રૂપીએ પડમર ક્યો રૂપીએ ચડીકાનું રૂપ ધારણ કર્યું અને જોવી કે મારી પડખે જો ચડ્યો તો તારી દાઢીના કાતગ જો એચીન લઈ તો હું મેરાણી નહો દીપસીંગ આગળ ચાલતા અડક્યો હૃદયમાં ખીક બેડી બણી ચુવાન સ્ત્રીઓના જળજરતીથી સીપગ લુગલા પણ રૂપીને ક્રોધ અને લાલ આખો જોઈ નજીક જવાની હીમત ન કરી

પાની આ છાકરીને સમ નવજો એ કાની સાથે આટનો અમનમદ કરે છે એનું એને જ્ઞાન નથી ? હું જે ધારૂ ત કરી શકુ તેમ છુ પણ જો એ હજુ પણ સમજી જતી હોય તો એને મેરો તાલ છે દીપસીંગ ધમકી અને લાવચના ગળદો મેનતો ખડ નદાર નીચો પાની એરડાને સાકળ દઈ દે એ નહી સમજે ને ક્યા જશે પાની એરડો બધ કરી સાકળ દેવા ગય છે ત્યા રૂપીએ પાકુ મારી પણ

દીપસીંગ ડેલીમાં આવી બેઠો તો ખરો પણ રૂઢ્યનો આનંદ
હીડી ગયો અને કંવાડે કંવાડે બોલ બેસી ગઈ દાખરામાં વાતો કરે છે
પણ મનને ક્યાંય એન પડતું નથી. એક પછી એક વિચારોના મોગન
હિપડે છે અને સમાધિ જાય છે. મનનાં ચક્ર કે મેર હારે વેર ક્યું? ઈ
હીક તો નથી ક્યું? પણ હવે શું કરવું. રૂપીને જો મોકલી આપું
તો તો કહેશે કે મેરથી બીનો એટલે એમ ક્યું.

હવે તો જે થાય તે થાવા દીજો. હવે તો કોઈ રીતે રૂપી
સમજી જાય તો જ હીક. નહીતર તો બાવા માહેલાં બેઈ બગડ્યાં
કહેવાય.

પરખતે ઉચાળાલખાં અને ગાકુ લઈ અડવાણે આવ્યો, ત્યાં સગર
સતવારીની વસ્તી વધારે. વળી એવો કોઈ મહેર ન મળ્યો કે પરખુ-
તના વટને ખાતર પરખતની પડખે ઉભી મરવા તૈયાર થાય. ત્યાંથી
સોદાણે આવ્યો, કોઈ રાંક માણસ માગવા નીકળે ત્યારે કંગાળ દીલના
માણસોના ખીરસામાં પૈસા હોય પણ કહે કે આગળ જાઓ, આગળ
આપનારા મળશે. એવી રીતે અડવાણેથી પરખત સોદાણે આવ્યો. સોદા-
ણાવાળાએ આગળ જવા ચીંધી દીધું કે ફટાણે જા. ફટાણા ગયા વિના
તારું કામ નહિ થાય.

પરખત ફટાણે જવાને ચાલતો થયો. ફટાણા ગામ તો વીર
પુરોની ભૂમી છે. ત્યાં અનેક વીર પુરો પાક્યા છે. વીરતાનો ખરો
રંગ તો હજી ફટાણા ગામના મહેરોમાં ચમકે છે. ફટાણા ગામથી
ઉગમણી બાબુ નાયજીની જગ્યા છે. આ જગ્યા ફટાણાના મહેરોએ
ધર્માદ આપી છે. તે જગ્યામાં નાયજી (સાધુ) રહે છે.

સાંજની વખતે ગામના ધર્મપ્રેમી મહેરા આ નાયજીની જગ્યામાં
બેળા થાય છે, અને સારાભાયણ વચાય છે. (આ ગામના મહેરોમાં

હોય તો હું ખગર કઢાવું. ત્યાં બેસવા આવી હોય અને રાણી રાખી હોય તો કંઈ કહેવાય નહીં. એની તારે જરાય શીકર કરવાની નથી.

તારી બેનને નોકરીમાં રહેવું હોય તો વગરણ તરીકે રાખવા હું ખુશી છું. બીજી વગરણ કરતાં પગાર તેને વધારે આપીશ.

દરબાર ! હું તારી ઠાવકાઈ મુકી દે ને મારી બેનને આમ આગળ કરી દે, ન કર જોયા જેવી થાશે. જોયા જેવી ? શું જોયા જેવી થાશે ? કહી નાખ.

તું પેટભરે શું કરવાનો હતો ? હવે જો તું આડીને મને બોલાવતો હોય તો કહી દઉં છું કે તારી બેનને આંહી રાખી છે, જ તારાથી થાય હું કરી લે. ભુખતીલાજી આવા મેરઠું પણ કરાવે ? તારા જેવાથી એમ દમાઈએ તો તો ગરાસ અમારાથી ખવાય નહિ. તારી બેન નહીં આવે જ તારાથી થાય તે કરી લે. ઓહા ઉતર જેમાં દરબાર હજી હું કરગરીને કહું છું કે આવો ભુખ કરવો. રહેવા દે, આમાં કંઈ ક્ષામ નથી. માટે જોયો થઈ સમજી જાય તો કીક છે. હવે જા, જા. દાઢતો યા. અને જો તને બીજું પણ કહી દઉં છું કે આ ગામ બે દીમાં છોડી દેજે અને તારા ઉંચાળા ભરી નીકળી જાજે અને તું તો તું પણ તારા મહેર કેઈ પાણીવારા હોયને ? તો મોકલજે મારી પાસે. હું પણ જોઈ લઈશ કે મેરમાં માટીઆઈ ફેવીક છે. મેરમાં જો ગ્રેવડ હોય તો તે મારું ગામ ભલે ભાંગવા આવે ?

+

પરજન ને દીપસીંગના કોર વચન સાંભળી રૂંવાટે રૂંવાટે કોષ વ્યાપી ગયો અને એ ટાણેજ માથા ઉપર પાધરી દની નેને દૂર ફેંટી દીધી અને પડકારે કર્ણો કે દરબાર યાદ રાખજે કે તારું ગામ ભાગ્યાં પછી જ મારે પાધરી આંધરી છે. પરજન કિંવાડે માથે આક્રમો થયો.

દાવરામાંથી એક જણનું ધ્યાન પડ્યું. અને પુછ્યું કે જુવાન કેમ છે ? કહ્યું કે, મહેર ઉઘાડે માથે કેમ છે ! બાઈ મારી વાત સાંભળવા જેવી છે. પણ તમારા ધ્યા સતસંગના કામમાં આડો પડી રામાયણ વાંચવામાં વીધન નહી કરે, જધા દાવરાનું ધ્યાન ઉઘાડા માથા તરફ ગયું. રામાયણ વાંચનાર લાખાઈએ કહ્યું કે, પાઘડી ઉતારી નાંખીજી તી એમાં કંઈક ઉડો બેઠ હશે આ થોડીક ગાપાઈ પુરી હજી લઈએ પછી એની વાત સાંભળીએ.

રામાયણનો પ્રસંગ પુરો થયો બાદ આવેલ જુવાને સદ્ગુણી બની ગયેલી દક્ષીણ મહેર દાવરા પામે દહી.

દાવરામાંથી એક ગરદેરો બોલ્યો ? જુવાન જગ પછુ મુઝા જેમાં એમે ફટાણના મહેર જીવના ભગતા છે ત્યાં મુઝી તારી આખરે પર કોઈ દાથ નાખી શકે જ નહી તારી બેન એ અમાગીજ બેન છે

જુવાન બોલ્યો અરજન આતા / તમે કીઓજી ઈ વાનમાં મને મોળે સોળ આના વીશ્વાસ છે અને મારી બીજે :કમાવ નજર ન પડી તથે તો હુ તમારે ગામ આઓ પણ હવે આમા વખત લગાડવા જેવું નથી મારી બેનને જોગડામાં પુરી મળી છે આપણે વેચેગીએની વાગ કરવી જોઈએ.

બાઈ ત્રીલોકનો નાથએની લાજ રાખશે ત્યાં એ તમારી બેનનેજ એની આખરની બેવના છે તો મગસીયાનો બાર શુ છે કે એ બાઈની મામે કુદદથી કરી શકે જો તને અમાગ વચનમ' વીશ્વાસ ન હોય તો રોકાવજ અને આંહીનો દાથગે આહીથી જગે ઉપડે તયે ખંડની હાથે તું પણ રહેજો. અર ? તમાગ બોલવામા વીશ્વાસ ન હોય એમ કંઈ હોય ? વીશ્વાસ છે તયે તો હુ આઓ ? કીક્યો ગમગમ એમ દહીને ઉઘો.

ધર્મના સરકાર સારા છે જેવી રીતે ધર્મપ્રેમી છે તેવી રીતે પોતાના બાળકોને અને બાળકીઓને વિદ્યા લણાવવાં પ્રત્યે પણ પ્રેમ ધરાવે છે મહેરના દરેક ગામની નીચાળમા બાળકોની તથા બાળકીઓની સાથે સરખામણી કરીએ તો ફટાણુ પહેલે નજરે આવે મતલબમાં ખીણ રુલો કરતા ગામડામાં ફટાણુની રુલમાં બાળકની સખ્યા વધારે નેવામાં આવશે

પગમત ઉધાડે માથે આવીને નાચતી જગ્યાએ એમ ગામના હાયગતુ પ્યાન ગમાયણુ સાલગવામાં હતુ ફટાણુના મહેર બાઈઓ રામાયણુ વાચે છે અને રામાયણુ જ્ઞાન પણુ સારુ ધરાવે છે, ફટાણુના કેદનાક મહેરોને તો રામાયણુનો પ્રભાતે પાઠ કરવાનુ નીયમ લીધુ હોય એવુ નેવામાં આવે અને તેવુ ખેતીનુ કામ હોય પણુ અમુક ચેપાઈનો તો સવારે પાઠ કરે જ નોંધજો)

રામાયણુ વાંચનાર નીચની ચોપાઈ લલકારી

કેદલુ ભક્તિ પથ મ્વન પ્રવાસા
ભોગ ન મખ જય નપ ઉપવાસા
સરમ મુજાન મન કુનીદાઈ
જયા લાભ સતો સારાઈ

મોગદાસ આઈ નર આશા
કરે કેકલુ તો મરે મિથ્યામાં
બહોત કદો મ કયા બ્રાહ્મ
પદ આચરણુ જસમે ભાઈ

જ્ઞાનદિ ભક્તિદિ નદી કણુ બેદ
ઉમ્મદ નિ ૧૧ નજર બેદ
નાય મુનીવ કદલો મુકુ અતર
સાવધાન ન હોઈ મુનુ વિદગ્ધ

દાયરામાથી એક જાણુનું ધ્યાન પશ્યુ અને પુછ્યું કે જુવાન કેવો છે / કહ્યું કે, મહેર ઉવાડે માથે કેમ છે / ભાઈ મારી વાત માલ-જવા જેવી છે. પણ તમારા આ સતસંગના કામમા આડો પડી ગમાયણુ વાચનામા વીધન નહીં કરે, જાંઠા દાયગાનું ધ્યાન ઉધાડા માથા તરફ ગયું. રામાયણુ વાચનાર લાખાણુએ કહ્યું કે, પાવડી ઉતારી નાખીજી તી એમા કંઈકે ઉડો ભેદ હશે આ થોડીક ચોપાઈ પુરી કરી લઈએ પછી એની વાત સાલગોએ.

ગમાયણુનો પ્રસંગ પુરો થયો બાદ આવેલ જુવાને સધળી જાતી ગયેલી હકીકત મહેર દાયરા પાસે કહી

દાયરામાથી એકે ગરદેરો બોલ્યો ? જુવાન જન પશ્યુ મુઝા જેમાં અમે ફટાણુના મહેર 'જીવના જગતા છે ત્યાં મુઝી તારી આગર પર કોઈ હાથ નાખી શકેજ નહીં તારી મેન એ અમાગી / મેન છે

જુવાન બોલ્યો અરજન આતા / તમે ફીઓજ ઈ વાતમા મને સોજો સોજા આના વીશ્વાસ હ અને મારી બીજે ક્યાય નજર ન પડી તથે તો હું તમારે ગામ આગ્યો પણ હવે આમા વખત લગાડવા જેવું નથી મારી બેનને જોગડામા પુરી ગખી છે આપણે વેલેરીએની વાગ કરવી જોઈએ

ભાઈ ત્રીલોકનો નાથએની લાજ રાખશે બધા એ તમારી બેનનેજ એની આગરની બેવના છે તો ઇગરાસીવાનો બાગ શું ને કે એ બાઈની સામે કુદ્રી કરી શકે જો તને અમાગ રચનમા વીશ્વાસ ન હોય તો રોકાયમ અને અહીનો દાયગે આહીયા જાયે ઉપડે તથે જાનાતી હાડે તું પણ રહેજે અરર / તમાગ બોલનામા વીશ્વાસ ન હોય એમ કંઈ હોય ? વીશ્વાસ કે તથે તો હું આગ્યો / ફીક્યો ગમનામ એમ કહીને ઉઘ્યો

દાવરામાંથી વીકમસી બોલ્યા જીવાન ? ફટાણા ગામમાં આવીને
હવે તું તારે ઘેર ઉઠાડે માથે જા તોતો અમારા ગામની અડધ અડધ
આ પાધડી તું તારે બે ધડક બાધી લે તારૂં વેણુ ન પગે તો તો
ફટાણાના મહેર જે વેણુ બોલ્યા નેની કીમત શું ? બાધી લે પાધડી !

બાપા ? તમે આટલો આમલ કરી પાધડી બાધાવો છો તો હું
બાધી લઉં છું અને માગ મનને હવે આની સાથ છે કે મારૂં મોતુ
વેણુ હવે પગાગે.

પરજન ધોડો ડોડી ગ્વાના થાય કે ત્યારે એક જીવાન એની
પામે ગયો અને કાનમાં કંઈ વાત કરી અને વધારે દીમન આપી
તે મોઢ્યો કે તું આમ દારી શ મગજ તું અમાગ કપાટા તો નેઈ
લે જે દગાગને ટાંચી લગની બોડ જીવાની દેતી જે બાઈ હતું દારી
તો કંઈ નથી જા તો હું પણ મહેરનો દીકરો છું પણ દગાગના
ગામમાં એતું જોઈ ઝાઝૂ ગીયુ અને હું એકનો રીયો ઈ મુઝવણુ ન
અરે એમા શ મુઝવણુ ? દગાગના ગામને માગ કાકુ ક્યા ઈ ગામ
ઉપર જીવણુ ભાગ્યુ છે આવનોરે આદી ફટાણે ! તારી ઇદગીમાં
તાડ કાઈ નામ ન લીજો પહે કેમ ? તને કંઈ આથ આવે તો તો
અમારો પણ ધખ માનખો થાય ને ? તો તો તને મન કરી ન કરી
કેવાય ને ? તું જગાય બ્યારી કંઈમાં અને થઈજી દેવાર હવે
અમે છે નેઈ છે નું હવે લગલ બાની દગા ભાઈ તમે મારી મહેર
નહી આવો એતું આરા મનમાં જગાય નથી ઈ તો અને આની જ
જિ પણ હું મહેરનો દીકરો ને મહેર બાઈજીની મદદ માટે મારે મહેરને
ગામડે લઈને મારે માગ મહેર બાઈજીની બોલીવાર બોલવરી પડી
છ મગાનાવાના ગામમાં હું એ-તો મહેર ગયો તો ઈ જગજગરીથી
કાઈની બાઈજો બહેનોની આગર પર દાય નાખે છે ને ? આનો
ભરી ડીક ગીયુ ની ફટાણાના મહેર દાવરાના ફટીયામાં આવન
વચ્ચને મારી દાગ ગખવા તવાર થો પણ નખજ તો કામગીરી જે

આખર થાય અને અમારે જીવવું ઈ જીવવામાં પછી સાર થુ? તમારી આગળ સમ ખાધને વાત કરે છું કે જો તમે મારી મદદે ન આવ્યા હોત તો હું મારૂં મોત નજરે દેખતો હતો ઈ ગરાશીયા સામટા રીયા એટલે હું તેને પડોચત તો નહીં પણ એક બેને મારીને મરત પણ મારી બેનને ઈ ઘરમાં રાખે ને હું જીવતો રહું ને મારે જોવું પડે છ તો કાઈદો બને એમ નથી એમ કહેતા કહેતા આંખમા પાણી આવી આની ગયાં શરીર થાવ શક્તી વગરનું હોય એવું નીસ્તેજ થઈ ગયું વીકમસીએ આશ્વાસન આપ્યું ધીરજ આપી અને ફરીથી ખાત્રી આપી કે, તું તારે જ અને ત્રીજે દિવસે અમે ઈ દુઝારની બરાબર ખમર લેશું.

ફટાણા ગામમા વીકમસીનું ઘર વટ રાખવામા અને માટીઆખમાં પ્રખ્યાત એક ડોકાણે કહેલ છે કે

— જે નરરૂપે આગળ તે નર તુમણા ન હોય —

એ પ્રમાણે વીકમસીનો ભરાવદાર ચહેરો, એના શરીરનો બાધો, એની દાઢી અને મૂળનો મરોડ એ બધો દેખાવ જોતા દુક્ખનની પણ છાતી ફાટી જાય મહેર શાતિના પુરૂષ અને સ્ત્રી જન ઈશ્વર કૃપાથી સ્વાભાવીક જ સ્વરૂપવાન વિશેષ ભાગે હોય છે છતાં પણ પુરૂષ વર્ગમાં રૂપવાન પુરૂષોનું પ્રદર્શન ભરવામા આવે તો વીકમસીભાષતો પહેલો નબર આવે. એ જ્યારે પોતાની ડેલીએ સુરવાય, આમડી, બેઠાય અને માથે કીરમચી રંગની રેશમી પાઘડી બાધીને બેઠો હોય ત્યારે કોઈને એમ જરૂર લાગે કે કોઈ પચોસ પચાસ ગામનો ધણી છે. જેવી એની કાયાની સુન્દરતા હતી તે જ પ્રમાણે તેનામા વીરતા હતી. ફટાણા ગામમા તો ખરૂં કહીએ તો જો ઘેરે ઘેર શરવીર પુરૂષો હતા. જેનાં માતા પીતા શરવીર હોય તેના મંતાનમાં પણ એ શરવીરતાનો રંગ ચઢ્યા વિના રહે જ નહિ.

આજે વી મસીતાદને ઘેરે ગામના ધવડેરા (આગેવાન) ખે. ૩
ઠાવાકસુબાની તૈયારી થાર છે

એ. ૫૬ મહેર મેત્રો

વીક્રમમીભાઈ! આપજે એલ્યા મહેર લુચાનની હારે ખેલીએ
બરાણા છે અને ગગલીઆ દીપસીંગનું ગામ ભાગી અને પગમની
ખેતી લાવરી છે અને દીપસીંગને પણ જગાક મહેરનો હાથ મનાવે
છે, તો હવે મેનો ઝાઝા દીનો વાપરે નથી લાખાગ્યે આ વાતની
શરૂઆત કરી

લાખાગ્ય તમારી વાત જગાગ્ય છે અને ઈ મમ બામન નક્કી
કરવા અને ૨૦ રીતે ઈ કમ લેવું એમા સનુ લખઈએનો મન
મેળવવા માગે જ મે મોઝા ના છે વીક્રમસી ભાઈ! એમા અમાગે
મન લેવની શુ જરૂર છે, તમારે હાથે તો એવા કંઈ ૧૫ થઈ
ગયા છે કેવી રીતે ખતુ ઈ તમે જ નક્કી કરી નાખોને ૬૮૭
બોલ્યા

૬૮૭! તમે નને એટલી ગધી મોટાઈ ન આપો? આપણે
બધા લખઈએ મન મેળવીને મમ શ્રીએ તો હી ગમે તેમ પણ
સામો સામગ્ય માત્ર ૧૫ મોઝા ધણી છે એટલે ઈ પણ એના નખા
રહેતો હશે માણુમે પણ એની પાસે હયાવારણધ હશે વળી ઈ
જાગે છે કે એ. મહરની જહેનને રાખી છે તો મહેર સાથે વેગ તો
થયુ જ છે એટલે ઈ પણ એની તૈયારીમા જ હશે એના બને ગમે
એટલા માણુમ હોય પણ આપણે તો આપણા ગામમાંથી સાગ સાગ
પાણીવારા પાંચ સાત લુચાનને જ લઈને જાતુ અને એને બનાવી
આપવું કે જગમગ્ય મહેર હારે વગ કરવાથી શુ લાભ મળે ૩ વીક્રમ
મસીએ પોતાનો મન જાહેર કરો.

વીકમસીભાઈ ! તમારું કહેવું જરાજર છે. ફટાણા ગામના જવા મહેરને તો જવાની જરૂર નથી. થોડાક જ મહેર હોય તો જસ છે. હવે કાને લઈ જવા ઈ નક્કી કરો.

ફટાણાએ કહ્યું કે એક તો જાણે મારે પોતાને જ આવવું છે. લાખાણ કહે હું તો અટાળેથી જ તૈયાર છું. મેરામણુજી બોલ્યા કે, વીકમસીભાઈ અને હું અમે બેયે આવવા નક્કી કરી રાખેલ છે. મેરામણુજી તમે અને વીકમભાઈ ન આવો તો શું વાંધો છે. એક નાનકડા ગરાશીયાને પાડી લેવો છે તેમાં તમારું શું કામ હોય, તમારે તો એવું કોઈ મહાન ધર્માણું કરવાનું હોય તો ત્યાં તમારું કામ પડે તમે ઘેરે રીયો. મહેર જીવાનો ક્યાં થોડા છે. ફટાણાએ કહ્યું.

મેરામણુજી બોલ્યા કે ફટાણા ! આ વખતે અમારે તો આવવું જ છે, તમારી સો વાત અને અમારી એક વાત. અમે તો આ રીતે જ નક્કી કરી રાખેલ છે.

અમારી જરૂરી ને તકવારને ઘણા વખતથી પડ્યાં પડ્યાં કાટ ચડી ગયો છે. તો એ કાટ ઉતારવાની જરૂર છે. દાયરામાં જેટલા બેઠા હતા એ બધાએ કહ્યું કે અમે જમાય આવવા તૈયાર છે.

વીકમસી ભાઈ બોલ્યા કે ભાઈ, આ વખતે આ કામમાં તો સાત જણનું જ કામ છે. આમાં ક્યા કોઈ રાગ મહારાગ હારે મુદ્દ કરવું છે. માટે તમારામાંથી એક વીરોણ કરશનજી અને કાંચડજી ત્રણ જણ તૈયાર રમ્મો.

દાયરામાં બેઠેલા બાકીના જીવાન બોલ્યા કે અમને આવવાનું નથી કેના તો અમને (ફેસી બીકણુ કે કાયર) લેખ્યા !

ભાઈ આમાં તમે ફેસી કે બીકણુ કોઈ ઈ વાત જ નથી થોડા

કામમાં કંઈ આખા ગામના જુવાનોથી હાંલી નીકરાય છે ? જ્યાં જેડું કામ ? એમાં તમારે ઝોણું લગાડવાનું નથી. વળી કાક એવો વખત આવશે ત્યારે વળી તમે તમારી તરવારનું અને તમારું પાણી બતાવજો ને ? અટાણે તો અમે તમને કહીએ એમ વરતો તો ઠીક.

દરબાર દીપસંગની પોતાનાજ ગામમાં વાડી છે. ત્યાં સેરડી વાવી છે. ૩૦ થી ૪૦ વીધામાં સેરડી ઉભી છે શેરડીના વાડમાંથી માથુસને નીકળવું હોય તો નીકળી નહિ શકે એવા સેરડીના સાંકા આડા અવળા ઘટાટાપ ઉભા છે, જે દીવસથી ચીચુડો ફરે છે લોદાની કડાઇઓમાં સેરડીનો રસ ઉકળે છે. પાંચ સાત માથુસો સેરડી કાપવામાં જ રોકાયેલા છે જે માથુસો બળતણ માટે રોકાયેલા છે. જે માથુસ ચોચોડાના કામમાં એક ચોચોલો હાંકનાર એક ગોળ પાકવાની પરીક્ષા કરનારો આવી રીતે બાર પંદર જથ્થે એ કામમાં રોકાયેલા છે. રાતને દિવસ ચોચોલો ફર્યા કરે છે. દીવસે કામ કરનારા માથુસો યાકી જળ ત્યારે રાતપાળીના બીજા માથુસો આવી જળ છે, દરબાર દીપસંગ પછી રાત દીવસ ત્યાંજ અડીંગો લગાવી બેસે છે. પોતાને બેસવા માટે તથા આરામ લેવા માટે એક ઘાંસની અથાઇ (જુપડી) બનાવી લીધી છે ત્યાં પોતાનો ઢોલીઓ ગળે છે. નીચે એક જળમ પાથરી છે ત્યાં તેની પાસે આવનારા અને સેરડી ખાવા આવનારા બેસે છે. બાજુમાં જ ગોળનો રસ પાકી ગયા પછી એરસ રેડવાની એક મોટી ચોકડી (કુંડી) કરી છે. પાકેલો રસ તેમાં રડે છે સેરડી ખાવા આવનારા આ પાકેલો રસ જે ફર્યા પછી ગોળ ચવાનો છે તે ગરમ ગરમ નરમ ગોળ સેરડીના ઊંતાથી ચાટે છે આ વખતે એ ગોળ ખાનારાઓ એ કુંડીની ફર્યા બેસી જળ છે. અને દરેક એ કુંડીમાંથી રસ ચાટે છે, આ વખતે ઉચ નીચ કે નાના મોટાનો ભેદ રહેતો નથી. પણ જ્યાં હારે આનંદની સાથે એ ગરમ ગોળ ચાટવાનો સ્વાદ લીએ છે.

ગત્રીનો સમય છે ગોળના રસની કળાઈ રસ પાટી જવાથી
કુડીમા ઠાનવામા આની દગ્ગાર દીપસગને પણુ ગરમ ગરમ ગોળ
ખાવા ઇચ્છા થઈ તેઓ પણુ ખીન્ને દાયરો ગોળ ચાટતા હતા ત્યાં
બેસવા વીચાર કર્યો ગુણીવાનો કાયરો હતો તે પાયરી દીધો ત્યાં
ખરામત બેઠા અને ખીજતઓની સાથે તે પણુ ગરમ ગરમ ગોળ ચાખવા
લાગ્યા ગોળ ચાટતા ચાટતા દરમર વાતુએ ચડ્યા

અધ્યા લખુમા ? હમણા ક્યાક ક્યાક રજવાડામા લોહાના ચીચુડા
આબ્યા છે ઈ વાત સાચી ?

ખાપુ સાચી વાત છે ।

મે સાલજુ છે કે ઈ ચીચુડાનો જરાય પણુ અવાજ થાય નઈ
કોઈ માણસ સાન પડખે આનીને હોઠો રીયે તથેજ ખમગ પડે કે
ચીચોડો ફરે ને

ખાપુ એનો અવાજ નો જરાય ન મળે અને સેગડીમા સામા
તો પાચપાચ સાતમાત બેગા પીલી નાખે

જીવજીસગ મને તો એમ લાગે છે કે આ લોકડાનો ચીચોડો
લને બે સાદા પીલે પણુ એ ફરે ત્યારે એની ધરેરાળી તો પાચપાચ
સાતસાત જેતર્વા સલાળાય આવતા જતા માણસને ખમર
પડે કે શેગડીનો વાડ પીનાય છ ? કેટલાક તો ચીચોડાનો અવાજ
સાલળીને પણુ શેગડી ખાવા આવે

વાડ પીનવાનુ કામ ચાલે ત્યાં તો ઈ એક જગત થીયા જેતુ
ગણુાય કોઈ પણુ આવે ને કોઈ ખાય સમો બનતા માણુમના મન
સાકળા થઈ ગયા ને જમીનમાથી ગધી બધી ઝોઝી થઈ ગઈ

ફટાણા ગામમાંથી સાન જથ્થુ છુપી રીતે ફટાણા ગામથી રાતના
સ્વાનાં ચલા

- ફુગાડોના નાનો ભાઈ મડલકજી હોનો તે હમેશા વાડીએ વધારે
વખત રહેનો જ્યાં પણ નાથજીની જગ્યામાં એક મેઝ ઉઘાડે માથે
આપ્યો અને એની પાવડી ગામના આગેવાનોએ બધારી અને એણે
લીધેન પ્રતિજ્ઞા પાળવામાં મજા કરવાનું ફુગાડાના ભાઈઓએ વચન
આપ્યું એ વાત મડલકજીના જાણવામાં આવી ગઈ મડલકજીની ઉમર
નાની જ્યાં નક્કી કરી લીધું કે ફટાણાના મહેર જ્યારે આ કામ કરવા
નીમ્મે ત્યારે તેની સાથે મારે જવું આમ નક્કી કરેન એટલે એ
વાટ જ ભેતો હતો અને મહેર જીવાનો ક્યારે જવાના છે એની
તરાસ પણ રાખતો હતો.

સૌજના જ્યારે ફુગાડ વાડીએ ન આપ્યો ત્યારે થોડીવાર રાહ
જોયા માં પોતે વાડી રેઠી મુખી ઘેરે આપ્યો. ઘેરે તપાસ કર્યો તો
ખસર મજા કે થોડીવાર પહેલા જ એક ગરા શીરાનો હીસાબ લેવા
બહારગામે જવાને માટે ચાલ્યા જાય છે.

મડલકજીએ તુરત ધરમાંથી એક જરજી લઈ લીધી અને તુરત
બહાર નીકળ્યો એમની માએ કહ્યું કે ફુગાડ મને કહેનો ગયો છે કે
જો મડલકજીને ખસર પડો જશે તો આના વિના મહેરે નહિ મારે
કદાચ આડી આવે તો રોડી રાખજો તો દીકરા મેઝ ભાઈ મીઓ
છે પત્રી તારે જવાની શુ જરૂર છે ?

મા ! તુ ના પડે છે પણ ભાઈ જવ ને હું આઈ બેસી રહું.
ઈ તો નહીં બને દીમ્મ તું માની વાત સાચજા મડલી જીની મા કઈ
કહેવા જાય છે પણ તેતું કંઈ ન સામંજતા દોડ્યો, વરતુ નહીં આગળ
જાયો ત્યાં ક્યાં જાયો આજ્યા.

દુદાછએ પાછું વાળી જોયું ત્યાં પોતાના નાના ભાઈને ઝોળખ્યો.
અત્યા પુછ્યો નાં! છ તો હું જાણુનો હતો કે ખમર ને પડી
ગઈ તો તું આવ્યા વગર રહેવાનો નથી. મંડકછએ કહ્યું કે આજે
હું ત્યાંથી નીકળ્યો ત્યારે રસ્તામાં સારા શુકન ન થીયાં, તો આજ જે
કામે નીકળ્યા છે છ કામ કરવાનું માંડી વાળો. મંડકછએ કહ્યું.

વાઈ, અપશુકન થયા હોય તો તું તારે પાછો ધેર જા. બાકી
અમે તો હવે જે કામે નીકળ્યા છે એ કામ પાર પાડ્યા વિના પાછા
ફરનાર નથી, દુદાછએ કહ્યું.

જો તમે બંધાય જવા તૈયાર છે તો પછી હું તો પાછો જાઉંજ
નહિ. મારે પણ આજ મારો હાથ બનાવવાનો સમો આવ્યો છે.
બધા જાણુ દીપસોંગના ગામ પહોંચ્યા. ગામને ફરતો ગઈ હતો તે બધે
થઈ ગયેલ હતો.

બધા જાણુ વીચારમાં પડ્યા કે ગદના દરવાજા બધે થયા તો
હવે અંદર જાવું કેમ? કારણ કે દરવાજા તો તોડ્યા તૂટે તેમ નથી.
માટે કોઈ રીતે ગદની રાંગ (દીરાલ) ઉપર ચડી જવાય તો જ કામ
આવે. મહેર જુનનોએ તરત નક્કો કર્યું કે, એક જાણુ ગદની અંદર
જઈને દીપસોંગ ક્યાં છે એનો તપાસ કરી લેવાય તો ઠીક

મંડકછએ હિંમત કરી કહ્યું કે રાંગ ઉપર હું ચડીશ અને હું
તપાસ કરી આવીશ.

મંડકછ મક્કામહેનતે રાંગ ઉપર ચડ્યો. જીન સાત જાણુ
ગાડની ઝોથે અંધારામાં બેસી ગયા અને મંડકછની આવવાની રાહ
જોવા લાગ્યા.

મંડકછ ગદમાંથી ઉતરી ગદના દરવાજા ઉઘાડી નાંખ્યો.

અને બધા જુવાનો અદ્દ આપ્યા દરબાર દીપસગની રેલીએ દરવાણી સુતા હતો, તેને જાણ્યો અને દબણી શીવાય ખીજ્યો. જે સુતા હતો તેને સુનને પાછળ હાથ નાખીને રેલીને યાજને બાધ્યા અને કહ્યું કે તમારા દરબાર દીપસગ ક્યા છે સાચું કહી દેશો તો તમને અમે બોનાવશું નહીં બોલશો તો આ તનવાડ તમારી સગી નહિ થાય ? એમ કહી તનવાડની અણી છાતી ઉપર મુકી દરવાણીએ બીજને લીધે કહ્યું કે દરબાર તો મેં દીવસથી સેરડીનાં વાડ પીવાય છે તો ત્યાજ રહે છે

જે તમને એક બીજી વાત પુછી લઉં આહો તમારા દરબારે રૂપી મેગણીને ઓગડામા પુરી છે એ ઓગડો બતાવો તો તમને બધાને છુટા કરીએ દરવાણીએ કહ્યું કે બાઈસાહેબ મને છુટો કરો તો ચાલો હું બનાવું મારી સાથે આવો વીકમસીએ દરવાણીને છુટો કર્યો દીપસગ દરબારના ન્યા અવાસ હતો ત્યાંના એક ઓગડામા ન્યા રૂપીને ગળવામા આવી હતી તે ઓગડાને ઉપરથી તાણુ દીવેલું હતું તે તાણુ તોડી નાખ્યું

રાત્રીનો વખત હતો તાણુ તોડનાનો અવાજ સાંભળી રૂપી ગમરાણી અને વીચાડ કંવા લાગી કે, આ ગતની વખતે કોણુ આવ્યા હશે ?

મહેરને, ધ મા આવતા જોયા રૂપા ઉભી થઈ ગઈ અને ક્રોધમા બોલી તમે કોણુ હો ? અને આહો કેમ આવ્યા હો ?

વીકમસી બોલ્યા ! બેન જગ પશુ ગજરાઈયા નહીં અમે તારી મદદ માગેજ આવ્યા છે આવ જનદી તૈયાડ થઈ જા, તારા ભાઈનું ઘર ક્યા છે ?

રૂપી તથા મહેરો રૂપીને ઘેરથી તેના ભાઈને લઈ ગઈ બહાર નીકળ્યા.

દરવાણીએ ડેલીએ આવીને જે માણસોને બાંધ્યા હતા તેને છોડ્યા દરવાણીને એમ થયું કે આજ સુધી મેં દરબારનું અન્ન ખાધું છે અને જો દરબારને આ બાળનની ખજાર પડશે તો મારે એને શું મોહું બનાવવું. માટે જો કંઈ મારાથી હજી પણ બને અને જો આવેશ હરામખોરમાંથી એક બેને જો પાડી લેવાય તો ભારે કામ થાય એમ નક્કી કરીને પોતાની ભરેલી મંદુક લઈને એકદમ દોડ્યો અને અધા-રામાં છુપે રહેતો આવીને જે રસ્તો વચ્ચે નદી તરફ જતો હતો ત્યાં આડો ઝોડો બાંધી બેસી ગયો.

વીકમસીએ મંડલકજીને કહ્યું કે, આ રૂપીને તથા તેના ભાઈને લઈને તું ફટાણે જ. ત્યાં અમે પણ આવીએ છીએ કારણ કે અટાણે રાતના સમય છે તો એની સાથે પણ રહેવાની જરૂર છે. એમ કહીને સાત જણા ત્યાં દરબારનો સેરડીનો વાડ પીંચાતો હતો ત્યાં છુપી રીતે પહોંચ્યા.

દરબાર દીપસંગ તો ગોળની કુંડી આગળ બીજા માણસોની સાથે બેઠા બેઠા વાતોના તકાકા મારતા હતા, અને ગોળ ચાટકા હતા. ત્યાં ઓર્યોતા મહેર જુવાનોએ આવીને અધાને દેખાવ્યા.

ઓર્યોતો આ દેકરો સાંભળીને વાડીમાં કામ કરતા જુવાનો દોડી આવ્યા. જે આવે તેને કડીઆળી લાકડીઓથી જમીન બેગા પાડવા લાગ્યા. એક લાકડી ખડે તે બીજી માગે નહી. કેટલાક બોકને લીધે કામ કરવાનું મુકી જવ જણાવીને ભાગ્યા. દરબારને પકડ્યો. દરબાર હારી ગયો અને બોલ્યો. તમે ફાણ છો. અને શા માટે આ જુલમ કરો છો. એ તો કહ્યો, તમારે શું જોઈએ છે ?

દરબાર અમે જુલમ કરવાં નથી આવ્યા. જુલમ તો તારો છે કે અમારી મહેરની દીકરીને ચોરશમાં પુરી રાખી છે અને અમે

સાંભળ્યું છે કે ગામની જુવાન વહુઓ અને દીકરીઓની આજરની સલામતી નથી તો તારા આ ધંધાની શિક્ષા કરવા આવ્યા છ. દરબાર ને જીવતું રહેવું હોય તો આજરની પાણી મુઠું કે ગામની વહુઓ દીકરીઓને બધી તારી દીકરી અને બહેન જરાબર છે એવી પ્રતીક્ષા કર. દરબારના માથા ઉપર ખુશી તલવાર ઉગામેલી જ હતી તેથી લાચાર થઈ ગયો અને કહ્યું કે બાહ્યો તલવારનો ધા ન કરશો હું આજરની જીવવાનની શાક્ષીએ કહ્યું હું કે આજરની મારી પ્રગ્લની વહુઓ દીકરીઓ એ બધી સ્ત્રીઓ મારી બેન અને મારી દીકરી જરાબર છે મારી જીવનની મારી આપો. અમારી મહેરની દીકરી રૂપી બાહને અમે તારા સ્માર-કાવું તાણું તોડી ને અમે તેડી નાખ્યો છીએ. અમે કહ્યું તે પ્યાનમાં રાખજો !

તમે જો કહ્યું તેમ હું કરીશ તમે જો કહો તો મારે કશુંક છે.

જો દરબાર તું રજપુત બચ્ચો છે બોલ્યા પછી ફરી જાણ્યું તો તો અમે મહેર ઈન્કાર છે.

બોલ્યા પછી જો ફરી તો તો જાણે મારા પોતામાં ફેર એમ સમજી લેવું.

હીક હવે દરબાર આ તરી આ પહેરેલી આંગળી કાઢી નાખ્યું ! કેમ બાઈ આંગળી શું કામ ઉતાર્યો છો !

તું આંગળી ઉતારે ? યા કેવા મારું કર છે. હીક વાણ અટાએ તમારો સમો છે. ઈ તો દરબાર કાઢી તમારો સમો હોય તો કાઢી અમારો સમો પણ આવે.

દરબાર દીપસીએ આંગળી ઉતારી ઉતારું યદીર ક્યું જો દરબાર

અમારે તો તને કામ મારી નાંખવો હતો અને મારી નાંખવો હોય તો આટલી વાર લાગે પણ તું તારી ભુલ સુધારે છે તો જીવતો જવા દઇએ છ પણ તને કાયમની ઘોઘી રહે તે માટે જરા નીશાની તો કરવીજ પડશે.

એમ કહીને તલવારની અણીથી વાંસામાં ત્રણ લીટા કપાઈ વાંસાની આંમટીમાં એ તલવારની અણી બેસી જવાથી ત્રણે લીટામાંથી લોહી નીકળવાં લાગ્યા દરબાર દીપસીંગ ગુપચુપ સહન કરી લીધું અને મનમાં વીચાર કર્યો કે અત્યારે આંહી કોઈ મારા માણસ નથી તેમ હથિયાર પણ નથી માટે ખોટી માટીઆઈ બતાવવા જઈશ તો જીવતો જઈશ માટે આ આટલા ત્રણ લીટાથીજ પત્યું આવી રીતે એંધાણ કરીને રવાના થાય છે ત્યારે દરબાર દીપસીંગે પુછ્યું કે તમે જીવાન કોણ છો ? અને ક્યાગામના છો ? એતો કહો !

અમે ક્યા ગામના છો એ તારે જાણવું છે ? અમે ફટાણાના મહેર.

આ શબ્દ બોલ્યા છે ત્યાં જંદુકનો અવાજ સંભળાયો. અને મહેર જીવાનો દોડ્યા મનમાં થયું કે મંડલકજી કાચી ભુદોનો છે અને વળી બોલ્યે આખો છે (એ પરચાય) તો રખે કોઈ હારે ધીંગાણું થયું હોય દરવાણી પોતાની બરેલી જંદુક લઈ ઓડો બાંધી બેઠો હતો ત્યાંથી મંડલકજી રૂપી તથાં જૂનીનો લાભ ચાલ્યા જતાં હતાં તેમાં ઓચીંતી મંડલકજીની છાતીમાં સનસનાટ દરતી ગોળી વાગી ધા પુરો હતો તેથી દરવાણી સામે દોડ્યો, દરવાણીને માર્યો ત્યાં ધા ઠરવાથી જમીન પર બેથુક થઈને પડ્યો, અવાજ પરથી મહેર જીવાનો પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા દરવાણીને દેખી જાય છે દરવાણીના છેલ્લા શ્વાસોવાસ હતા.

ધા પુરો લાગવાથી તે જમીન પર ટળી પડ્યો.

બંધા જાણ મડલકણ પામે ગયા પણ એ પણ છેલ્લા શ્વાસે શ્વાસ ગળુનો હતો દુદાણે કહ્યું કે બાંધ મરવા સારજ બાંધી આપ્યોને ? કહ્યું કે આપ્યો પડ માન્યો નહીં. મેન યવાનું સગળએડ હોય અને જ્યાં શરીર પડવાનું નીર્માણ થયેલ હોય એ કાણ ફેરવી મોક ?

વીક્રમભી બોલ્યોઃ હવે દીકરીય યવાનો અને ધોખો કરનાનો આ સમોનથી ઈતો ભાવકાઓનાં મોત તો એમજ થાતાં આવેએનો હજી કે મોક હોયજ નહીં હવે જમીની એનાં મન દેહને ફાણે પહોંચાડી દે. એમ કહીને સર્વ જણે મડલકણના શયને ફાણે લાવ્યા.

ગામના માણસોને ખબર પડી જ્યાં આવ્યા જરૂ કહેલ હવા લાગ્યા કે જીવાન જેવો જીવાન બોલ્યો.

વીક્રમભી બોલ્યો, એમાં ખેડ કરવાનો શું હોય ? કાંઈ પાગકાં કામ કરવાં જઈએ તો સગાસંબંધીને પણ બોઈ બેસીએ. એમ પારકા કામ કરવા ઇ ક્યાં સહેલા જે. એ તો મોતને આગમે એનાથી થાય.

પારકું મુધારે એવા થોડા હોય પ્રાણી

બીજાના લગા માટે મરે એવા તો માર્ગના પુન કોકજ નીકળે.

જેડે તેડે સે ન થીઓ દીગત હુંજ કમ

ને ચોરીજે ચમ તો ગણા રતન નીપજે

જેવા તેવા પેટ લગ માણસથી બીજાના કામ કરી લડાય લેવાનું જની ચક્રનું નથી. એ તો પેતે જીવીલન આપવા તૈયાર થાય

છે. એવાજ પુરૂષો જગતમાં રત્નરૂપે બને છે.

મંડકકથાની માતાને પારાવાર દુઃખ, ચયુ. માતા કલેશ કરવા લાગી ત્યારે બધા બાપઓએ આશ્વાસન આપ્યું કે, તારા દીકરાનું મોત તો બીજાના બચાને માટે થયું છે. તો એને તો ધન્ય છે પણ એવા પરીપકારી પુત્રનો જન્મ તે આપ્યો તો તુને પણ ધન્ય છે.

મહેર દારો સહુ સહુને ઘેરે ગયો. આજે એ વીકમસી, દુદાળ કે મડબકથ નથી પણ મહેરની બાપઓની ઈજ્જત રાખવા ખાતર મોતની પણ પરવા કર્યા વગર મહેરની આમર રાખવા માટે જેમ દરેક પ્રકારનો બોગ આપેલા તે વખતના મહેરો તૈયાર રહેતા. તે પરથી પણ આજના મહેરોને ઘણું જાણવાનું મળે છે. અને પોતાની બહેન દીકરીઓની ઈજ્જતની રક્ષા માટે મહેર બાપઓએ તેના વડવાઓને ખગેચાલી એક બીજાને સહાય કરવા તત્પર રહેતું જોઈએ.

મહિયારીવાળા લુણા ભગત

સૌગંધ દેશ એ દાતા, શુરા, ભક્તો, અને સિંહોની જૂમી છે. આ જૂમીમા શ્રી નરસીંહ મહેતા, સગાળયા, જગદુશા, જસાભગત, ઈશરદાસ, શ્રી દયાનંદસરસ્વતી, વીજાત ભગત, શ્રીગમશુર, અને મહાત્મા ગાંધી જેવી મહાન વીજૂતીઓએ ધર્મ અને કર્તવ્યને પથે ચાલી જગતને ઉત્તમ ભોધ આપ્યો છે.

આજે આ ક્રમા લખવામા આવે છે તે પશુ સૌરાષ્ટ્ર દેશના જુનાગઢ તા.માના ગામ મહિયારીના ગહેવાશી પરમાગ શાખના મહેર લુણા ભગતના નામથી ઓળખાતા હતા મહિયારી ગામમા પરમાગ શાખના મહેરીની વસ્તી વધારે છે લુણા ભગતના પુત્ર મેર ભગતની કથા મહેર જવામર્દ લાગર જમા આપેલી છે.

દાતા શુરા કે ભક્તો ગનવાનું શીક્ષણ શાળાઓમા મળતુ નથી. અને એમ શીક્ષણ આપ્યેથી જ એવા ગુણોની પ્રાપ્તિ થતી નથી એ ગુણો તો મનુષ્યને જન્મની સાથે આવે છે. એ સંસ્કારોને વીશેષ ખીલવવાને માટે બાળકોની માતાઓનો પ્રયાસ વીશેષ લાભકારક બને છે.

મહેર જાતિનો અત્યારે મુખ્ય ધધો એનીનો જ છે. લૂણા ભગત પણ એતી કરી પોતાનો નીલાવ કરતા પોતાનું જીવન નીતીને પગલે ચાલી બીતાવતા. સ્વભામાં પણ કાઈનું જૂર કરવાના વિચારો લૂણા ભગતને કદિ આવ્યા હશે નહીં પોતે નુકશાન વેડીને પણ કાઈનું ભણ્ણ ચાય તો કરી લેવું, એ એમની દ્રઢ માન્યતા હતી.

પોતાના એતરોમાં કાઈની ગાયો ચરતી હોય એમ કોઈ ખબર આવે તો પણ પોતે ગાયોને હાંકવા કદિ જતા નહિ. ગાયો તરફ તેને પૂન્યભાવ હતો. એ તો એમજ માનતા કે મારા બાળ્યમાં જે હાંઈ આવવાનું સરખાણું હતું તે ક્યાય જવાનું નથી.

— દાણે દાણે દાણમેં લીખ લીયા ખાનેચાલેકા નામ. —

આવી એની સમજણ હતી. જીવન મંતોણી હતું મંતોપનો ગુણ એ તો ઈશ્વરની કૃપા હોય તો જ આવે આપણે જોઈએ છીએ કે લાખો રૂપીયાની મુળીચાળાઓને કરોડાધિપતી બનવાની તાલાવેલી હોય છે. કરોડો રૂપીયા કમાય ત્યારે અમલો પતી બનવાની લગની લાગે છે. એક દેશનું જેને રાજ્ય હોય તેને આખી પૃથ્વીનું રાજ્ય મેળવવાની અભીલાષા થાય છે આવી રીતે મમતાનો અંતજ નથી તેમ તેના જીવનમાં શાંતિ પણ નથી ખરી રીતે તો જેમણે સત્યને માર્ગે ચાલી પુરુષાર્થ કરતાં જે પ્રાપ્ત થાય તેમાં સંતોષ માને મનસુખમાં જેને સંતોષ રૂપી ધનની પ્રાપ્તિ થાય તેજ ખરો સુખી થાય છે. લૂણા ભગતનું જીવન કોઈ પણ જાનની ધમાલ વગરનું હતું ઘેરે આવનારા અતિથી સાધુ સંતોનો પ્રેમ પૂર્વક સતકાર થતો કોઈ અજનો ભૂખ્યો એને ઘેરથી પાછો જતો નહિ જે આવે તેને કહે ખાપા દેમરૂં ખાઈને જાગે ભગવાનના પ્રતાપે દાણો ધણો છે. એક દેકાણે કહેવ છે કે.

ધમેં ક્યેં ધન નાં ઘટે મન ઘટ્યેં ધન ઘટ જાય
મન ઘટે મહિમા ઘટે ઘટત ઘટત ઘટ જાય

લૂણા ભગતનાં ખેતરમાં મોનાત ઉભી હોય ત્યારે પખીડાઓ
ઉડી ઉડીને આવે અને પખીડા બે શીકરથી કુડમાંથી દાણો ચરતાં
લૂણા ભગત નગરે જોતાં અને હસતાં

ગમકી ચીડીયા ગમમ ખેત
ખાઈને ચીડીયા ભરી ભરી પેટ

ગે વચનોના ઉ માતા સડેજો નીમળા જતા

લૂણા ભગતે પોતાને ખેતર બેસના માટે નીરણના પુગઓની
ઓથ (ઝુપડી) કરેની છે ત્યાં જોઈ ખાટના પગ મેસો માળા ફેરવી
ધ્રુવરનું રમણ મરનાં હતા ત્યાં જોઈ જતાવારી સધુ આવ્યા શરીરે
ભગમ લગાવેલી છે દાથમાં લોડાનો મોટો મીડીયો અને કમડન છે
જ્યાં નગમધ ! ભગત ! ગેમ મોનતા ઝુપડીમાં આવ્યા લૂણા ભગતે
માળા અધુરી મુકી ઉભા થઈ ગયા આવો બાપના આવો ! આવો !
જોમ કહી મ્હીને ખાટતા પગ જો પાયરી બેસવા આશ્રદ કરો
ભગત ! હમરેગ સસારીઓકી મુદ્દી મોર ખાટ પર આસન નહી
કરતે હમરે બસયદા જમીન આસન લમઈગે જોમ કહોને પોતાનું
આમન હવુ તે પાયરી બેસ સાધુ મહારાજ શુ આતા છે ? બચ્યા ?
રસોઈકી કુછ સગવડ કરતી આઈએ પ્રમ નડા ભગત હય ! તેરા નામ
સુન કર આયા હું મહારાજ હું તો છુદો છુ તમેતો જીવાન હો છતાં
મને બચ્યા મ્હીને કેમ મોનાવો છો ભગત સસારીઓ સગ હમેરે
બચ્યો હય ! ઉમરક કુછ કામ નહી હય મહારાજ ! જે માને કરીને વૃદ્ધ
છે તેજ ખરો વૃદ્ધ ગણાય

વાતચીત રે છે ત્યાં ભગતજના દીપરા મેરૂ લાઇ શીરામજી
લઈને આવ્યા મં મેરૂ ? મેગ તને ધકા ખાવો પડ્યો સાથી ગામમાં
રોકાઈ ગયો બાપા મારે પણ આવવાની મરજી હતી

સાધુ મહારાજ આ શીગમણુ આવ્યા છે તો એ આપને ખપશે ! નહીં નહીં ભગન સુદ્રકા રાધેના અનાજ હમ કમી ન આવે, મહારાજ અમે દારી છીએ સુદ્ર જાતી નથી. વેા હીક હય મગર કુછ ફગળ મગાવ બહુ સારું મહારાજ પણ આહી ગામડાનાતો . ખલુર, માડનો નાળીએર ગોળ એવુ મગે અન્ન ઘોડા ગામન સુકાળી મગવાના માગળ તમારી રમોઇ કે ફગળ અમને ભારે ન પડે પણ આ ગામ સુકાના લક્ષ્મી ઇ . અમને તો કોઈ જનનું બધારણુ જ ન મળે ભગતે મેરુભાઈને ગામમા મોકલ્યા અને તેના સાથી મુળુ સાથે ખલુર નાળીએર ગોળ વીગેરે મોકલ્યા, ભગતજી તુમેરી રોટી આ ગર્હ હય આ લો ! નારે બાપુ ! તમારો ફગળ આવી જાય તમે ખાઓ પછી માગથી ખવાય.

કોમલ ચિત દીનન પરદ્યા મન બચ કર્મ મમ ભક્તિ અમાયા
સગંધી માન પ્રદ આપુ અમાની ભરત પ્રાણ સમ મમ તે પ્રાની

કેમ મુઝ ! ફરાળ લાગ્યો ? હા બાપા એમ કહી ભગનજી પાસે મુકયો ભગતજીએ સાધુના પગ આગળ મુકયો કેમ મુળુ ! આજે વાગ લાગી ! બાપા આજ નૌધણુ પટેલને ત્યાં દાવરો હતો. હું ત્યાંથી નીકળ્યો તે મને પણ આ પીત્રા રોટી ગમ્યો આ પીત્રે મોના રોકેને ત્યાંથી બીડીઓ લઈ ઝટ લાગ્યો. મુળુ ઉધડસે રાખી રાત જો જો કરે છે. તો પણ બીડો વીના ન ચાલે ! બાપા ? તમારી વાત સાચી પણ બધાણુ પડ્યા જન નહીં. મુળુ આ ને બીડીએ તો ફુતીયાનુ નખોદ કાટ્યુ નાના મોટા રાય રક ત્યાગી કે અદ્યથીને ત્યાં જ્યાં જોઈએ ત્યાં આ ચોં આ ચા દેરીના પૂજારી બન્ના આ વીના કોઈને ચાલે જ નહિં કોણુ જાણુ આજે શુ બહુ ફુલું છે

શેક સાદુકાર કે બેકાકુ માણસ પીએ. ઇતો હીક પણ આપણે બેકુતના દીકરને તો આ પીત્રી ને ઝેર પીવું એ બે બરાબર છે.

બેઠા. લૂણા ભગતે મુળુને સાથી તરીકે રાખ્યો હતો પણ સાથી તરીકે કોઈદી મનમાં લેખ્યો ન હોતો ભગતે તો ચોતાના દીકરાના તોલે રાખ્યો હતો ખાત્રા પીવામાં લુગડાં લતામાં જરા પણ બેદભાવ નહિ કોઈ અનન્યયો માણસ આવે અને મુળુને જુવે તો કોઈ પણ એમ ન કહી શકે કે આ ભગતજનો સાથી હશે લૂણા ભગતે તેને ઉપજમાં ભાગ કરી આપ્યો હતો લૂણો ભગત કહેના કે સાથી મહેનત ઈ કરે અને વધારે લાભ મારે લઈ લેવો ! એમાં ભગવાન રાજ નહીં એમ સમજ મહેનતનો પુરતો બદલો આપના.

બાપા ! હવે ખેતરમાં જાણો પાકી ગયો છે. ક્યો ત્યારે વાડ શરૂ કરીએ. તમારી મરજી મેરલાધને પુછીને મુલીને કહી દેજો. ભગવાનનું નામ લઈ વાડ કરે શરૂ ? મુળુએ મેરલાધનો મત લઈને પચીસ મુલીને બોલાવી વાડ શરૂ કર્યો. કોઈ શરવીર પુરૂષ લાકાધના મેદાનમાં ચોતાની તલવારથી જેમ દુસ્મનોના માથા ઉડાવતો આગળ વધે તેમ મુળુનું દાતરડું ચાલે ત્યારે પછી એની જરાબરીમાં કોઈ ઉભે નહિ મુલીને પડકારા કરે ઝપાટો કરજો મારા બાપા ! મારો તો ચાએ કસ કાઢી લીધો નહ્યુ ભાર કેનો છે કે મામમ મારી જરાબર વાડ કરવામાં ફાલી શકે ? મુળુએ દાણો તૈયાર કરી ખગવાડ બેગો કર્યો ખગવાડમાં જ્યાં જોઈએ ત્યાં અનાજના દગલા પડ્યા છે, કેટલાક ખેડુતો ઝડને શીરે બેસી દગલા સામું જોઈ દરખાસ છે અને વાતોના તકાકા મારે છે. અણધાર્યા આક્રમમાં વાદળાં ધેરાવાં લાગ્યાં ખેડુતો ને મનમાં શીકર થવા લાગી મામમ જે ખેડુતો હતા તે પણ ખગવાડે આવ્યા આ વાદળા જોતાં તો રખે ને સગવડ આવે ? આખા વરસની ખરા પરસેવાની મહેનત અને તૈયાર દગલામાં ને વરસાદનું સરવડું જો જોગી આવે તો દાણો કોરો ક્યાયી રહે ! ખેડુતોના જીવ અદર ચઈ થવા અને સૌની નજર આકાશ તરફ છે જોતામાં તો વાદળાં એક રસ ચઈ ગયાં અને હમણા વરસાદ વાટકશે એવો દેખાવ ચઈ ગયો દરેક ખેડુત કોઈ જુગલ કોઈ ફાળ કોઈ તરફળ

એમ જેને જેવી સગવડ તે પ્રમાણે ખર્ચાં દાંડવાના કામમાં દોડદોડ કરવા મંડ્યાં એક વૃદ્ધ ખેડુત પોતાના ખરા પાસે બેઠો છે અચક્ત છે ઉડવાની શક્તિ નથી દાંડવા કંઈ સાધન નથી આકાશ સામું જોઈ રહ્યો છે ધડીએ ધડીએ ખરાવાડના ઝાંપા તરફ નજર કરે પણ દરેક ખેડુત તો પોત પોતાના કામમાં રોકાણા આ છુટ્કાનો દગલો બચાવવાની કાને શીકર હોય ? પડખેનો ખરાવાળો કહે, બાપા ! બેસી શું રહ્યા છો ? હમણા જ મેંથી બાપો ત્રાટકશે અને આ તમારો દાણો ધુધરી ખનશે ! એમ વાંતો કરે છે ત્યાં તો એક વીજળીનો ચમકારો થયો અને આકાશમાં મોટો કટાકટ થયો વીજળી ધરતી માથે તાડોદઈ અદ્રશ્ય થવા લાગી અને મોટે પણ્જે વરસાદ રાડ થયો ભાભો મુંઝાણો ઉપાય સુઝે નહીં અરે હવે શું ચાય ? મનમાં એમ બોલે છે ત્યાં તો ઝોચીતો કાઈએ સાદ કર્યો હોય એમ લાગ્યું કાના બાપા ! ઉડઉડ આ છુંગણુ ઝટ લઈજી ભાભાના પગમાં જોર આવ્યું દોડ્યો લૂણા બાપા ક્યાં છુંગણુ જો આ દગલા ઉપર દાક્યું છે ઇ ઝટ લઈ લે પણ ભગત તમારો દગલો ઉઘાડો રીએ ને મારે લઈ જાનું ? તુ માથા-કુટ કરમાં ઝટ ઉપાડ એક ફાગ હું પણ લે તો આવું છું નીરાધાર કાના બાપાનો ડગલો લૂણા ભગતે બગનર દાંડ્યો વરસાદ પણ એકદમ ટુટી પડ્યો ખેડુત સૌ સૌના દગલા દાંડીને ઝાડની ઝોથે ઉભી ગયા લૂણા ભગતે કાના ભાભાનું ખજૂ તો દાક્યું પણ વિચાર આવ્યો કે પવનને લીધે ફાગ જે દાંડ્યો તો તે જો ઉડી ગયો હશે તો ખીચારાનો દાણો પકળશે એમ ધારી ફરચી એમને ઇ ખજેજ તપાસ કરી આવ્યા ખજુતો ખરાબર દોંકલું જ હતું પણ પોતાના પહેરેલાં કપડાં બીજાણાં પાછા લૂણા ભગત બધા ખેડુત હતા ત્યાં આવ્યા એક ખેડુત બોલ્યો લૂણા ભગત તમે પરોપકારતો કરવા ગીઆ પણ હવે તમારી તો આખા વરસની કમાણી પાણીમાં ગઈ તમારો દાણો મુડી જેટલો પણ આવા વરસાદમાં કોરો ક્યાંથી રીએ ? ભાઈ જેની માધવરાયજીની ,

એમ નકી સમજ લેજે. પણ આજના જીવાનીવાને મને તેટલું દીએ
પણ મને નહિ. આ પીનારાના ચેરા જીવો તો સાવ પીરા પાંજરા
ખેડના દીકરા આ પીનાં સીખ્યા ત્યારથી મહેનત કરી મુકાઈ ગઈ.
પંડમાંથી નીકળવું રીકું તું તારા ચકીજ નેને ! તું જ્યાંક કામ
કર ત્યાં સાસ ચડે, ઈ બધા ચાના પરનાય છે.

બાપા ! ઈ તમે ઠાકો બાધી કરો છો. ચાના મુળોમાં તાં
પાતાળમા પુખ્ત થા સડવાની મહેનત કરવી નકામી છે. દીપાંચ દી
આ વધતી જાય છે. મુશુ અજની પ્રભ સાવ માવકાંગડી બનતી જાય છે.
ક્યાં આગળના જીવાનીયા ને ક્યાં આજના નીમાણા મોઢાવાળા
છેકરાઓ.

મુશુ તું પડેલા ફેટલા ફેટલા ખાતો ! બાપા ! જ્યારે ચાનું
ખંચારણુ નોતું તથે તો હ ફેટલા ખાતો અને હવે ? હવે તો
બાપા માંડ જણ ફેટલા ખચાય ! બાપા ! તમે અમારા લામનું બહુ
બહુ હીરો છો અને પણ સમજાવે છે કે ચામાં બહુથા અવગણુ છે.
તોય પણ આ વીના તો હાલેજ નહી એનું કેમ કરવું. તમારા માનને
ખાતર અને આ હરામ કરશું ને ! તો પણ હરામ કરીને પણ પાછી
પીશું. ઠીક કાઈ તમે જણો ! અમારો તો કહેવાનો ધર્મ છે, ન માને
તો તમારા કરમના ભોગ. હ ત્યાં ધોર્યો પણ તારા નાના છેકરાને આ
પીવરાવી એની જીંદગી તો અગાડજે માં !

સાધુ મહારાજ ફરાજ કરી સુન્ના હતા તે ઉડવા. ક્યું જગતજ
ક્યા ખાત કર રહેલો ? મહારાજ અને તો ચાની વાતો કરીએ છીએ
કે ચાનું પરીવળ તો જીવો ! કેક નસીમદાર એ ફદમાંથી બચું હોય
તો ભયે ? જગત આ તો હમ બી પીવે' હય. મહારાજ અમને પણ
એજ પીચાર ચાપ છે કે ત્યાજીઓના આગ્રમમા પણ આ ફેવીએ તો
ચેનાની સત્તા જમાવી દીંરી છે. જગત તુમેરી ખાત સચ્ચી હય આ

તેમેં શરીરકી પાયમાલી હય પણ ક્યા કરે! હમેરેસેં બી ચાક્ર
 ચન છુટ ચકતા નહીં હંય. અચ્છ ભગતજી? અજ હમ નર્મજી
 કે સાઈ મહારાજ! બચ્ચા વો તુમેરી કમલ હય વો હમુકું દેવગા?
 ગવાન તુમેરા ભયા કરેગા, આ ધાખરો તમારે જોઈએ જ! હાં
 ચ્યા! ભગતે ધાખરો લઈ મહારાજના ચરણોમાં મુકયો. ભગતજીનો
 ધી મુળુ બોલ્યો કે બાપા ધાખજો તમે આપી દીજો છે તો પછી
 મે શું બોલશો? બહાર ગયું હોય તયેં જોહું બોલીનેં ઘોડું જવાય જ. ?
 જી આપણો તો વળી ભગવાન જેવો ધણી છે વળી સગવડ ધઈ
 કેશે. રાત્રીઆ ગામે રામાભાઈને ખજર મોકલ્યો ને ઈ સગવડ કરી
 આપણે બાપા ઈ ધાખરો તો જ મહીને તૈયાર થઈને આવે. ભગત-
 જી દીકરા મેરઝાઈ બોલ્યા બાપા! આ ચોક્કસ હું બોલું છું ઈ
 મે રાખજો. લૂણાબાપા આજના ફેટલાક સાધુને ભગવાન ઉપર
 ભાસ જ નથી. ઈ કંઈ સાધુ કહેવાય? સાચા સાધુ સંસારીઓ પાસે
 ત્યુસુ માગવા કંઈ કાલાવાલા કરે? ત્યાગે એની આગે. માગે એથી
 માગે ઈ ખરાખર કહું છે. સાધુનું જીવન મમતા વગરનું થાય. અને
 એક ભગવાનનો સાચો આશરો લીએ તો જે જોઈએ ઈ એના પગમાં આવી
 પડે! મુળુ આપણે એક લુગડું દેવુ એમાં એની હારે ધડ શું
 કરવી. દેવું ઈ પ્રેમથી દઈ દેવુ આપણું અને એનું મન કરવાય ઈ દેવામાં
 પણ ધૂળ પડી જે દેવું ઈ રાજપેઢી દઈ દેવું બાપા તમારી વાત સાચી
 પણ સંસાર છોડી સાધુ થાય અને મનની મમતા ન મરે તો ઈ સાધુ
 પછું શીએ નહીં ભક્તિનો રંગ તો ખરાખર પાકો ચડવો જોઈએ.
 ભરયરી રાજ બાણુ લાખ માળવાનો ધણી કેવાય રાજપાટ છોડી વનમાં
 દાલી નીકર્યો આઈ રંગ પાકો કેવાય કે એ ને કંઈ ગળે ન વળગ્યું.
 મુળુ તું વાતુએ જાઓ છે. મુળુ? ઈ મારગે ચાલવું બહુ દોહીલું છે.
 જાણ કરવી સહેલી છે. ભક્તિ ખાંડાની ધાર જેવી છે ઈ તો મારા
 જાણાજીની દયા હોય તો થાય. એમ કહી લૂણા ભગત માળા કરવા

મરજી ! બાકી તો આપણા નશીલું હશે ઈ ક્યાં નહિ જાય કાંઈ નિરાધારને મદદ કરવા જતાં આપણું કદાચ જગડે પણ ! એ તો ઈ શીકર કરવી મુશ્કેલી દીધી છે. મારી શીકર છે મારા નાથને ! લૂણા ભગતને કાંઈ પૂર્વના પુણ્યના સંસારને લીધે સંસારની માયામાંથી (માઠક પદાર્થોમાંથી) મન તદન પાછું હટી ગયું હતું લાભ થાય કે નુકસાન થાય એ બાબતનો હરખરોડ થતોજ નહોતો.

કાના બાબાના ખેતરમાં જ્યારે બાજરે તૈયાર થયો હતો તે તે વખતે ખેડુતોએ વાક કરવા શરૂ કર્યા હતા પણ કાના ડોશી ખીચારો ગરીમ સ્થિતિનો નિરાધાર એની મદદમાં કાણ જાય અને વાક કરે !

કેટલાક ધારતા હતા કે કાના ડોશીએ વાક કર્યા નથી તો રખે આ વખતે તેનો બાજરો ભેરાય જાય !

આ બાબતની જ્યારે લૂણા ભગતને ખબર પડી ત્યારે તેના હોઠરા મેડે જાઈને તથા સાથીને કહ્યું કે તમે જવ ચોડાં મુઠ્ઠી રાખી કાના ડોશીનો બાજરો વડાવી દ્યો એનું કાંઈ નથી. તૈયાર થયેલો મોઝ કંઈ ભેળવી દેવારો ! ખીચારાના વરસ આખાનો રોટલો એમાં છે. આપણે એનું ખેતર ખેડાવ્યું વવરાવ્યું રખોલું રાખ્યું હવે તૈયાર થયેલ દાણો કંઈ જવ દેવારો ! મારી રીતે લૂણા ભગતે કાના ડોશીનો બાજરો વડાવીને બાજરો ખરાવાડમાં નંખાવ્યો હતો એટલે લૂણા ભગતને વધારે શીકર થઈ કે તૈયાર થયેલો દાણો જો પકળા જાય તો કાના ડોશીને વરસ આપ્યું પોતાનો નીજાવ કરવાનું લારી થઈ પડશે એમ ધારીને લૂણા ભગતે પોતાના ખજાની પરવા કરી નહિ અને કાના ડોશીના બાજરાનું ખજીરું કાંક્યું પણ ખેડુનો ને તે એમજ લાગ્યું કે આ બધી લૂણા ભગતની મુર્ખાઈજ છે. ખેડુ એ લૂણા ભગતના સાથી મુશુને કહ્યું કે મુશુ ! ભગતની આ બધી રીત ભોત

તારા ભાગમાં કે મેરુભાઈના ધરમાં દાણો આવે છ : આશાય રાખવી નહિ હવે તો તમે પણ ભગતના જેમ ન્હાયમાં માળા લઈ લ્યો ! મુળુ બોલ્યો કે હું પણ ઈજ જોઈ રહ્યો છું મને ઘણે ગમતું તો નથી પણ બાપાને કેમ કેવાય આ જોતા તો હવે અમારે પણ માળાજ ફેરવવાની રહી કારણ કે આવા સરવડાની ઝપટમાં દાણો જરાક પણ ફારે ક્યાંથી રીએ !

ફનીયાતો મોટો ભાગ અભિમાનનું પોટલું માથે ઉપાડી ને ફરે છે તે તો એમજ માને છે કે હાણુ અને લાલ એ બધું અમારાજ હાથમાં છે પોતાનું ધાર્યું ભણે ક્યાંય ન ચાલે તો પણ હું પણ દુર ચાલ નહીં.

ખરી રીતે તો દરેક માણસે પ્રજાગ પુરુષાર્થ કરી લેવો જોઈએ, પુરુષાર્થ કરવો તે દરેકના હાથમાં છે. પણ તેનું પરીણામ તેના હાથમાં નથી. કારણ પુરુષાર્થ અને પ્રારબ્ધનો નીકટનો સંબંધ છે. એટલે માત્ર પ્રારબ્ધ પર આધાર રાખી એસી રહે. તે પણ બાજબી નથી.

તરસી મહેતાએ કહ્યું છે કે :

હું કરે હું કરે એજ અમાનતા
સકટ (ગાકું) નો ભાર જેમ જેમ શ્વાન તાણે

આવી રીતે મીઠ્યાઅભિમાનનો ત્યાગ કરી શુભ પુરુષાર્થ કરે તો પરાપકારી પુરુષને પણ અણધારી સહાય પરમાત્મા કરે છે. અને તેનાં કાઈ કાઈ બચ્ચતા નથી. પ્રભુના સાચા ભક્તોના કામ તો પ્રભુએ બધાં કર્યાં છે.

• વીશ્વાસ પ્રભુમાં ધરશે. તેનાં સર્વ કામ સુધરશે.

એ કાષ્ટક્રીનું દહેલું જરાગર છે. પણ તે જ બાતની ફક થકા જોઈએ.

સસાગ્રમાં રચી પચી રહેલા અને અન્યાયને મર્જે પોતાનો સ્વાર્થ સાધવામાં જે કુશળ તે એ પરમાત્માના મહિમાને ક્યાથી સમજી શકે

મુળને ફીકર ચર્ચ કે લુણા ભગત પોતાનું એકવાનું બગાડતા હોય તો તો વાધો નહિ પણ આમા તો બેગુ માઈ પણ બગડે છે ઘણો વખત બેજો રહ્યો દીમરાના તોને રાખ્યો અને જે જોઈએ તે મોઢે માગ્યુ આપે એટલે આમા જોનાય પણ નહિ થોડીવારમા તો વાદળા વીખાઈ ગયા વરસાદના એક જોરદાર આપણએથી ખરા વાડમા પાણી ચાની નીમળ્યુ મુળને મનમા અધીરાઈ આવી ચાને ખળુ તો જોઈ આવુ? દોડીને ખગે ગ્યો ન્યા જોયુ તો જે તરફ તુણા ભગતનુ ખગુ હતું એ તરફ સરવડુ આગ્યુ જ નહિ વરસાદનું એક દીપુ પણ લુણા ભગતના ખગામા પશુ નહિ મુળુ તો જોઈને વીચાગમા જ પડી ગયો. પદોપમરી પ્રણોમા અને પરમાત્માના સાચા ભક્તોના ભગવાન યાજે કેવી રીતે સુધારે છે અને અનેક બાનતોમા કેવી રીતે ગ્લાણુ કરે છે તે બીચારા અમાની અને સ્વાર્થી અને પામર હવ ક્યાથી જાણી શકે

ખગાની અડખે પડખે પાણી હાલ્યા ગય પણ ખગાની અદરની જમીન કોરી ધાકિય આ થુ કહેસાય? દાણો દાથમા લઈને જોયો તો વરસાદની છાટ પણ ઉઠેલ નથી દાણાની મુકી લઈને દોડતો દોડતો તુણા ભગત પાસે આ ગ્યો બાપા? બાપા! આ તો નવાઈની વાત કહેવાય આપણા ખમાનો દાણો જરા પણ પનબ્યો નથી મુળુ? બધી માધવરાયજીની મરજી આપણી એમા ચતુરાઈ કામ આવે એમ નથી બહુ કગ્નારનું ભગવાન બહુ જ કરે પણ મુળુ ઈ વાતુ હજી તમને ન સમજાય મુળુ કાકતુ આપણે દાકીએ તો ભગવાન આપણે શંકે, એમ કહી માગો ફેરવવામા મનને જોણુ

એ દિવસ પછી મુળુએ પુણ્યું. લૂણા બાપા હવે ખળા હિપાડીએ!
બલે તારી મરણ મુળુ ગાડું ભરવાની તૈયારી કરવા લાગ્યો મુળુ!
પહેલા કેની ગાડી ભરેછ ? બાપા ! આપણા ધર સારું. મુળુ ? એમ ન
હોય ઉતાવળો. થામાં પહેલાં ધરે લાઇ જાઈએ તો તો અધરમ કહેવાય
કાં બાપા ! આપણી મહેનત આપણો દાણો અને આપણે ધેર લાઇ
ન જઈએ. ઇ કંઈ અધરમ કહેવાય ?

બાઈ ! આપણને જેણે આપ્યું છે ઇ આપવાવાળા ને પહેલા
અપાય પછી આપણા ધરનું ! બાપા ! આ વરસે આપણે કાઈનું લીધું
નથી, ખી ખેવડ ઇ બંધું ધરનુંજ હતું. બાઈ ! તું હજી ન સમજ
ધરને ઇ બધાં આપેલ કે ના ! આપણે આવ્યા ત્યારે શું લાઇને આવ્યા
હતા.

બાઈ તું આવ્યો ત્યારે શું લાઈને આવ્યો હતો ! બાપા વીશ
માણા અનાજ તો ઇ તારા વીશ માણા અનાજ કાંઠી લે અને
પછી જેણે આ બધું આપણને દીધું છે. એનો ભાગ પહેલાં કાઢો,
મુળુ લૂણા ભગતનું કહેવું રહી રહીને સમજ્યો.

લૂણા ભગત ખીજા ખેડોના જેમ સાથો પાસે આખુ વરસ
કામ કરાવતું અને એની પાસેથી ખુબ લાભ લેવો અને એને બદલો
થોડો આપવો એવી ઇચ્છા રાખતો નહિ. મુળુને ઉપજમાં ત્રીજો
ભાગ આપતા પછી મુળુ એવો લોભીઓ કે દાણેદારાનો હિસાબ કરે
એવો ગણત્રીયાજ હતો. મુળુ વિચાર કરવા બેઠો કે જો લૂણાબાપો
ભગવાનનું કરજ ચૂકવવા જો બેઠો તો ધરભેગો દાણો ચવો મુશ્કેલ છે.
લૂણા ભગતની જા રીત તેને ગમતી નહિ પણ શરમ રાખી બોલી
શકતો નહિ. બાપનું કરજ સુપાત્ર દીકરો જેમ બોલાવી બોલાવીને
આપે તેવી રીતે ભગત પોતે માર્ણ લાઈને દાણો ભરવા લાગ્યો.

મુળુ ! આ બે માણા ચોરે સાધુ સે એના.

આ ચાર માણા કઠિારજીના પૂજારીના.

આ આઠ માણા કઠિારજીના ધૂપ દિપના.

આ પંદર માણા કળ્પતરની ચણના.

આ ત્રીસ માણા એલી માફ ભટ્ટની રંડવાળ દિકરી છે એના.
એમ કહી માણા જરતા હતા ત્યાં મુળુએ જગતનો હાથ ઝાંચ્યો.

લૂણા બાપા ! એ રાંડીરાંડને આપવાની શું જરૂર છે ?

મુળુ ! મઠિા ભટ્ટ મારો પાડોશી. અત્યારે એ બટ્ટ હૈયાત નથી.
અને એની દિકરી બિચારી દુ.ખી. માગી પાડોશમાં રહીને મુશ્કેલીમાં
દિવસો કાઢે એના ઘરમાં એક પક્ષી, ઘણો ન હોય, અને હું મારા
ઘરનાં કાઠલાં ભરું છું કંઈ પાડોશી ઘરમ કહેવાય !

અને આ પચાસ માણા બાપા ! છ પચાસ માણા કેનાં ?

મુળુ ! પચાસ નહિ પણ પાંસઠ.

ઝોત્યો બિચારો નરસી આખું વગસ અવેડો ભરે. મુળા પણ
અને પખીને પાણી પાષ તો એને પણ આપવું તો જોઈએને ? એને
એકતનીજ ઝોય છે ને ? બીજી આવક એને થોડી છે.

આ બધું જોઈ મુળુ તો વિચારમાં પડી ગયો ક્યાંય પણ આ
પ્રમાણે ધર્મદો કાઢતાં જોએલ નહીં તેથી જોઈને જીવ કાચબી મારી
મર્યો ખજામાં દાણાનો ટાંચો ઝોઝો મતો જાય એ એનાથી કેમ
સહન ચાય, બાપા હજી તો આપતાં કાણુ જાણે ક્યારે બધે થશે. આતો
કહેવાય પણ નહિ અને સહેવાય પણ નહિ. કારણ કે લૂણા બાપો

આપવા બેસે એટલે એને જાન રહેતું નથી કે પોતાના ઘર જોઈ
અનાજ રહે છે કે નહિ ? મુળુ બોલ્યો : બાપા ! હવે માણા ભરવા
બંધ કરે તો સારું ! મુળુ આ માણા ભરવા આ બંધ કર્યા હવે ગાડી
ભરે ! એક ગાડી રૂપાળાના ભગતને ત્યાં મોકલવાની છે ત્યાં બોચાગ
આધના, લુના, લગડા અને અપગને મોઢે બંધે ભગત પણ સુપાત્ર
છે મુળુથી આ બધું આપવાનું સહન થયું નહિ અને ક્રોધ થયો
બાપા ! જેટલું લુટાવું હોય તેટલું તમે તમારે લુટાવી દીધો અને
થોડું જ બે વધે તો એમા મેલો લાલનાથ આજથી તમારે ત્યાં સાથી
ગહેવા જો આવું તો તમારાજ પેટનો ! આવી ગીતે જો તમે ધર્માદમા
દેવા મડો તો પગી મારા ભાગમા શું ગીતો એમ બોલો ગુસ્સામા
મુળુ ચાલતો થયો લૂણા ભગત આડો કર્યો મુગ બાપ ! પાઠો વગી તું
બાધી કરમા તારું જોધું નહીં યાય લાઇ ભગવાન ઉપર ભરોમે રાખ્યું
કાઇ ગરીબને મદદ કરવામા આપણું અનાજ પુગી જાય ? ગાથાવેચો
" શુ થા છ " મુળુએ તો કંઈ ખ્યાનમા લીધું નહીંને ચાલતોજ થયો.
લૂણા ભગતને મનમા બહું દુઃખ લાગ્યું દીધરાના તોલે રાખ્યો છતાં
પણ ચાલ્યો ગીતો ઠીક ધરિષ્ઠા મુળુ ઠે ક્રોધીલોને ડખીલો એ પેટનો
બાળનારો ગામ બાળશે ભગતને બીક હતી અને થયું પણ એવુંજ
મુળુ ક્રોધમાને ક્રોધમા લૂણા ભગતના અને બીજા એકુતોના કડમના
ઓધા ખરાનાડમા હતા તેમા મુળુએ દીવાસગી મુકી અને
ત્યાંથી ચાલતો થયો થોડીવારમા તો અગ્નીએ ખરાવાડને ફટો ફમજો
લઇ લીધો સર્વ એકુત માથ મોલાત પડતા મૂકી પોતપોતાનો જાન
બચાવી ખરાવાડ બહાર નીકળી ગયા પણ લૂણો ભગત તો માણા
ભરતા હતા ત્યાંજ પ્રજુના નામની માળા ફેંવવા મડી ગયા.

હોળી પ્રગી હોય એમ ચારે બાજુ ખરાવાડને ફરતી અગ્ની
લડ લડ બળે છે ચારે કોર જાણે દાવાનજ લાગ્યો ! હજાર જો
આગ આકાશને આબવા જતી હોય એમ ઉચે ઉચે ફાવા લાગી

ગુ-હો હશે, તેનું કશું મને આપ્યું છે. હું કંઈ વાંકમાં આવ્યો
 તો તો મારેજ દંડ ભોગવવો જોઈએને ? લગનજીને
 । પણ મુળ ઉપર ક્રોધ ન ચડ્યો. પણ શાંતિથી મુળને કહેવા
 મા. પણ મુળને ભગતને એ શાંતિ ભરેલી વાત પણ સાંભળવી
 સતી નહોતી. મનમાં એમ તો થતું હતું કે હજી ભગતના ધરનું અજ
 રા દાંતમાં છે. એના આપેલા કપડાં મારા શરીર ઉપર પહેરેલાં છે.
 ટકો ભોડાપણુ તો આવે એટલે સાં ઉભુ રહેવાય કેમ ?

મુળ માયાપ વગરનો જીવાન છેકરો નિરાધાર હાલતમાં ગામને
 દર છાણુ ભેગું કરી છાણના ટોપલા સારતો અને માંડ માંડ અજ
 જોા થતો. લૂણા ભગતે એની ગરિબાઈ અને દુઃખી હાલત જોઈ
 દયમાં દયા આવી. ભગત પોતાને ઘેર લાવ્યા. અને પ્રેમથી પોતાને
 રે રાખ્યો, પાળ્યો, પોષ્યો એજ મુળએ આજે ભગત ઉપર ધા કર્યો.
 પણ ઉપર અવગણ કરનારા મુળ જેવા આ જગતમાં, આ જમાનામાં
 પણ નીકળી આવે. મહાન પુરુષે કહેલું છે કે : “ક્ષમા એ વીર
 પુરુષોનું વૃક્ષ છે.” સાચા સતોનું હૃદય તો સાગર સમાન હોય છે.
 ઈર્જનોના નાશાયફી ભરેલા કાર્મથી કે ઈર્જનોના કડોર વચનો સાંભ-
 ગવાથી પ્રભુના સાચા ભક્તો પોતાની સજ્જનતા છોડતા નથી.

મહાત્મા વૃક્ષસીદાસજીએ સજ્જન અને ઈર્જન માટે કહેલ છે કે.—

ઉપજદિ એક સગ જલમાદિ, એક જિમિ ગુન મિલિગાંદી.

મુખા સુરા સમ સાધુ અસાધુ, જનક એક જગજ્ઞધિ અગાધુ.

અર્થ :— કમળ અને જળો પાણીમાં સાથેજ ઉત્પન્ન થાય છે, પણ
 ગુણ બન્નેના જુદા જુદા છે, કમળ ફૂલને જોઈ આનંદ થાય છે.

ન્યારે જળો જે તે ખીમજોનું લોહી પીએ છે એમ સજ્જન

બહારથી હુમાળાના ગોટામાં દેખાતું નથી કે ભગતનું શું થયું સહુએ એમ ધારી લીધું કે ભગતનું શરીર આજ બળી ખાખ થઈ જવાનું છે અરે ? ભગવાન આ આગ કાઢને મુકે ?

ભગતને બચાવવા કાઈની હોંમત દાસતી નથી. સર્વ મુન મુન ઉભા નોંધ રહ્યા છે.

બળતી આગની વચ્ચે ભગત તો પ્રભુ ભજનમાં સીન બન્યા છે. એના દિશમાં મરણની બીક નહોતી. દીશમાં જરા ઉચાટ નહોતો. નહોતો દીશમાં જરા ભય કે નહોતો કાઈ ઉપર રોષ એનું ફાફું પણ ફરકતું નહોતું. પ્રભુ ભક્તિના પ્રસાદે એમની આખમાં એવી અગ્નિ હતી કે કુનિયાના ઘવાનગને પણ કારી દીધે.

એમની પાસે આગ આવની અટકી ગઈ જેમણે પ્રભુનું સાચું શરણ લીધું છે. જેનું જીવન પરોપકાર અર્થે છે. પોતાનું અહિત કરીને પણ બીજાનું સુખારણ છે, એવા પરદુઃખઅંજન પ્રભુના પ્યારા ભક્તને પરમાત્મા સદાય કરે એમાં નવાઈ જેવું શું છે ? લૂણા ભગવાન દીકરા મેરુમાઈ તે તેમના સાસરાને ત્યાં પ્રેમથી. લૂણા ભગત એકલા ધરની ટેલીમાં બેઠા બેઠા માળા ફરવે છે. ત્યાં ઓર્મિતો કાઢીને આવી વાંસામાં લાકડીના ધા પાડ્યા. ફડાફડ ત્રણ ધા પડ્યા. નોંજે ધાએ તો લૂણા ભગત બેઠા બેઠા માળા કરતા તે લાકડીઓના ધાયો જમીન પર ઢળી પડ્યા. પણ તુરત પાછા ઉભા થયા મુળ તો ધા કરીને ભાડ્યો. લૂણા ભગતે કહ્યું, અરે બાપ મુળ ! તને આ શું મુશ્કું ? મેં તને દીકરાને તોલે રાખ્યો અને તું ધા કરે ?

હા. હું હું. મુળ ! તને જો એમ લાગ્યું હોય કે હું તારો દુસ્મન છું, મેં તારું કંઈ અહિત કર્યું છે, એવું તને લાગ્યું હોય તો હજી બીજો ધા કરો લે. ભાગ્યે છે શું કામ ? મને તો મારા પ્રશ્નને મારો

કરામત એનીજ હતી. અહાહા ? બહારનો દેખાવ જુદોને અંદરની છગકપટની રમત રમતો હોય ઇ આપણને શું બજાર પડે હું તો ભગતને સાવ પ્રજુનો સાચો ભગત લેખતો હતો.

અરે ભાઈ ! એનો ધા તો તારી ઉપર અને તારી ધોડી ઉપર હતો પણ તું નશીબદાર તે બચી ગયો હું તો કહું છું કે હજુ પણ ચેતતો રહેજે ભગતના કામા આખું ગામ જાણે છ ને તું સાવ અજાણ્યો ? મુળને ભગત ઉપર વધારે ક્રોધ ચડ્યો.

શ્રી રામાયણમાં દુર્જનના સ્વભાવ બતાવેલ છે.

ભક્ષા ભક્ષાઈ હિ પૈલહઈ લહઈ નિચાઈહિ નીચૂ
મુધા સરાહિય અમરતા ગરલ સરાહિય મીચૂ

મતલબમાં ભક્ષો ભક્ષાઈ છોડતો નથી ખૂરો છુરાઈ છોડતો નથી આ કહેનાર ખેડુતનું ભગતે કંઈજ બગાડ્યું નહોતું. છતાં પણ હમેશાં દુર્જનનો સ્વભાવ છે બીજનું અહીત કરવામાંજ પોતે આનંદ માને છે દુર્જન પુરૂષો અકારણ શત્રુ બને છે.

મુળને ધોડી ઉપર ખારાવાર પ્રેમ અને એ ધોડીના મરણથી મનમાં દુઃખ બહુ થયું વળી આ ખેડુતે બળતામાં ઘી હોખ્યું એટલે મુળને થયું કે ભગતના જો આ કામ હોય તો તો ઇ ભગતડાને મારે દુકાળ કરી નાંખવો જોઈએ એમ વીચાર કરી ત્યાંથી ચાલ્યો, મુળ ચાલ્યો ગયો ખેડુત મનમાં હસ્યો. અને જોડ્યો આજ ભગતડાના જુ દાલ યાવ છ ઇ હવે જોઈએ દીવાસળી તો બગબરની મુકી છે.

આ ખેડુત તે એનીના ધધાની સાથે ગામની પટેલાઈ પણ કરતો હતો એક વખત એને ક્યાંય બદારગામ જવાનું હશે તેથી લૂણા ભગતને કહ્યું કે તમારી ધોડી આપો ભગતે કહ્યું કે બીજું જે જોઈએ તે લઈ જાવું પણ ધોડી માંગતી નહી.

પુત્ર અમૃત સમાન છે અને દુર્જન પુત્ર મુરઝા (દાર) સમાન છે. અમૃત અને મુરઝા મીનાતો એક સમુદ્ર છે જ્યાં મુજુ જુદા છે.

પ્રસંગ એવો બન્યો કે મુજુ લૂણા બગતને ત્યાંથી ચાલ્યો ગયો ત્યારે જ્યાં એક વખત પોતાની ધોડી બાદર નદીને કાંઠે ચરવા મુકી આવેલ ધોડી છુટી ચરતી હતી તે જોઈ હજુ જરાક આગળ ચાલ્યો ત્યાં ધોડી નદીને કાંઠે ચરતી ચરતી ગઈ અને ભેખડ ઉપર ઉભી હતી તે ભેખડ તુટવાથી ધોડી દડતી દડતી નદીમાં પડી પડવાની સાથે જ તેના આજુ ઉડી ગયાં મુજુએ ધોડી પડવાનો અવાજ સાંભળ્યો ધોડીને તરત આવ્યો મુજુએ 'જેયું' કે ધોડી વાર પહેલાં જ ધોડી ધનગન ધનગન નાચતું કુદતી હતી તે તો કાષ્ઠને માટે લાંબી થઈ ચેતન વમરની સુતી છે મુજુને પોતાના આજુ જેવી ધોડી વઢાલી પોતાની પહેડી ધોડીને માથે લાંબી. કાષ્ઠ પોતાની સાથે રહેનારી ધોડી તેના સંગાથ તુડી જવાથી મુજુના હૃદયને દુઃખ થયું ધોડી જતાં મુજુની આંખમાં આંસુ આવ્યા મુજુ ધોડી પાસે બેઠો હતો ધોડી ઉપગ્ની મમતાને લીધે આંસુસ્રોત કરતો હતો. ત્યાં એક ખેડૂત ત્યાંથી નીકળ્યો તેમણે આ બધો દેખાવ જોઈને કહ્યું, કાં મુજુ? જોયુંનાં! જોઈના કરામત! મુજુ બોલ્યો કરામત! કેની કરામત! અરે બાપ! એ તો જાણનારા જાણે પડ્યા જેવી ધોડી ધડીકમાં ફાટી પડી તોય હજી સમજતો નથી. શું છ કાળા કામનો કરનારો બગતડો! તુયે ખીન્ને કાંણુ હોય છ બગતજ?

બાપ લૂણા બગત એવું કામ કરે છ માઈ મન જા પાડવું નથી હ તો બગતનું દલ પારખું એ તો મહા દયાનો દર્દીઓ છે એનાથી આવા કામ ચાલજ નહીં અરે બાપ! આજ કાલના બગતડા જોવા મનના મેલા ને અહારથી ઉગળા બગલા બગલના જેવો ડોળ રાખી દુનીયાને બરમાલે હજી તને એની મેલી ચીલાની ક્યાં ખજર છે આપુરે ખરાવાડમાં ખળાં હતાં તયે છ એવ ન જોયો છ પણ

ભગતે મેલી વીઘા વાપરી હશે.

પરેલને ખોટું બોલવામાં શું લાભ? એમ મનમાં ચર્ચા મુળુ? જો મારી વાત સાંભળ. તારાથી જાણે ખીણું કંઈ બનશે નહીં પણ, માલને સારે માલ લેવાય કે નહીં? જીવને સારે જીવ ન લેવાય તો કંઈ નહીં, કારણ કે વેરનો ખડો બરાબર લેવો ઈ તારા જેવા નમાલાનું કામ નથી. પણ ભગતની ઘોડી તો લઈ આવ્ય? મુળુએ નક્કી કર્યું કે ભગત જો એની ઘોડી ન આપે તો કાં ભગત નહીં ને કાં હું નહીં, હવે ક્યારે રાત પડે અને જઈ.

બરાબર મધરાત થવા આવી છે. નદિના અને તળાવના જળ સાંત છે. ક્યારેક ક્યારેક શીયાળનો અવાજ આવે છે. ક્યારેક ક્યારેક ખડખડાટથી કુતરાનો ભસવાનો અવાજ આવે છે. આ વખતે લુણા-ભગત પોતાના મકાનની ઓસરીમાં બેઠા બેઠા માળા કરે છે. કેલીમાં ઘોડી બાંધી બાંધી છે. ભગતને અને ઘોડીને જાણે જનમો જનમની પ્રીત હોય એવી ભગતની એના ઉપરની લાગણીથી જણાઈ આવતું ઘોડી તોફાન કરે કે મદિલીયાં મારે, ત્યારે ભગત પ્રેમથી બોલે આપા રૂપેણુ? ઝોટકું કહે ઝોટકે તો સાસરે જઈ આવેલ દીકરી મા પાસે કાઠી થઈને ઉભી રહે તેમ ભગત પાસે તોફાન કર્યા વગર ઉભી રહેતી ઘોડી ઉપર ભગતનો પ્રેમથી હાથ કરે ત્યાં ઘોડીને શેર લોદી ચડે મનુષ્ય પણ રૂદ્ધના પ્રેમને ઓળખી શકતાં નથી. પણ પશુ ઓળખી લીએ છે. ભગત પોતાની રૂપાં નામની ઘોડીને ફક્ત માધવરાયજીનું કુલેકું નીકળે ત્યારે રથમાં બેઠતા પોતે કાંઈ દિવસ તેના પર પડાણુ માંડ્યું નહોતું.

ભગત માળા ફેરવે છે. અને પરમાત્મા સાથે એકલા એકલા વાતો કરે છે પ્રભુ! મારા નાથ! તારું નામ લઈ છું. એ પણ જગતને ગમતું નથી, અઢાઢા, અઘાનીઓની અજ્ઞાનતા તો જીવો! ભક્તિને

બીજી વખત ગામમાં લગ્ન પ્રસંગ એટલે વરરાજના કુનેડા માટે ચાહીને ભગત પાસે યોડી માગવા ગયો ભગતે કશું હતું કે પટેલ મે તમને એક વાર પણ દણ હતું કે યોડીની માગણી કચી નહીં બીજી જે જોઈએ તે લઈ જવું પટેલ કહે મારે યોડીનું કામ નથી આ તો વરરાજ માટે જોતી હતી પટેલ ઇલાત સાચી પણ એ યોડી તો થી માધવરાયજીના કુનેડા વખતે એના ગયમા જ જોડાય છે એટલે એ યોડી ઉપર હું પોતે પણ એસતો નથી

પટેલ કહે વરરાજ માટે પણ તમારી યોડી કામમાં ન આવે એમ ? ઠીક ત્યારે જોઈ લઈશ ?

પટેલને મુગુની યોડી મરી ગઈ એ બાનું મન્ય અને મુગુને ઉચ્છેરીને મોકલ્યો ભગતને ઠાર મારી નાખવાનું નક્કી કરીને મુગુ આવેન પણ તણ ધા વ્યાં તો પણ ન્યારે ભગતની શાન્તિ એવી ને એવી જોઈ ત્યારે એટલે ત્યાંથી ભાગ્યો

હા મુગુ ! મમ પુર કરી આવ્યો ?

મુગુ બોલ્યો નહીં હ તો હું જાણતો હતો કે એની પાસે નજરગંધી છે જના લના પણ એની પાસે પાણી ભરે એની નજર કાંઈ ઉધર પડી એટલે કાંઈની વાકાદ નથી કે એની સામુ કાંઈ ઉચ્ચ માથું મરી સોં ! અને તારી જગર હતી કે તુ ભગતને કુરો કરવા જાણ લાલે પણ તાગયી હ મમ થીએ નહીં અરે લના માણસ તને તારી હજાર રૂપિયાની યોડીનું પણ કંઈ દાગળું નથી ફટ છે છુડા ? તારી જગ્યાએ હું હોય અને મારા જાનવગ્ના એવા કાંઈ ભુડે લાલે મોત કરે તો એને ક્યાગ્નોય સ્વધામ પહેવ્યાડી દીધો હોય

મુગુને વળી પાછી યોડીની યાદી આવી અને મનમાં થયું કે એ ધડકમા મારી દેખતા યોડીના પ્રાણ ગયા એમાં જરૂર કંઈ

મી ઝેર ચૂસવા લાગ્યા. લોહી કંઈક ગળામાં ઉતરતું હતું. અને
હી સાથે ઝેર પણ ભગતના પેટમાં જતું હતું, પણ ખીજને ખાતર
શીટવા તૈયાર હોય. એની રક્ષા કરવાવાળો તો ત્રીલોકનો નાથ
હાર જ ઉભો હોય છે ને ! ભક્તનો અને ભક્તના પ્રભુનો મહિમા.
સારના પામર મનુષ્ય શું જાણી શકે. શરીરમાંથી ઝેર ચૂસાઈ ગયું
રે મુશુને કંઈક શાન્તિ મળી. થોડીવારે બોલ્યો, બાપુ, મારા ગુન્હા
ફેરો. તમે તો મને જીવતદાન દીધું.

ભગતે વધારે બોલવા ન દીધો અને આકાશ તરફ આંગળી કરી
જાતે કહ્યું, મુશુ ! બચાવવાવાળો તો ત્રીલોકનો નાથ છે.

મારા નાથની કૃપાથી મને આ સંસારની અસારતા સમજાણી
હ. આ સંસારના સગા સંબંધીઓનો મોહ તજી, હવે પ્રભુને શરણે
જઈ છું.

ભગતના પેટમાં ઝેર ગયું તેની અસર થવા લાગી. ભગતે જાણી
લીધ કે, હવે થોડી વારમાં દેહતું બાન છુટાશે, એમ ધારી પ્રભુમાં
મનને જોડ્યું. હે નોધારાના આધાર ! તારે શરણે છું. પામર પ્રાણીઓના
પાપની તુ મારી આપજે. ભગતે મોત માગી લીધું હતું. અપકાર
કરનાર પર પણ ઉપકાર કરનારા અને ખીજના ભક્ષા માટે મરી
શીટનારા પ્રભુના પ્યારા ભક્તોનો યથા ફેલામ તે ખાતર લૂણા ભગતના
આત્માને દેહથી જુદો કરી સ્વર્ગ લોકમાં મોકલ્યો.

મહાત્મા તુલસીદાસજી શ્રી રામાયણમાં સંતના અને દુર્જન
પુરોષોના લક્ષણ બતાવે છે :

જ્ઞાન માન જહં એકો નાદિ
દેખત ક્ષણ સમાન સખ માંદિ
કહીએ તાસો પરમ વિરામી
વશ સમ સિદ્ધિ તીની ગુણ ત્યાગી

પરે ચાલતાં પણ મને કામલામારો મેઘી વીણવાયો જાન જુએ,
મારા પ્રભુ! તારી ભક્તિ કરતાં તારા પવિત્રનામને પણ નાનામ કો
એ દવે મારાથી સહેનાતું નથી. હવે પ્રભુ હું મારું મૃત્યુ માગી લઉં.
'હું જો કે એવા અઘાનીઓનો મને કાષ્ટ ધોખો પણ નથી. તેમ કુખ
પણ નથી. તેમ હવે મને જીવવાનો મોહ પણ નથી. ધણું જીવો
ધણું જોયું, ધણું જાણ્યું. મેસારની કાષ્ટ વસ્તુમાં મને હવે મમતા
નથી. હવે તો તારા તેડાની જ વાદ જોડે હું પ્રભુ! તારા ભગવતી
અપહીરતી થશે તો તું જુડો લાગીશ? મારે એ તારા ચરણોમાં
રાખી લે. ભગવતના માગાના પાર કરતા જાય છે. ત્યાં ફરીયામાં અવાજ
આવ્યો, ભગતે જોયું તો ઘોડો મનથનાડ કરે છે. અને ખીલાને ફરતી
અટ્ટા મારે છે. ભગત બોલ્યા બાપ રૂપેણ! હજી તો અરધી રાત છે.
'અધીરીયામાં જરા ચાંતિ થા. એમ કહી માથા કરવા લાગ્યા. ઘોડો
વારમાં તો ઘોડોએ હણેલાદી કરી. ભગત ચમક્યા, મનમાં થયું કે
આજે રૂપાં ને ચાંતિ કેમ નથી. ત્યાં તો આવયા! ભગત દોડે દોડે
મને સરપ કરડ્યો. ભગત દોડીને અથા અરે! કાણુ મુજી! બાપ અટ્ટાએ
અરધી ગતે ?

બાપા! તમારી ઘોડી છોડવા આવ્યો. ઘોડી છોડતો હતો, ત્યાં
નાજે ડંસ દીધો. હાથની આંગળીએ ઘોડીના ટસીયા અડી રહ્યા હતા.

ભગતે જાણ્યું કે આમાં વિચાર કરી વખત મુદવાનો નથી.
વાર લાગશે તો મુજીનું મોત છે. મુજીનો શ્વાસ ઉડે. ઉતરતો જતો
હતો. શરીરનું જાન ભુલાયું જવું હતું. વાચા પૂરી ગઈ, છેલ્લા શબ્દો
બોલાયા.

ભ...ગ...ત...મ...ને.....ખ...ચા...વો.....

બાળક જેમ માતાને ધાવે તેમ ભગતે મુજીની આંગળી મોઢમાં

ાંખી ઝેર ચૂસવા લાગ્યા. લોહી કંઈક ગળામાં ઉતરતું હતું. અને
 તોહી સાથે ઝેર પણ ભગતના પેટમાં જતું હતું, પણ ખીમને ખાતર
 મરી પીટવા તૈયાર હોય. એની રક્ષા કરવાવાળો તો ત્રીલોકનો નાથ
 તૈયાર જ ઉભો હોય છે ને ! ભક્તનો અને ભક્તના પ્રભુનો મહિમા.
 સંસારના પામર મનુષ્ય શું જાણી શકે. શરીરમાંથી ઝેર ચૂસાઈ ગયું
 ત્યારે મુળુને કંઈક શાન્તિ મળી. થોડીવારે બોલ્યો, બાપુ, મારા ગુન્હા
 માફ કરો. તમે તો મને જીવતદાન દીધું.

ભગતે વધારે બોલવા ન દીધો અને આકાશ તરફ આંગળી કરી
 ભગતે કહ્યું, મુળુ બચાવવાવાળો તો ત્રીલોકનો નાથ છે.

મારા નાથની કૃપાથી મને આ સંસારની અસારતા સમજાણી
 છે, આ સંસારના સગા સંબંધીઓનો મોહ તજી, હવે પ્રભુને શરણે
 જાઉં છું.

ભગતના પેટમાં ઝેર ગયું તેની અસર થવા લાગી. ભગતે જાણી
 લીધું કે, હવે થોડી વારમાં દેહનું બાન બુઝારો, એમ ધારી પ્રભુમાં
 મનને જોડ્યું. હે નોધારાના આધાર ! તારે શરણેછું. પામર પ્રાણીઓના
 પાપની તુ મારી આપજે. ભગતે મોત માગી લીધું હતું. અપકાર
 કરનાર પર પણ ઉપકાર કરનારા અને ખીમના બક્ષા માટે મરી
 પીટનારા પ્રભુના પ્યારા ભક્તોનો યજ્ઞ ફેલાય તે ખાતર લૂણા ભગનના
 આત્માને દેહથી જુદો કરી સ્વર્ગ લોકમાં મોકલ્યો.

મહાત્મા તુલસીદાસજી શ્રી રામાયણમાં સંતના અને દુર્ગમ

પુરુષોના લક્ષણ બતાવે છે :

ગ્વાન માન જહં એકૌ નાર્દિ
 દેખત પ્રભ સમાન સખ માર્દિ
 ક્ષીએ તાસોં પરમ વિરાગી
 તથુ સમ સિદ્ધિ તીની ગુણ ત્યાગી

અર્થ—પોતાની વિદ્યાતાનું કે જ્ઞાનનું જેને અભિમાન નથી, જેને માન અને મોહાદિ મેગતવાની જ્યાં પણ અભિગ્રાહ નથી અને સર્વ શ્યવને પરમાત્માનું જ સ્વરૂપ છે, એવી જાણવાથી પ્રેમમયેલી નજરથી જુવે છે, એવાં પુરુષોજ ખરા વૈરાગી છે, માત્ર બહારનો વેશ ધારણ કરવાથી વૈરાગી થવાનું નથી.

સંસારના વૈભવો અને રીદ્ધિસિદ્ધિ જેને તૃપ્ત્ય એટલે તણ-ખધા સમાન છે, મનઘનમાં જેને સંસારના વિરોધમાં મમતા નથી અને જે સત્, રજ અને તમ એ ત્રણ ગુણથી પાર પડેલો છે, તે જ ખરેખરા ત્યાગી છે, યોગી છે, યાની છે.

કુર્જન પુરૂષનું લક્ષણ

પર અગ્રણ્ય સગિ તણ પરિ હરદિ
 નિમિ દિમ ઉપદ્ય કૃપી દક્ષી ગરદિ
 બદકેખસ જસ રોષ સરોવા
 સદસ બદન બરનસ પર દોષ.

અર્થ—જેમ હીમ બેનરના વાવેતર ઉપર પડી વાવેનગને બાળી નાખીને પોતે પણ નાશને પામે છે, તેમ કુર્જન કુષ્ટ પુરૂષો પોતાના દેહનો નાશ કરીને પણ પારકાના કામ અગાડવામાં તત્પર રહે છે, રોગે બારાએક શેષનાગના જેવા કુર્જન પુરૂષોને તો હું ફરી ફરી પ્રણામ કરું છું.

કેશવારા જુડા આતા

કેશવાગ મહેર એ મહેરોની શાખોમાં મુખ્ય શાખાના મહેરો ગણાય છે. શાંતિના રીતરીવાજ શાંતિ સુધારણા વીગેરે એવા શાંતિના કામમાં જ્યારે બીજી શાખના મહેરો ભેગા થયા હોય ત્યાં કેશવારા મહેરોની હાજરીનો જોઈએ જ એટલે મહેર લાઈઓએ કેશવાગ મહેરોને આગેવાન માન્યા છે.

આખ્ય મહેર કેશવાગ જેની સુરજપુરે શાખ

એ કહેવત હજી પણ પ્રચલીત છે. સમયને અનુસરીને કેશવાગ મહેરોની એ (મહતા) મરતમો લગભગ ૫૦ વરસથી મહેર શાંતિમાં જોઈથી થઈ ગયો જોવામાં આવે છે.

મહેર (મીડો અથવા મેટ્રિકા) જ્યારે ગુજરાતમાંથી કાઠિયાવાડમાં આવ્યા અને વલ્લભીપુર શહેરમાં ઈ સ. ૫૦૦ની આસપાસમાં વસવાટ કર્યો તે વખતે મહેરો જનવાન ગજ તરીકે ગણાવા લાગ્યા જ્યારે મહેરોના હાથમાં ગળ્ય સત્તા હતી ત્યારે ૭૦ ગામે ધર્મામાં આવ્યા એમ તાલપત્ર ઉપરથી સાબીત થાય છે. મહેર સગરો એ બાહુબળથી જુદા જુદા સરચાનો વસાવી રાજ્ય કરવા લાગ્યા આ

સમયે બગીચાના બે લાગ દના જે સરદાર પાસે વધારે લશ્કર હોય તે બગ જમરીથી જેટલી ભૂમિનો કામલો લેના ત્યાં પોતાની સત્તા જમાવના આવી રીતે મહેરના બગવાન સરદારોએ જુદા જુદા સંસ્થાનો સ્થાપ્યા અને કોઈ કોઈ સરદારો થોડા થોડા ગામના ધણી પણ બન્યા હતા જે પ્રમાણે કેશવારા મહેર જુડા આતા પાસે ૨૪ ગામ હતાં તે એક લેખ પરથી વાંચનારા લાંબાઓના ખ્યાલમાં આવશે.

દેશ બરડો ગઢ ધુમડી કેશવારો મહેર જુડા આતો તેના વંશના ચોવીસ પાદર, ૧ કેશવ, ૨ વીસાવાડું, ૩ મોહવાડું, ૪ સખપર, ૫ આંબાગમ, ૬ ખાંડાગઢ, ૭ બેટાળી, ૮ સુરીસવદર, ૯ બગવદર, ૧૦ દુકડું, ૧૧ રાતડી, ૧૨ બરડીયું, ૧૩ સીસંદી, ૧૪ વીંઝાતીયું, ૧૫ મોખાણું, ૧૬ હપર, ૧૭ બેટું, ૧૮ અણીયારી, ૧૯ કમડંડો વિગેરે ૨૪ ગામો આવી રીતે જુડા આતાને ૨૪ ગામ હતાં સંવત ૧૭૨૧ના લેખમાં પણ મહેરોમાં ગામની વહેંચણી થઈ તેની નોંધ બનાવેલી છે તે ઉપરથી પણ જણાઈ આવશે કે મહેરો કેટલી ધરતીના ધણી હતા.

કેશવારો જુડાઆતો

એક ઠેકાણે હવું છે કે :—

— જે નર રૂપે આગળા તે નર નુમણા નવ હોય —

જો પ્રમાણે મનુષ્યની આકૃતિ ઉપરથી પણ તેમાં રહેલા ગુણો જણાઈ આવે જુડા કેશવારાની મુખાકતી પરથીજ જણાઈ આવે કે તે ખરેખર વીર અને દાની હશે જુડા કેશવારાનું રહેવાનું સ્થાન વીસાવાડું હતું. વીસાવાડાએ યાત્રાનું ધામ છે તેને મુગ દારકા પણ કહે છે. શ્રી દારકાનાથજીની યાત્રાએ જનારા યાત્રાળુઓ આંદો વીસાવાડા થઈ પછીજ દારકા જાય છે.

આજે જન્માષ્ટમિનો મંગળ દીવસ છે વીસાવાડા ગામે જન્માષ્ટમીના ઉત્સવ પ્રસંગે દુર દુરથી ઘણા ગામના મહેર બાઈઓ તથા ભાઈઓ હાજરોની સંખ્યામાં આવે છે અને આ મહાન ઉત્સવ ઉજવી આનંદ માણતા ચાલ્યા જાય છે હૈયે હૈયું ઘણાં એવી માનવ મેદની જન્મતી. આ પ્રસંગે મહેરના જુવાનોકોઈ ડાંડીયા રાસ રમવામાં કોઈ દુહાની રમઝટ જમાવવામાં તો કોઈ ઠાકોરજીનાં દર્શન કરવામાં તો કોઈ બહારથી આવેલા મહેમાનોની આગળ સ્વાગતા કરવામાં રોકાયા હતા. મહેર જુવાનોની ડાંડીયા રાસ જોવા માટેજ ઘણા ખરા દુર દુરથી આવતા મહેરની ડાંડીયારાસ એટલે વીર પુરોની વીરતા બરેલી રમત જ્યારે ત્રાંખાળુ ઢોલ પર જોસથી ડાંડી પડવા લાગે અને સર-જીયોમાં સીંધુડા રાગ ગવાય ત્યારે તો કાપર ને પણ શરાતન પ્રગટે એ વખતે રમનારા જુવાનોની ઉમ મુખા કૃતિ એમના શરીરનો મરોડ એમની છાત્રાગો વીરતા બરેલા પડકારા એ બધું જોનારાનાં રોમાંચ ખડાં કરે તેવું હોય છે.

કોઈ પણ શુરવીર પુરૂષ લગાઈના મેદાનમાં મરણીયો બની જ્યારે દુસ્મન પર તુટી પડે અને શત્રુના મસ્તક શમશીરથી પહેલેજ ધાએ જુદુ કરવા માટે જોશથી તક્તવારનો ધા કરે એવી રીતે ડાંડીયારાસ રમનારા મહેરોના હાથથી પડતા ડાંડીયા અને ડાંડીયાઓની એક બીજાની અથડામણોથી થતા અવાજોએ બધું દ્રશ્ય જોવા જેવું હોય છે.

કેશવરો જુડો આતો બપોરે આરામ કરી ઉઠ્યો પોતાની બેડકમાં ગાદી પર આવી તકીયાનો ઝોધાર લઈ બેઠેલ છે. બાલુમાં સોનાની ગંડણ (ગુંથણી)નો હોડો પડ્યો છે. ક્યારેક ક્યારેક હોડાની કુંક લીએ છે. બાલુમાં તેમના કામદાર નોકરો તથા બહારગામથી આવેલા મહેમાનો બેઠા છે. એક બાલુ ખરબમાં અફીણ ધુટી કમુઓ

તૈયાર કરી ગ્લા જે બહારથી આવેના ખારોટ કેશવારા ભુઝના વડવ-
ઓની કીર્તીના કાવ્યદ્વારા વખાણુ કરી ગ્લા છે ત્યાં તો એક ૧૬
પુરુષ આવી બોલ્યો ભુઝ આતા રામગમ છે

રામગમ જાઈ રામગમ કેમ નેભાછ ?

કાડીયાગસ રમરાની યગ્ગાત કરીએ કે કઈ વાગ છે ? નેભાછ
બેસો તો ખગ કુસુ મો તો પીયો પછી વાગુ કરીએ કેમ મનગ
કસુબાની સુ વાર છે

તૈયાર છે બાપુ ! એમ મ્હી કસુબો ભરેલ ચાદીનો વાટકો તથા
નાની વાટકીઓ લઈ નરસી ભુઝ આતા પાસે આવ્યો અને વાટકીમાં
કસુબો ભરી ભુઝ આતા આમળ ધર્યો

નરસી ! પહેના મહેમાનોને આપ્યો નેહએ તમે ભુઝ આતા
અમરા વડીન જો, પહેના તમે લીએ પછી અમાગથી લેવાય
મહેમાનોમાથી એક લાખજુસી નામના મટેર બોલ્યા

અરે એમ હોય ! આજ તો તમે અમારા મહેમાન જો, એમ મ્હી
સાચળ ઉપર તનરાગ પડી હતી તે ગાદી પર મુખી ઉભા રવા વિચાર
કરે છે અને કહે કે આજે તો સર્વ મહેમાનોને મારે હાથે જ
કસુ મો પાવો નેહએ ભુઝ આતા ? હિંડો તો તમને સમ છે એમ
મ્હી રીયાગએ નરસી વાણુના હાથમાથી કસુબાની વાટકી લઈ
લીધો અને ભુઝ આતાને અઝઢ ક વા લાગ્યો આતા ! પહેલાં તમે
ન પીયો તો તમને માગ સમ છે

રીયાગ આ તો ભારે અજુગતું ચાય છે મહેમાનોનો પહેલાં
મારે પી લેવો ? ઠીક લ્યો તમે તમારો હાથ પાડો નથી ઠેવતો

અમલ તું ઉદમાદીયા સેણાં હન્દા સેણુ

યાં બીન ધડી ન આવડે ફીકાં ળાગે તેણુ

એમ કહી કસુબો પોતે પીધો બાદ જુડા આતાએ કુસુંબાની વાટકી ભરી ભરી પોતાના ખાસટને તથા પોતાની આલુગાલુ બેઠેલા મહેમાનોને કુસુંબો પાથો. ત્યારમાઠ દાયરામાં સર્વ મહેમાનોને તથા ગામના આગેવાનોને સર્વને કુસુંબો આપ્યો.

બધા દાયરામાં કસુબો ફેરવ્યો. કાઈએ ઝાઝો, કાઈએ થોડો, એમ સહુ દાયરાએ કસુંબો લીધો. ત્યારમાઠ સાકર નાંખેલ દુધની તાંમડીઓ આવી. સહુને વાટકા ભરી ભરી દુધ આપ્યું. દાયરા દુધ પીએ છે ત્યાં એક આધેડ ઉમરના ચારણ આવ્યા. દાયરાને રામરામ છે. દાયરા સૌ એકા અવાજે રામરામ એમ બોલ્યા આવો ! આવો ! આવો ! જુડો આતો બોલ્યા :

સર સર હંસ ન હોય બાજ ગજ રાજ ન દર દર
તર તર સુક્ર ન હોય નાર પતિવ્રતા ન ધર ધર
ફન ફન મણી ન હોય મોતી જથ જુદ ન ધન ધન
રન રન શર ન હોય સમ જન હોય ન એક સર

જુડો આતો આવનારા મહેમાનની સમુ જોઈ રહ્યા. એના દેખાવ ઉપરથી અને પોષાક ઉપરથી ચારણ અથવા ખારોટ જ હશે એમ ધારી ગમરામી કરવા ઉભા થયા. રામરામી કરી બાણુમાં ગાદી પર બેસાડ્યા, નરસી વાણુંદ તુરન કસુબો લાગ્યો. વાટકી ભરી જે જુડા આનાના હાથમાં આપી. જુડા આનાએ મહેમાનને આમલ કર્યો.

બાપા ! કસુબો તો હમણાં જ લીધો છે.

લીધો તો હશે પણ દાયરાની હારે લીધા વિના હાલે ! તમારા દેખાવ પરથી તમે ચારણ હોય એમ લાગે છે.

હા. બાપા ! હું તો ચારણ.

હીક હીક. ક્યો, આ કસુંબો પી લીઓ, પંજી વાત કરશું.

બાપુ ! પહેલાં આપ લીઓ. પંજી હું પણ લઈશ.

ચારણદેવ ! અમે તો હમણાં જ પીધો. અમે પી લીધો, ત્યાં તમે આવ્યા માટે તાણતાણું ન હોય, આટલો પીધે છટકા છે.

હીક, બાપા ! તમારો હાથ કંઈ દેલાય ?

કસુંબો પીધા બાદ કુધ આવ્યું તે પીધું.

નેલાછ ? કાંડીવારાસ હવે શરૂ કરાવો, ત્યાં અમે આવીએ છીએ.

છુડો આતો બોલ્યા.

દેવ આપનું નામ ?

બાપુ, મારું નામ હરસુર ચારણ

ક્યાના રહેવાશી ?

હમણાં તો હું માણેકવાડા રહું છું.

શ્રી દારકનાથજીનાં દર્શન કરવાની ઈચ્છા થતાં આ તરફ આવ્યો છું. વગી તમારી નામના સાંભળી એટલે મન ખેંચાણું.

ભલે ભલે, બહુ સારૂ થયું. આજ તો આપણા હાકારજનો ! જન્મ દિવસ છે, એટલે દર્શન કરીએ. અને આજનો ઉત્સવ આનંદથી ઉગનીએ.

યુવાનીના યુગ્મેશ્વર વીર હર્ષભ (રતડીયો) કેશવાદો
જેમણે દયા વરમ બહારવટું કર્યું હતું

બે ચાર દહાડા આંહી રહો પછી ખુશીથી જાગો.

વાહ રે ! શુભ આતા, વાહ ! જેની નામના સાંજળી હતી,
વા જ ગુણ આજે નજરે લેઈ હું.

એક કવિએ કહ્યું છે કે :

કાં તો આનંદ જ્ઞાન હો કાં તો પર ઉપકાર

એ બે ગુણ પણ જો ન મળ્યા તો જીવનનો શું સાર.

શુભ આતા ! તમારી વાણી ઉપરથી જણાઈ આવે છે કે, તમે
રૂપકારી પુરુષ છો, તમારી કીર્તિ સાંજળી આ તરફ આવવા મન
લગાવું. હું ચારણ છું પણ કોઈ પ્રકારની આશાએ આંહી આવ્યો
થી. ગુણવાન પુરુષોને મળવામાં પણ આનંદ આવે.

મહાત્મા તુલસીદાસજી કહે છે કે :

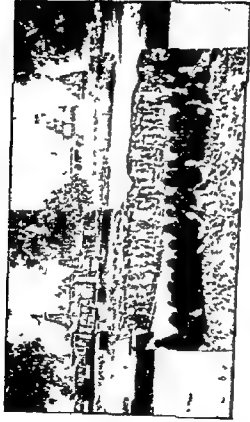
બીનુ સતસંગ વિવેક ન હોઈ રામકૃપા બિનુ સુલભ ન સોઈ

સત સંગતિ મુદ્ધ મંગલ મૂલા સોઈ ક્ષ સિધિ સમસાધન કૂલા.

સતસંગ વિના જ્ઞાન ઉત્પન્ન થતું નથી અને રામકૃપા વિના
સતસંગ સુલભ નથી.

સતસંગ એ આનંદ મંગલ રૂપી વૃક્ષનું મૂળ છે, દાનવશ તપ
આદિ તેના ફલ છે, અને સિદ્ધિ એ તેનું ફળ છે.

આ જમાનામાં ચારણો અને ધ્યાનિઓ વિગેરેનાં માન મરતઓ
ઘટ્યાં છે એ તરફનો પૂજ્યભાવ દીપાંદી ઓઠો થતો જાય છે. જો કે
એમાં અમારો પણ થોડો દોષ હશે, અમે અમારા ધર્મ અને કર્તવ્યથી
જેટલા પાછા હીએ, એટલે અમે તમે પણ તમારો ધર્મ ચુકતા

કેશવાસ મહેર શ્રી વીંજાત લગતનાં મંદીરોમાં જન્મપ્રાપ્તીના ઉત્સવ
પ્રસંગે મહેરો દાંડીયા રાસ રમે છે (ગામ વીસાવાડા)

બે ચાં દદાડા આહી રહેા પત્રી ખુલીથી જાને.

વાહ રે ! જુડા આતા, વાહ ! જેની નામના સામગી દતી,
॥ જ ગુણુ આજે નજરે જોઉં છુ

એક કવિએ કહ્યું છે કે

મ તો આનંદ જાન હો કા તો પગ ઉપમા

એ મે ગુણુ પણ જો ન મળ્યા તો જીવનનો શુ સાર.

જુડા આતા ! તમારી વાણી ઉપથી જાણ્યાઈ આવે છે કે, તમે ઉપમાની પુરૂં છો, તમારી કીર્તિ સાલળી આ તરફ આનંદ મન નચાવુ હું ચાગ્યું છુ પણ કોઈ પ્રમરની આશાએ આહી આગ્યો પી ગુણુવાન પુરૂંને મગવામા પણ આનંદ આવે

મદાતમા છુનસીનસજી કહે છે કે

ખીનુ સનસગ વિવેક ન હોઇ ગમકૃપા બિનુ સુનજ ન સોઇ
સન સગતિ મુદ મગન મૂના સોઇ ફન સિધિ સમસાધન ફના.

સનસગ વિના જ્ઞાન ઉત્પન્ન થતુ નથી અને ગમકૃપા વિના સતસગ સુનજ નથી

સતસગ એ આનંદ મગન રૂપી વૃક્ષનું મૂળ છે, દાનપથ તપ આદિ તેના ફળ છે, અને સિદ્ધિ એ તેનું ફળ છે

આ જમાનામા ચારણો અને પાહણો વિગેરેનાં માન મગતમેા ઘટયા છે એ તરફનો પૂજ્યભાવ દીપાઈદી જોડો થતો જાય છે જો કે એમા અમારો પણ થોડો દોષ હશે અમે અમાગ ધર્મ અને મર્ત્યવ્યથી જોટલા પાછા હડીએ, જોટને અમે તમે પણ તમારો ધર્મ ચુકતા

જાઓ, અને તમારી ભાવનામાં પણ ફેર પડતો જાય. છતાં પણ આ કળીયુગમાં હજુ પણ પવિત્ર પાદો અને ચામડો હશે, તેની રીતે તમારા જેવા પણ ગાયો પાદો અને ચામડો તરફ પૂજ્ય ભાવ રાખનારા જેવામાં આવે છે, એ જાણીને આનંદ થાય છે.

અમારામાં જ્યારે નિરમ્ભડાનો ગુણ હતો, ત્યારે અમારા ચામડોમાં વગર માગ્યે જે વસ્તુ જોઈએ તે આવતી અને ધનના પણ કમલા થતા. પણ અમે જ્યારથી તૃષ્ણાથી સરિતાના પ્રવાહમાં તથાવા લાગ્યા અને અમારાં દિલ જેમ જેમ રોકાઈ જતાં ગયાં તેમ તેમ લક્ષ્મીદેવી અમારાથી રિમાણાં અને તેની સાથે અમારી મદત પણ ઘટી. આની રીતે દરેક આશ્રમવાસી પોત પોતાના ધર્મ જુલ્યા અને પોત પોતાનું કર્તવ્ય પણ જુલ્યા.

ચામડોને આપે સાચી વાત કહી દીધી, પણ એ વાત તો હવે જવા દીધો.

તમે અમારા પુજનીક છો એ કંઈ થોડા મટી જવાના છે. ખરી વાત તો એ છે કે, કાંઈ પણ માણસ પોતાનો મુદામ્યાશ્રમનો ધર્મ પાળે, એટલે કે, અતિથિ સત્કાર, દાન, પુણ્ય, પરઉપકાર, પ્રાણી માત્ર પર પ્રેમ ગાખવો એ બધું સદ વર્તન પોતાના બધા માટે જ કરે છે. કાંઈના પર ઉપકાર કરતો નથી. પણ પોતાના જ દિલ માટે કરે છે. મનુષ્ય અવતાર મળ્યો અને એટલું પણ ન બને તો પંડી લાલ શું મેળવ્યો ?

દરેક માણસે પોત પોતાની ફગ્ગ પ્રાપ્ત થાય તે જાળવી લેવાની છે.

જુડા આત્મા ! હાથે પાંદે તમારી વટ જુડે છે કાંડીવા રાસ ચડે કરી છે એક જુડાને આવી હત્યુ ગાયો ભાઈઓ ગાયો એમ

કહી છુડોઆતો ઉડ્યો દાયરો પણ તમાર થઈ ગયો

છુડોઆતો હાથમા હોફો લઈ આગળ આવ્યા આવ્યા
મનજી ! જી આપા ! કાકોરજીને ધરવાનો થાગ લઈ લેજો આતા ?
દેવજી થાગ લઈને સ થે આવેજી કામદાર ? મદાર ગામથી આવેના
મહેમાનોની વાળુ કગવાની અને સુવામેસરાની સગવડ બગાડ થઈ
મઈ છે ને ! જીહા ! ખરાખર મતેમન થઈ ગયો છે કામદાર મોહ્યા.

છુડોઆતો કાકોરજીના દર્શન કરવા મહિરમા ગરા અને ભગવાનને
વદન કર્યા અને થાળ ધર્મો પૂજારીને એક રેસમી મુમટો આપ્યો.

છુડોઆતા ! કાકોરજીને તમારા નેકરા મુજબ જે વાધા તૈયાર
કરાવેલા હતા તેજ વાધા આજે ધગવેના છે પુજારી બોલ્ય

પુજારીજી ! કાકોરજીનું ને કાકોરજીને ધરાવીએજી આમ
આપણુ કે શુ ? અચાન પછે ધગા ધણી પડુ કરીએ તો આપણી
સુરખાલગ ગણાયને ! જીતોએ નાથ આપ્યા જગનને પાળે છે પોષે છે
આપણે એરીશ્વરને શુ આપી શકીએ ! પ્રભુ તો અતગયામી છે
જોટલે આપણો ભાવ જુને કે ભગવાનના દર્શન ખરી છુડોઆતો
ડાડીયા ગસ ગમી હતી ત્યા ગયા છુડોઆતા માટે દોનીયા દાણી માથે
ગાંદના પાથરી ગખ્યા હતા ત્યા છુડોઆતો ત્યા મદારથી આવેલા
મહેમાનો પેડા છુડોઆતાને જોઈ ડાડીયા રાસ રમતારા જુવાનોના
પગમા નેજ આવ્યુ દોલ પા જેમ ડાડી જોરથી પડવા લાગી તેમ તેમ
મહેજ જુવાનો ઉડગવા નાખ્યા છુડોઆતા એ પડારો કર્યો ગામાથ
મારા મહેર જુવાનો સામાથ !

મહેજ જુવાનોએ ડાડીયા ગસ રનરામા ચાખખી લેરી શરૂ કરી
(ચાખખી એટલે સામસામી જોડીને ત્રણ ચાગ કુ ઉડ્યે દૂદીને જુદા

જુના અગના મરેડ સાથે ઠેક મારી બેસવું અને ઉંચું તે) ચામખીની રમત જોઈ હ-મુર ચાગણુ બહુ ખુલી થયા.

જુડાઆતા ! આવી રીતે ડાહ્યા ગસ ગમન તો મે આહી જ જોઈ દોહીયા ઉપરથી હ-મુર ચાગણુ ઉઠા ચર્ચ ગયા અને જોડ્યા કે વાહ ! જુનાનો વાહ !

ચારણુવના પડમગથી મરેડામા નમણુ જોડે આણુ દોન ઉપર ડાહી જોરથી પડવા લાગી રમન બગમન જામી કોઈના હાથમા હાથ કોઈના હાથમા તનના તો કોઈના હાથમા હોડો હતા તે એક ખીખ સાથે અથવાના લાગ્યા ડાહીવાની અથવામણીમા કોઈના હોડો ઉપરથી ચનમ ઉડી પડી તો કોઈ જુનાનની પાધડી પડી ગઈ ઉઠાડે માથે રમનારાના માથાના ઝોડીવાના વાગ પવનથી ઉડવા લાગ્યા મોઢેથી ને શરીરથી પ-સેવાના રેના આલી નીચ્છા કોઈ પીર પુરુષ કથરીયા કરી લડાઈના મેતાનમા મગજુને આગામી જ પનારે અને ચારે બાજુ દુશ્મન પર તલવાર વીંઝતો હોય એવો દેખાવ હતો બહુ રમત જામી મહેમાનોના જુખમગથી તો સાનપસ ! સાળાસ ! એના પડકારા થાય છે જુડો આતો બોલ્યા કે જુવાનો હરે બસ કરો બમ કરો ગમન ખુરી યઈ જુડાઆતા ! ડાહ્યા ગસની ગમતો ખરેખર મદાનગાની રમત છે છે તેમા લગી તમાગ મહેર જુવાનો પડી બાકી શું મહેર જુડાઆતા ! મહેર જુવાનો જોવા દેખાડવા અને મજાજુન બાધાના મનાવ જુવાનો મારા જોવામા આન્યા નથી ડાહ્યા ગસની ગમન ખુરી થયા બાહ તલવારની પટા બાજુ રમનારા જુવાનોની જોડી એ પડી એક જુડાઆતા પાસે આવવા લાગી પટા બાજુની ગમનમા વીસાવાડા દટાણુ મોઢવાડ તથા બખગાના જુવાનો પટાબાજુની ગમન નડુ સારી રમ્યા એના દાવપેચનું કામ ચરીર મચાવવાની આનાકી શરીરની અને આજોની રકુગની જોઈ મહેમાનો ખુરી ખુરી યઈ ગયા

જેટલા લુવાનો પટાગાજીની રમતમાં ઉતર્યા હતા. તેને દરેકને સોનાનો વેદ બેટ આપ્યો. અને બોલ્યા કે, દરેક લુવાનોએ આ પટાગાજીના દાવ શીખી લેવા જોઈએ. આંઘી આવેલા દરેક મહેર બાઈઓ નીચાનગાજી અને પટાગાજીથી અગમણ નજ ન રહે. એમ હું ખાસ બસામણ કરું છું. એમ કહીને ઘેરે જવા માટે ઉભા થયા. ઠાકારજીના મંદિરના ચોકમાં બાઈઓ રાસ રમતી હતી. તેઓને કહેવરાવ્યું કે દરેક બહેનો સૌ સૌને સ્થાને જાઓ, હવે વખત થઈ ગયો છે.

સહુ દાયરો ગામમાં આવ્યો. વીસાવાડના મહેર બાઈઓને ત્યાં મહેમાનોની બીડ છે. જેને ઘેરે મહેમાન થોડાં હતાં. તેનું મન દુભાતું હતું. ઝોસરીમાં ફળીયામાં જ્યાં જોઈએ ત્યાં મહેમાનો માટે ખાટકા અને તે ઉપર ગાદકાં પાયરી દીવાં છે. ધરધણી મહેમાનોની ખાતર બરદાસ કરવામાં આનંદ માની રહ્યા છે. અને એ રૂઢવનો આનંદ મુખાર્વીંદ ઉપર તરવરી રહ્યો હતો.

જેના મળવામાં મીડય નહીં ઈ પ્રાણ શું પાથરે

જે માણસનું મોહું મહેમાનોને દેખી કસાણું (ઝાંખું) પડી જાય. જ મહેમાનો તરફ લાગણી શું બતાવી શકે. પણ આઢી તો મહેમાનો દેખી ધરધણીનાં હેમાં હરખાતા હતાં.

આવી રીતે છુડા બાતાને ત્યાં મહેમાનોની સંખ્યા વધારે હોય એમાં તો કંઈ નવાઈ નહીં સહુ મહેમાનોની હારે ખેસી છુડા બાતાએ વાળુ કર્યા, વાળુ કર્યા બાદ મહેરના બારોટોએ જમ્યા પછી એમના રીવાજ પ્રમણું જેનું અન્ન ખાધું તેને આશીશ વચન કહેવા જોઈએ. અથવા એમના યશ ગાવા જોઈએ. એટલે એક બારોટ દુહો લક્ષ્યાર્યો.

ભુડા બેઠા મળ્યુ ધીંગા ધ્વજ બાંવી ધગ
વીંદુને વીસેતર તરો તાપ ન લાગ્યો જગ

અર્થ—હે ભુડા આતા ! વીસેતર જેવા ભયંકર દુકાળમાં :જે માગણ્યુ તારી છાયામાં આવીને ગલો. તેને જરા પણ અપચત આવી નહીં મતલબમાં તેને દુકાળની જરા પણ મુસકેલી નહીં નહીં. આ કામ તો તે એવું ક્યું કે તારી કીર્તીની ધ્વજ ધગ ઉપર (પૃથ્વી ઉપર) ફગ્યા ગઈ.

ચામળ્યુ દેવ હરસુર - જાઈયી પણ બોધાઈ ગયું કે, વાહરે ભુડા આતા વદ તને ધન્ય હે ! તારી જનેતાને ધન્ય હે ! મહેમાનો સાથે વાનો કરી આનંદ લીધા બાદ સૌ સુખ.

પ્રજાતે મહેર બારોટો વડેલા ઉડવા, અને બીજાનામાં બેઠા બેઠા પ્રજાની લલકારી.

પ્રાતઃકાળે દીન ઉચ્ચ પહેલાં જો જામયી મુખ રામ કહે
પ્રેમ થઈ શ્રીગમ કહે તો પાપ બીચારું કેમ રહે
મેઢથી પણ મોટાં પાતક શ્રીરામચંદ મહુ દુર કરે
કાદી ચત ફળ ઉચ્ચ થાયે તાપ પાપ થયું માંદી હરે
કેસરી ગાળે જેમ મૂઠાં નાસે ગ્વી ઉમે ને તીખીર હરે
મધ્યમ ગંદુ જગ મમામાં વહેતાં ગમા સગીજી રહને રહે
અજા મેલ અપરાધી પાપી નારાણ્યના નામે તરે
શ્રીગમ કૃષ્ણનું નામ જાણેથી લખ્યોનારી ફેગ દો
ગમ નામનો અદિમા મોટો શીવ મનઃકાંક્ષિ ધ્વજ ધરે
જેને નર્મસંગે બખિના બાવે પ્રેમ રાણી પ્રભુ નામ બડે

બારોટ પ્રજાની ગદુ સગી બોળા. મહેમાનોમાંથી અરાજ આગ્યો.

પ્રમાતી તો સારી હોય જને! લગવાનના પ્યારા લખત નરસી
મહેનાની વાણી ઝોમા પછી પુછતુ જ શુ? ભક્તિના મગથી જેનું
રૂદ્ધ મગાઇ ગયું છે જગનની ખટપટ ઝોડી જેણે લગવાનનું સાચું
શરણ લીધું છે - એની વાણી સાબળાથી સાબળનારનું પણ જરૂર
કસાણુ થાય.

રામાણુમા પણ લખ્યું છે

સાધુ ચરિત શુભ સંગિસ કપસુ નિરદ મિચદ ગુણમન દનજસ
રામ ભક્તિ જહા સુ સરિધારા સુ સર પલ્લ મિચાર પ્રચાગ

સત પુરુષના ચરિત સુદર કપાસના જેવા હોય તે તેના ફળમાં
જો કે મન નથી તો પણ તે ઘણું ઉજાગ તથા ગુણમન હોય
દિ કપાસ પોતે દુખ સહન કરે છે અને પારકા છીદ્ર ઢાકે છે તેથીજ
તે યજ્ઞને પાત્ર મને છે

શુક્રાઆતા! આપ પણ મંત પુરુષ જેવાજ છો આપને મોઢે
આપના ગુણની પ્રશંસા કરવી તે કીક ન હોવાય પણ સત્યવાતો
કરની પડે

શુક્રા આતા! હવે હું મન લઇશ હમસુર ચા છુ મોડયા ચારણ
દેવ શુ ઉતાવળ છે બે ચર દીનસ હજી રોકાઆતો અમને બહુ
આનંદ થશે

આતા! આનંદ તો બહુ લીવો અને દીનો બસ છે હવે આજતો
જાતુ છે મન દાગકા પહોચ્યું છે અને ધ્યાન ઠાકારમાં લાગ્યું છે

બહુ સાફ તમારું દીન ઉઠ્યું છે વળી લગવાનના ચણોમાં
પહોચવા ઉતાવળ થાય છે તો હું પણ નહીં રોક દેવશ! કામનાર ને

બોલાવ ? ખડુ સારું બાપા ! કામગરે આવી શમરામ ક્યાં કામગર !
એક સારી ઘોડી 'હરમુરખાઈ'ને માટે તૈયાર કરી જલદી લઈ આવો તમે
પેગડાં જરાજર તપાસીને લાવજો.

બાપા ઘોડીનું શું કામ છે ! હવે ક્યાં છેડું છે. અરે ! તમે
અમારા મેઘાન આવીથી તમે હાક્ષીને જાણો છ કેમ બને ! આરણ દેવ !
હીઓ આ હાથ ખરચી એમ કહી દારકાંથી માણેક વાડા મુખી
પહોચવાનો ખર્ચ આપ્યો છુડા આતા રામ રામ છે ! રામ રામ ! પાછા
વળતા પધારજો વળી ખારોજર ચાલ્યા જાઓ નહિ આ ઘોડી મૂકવાને
તો આવવુ જ પડશે !

અરે છ વત હોય ! દેવ ને ધરાએલી વસ્તુના હવે કશી થવાય.
એ તો આપી છ આપી દીધાં રાન પાછાં ન લેવાય. છુડા આતા !
આનો ભારે કરી બાપ ! તું આવો દીરાવર છે જેવી પ્રખ્યાતી તો
સંભળી હતી, ધન્ય ■ તારી માતાને. લીઓ રામ રામ અનન્ય હશે
તો વળતાં આવીશ પછી તો જેવી માતાજીની મરજી બસ હવે પાછા
મરડો પગ ઉપાડ છે. ખારેટે કશું.

છુડો કેયવારો આવીને પોતાની ડેલીએ બેઠો, રાત્રીના સર્વ
મહેમાનોની સાથે બેસી વાળુ ક્યાં બદ ડેલીએ સદુદાપરો બેઠો છુડો
આતો પણ પોતાની માદીએ આખા દેવજી ! છ બાપુ ! આપણા
દાયરામાં ભજન બોલવા વારા મહેર જાઈઓ ધણા દશે દાયરામાંથી
અવાજ આવ્યો છુડા આતા ભજન તો બોલવા વારા ધણા છે.

તમે જમાવો ને ધડી ભજનનો આનંદ પણ લઈ જો.

બાપા ! એક ભજન ક્યો તો હું પણ સંભળાવું.

ગોવિંદ ગરોટ બોલ્યા !

આરોઠ બોલો બોલો એમાં પુછવાનું શું હોય ગોળીદ આરોઠ
ભજન બોલવું શરૂ કર્યું.

પ્રભુ રસ પ્રેમીજન પી શકે મુરખજન કદિ ન સમજી શકે
ખર શું ખાઈ બાણે ખીગતે જોનું મલકે ઉડરડે મન
કાગ મોતીને શું કરે મોતી તો ભરખે એ હંસ.....પ્રભુ

પાનના ખીડા શા પાડાને પાડો શોધે રે પરાજ
અધાને નકામી આરસી સમજે શાણા મુગાણુ
બહેરા સાથે બહુ બોલવું કદિ ન ઉધડે કાન
મુરખનરને ઉપદેશ દીએ પણ કદિ ન આવે શાન
ભમરે કીંગાને ભોળવી બધા દેખાડ્યો બાગ
જોણે જોયાં ન પુઘડાં વાડીના એણે ભાળ્યો પીજાનો ભાગ
અમના ભોજન શા ઉઠને ઉઠ રીએ ઝાંખરા જોષ
ઈતડી વળગે ઉર વીધે પપ છોડી પીએ છે લોહી
સ્વાન ન સમજે સંપમાં દેનાં અમણીત ઉપદેશ
નજરે નાતીલા નીલાજે ત્યારે દીક્ષમાં દાખવે દ્વેષ
પુરુષાતનમાં પાવીઓ એનો મળે ન એકે ઇલાજ
કાળી કામળ ને કર્પ કાળાં જેને દાગ ન લાગે રૂચીરાજ

વાહરે આરોઠ વાહ. ભજનનો ભાવ બહુ સારો છે. મહેરભાઈઓ !
આરોઠ ભજન બોલ્યા એમાંથી આપણે પણ ઘણું સમજવાનું છે હો ?
જ્યાં સુધી આપણે ભજન ગાયાં કરીએ કે સવાર સુધી સાંભળ્યાં કરીએ પણ
એમાંથી કંઈ જ્ઞાન ન લઈએ તો ભજન બોલ્યે કે સાંભળે કલ્યાણ થાય
એમ નથી પણ એ પ્રમાણે વરતીએ તોજ લાલ થાય મહેરભાઈઓ !
હીઓ તંત્રુરો મંજરા ને જરાજર જમાવો મહેરભાઈઓમાંથી
માથદેવ ભગતે તંત્રુરો હાથમાં લીધો અને ચાર પાંચ જણે
મંજરા લીધાં.

લુના ધમ લીઓ બાણી માગ મતો

લુના ધ મ લીઓ બાણી

નદિ મિનારે કોઈ નર ઉભો ને ત વ્યા નહિ સમાધી હોય

હાં તો અ ડમ્મ અગ નેમનુ તો અરીન મુમણી માગમાઈ લુના

કલ્પનર તલે પ્રાઈ જન બેયો કુવા મુમ પીડા ફી હોય

નહિ ક પનર નકો માવણીઓ મ ભાગ્ય રખા બેગળી મ ગમાઈ લુના

સગુર મેએ શીખન સુરો વીમગ થઈ નહી વાણી હોય

હા તો ગુરુજ્ઞ જ્ઞાન વીનાના । પાપીએ પ્રાણી માગમાઈ લુના

ભક્તિ + તા ભય દુ ખ આવે ધી નદિ ધગણી હોય

હા તો સમગ્રજ્ય ગ્હી મઈ ડટે નહિ નામ નીર્વાણી માગમાઈ લુના

ચીતામણી મળ્યો તો પશુ જોની ચીંતા નહિ એ કશી હોય

નહિ ચીતામણી નકી એ પથરા હાં વ તુ નહિ ઓળખાણી

માગમાઈ લુના

મળ્યુ ધન પણ મેજ ન માગી મું ન મની કરી હોય

હાં તો ભાગ્ય મીળનુ નીચુ હા તો ને બેગી નવાણી માગમાઈ લુના

અમૃત મળ્યુ પપુ અમર ર હા નદિ પીરાની લુખી ન જાણી હોય

હાં તો ધરમા મુ નહિ તેના મ પીરામા આનુ નકી પમી

માગમાઈ લુના

ધર્મ કર્મ ને ભક્તિ મરે પપુ બેગી નીના ધૂમળી મેય

કહે દલપત નમે રામને સ્વર પુ પુ પ્રીત પગમા ફી માગમાઈ લુના

આવી રીતે નીચા ન નનો આન મુમ લીઓ પડી સર્

સુઈ મયા

જુલ અના રવે અમે ન લેવ અમરી ખત જાણ તમે

કરી નેના જ ના તો વગાડ કેમ નથી અંદમાનોમ પી કોઈ બોલ્યુ

હામે બાલ્યો દીકરા પબારા! તૈયાર થઈજા! એમ કહીને
એવો તો જોરથી જરહીનો ઘા કર્યો કે એકજ ઘાએ
પગડો જમીન ઉપર પડ્યો અને રખારીઓ ભાગ્યા.

ધર્મપ્રેમી કેશવારા મહેર છુડા આતા પોતાની
વાડીએ બેઠા છે અને કુદરતનું સૌહાર્ય ભોજી રહ્યા છે

ભાઈઓ એવું મનમાં કદિ પશ્ય લાવશે નહિ. જેના ધન્યભાગ હોય તેને ત્યાં મહેમાન આવે વળી જ્ઞાતિ ભાઈ ક્યાંથી ? ભાઈઓ ! તમારી કંઈ સગવડ ન સચવાણી હોય તો માફ કરજો.

જુડા આતા ! આનાથી બીજી શું સગવડ હોય ? ડોકાંગો ઉપર માનાપનો પ્રેમ હોય, એવો પ્રેમ અમારા પગ ગમ્યો છે આ પ્રેમને શાગણી મ્હં તો કોઈ દી જુનયું નહી.

લીઓ આતા ગમરામ. ગમરામ

મૌ મહેમાનો સૌ સૌને રસ્તે પડે છે

જુડા કેશવારાને કેટલા પુત્રો હતા. તે બગગા જાણુવા મળ્યું નથી. પણ દીકરો હતો અને એક દીકરી હતી. જેનું નામ બાસુરબાઈ હતું. પેતાને એકજ પુત્રો એટલે દીકરાને તોલે રાખી હતી. અને બહુ લાડકોડથી ઉછેરી હતી.

બાસુરબાઈ જ્યારે ઉંમર લાયક થઈ. ત્યારે તેમનું સગપણ કર્યું. અને વીવાહ માટે પણ શુભ મુરત જોવાવ્યું. અને મદા માસમા વીવાહ કરવા નક્કી કર્યું. અને પોતાના ગ્રામીણ ગામડામા બપર મોકલાયા કે કોઈ પણ ગરીબ મહેર ભાઈની કે કોઈ બ્રાહ્મણની કન્યાનું કન્યાદાન આપવાનું હોય તેમણે મહા માસથી ફાગણ સુદ ૧૧ સુધીમા વીસાવાડા ગામે આવવું અને કન્યાદાનનો સર્વ ખર્ચ જુડા આતો આપશે. વીવાહ પ્રસંગે તમામ મહેર બોમને આમત્રણ આપવાને સાદીયા સ્વારો. ટકોનગી લઈ રવાના થા

વીસાવાડા ગામથી હિતર બાજુ હીંગણવા નામની ધાર છે. તે ધારથી વીસાવાડા મુંધીની સમચોરસ જમીન હિતરામા સાક કગરી. ત્યાં હજારો માણસોને સુવા બેસવાનીજમવાની વીગેરે સમગ્ર થાય તેની વ્યવસ્થા કરી.

ગામડામાંથી ફેટનાક મહેરો જુડા આતા ખાસે આન્યા તેમ
 વધુ કે જુડા આતા કન્યાના લગ્નનો ખર્ચ આપી કન્યાદાન આપવા
 માટે તેમે ઉા દીન બનાવ્યુ એ માટે અને લનાઇ માનીએ છીએ
 પણ અમારી માગણી એવી છે કે અમારો વહેવાર સાકડો કે સ્ત્રીની
 ગરીમ કે ખરી પણ ને અમને અમારી દીધીઓના લગ્નના ખર્ચ
 માટે વહેવાર રૂપીયા 'વીરો' તો મોટા ઉપકાર લાભલોની કન્યાઓના
 કન્યાદાનનો ખર્ચ તેમે આપો એ જગમગ પણ અમારાથી એમ ન બને

ભાઈઓ ! તેમે જેમ ખુશી ગેા એમ માટે રવાનુ છે તમાર
 દીન કન્યાય જેમ રવાનુ નથી. તેમે ખુશીથી વહેવારે નઈ બાંધો,
 પછી સગરડે આપી જાને. ચાલો એમ કરો. બોલો હવે ગણ

હા. આપા. એમ અને ગણ ભાઈઓ મહે-મા હજી પોતાના વટની
 કિંમત કે ખરી તમારી વાત સાંભળી હુ ગણ થયો છુ આવેલા મહે
 ભાઈઓને વીવાહના ખર્ચની રકમ વચર વ્યાજે આપી અને મર્વ
 વીવાહની તૈયાર કરવા લાગ્યા.

ગામે મામથી વીસાવાડા ગામે મહેગ આવવા લાગ્યા.

જુડા આનાની દીકરીના લગ્ન ચાલ છે એમ ખુબ પડના ચાગજી
 બારો, જુના, જુનાખા, માગણુ વિગેરે આવવા લાગ્યા

પચીમ હજાર મહેગની વચ્ચીમાંથી કોઈએ જ કહ્યું એવું હતું કે
 જે રેગથી મહેગના કુટુંબમાંથી કોઈ ન ચુ હોય જે ન ચ લી શકે
 એવા રૂઢ હતા તે કહ અને પોતાના દોગદાખર અભાજવા વેરે રોમણ

કોઈ મહત્ત જુરાનેઓ ગળામા મોનાના ગમ, સોનાના અને
 પગલાના પગની માગા, કોઈએ સીમેરીના અપવા તો કોઈએ
 પગમા રોડા અને બેડી પહેડના હતા કોઈએ ચાલીને તો કોઈ માગમ,
 કોઈ થોડા ઉપર અને મર્વ ચડીયા ઉપર.

કાઈ કાઈ તો ઘોડા પર પોતાની આગળ અને પાછળ છોડા-
ઓને બેસાડ્યા છે

આવી રીતે વીચાવાડા ગામને માર્ગે હરખલખા ચાલી નીકળ્યા
છે મહેગણી બાઈઓએ પણ પોતાના સબધીઓને સાથે લઈ શયુ-
ગારેલા મગદોવાળા ગાડામાં બેસી વીસાનાડે જવા લાગી

બાઈોને ડોકે બાંધેલ ધુવ્વગમાળનો સૂર, બાઈઓના ગીતોના
સૂરને હિ તેજન આપતો હતો

આ પ્રસંગે દરેક મહેગણી બાઈઓએ સોનેરી ડાગ, છેડાનાળા
ચોરસા (ચોટણીઓ) તો કાંઈએ ગગ મે ગગી ચોટણીઓ (ચુદ્દીઓ)
ઓટી છે નાકમાં મોતીનાળી સોનાની નથ, ગળામાં સોનાના ઝુમણા
તો કાંઈએ પાવના કડી, અને હાસ પહેરેલા છે હાથમાં નાની
હિમ્મતી બાઈઓએ સોનાની અને રૂપાની ચુડા પહેરી છે જરા મોટી
હિમ્મતી હતી તેમણે હાથમાં સરલ અને કડીયા પહેરેલા છે. કાનમાં
અકાટા તો કાંઈએ વેદના પાદડી, સીમોગીયા વિગેરે પહેર્યા છે.

નાની હિમ્મતી ડોકોઓએ મળામાં મોનાની હાસડી, ઢુલર,
સાકળી કાનમાં ઝુમક તથા મોતીનું વારીનું પહેરેલી છે. માથાના
સીંધામાં સોંદુ નાખી મોનાની ડોડી બાંધી છે નાના બાળકના માથે
કાંઈએ સોનાની તો કાંઈએ રૂપાની ધુવ્વરીઓ ટાકેલા નતીયા પહેરા-
વેલા છે નાની દીકરીઓના ચણીયામાં કાંઈ કાંઈએ રૂપાની ધુવ્વરીઓ
ટાકેલી છે.

આવી રીતે નાની કે મોટી હિમ્મતી બાઈઓ, છોડરા, છોકરીઓ
એમ સૌ સૌની સ્થિતિ અનુસાર શુશોભિત વસ્ત્ર અવકારોથી શયુ-
ગારેલી હતી. જ્યાં નજર કરીએ ત્યાં સોના રૂપાના દાગીનાઓ જ
જોવામાં આવતા હતા.

આ વીંસદનો પ્રસંગ હતો, પણ જાણે મનેની ન્યાયનો મેળો
કેમ જગણો તેમ એમ હજારો બાદજો અને બાદજોની મેદની જમી
હતી બાદજોએ પહેરેના કાળી ટકડાના ગણુમરોથી વીસાવાડા ગામની
ગેરીઓ અને ગલીઓ ગાંછ ઉગી હતી.

બ્રહ્માનામથી આવનારા મહેમાનો માટે ગામ નદાર ઉતારાની
સગવડ કરી હતી તે જોતા પણ જાણે બીજા એક ગામ વસી ગયું
હોય, તેવો દેખાવ હતો. ટેકોમણે બદોગમન માટે હથીબગમધે ચોટી-
આતો ઉમેરા જોવામાં આવતા હતા અને ગરી દીવસ પોતાની
કમર બજાવવામાં બહુ કમજોરવાળા જોવામાં આવત હતા.

ડેલીએ ચોટીઆન કાણુ ને : જુડા આનાએ પોતાના મકાનની
ઓસરીમાં ઉભા ગી કંથુ

બાપા, હ નથુ છુ

નથુ, કામદારને જોનાવન એક માણુને મોકલ

કામદારને અમન મગના ઘુગ આપ્યા

બાપુ, ગમ ગમ છે મોન નહી વદન ક્યા

કામદાર, આનેને આપણ દિનગ તપાસીએ, જનની તથા મન
માનેના ઉતારાની મગજ અવ. ૨ ૧ છે ને ?

હા બાપુ સત્ત જરાગન શક છે આપ પધારો !

જુડા આના એ પાસવાનોને તથા કામદારને ઘર ઉતારા જોવા
નીકળ્યા

કામદાર ! પહેલ ગ્રોધ તપાસીએ

મદ્દ સાર.

બાપુ ! આ મોઢું રસોડું છે. આહી સર્વ મહેર બાઈઓને તથા બળતે બાણે હોય તે સર્વને માટે આંહી સગવડ રાખવામાં આવી છે. જમવામા લાપસી માટે ભુકા તૈયાર કરાવેયો છે. ખીજ દીવસ . માટે લાડુ અને ગોરપાપડીતુ જમણુ છે કાચો માવ પણ ગરમો ગખેનો છે. ઘી અને તેલને માટે મોટી ટાંકીઓ પણ કરાવી ગખી છે

સામેતુ જે રસોડુ છે તે નવેડતુ છે ત્યાં બાઈણુ તથા તેમા બળતે બાણે હોય તે સર્વ માટે છે ત્યાં પણ લાડુ અને સેવગાડીનાની સગવડ ગખી છે, ત્યાં પણ ખીજે કાચો માવ તૈયાર રાખેય છે

કોઈ માધુસત જે કાષ્ટ આવે તે કાઈ રીતે કચરાયને ન જાય તેનુ બગબગ ધ્યાન ગખજે

માપા ! તમે ઉદાર દીનથી શુભ કામ આદ્યું છે તો અમે શા માટે ખામી આવવા દષ્ટએ

સામે જે માડવાઓ ગાધેયા છે તે નધા મહેમાનોને સુવા માટે છે, ત્યાં ગાંધ્યા ગોદડાની બધી સગવડ રાખી છે ગમે તેટલા મહેમાનો આવશે તો પણ નધી તૈયારી છે

બાઈઓ માટે ઉનાંરાની શુ સગવડ છે ?

બાપુ ! બાઈઓ માટે તો આપણા ગામના મહેર બાઈઓએ જ પોતપોતાને ઘેરે સગવડ કરી છે

વાહ, વાહ ! એ તો બહુ દીક ધ્યું મહેર બાઈઓને ઘેરે હોય તો બાઈઓનો મવાજે પણ સચવાય.

બાપુ ! જધા મહેર લાઈઓ મહેમાનો માટે મનુ પ્રેમથી સગવડો કરી ગયા છે આજે ચોના હૃદયમા પ્રેમ ગમ્માતો નથી

ગામના સર્વ મહેર લાઈઓ તથા મહાજન એમ માને છે કે ધન્ય લાન્ય આપણા કે મહેમાનોનો સત્કાર કરવાનો અમર મન્યો !

કામદાર ! અમારા મહે- બાઈઓમા અતિથિ સત્કાર કરવાનો મહાન ગુણ હલુ જળવાય ગયો છે એ હૃદયની કૃપાનુજ પતિ-ણામ છે

ગામડામાંથી સેરાબાવી લાઈએ પલુ ધણા આન્યા છે એ પલુ જધા ખરે પગે હિના છે અને મનુ ઉત્સાહથી કામ કરી ગયા છે

કામદાર ! જનમમાજની મેવા કરવી એ પલુ હૃદય લક્ષિતો એક પ્રકાર જ છે ને ? જેનુ હૃદય મેવાલાવી નથી તે પ્રભુનો સાચો ભક્ત થઈ શકતો નથી આ જધી અનરયા તો બહુ સારી થઈ ગઈ છે, હવે કોઈ સાધુસંતો કે જત્રાણુ આવે તો તેઓ હાથે ગધી સેવા ખુસી હોય તો દરેકને ખાકા સીધા આપી દેશ

મનવનમા કોઈ પલુ આ પ્રમગે નામ સાબગી આવે તે ક્યવાઈને ન જાય તેની બાજુ કાગડ નખગો

જધાય ભગવાનનુ અરૂપ છે એમ સમજી યોગ્યતા પ્રમાણે સન્નિધિ કરીને અને ઘોડા અને જાગે માટે નીરણુચટ્ટી કપાસીયા એ જધી સગવડ પલુ રાઈ ગઈ હશે ?

હા, હા આપ જ્યાર આપ હિન્દ દીવ ગળી ખર્ચ કરવા તૈયાર છે તો અમે લોક કૃતિ આપની કીર્તિને ધક્કો લાગે એવુ થા માટે દરીએ ધણીને ગમે તે પ્રમાણે વર્તવુ એ નોખતી ખાસ કરી છે

ગઝન મહાગઝન કે ગૃહગ્ય કાર્ધ મહાન કાર્ધ દુવા ધારતા હોય
પણ તેમના નોકરો બગાડ કાળજીવી અને પ્રેમથી કામ કરનારા
હોય તો તે કામ દીપી નીંડે

કામદાર, તમારી વાત આવી છે આ કામમાં પણ મારું કહેવાશે
તો એ બધો પણ તમોને નોકરોને અને સેવાભાવી ભાઈઓને જ છે
ને ? તમો ચૌના સાથથી હુ રૂકો લાગુ.

મમદાર ! બહારથી આવેલી બાઈઓ તથા તે સાથેના નાના
હોમો હશે તો તેઓની પણ મગમગ સજાળ ગમશે અને બીજી
એક વાદી આપી દઉં કે બહારથી કન્યાદાન આપતા આવેના બાઈઓ
તથા બીજા ભાઈઓની કન્યાઓનું કન્યાદાન આપતા માટેની સર્વ
આમમી તૈયાર છે ને !

હા, હા બહુ તૈયાર છે આપ જગ પણ શીર ન કરો

કામદાર ! તમો માગ વકાદાર નોકર હો, બહુ પ્રેમથી કામ કરો
હા એ જાણી આનંદ થાય છે

કામદાર ! ધુમલીથી મહારાજા બાપુ સનારે તેમના રસના સાથે
આનંદના છે તો તેમના મત્કાર માટેની સર્વ તૈયારીઓ અને બહાર
રથી આવેના સેવાભાવી ભાઈઓ, ગામના આગેવાનો તથા નોકરો
તથા ચારણ મારોટ વિગેરેને જે જે પહેગમણી મફતીય વિગેરે આપ
વાની વસ્તુ તૈયાર ગમી હશે ?

હા, હા એ સર્વ તૈયાર છે

આપણે એ મહારાજા બાપુને હજીથી અપાવીશું.

મહારાજા બાપુ માટે સામંથાની અંગે મેકમની સાગમા સારી

તૈયારી કરી ગખરો દર જે વાનનમા મને મ્હ પૂજ્યા જગ નથી
મસાને કટલી છે ૧ બાપુ, સો એક હજો કીધ, બીજી પચાસ
વધારે તૈયાર કરાવજો

મદુ નાં

જાજો છુડા આતાની પુત્રોના લક્ષ્મી માગ્નીક દીનમ કે મામના
પરગમના આવેના માધ્યો, ભાધ્યોના હુમમા આન માય
સનાતો નથી કરેખી મુખામૃતિ ઉપર જે આનહની જાયા જણાઈ
આવે છે

નમના વિશાળ મહત્તમા હજો માણસો બેસી થકે તેવી નમ
વડ કરી કે મહપના વ્યભોને તથા મહપને આસોપાતવના માનથી
તમા પુત્રોથી શુશ્રુષીન બનાવ્યો કે જગ જે જગી વાવગગો ઉડી
ગયા છે મહાનના અને કેનીતે બાગજો મોતીના તોરણ બાધેના કે

બીતામા મહેરાણી મહેનોએ સુદ મિનો કાઢ્યા જીતે મોતીના
તથા આલનાવાગા જરત બરેના આમગ બાધેના છે આવી ગીતે
મહપ તથા માનો સુદ રીને શણગારેના કે

મહેમાનો તથા મામના મહેર ભાધ્યો સર્વ મહત્તમા આની
બેસી મયા છે

બાધ્યો મગમ ગીતો માધ હી કે ત્યા બારોટ મોત્ત

મવન ઈમીયાત એમણુવે મદ્રા સુદ પચમ સારી

અનદ નમ એમ લનો જગ આવે ભારી

બાગ માસ અન્ન તો દીયા તેગ માસ દાતા તણા

અપસર અગણા આવીયુ છુડા રાખી નવ મણા

મહારાણા બાપુ પધારે છે ! મહારાણા બાપુ પધારે છે !

આરો અરાજ આવતાં મંડપમાં એકલાઓનું ધ્યાન ખેંચાય છે.

મહારાણાશ્રી તેમના અંગરક્ષક સાથે મંડપમાં પધારે છે અને કીનખાખના ગાદી તકીવાવાળી એકક ઉપર બીરાજે છે. કીમા થઇને નમન કરી સર્વ દાયરો એસી જાય છે.

શુઝા આતાએ ઘોળ કરી ચાળ કરી નજરાણો કર્યો. બાદ બીજાઓએ ઘોળ કર્યો.

મહારાણાશ્રીએ મહેમાનો તરફ નજર કરી હસ્તે મોઢે ખોલ્યા કે :

શુઝા આતાએ પોતાની પુત્રીના વિવાહ પ્રસંગે ગરીબ બ્રાહ્મણોની કન્યાઓનું કન્યાદાન આપી તેને વિવાહનો ખર્ચ આપી પુણ્ય કાર્ય કર્યું છે તે તથા સમસ્ત મહેર બોમને આમંત્રણ આપી ખોલાવેલા છે, તે ગણી હું બહુ ખુશી થાઉં છું. શુઝા આતા મારાથી મોટી ઉંમરના છે તેથી હું પણ તેમને :શુઝા આતા કહીને ખોલાવું તો કંઈ ખોટું નથી.

શુઝા આતાએ વીવાહ પ્રસંગે ઉદાર દીક્ષથી પોતાની લક્ષ્મી વાપરી રહ્યા છે એવી રીતે મહેર ચાતિના દરેક પ્રકારના હિનમાં પણ પોતાનું ઉદાર દિલ રાખશે તો મહેર ચાતિનું વધારે હિન થઇ રાકશે. શુઝા આતાએ આજનું મંગળ કાર્ય કરવાથી યશ મેળવ્યો છે.

હુ શુઝા આતાને ધન્યવાદ આપું છું. શુઝા આતાની પુત્રી તે મારી જ પુત્રી છે એમ ગણીને હું અત્યારે જ વધાવું કરું છું. એમ કહીને જેસમ ખવાસ તરફ નજર કરી એટલે જેસંગે થાળની અંદર જરીયન ઓઢણી કીનખાખના પોષાક તથા સોનાની અને ધાસર, એક હળર રૂપિયા વિગેરે મુકેલાં હતાં તે ચાળ શુઝા આતા આગળ મુક્યો.

શુક્રા આતા બોલ્યા: મહારાણા આપુ !

આ જમાનો દોહડીનો છે. સરહદના રાજ્ય એક બીજાના રાજ્યની હદ દખાવી લેવાની ડાહીયા કરી રહ્યા છે. પોતાના દેશ પર બીજા રાજ્યનો ચડાઇ કરી આવે તો તેમનો સામનો કરવા હમેશાં સાવચેતી રાખીને તૈયાર રહેવું પડે છે. આવા ગંજોગામાં પણ આપે રાજ્યધાની છોડી અહીં મારી પુત્રીના લગ્ન પ્રસંગે સમયસર પધારી લગ્ન ઉત્સવને દીપાળ્યો છે તે માટે આપનો હિષકાર માનું છું આપશ્રીએ જરા પણ આરામ લીધા શીવાય મંડપમાં પધાર્યા છે તો હવે આપ અભ્યારની વીધી પુરી થયા બાદ આપ આરામ લેવા ઉતારે પધારશો અને વીનતી કરું છું કે આપ રાત્રીના લગ્નની વીધી વખતે પધારવા કૃપા કરશો.

શુક્રા આતા ! આમાં વીવેકનો જરૂર નથી આપણે ત્યાં શુદ્ધ છીએ હું તો આનંદ લેવા આવ્યો છું માટે સમય સર જરૂર આવીશ હું હુમલીનો ગાદી પતી છું અને તમે નાના ગરુડદાર છો એ વીચાર મનમાંથી કાઢી નાંખસો ત્યાં દીક્ષ એક છે ત્યાં નાના મોટા પાછું રહેવું નથી.

શુક્રા આતાના આરોહ બોલ્યા. વાહરે હુમલીના નરેશ વાહ ! વાહ મહારાણા વાહ ! આપને મુખેથી તો એવાં વેણુ નીકળેને !

આપુ શુક્રા આતાએ આ વખતે કન્યાદાનનું મહા પુણ્ય લેવાનું કામ આરંભ્યું છે તેવી રીતે જેઠવા મહારાણા ૧૩૦૭ માં જાણુ જેઠવા થઈ ગયા તેમણે એક લગ્ન મંગલ પુરીમાં અદારસો કન્યાદાન આપી પોતાની કીર્તી અવીચળ કરી ગયા છે.

હુમલીએ ધમસાણુ જંગ માંડ્યો જેઠવે

જલ પરણાવે જાણુ એક લગ્ન અદારસો

તો આ પ્રમાણે છુડા આતાએ પણ પોતાની સ્થિતિ પ્રમાણે
આ કામ કરી પોતાની અનીચળ કીર્તિ કરી કે બારેાટ બોલ્યા

મડપની ચારે બાજુ મશાયોનો પ્રમસ ઝગઝગી ગ્લો કે

મહેગણી બહેનોની આવજાવથી કાળી કડનાના ગ્લુકાગ્ધી મડપ
ગાંધી ગ્લો છે બાહ્યજી કન્યાઓનું કન્યાદાન દેવાની તથા છુડા આતાની
પુત્રીના લગ્નવીવીની સર્વ તૈયારીઓ રૂઢ ગ્લો કે મહેગના ગોગ પણ
આવી ગયા કે

વગ્ગમ તરફથી વગ્ગમના પ્રતિનીધી રૂપે ખાડુ (તનવાગ) લઇ
વગ્ગમના કુટુંબીમાથી એક જણાએ ખાડુ પોતાની પાને ગાળ્યું કે
(મહેગ જાતિમા વગ્ગમને મદલે ખાડુ ફેગ ફેરે એવો રીવાજ છે
ગ્ગપુતોમા પણ એજ રીવાજ છે) મનેના કુળ ગોગાએ અસ્તિ
નાચન કર્યું અને કુળ વડેના મુજમ લગ્નવીધી કરી

મહેરમા હવે વેદીક વીધી મુજમ લગ્ન કરવાની હીનચાન ચામે
કે અને કેટલાક કેગનાએલ સસકારી મહેગ કુટુંબોએ એ પ્રમાણે લગ્ન
કરવાની પોતાને જ ધેરથી શરૂઆત કરના નાખ્યા છે

અઠવાડીક પેપર, વીનાટ ભારત

ગાંધીકાં,

પોગમદર આર્થ સમાજના ઉત્સાહી કાર્યકર્તા શ્રી. લાખાભાઈ
નેમની પુત્રી હીરાબહેનના લગ્ન શ્રી માન્દેવભાઈ સાથે ચરેના શુભ લગ્ન

પોગમદર આર્થ સમાજના ઉત્સાહી કાર્યકર્તા લાખાભાઈ મેરના
પુત્રી હીરાબહેનના લગ્ન પુર્વ આફ્રીમના વેપારી ગ્લુમનભાઈના પુત્ર
ભાઈ માલદેવભાઈ સાથે કર્યા છે તે આર્થ કન્યા વિદ્યાત્મક પોગમદરના

આચાર્ય પં. શ્રી. ચેતરામજી ચર્માના શુભ હસ્તે વેદીક વીધી પ્રમાણે કરવામાં આવ્યા હતા, અને વીધી જોવા માટે હિન્દુ ઉપરાંત મુસ્લમાન, પારસી, દક્ષિણી ઓ-પુરોહિતોની બહુ બહુ મોટી સંખ્યામાં હાજરી હતી.

પ્રારંભમાં પંડીતશ્રી આચર્ય-ધર્મ વીધી પ્રમાણે ધર્મ લગ્નની ખાસ વર્ણિતતા સમજાવી હતી, અને તે પછી પાણીમંડણ, લગ્ન હોમ, શીશાચરોહણ, સ્વપદી, ગંગે લગ્નવીધીના અંગોનું રહસ્ય સમજાવ્યું હતું તેમજ વીધોના અંતમાં વર કન્યા તથા તેમના વાલીઓને પ્રસંગે અનુકૂળ અસરકારક ઉપદેશ સ્વામી શ્રી કૃષ્ણ-મોદનદાસજી આયુર્વેદ રત્ન તથા શ્રીમાન માણદેવભાઈએ આપેલા હતા.

ઉક્ત લગ્નની ખુશાલીમાં નીચે મુજબની સંસ્થાઓને શ્રી. લાખાભાઈ તરફથી ધન આપવામાં આવેલ છે.

- ૧૦૧, રૂપીઆ શ્રી. મહેર વિગાથી જરન,
૫૧, „ શ્રી આર્થ સમાજ પોરબંદર,
૫૧, „ શ્રી બરકાત વિગાથી ભુવન,

ઉપર મુજબનું દાન વરપક્ષ તરફથી પણ આપ્યું હતું.

તંત્રી, મુદ્રક અને પ્રકાશક—શ્રીકૃષ્ણ ચર્મા, વિરાટ ભારત,
કાર્પાલપ, મોડલ રોડ, રૂઝકોટ,

હિંદુ ' અવાડી, અમલા

પોરબરમાં આદર્શ લગ્ન

૩૧૪૫૬૮

પોરબર આર્યમાળના ઉત્સાહી કલકતા લાખાભાઈ મેરના પુત્રી હીરાબહેનના લગ્ન પુર્વ આફ્રીમના વેપારી ગમનભાઈના પુત્ર આઈ માન્દેરભાઈ સાથે કર્યા છે તે આર્ય મ્હા વિદ્વાનપ પોરબરના આચાર્ય પ શ્રી ચેતગમજી શર્માના શુભ હસ્તે વડી વિવી પ્રમાણે ગામા આ યા હતા

પણી-મહણ, લગ્નહોમ ચીનારોહણ મ્હાપદી વગેરે લગ્ન રીધીના અગોનુ રહ્ય અમળન્યુ હતુ તેમજ વીધીના અતમા વગ્નના નયા તેમના વાલીઓને પ્રમળને અનુગ્રા અચરકાર ઉપદેશ સ્વામીશ્રી કૃષ્ણમોહનદાસજી આચુર્વદ મ્હા તથા શ્રીમાન માલેમાઈએ આપેના હતા આ શુભ પ્રસંગે મમો રૂપીઆ ભિન ભિન સગાઓને દાનમા અપાયા હતા

અમદાવાદ નવપ્રભાત પ્રીન્ડીંગ પ્રેસ થી મદા રોડ, નોવેન્ની સીનેમા પાસે શા મણીનાને છાપ્યુ અને પ્રજાગન મહેતાએ ગાયપુર કોમ્પની પોળમાથી પ્રસીદ્ધ કર્યું

નગમદની ચોરી ગા

પોરબર ગળ્યમા ગમારીની ગળ પણુ એક હીમતવાન ગત છે તેઓ શરીર મજબુત ટાક અને તડંગ સફળ કરનાર હસાએના શરીરના કોય છે તેઓ મર હુગરમા નેશ નાખી ગઈ છે

મકરા બેસો, તથા ઉઠ ગએ છુ માનવારી રમારીઓના ધણુ હુમ તો સુખી દાલતમા જીવન ગુજરે છે ગમારીના દષ્ટિદેવ મમાઈ-

આવશ્યક રીતે કે ગમે છ હોય હું વરત કાઢીની મુકનો નથી

પપા ! હું તને કહીશ કે તારે લાલચ મંદારાજ પામેથી વરત
ન લેવી. આ બોલાચાલીથી ગામના રજારી ભેગા થઈ ગયા. હું કેમ કાંડે
શામ આવે ? આલણનું ઘરે દાઢનું હોય તો હું કંઈ દેને ? હું નાણાવારો
છે તી મને ખબર છે ? એમ કહીને પપાએ હામ, રામે કાંગ ઉપાડી

પપા ! આંટાએ જ્યો તણાઈ કેમ ગઈ ?

તણાઈ નહિ તી કાઉ કાઢ્યા દયાણમાં હજી કે તારી કંઈ
બીક લાગેલ ?

પપા ! નેઈ વીચારી બોલજો. ન કર એક થપાટ બેથ સોખડું
ભાંગી નાંખીશ ?

હવે લાગ્યાં ભાગ્યાં ? મોઝાં ભાંગવા વાગતી મા તો હજી હવે
જથુગે હું કાંઈ ભાંગતો તો ? આખલાં ખરો આ કળીયાળી કાંગ
તારી સગી નહીં થાય.

લાલચ મંદારાજે જોડું કે આ કહ્યો વધવાનો છે તેથી વરત
ગામમાં જઈ પ્રદેર આગેવાનોને ખબર આપવા ગયો હામા એ પપા
પર આ કંઈ ખરડી તમાર કરી પપા હવે ખસ કરજો હું હવે
અંતિથી હાલ્યો જ તો કીક છે હું તારૂં મોત નજરે દેખું છું :

મારૂં મોત ! ને હ વરી તારા જીવાને હાથે ? એમ કહી પપો
ખડખડાટ હજો અને બોલ્યો કે હું ખરડી લઈને ફરે છ તી છ તારી
ખરડીથી બીજો જોયો આ પપો નથ મારૂં મોત કરવા આવના ક્યાંક
તારૂં મોત થઈ જાય નહિ છ ખ્યાનમાં રાખજો તને પાડી લેવામા તો
મારી આ કાંગનો એકજ મા ખસ છે. અરે તારી જાનનો રજારી !

ગલા ! તારા ભાઈને તથા રણારીઓને હવે કહી દેજે
કે હવે ભાયડા થાજે ! મહેરની સાથે વેર કરવામાં
કેવાં ક્ષણ મળે છે તેની ખબર પડશે

માતા છે. માના ઉપર તેને અચળ શ્રદ્ધા હોય છે, રમારીને કોઈ સર્પકેંચ થાય તો બીજે કંઈ ઉપાય ન કરતાં માતાજી પર શ્રદ્ધા રાખે છે, જેવી બાવના તેવી સીદ્ધી એ પ્રમાણે અચળ બાવનાને લીધે આત્મમગ્ન, આત્મચક્તિ વધે છે. અને એ શક્તિના બળે તેની બાવના ફળે છે.

ગામડામાં રહેનારા રમારીઓ ગામમાં ન ગહેનાં ગામની બહાર નેચ નાખી રહે છે તેને રમારી દેડા કહે છે. તેઓ ઘેટાં બકરાં પશુ રાખે છે, ગામના દોર ચારે છે. અને ગોવાળી કરે છે. અને ગામ તરફથી તેને વરત (બદલો) મળે છે.

રમારી ઘણે ભાગે અમાણ્ય જ હોય છે. જેથી અસાનપણ વધારે હોય છે. રચના ભોળા હોય છે. અને એની નાતમાં સંપ વધારે વધારે હોય છે. તેઓ માતાજીના જુવા પર વધારે શ્રદ્ધા રાખે છે. જુવા આતાની આરા એટલે ભગવાનની જ આરા એમ તેઓ માને છે. શાંતિ સુધારણા તરફ રમારીઓ બહુ ધ્યાન આપતા નથી.

પખા નામનો રમારી કુછડી ગામનું ઘણું ચારતો હતો અને ગામના ગોવાળ તરીકે ઓળખાતો હતો.

પખો ગોવાળીનું કામ કરતો હતો. પણ સ્વભાવ જરા કોંઈ હોવાથી બોલવામાં તોછડાઈ અને અકાઠાઈ હતી. તેની સાથે કામઘેઘો કરવામાં પણ બેપરવાઈ જણાઈ આવતી હતી.

પખાને દોર ચારનાં એક વરસ પૂર્વે ચ્યું, ત્યારે ગામમાં વરન ઉઘરાવવા નીકળ્યો. રસ્તામાં મહેરના યાનકી સાખના ગોર કાઢત મહારાજ મળ્યા, તેને કહ્યું કે, તારી માય ચારી એની વરત (મહેનતાણું) ચલી ગઈ છે?

પપા બાહ્ય પાસેથી વરત લેવાની ન હોય તારે લેવાનાં
કેકાણાં ક્યાં થોડાં છે.

તું બાહ્ય થોડોજ તી કાંઈ થીયું. પપો બોલ્યો :

પપા તું સાવ સમજ્યા વગરની વાત કરેજ તું ગામમા પુછી
જો. જો. કોઈ કીએ કે તારી પહેલાના ગોવાળ બાહ્ય પાસેથી વરત
લેતા હતા, હતા તો મારે ક્યાં વાંધો કરવો છે. હું પણ આપીશ.

મારાજ ! બાહ્યને ને મારે લેવા દેવા ન મરે. વરત તો તારે
દેવીજ જોશે ! તું મને સમજાવવા બેઠોજ. તી હું કંઈ ગીગલીતો નથી.
હું તારે હાથે હા કરું.

બાહ્ય હોય કે મોટો ચમરજી હોય, તો પણ વરત કોઈની
હું મુકનો નથી મારાજ ! હામા જોવો જે નટનો કટકો કહેવાય ઈની
પાસેથી પણ વરત લઈ મેલી તાર તું તી કોણ ?

હામાને બરાબર આ વખતે બહારગામ ગયેલ તે થોડા પડ
બેસીને આવતું થયું ને. પપાના અકાકા બરેલાં વચનો હામે
સંભળ્યાં.

પપા મારાજ ! હારે કેવા સારૂ ધડ કરેજ ?

આ પપાને ક્યારનો ય સમજતું હું. કે મારી એક ગાયતુ ચારવા
જઈ ગતો તો વરત નહિં લે તો નહિં આવે. એક ઘર તો કાકણ
પણ તારવે !

પપા ! બાહ્ય આપણા પૂજનીક કહેવાય. એની પાસેથી
વરત લેવાય !

વલુધો શિકારી

વલુધાની બહુકની ગોળી દીપડાના કપાળમાજ ચોટી દીપડા
છલાગ મારી પાછો જમીન પર પડ્યો

તું ઘેગ બકરાનો ચાગ્વા વારો ગોવારીઓ તી તું એટલું બધું મેલીજા !
હામાને ફવાડે ફવાડે ક્રોધ વ્યાપી ગયો અને પડારો કર્યો

દીકરા પમડા ! તૈવાગ ચઈ જન એમ મ્હીને એવો તો ભેગથી
બરછીનો ધા કર્યો કે એકજ ધાએ પમો જમીન પર પડ્યો અને
ગામભાથી ગમારીઓ આ-આ હતા તે ભાગ્યા જીજા ગમારીને તેડવા ગયા
મહેરો પણ પહોચ્યા તે પહેલા તો પમાના પ્રાણ નીમી ગયા પમાનું
શરીર જમીન પર પડેલ હતું લોહીની ધાગથી ધુળ પણ ભીંજાઈ ગઈ
હતી આ દેખાવ જોઈ રમારીઓ ઉશ્કેરાઈ ગયા અને હામા હાં રે
ખોનાચાલી ચઈ હામાનું લોહી તપી ગયું હતું રમારીઓથી ડરી જાય
તેવો હામો નહોતો રમારીઓને કહ્યું કે તમે પણ વલ્લા આવો હમ
જાજ પમડાના જેના તમારા પણ હાલ કરી દઉં હામાને પાડી લેવાને
ગમારીઓ ઉશ્કેગણા પણ ગામના મહેરો આડા પડ્યા અને કહ્યું કે
આપણે મહેરો અને ગમારીનો જાણના જેવો ના તો ચાલ્યો આવે જ
તો વેર વધારામા કંઈ સાર નથી જે થીયુ ઈ થીયુ આપણે અંદર
અંદર કહ્યો વધાવો ન જોયે મહેરોની શરમથી રમારીઓ ત્યાથી
ચામતા થયા પણ ગમારીઓને મનમા તો ખટકો રહ્યો કે કોઈ રીતે
પણ આ વેગનો બદનો તો લેવોજ રમારીઓ રમારી કેડે આવ્યા
અને નાત ખોત્રાની આ વાતનો ત્રાડ કાઢવા નહીં ક્યું

આજે પમા રમારીની કિત્તો કીયડો દિવસ છે પમાનાભાઈ
નથુએ સગા સબધી તથા નાતોનાઓને મોલાવેલ તે આવી ગયા છે
સો દાયગે ફળીરામા ખાટના નાખી તેના પર ગોદડીઓ પાથરેલી છે
તેના પર મેઘ છે એજ ગમારી બોલ્યો

નથુ ! પમડાને હાના મેરે મારી નાખ્યો છતાં જારે અનુગતું
થીયુ જીવાન જોધ જીવાને પાડી લીધો જ બામતમા જે વસાર કરીએ
તો રમારીની નાતને નીચા જોઈ યીઉં

તર એનું ઈંડ કંતુ ! જીને આગી બોલ્યો પગાની ધરવાર
 બરી દોનાં દોનાં બેલી મા બીજું કાંડે કરવાનું હોય આજ અમર
 ધરવાગનું કંઠોન કંઈ કન બીજા રગારીના છ દાવ યાને નાનરે
 દીડુ મુઝે તો મેગના ગામમાં ગરીબી રેવાએ નદિ પગાની ધ વારીએ
 અખમાં અરેનાં આંધુ ઓઢ્યુ ના કોંથી લુંઠાં લુંઠા બોલી ઈ
 કામને હવેનો દેખુછ-નાં વચ્ચુ તા હુ ધનમાં ધુન નાખીને ખાંછ
 નીવાતના રાવ સાચી જે દવે ધમ મોરપ દેખાકો આરો નનો આવે
 દવે તા ઈ દાનારે વેરેરો કુમે કરી નાખીએ તયેજ મને સખ યા
 ગયા છુ ના બોનનો નય નાથુએ જોરથી ભરેના ઉગારે કાદળ
 કાંડે બે હુ ! મેર દારે વેર કંતુ છા છા કરો છ જોછ વસાગી કરને
 તમારી વાતુ જોનાં તો આમાથી તા રાક વચવાની તે પશુ ધરવાની નથ
 પગી તો સૌ દાવરાની મરહા ! ગણાએ ક્યું.

ગના ધમ મોરપની વણ કંઠ તી જુ મળા લુગડા કઈ નાખી
 દેરાગે ! આતું હોય છ લને યાવ બાકી હામાને પશુ દેખાડી તો દેવ
 છ કે ગમાગી પશુ કઈ મગી નથ ગીવા મેર મધા પાણીયાગ છે ને
 આપમે કાઉ ચુલીડુ પેરીને બેગ છા નથુ બોલ્યો જાઈ સૌ દાવગતી
 મરહા હોય તો માગી ના નથ સૌ નાતીવાનો મત પડતો હોય તો
 નાનજા કરે ઈ મારે ક્યુન છે

આવેલા ગમરીઓએ વીચાર કરના નકો ક્યું કે છ યાવુ
 દોષ ઈ લને યાવ પશુ પમાને મારો નાખ્યો એનો ખરો તા લેવોજ.
 અને હામાને માગવું કામ નાથુ એ મારે લીધુ અને એની મદ માટે
 બીજા ત્રણ ગમગોઓએ નાથુ કહે ત્યા હાજર ગેરા ક્યુન ક્યું.

હામો મહેર એ પોગાજી તાગાના કુઠડી મામનો સ્કેવાથી હામાના -
 કુટુંબોએ પામે ૧૨૦૦ વીંડા જમીન તેમાંથી ૪૦૦ વીંડા હામાને
 લામ આવી ૪૦૦ વીંડા તેની લાઇને લાગે આવી કુઠાના નામથી

મેળખાતી સીમમાં હામાની જમીન હતી થોડી જમીનમાં પણ હામે
 દેશ સારો કરેના એટલે હામે દરેક રોતે સુખી દેના હામાનો પોતા
 પોરનંદના મહારાજાનો કૃપા પાત્ર દેના તેનું નામ નરમદ હતું
 નરમદને અંદર ઉપર પરદેશથી આવનાં વડાજીમાં માત્ર આવ્યો હોય
 તેની જગત લેવાની કામગીરી સોંપી હતી નરમદની નીમક હજારી
 રાજા કામગીરીથી મહારાજાજીને નરમદ પર પ્રુથ્વ વીશ્વાસ હતો
 કામગીરીને લીધે નરમદ વીશે જાગે પોરનંદર રહેતો અને કુછડીમાં
 ખેતીનું કામ સંવરું હામે સંભાળતો હામાના વડા સાત પેઢીથી
 મહારાજા પાસેજ રહેના આવ્યા છે.

આવી રીતે નરમદને પણ પોરનંદર રહેવાનું થતું ! એક વખત
 હામે તથા તેના બે સાથી એતરે સાંતી હાંકતા હતા.

હામાએ પોતાનો હોંકા લેવા માટે એક સાથીને ઘેરે મોકલ્યો
 હામે તથા તેના એક સાથી સાંતી હાંકતા હતા નયુ રજારી ત્રણ
 રજારીએને લઇને હામાને મારવા માટે હામાની વાડીએ વાવ પાસેની
 જાડોની ઘડામાં સંતાઇ રહેના તે વામતની હામાને ખમર પડી નહી.

જાડની જોધે સંતાએલા રજારીઓ મનમાં વીચાર કરે છે કે
 જો હામે એવી ગીયો તો એને મારવો જારી થઇ પડશે માટે છ
 કામ કરવું ઇ જગડામાં કરી લેવાનું છે હામે જ્યારે વાવ પાસેથી
 સાંતીને પાછું ફરતું તે વખતે તરતજ નાયુએ જઈને હામા ઉપર
 ઓઝીતો બરછીનો ધા ક્યો બીજા રજારીએ હામાની તલવાર ઝાડે
 દીગાતી હતી. તે તરત લઇ લીધી.

હામા ઉપર બરછીનો ધા પુરેપુરો પડ્યો હતો.

હામાએ પડકાર કર્યો કે દીકરાઓ ! જેતરીને ઓઝીતો ધા
 કર્યો ! પડકાર કર્યો હોત તો જાવડાની ખમર તો પડત !

હામાએ નયુ પામેથી જરૂરી જેથી લીધી અને નયુ ઉપર
જરૂરીનો ધા કરવા જાય છે ત્યાં તો નયુ છટકી જાય છે અને પડખે
ઉભેલા રનાગેને જરૂરી લાગે છે ત્યાં તો રનાગેએ એવા જોરથી
તરવારનો ધા કર્યો કે તરવારના એકજ ઝટકાએ હામો જમીન પર
હાડી પડ્યો અને પડ્યા પછી પણ હામો ઊંડો ન ગઈ જાય તે
માટે નયુએ જરૂરીનો ધા કર્યો હામોએ શુદ્ધ બન્યો આ બધો દેખાવ
જોઈ હામાનો સાથી હામાને મદદ કરવા આવવાને બદલે ભાગીને
કુછડી ગામતા ગયો અને મહેરોને ખમર આપ્યા કે કા દેમાના રખારી-
ઓએ હામાને પાડી લીધો છે.

હામાને મારી રખારીઓ દુરત ચાલતા થયા રસ્તે ચાલનાં
રખારીઓને બીક બેસી ગઈ હતી કે જો મહેરો ઘોડેથી આપણને
આંમશે તો છવતા જવા દેશે નહીં એ બીકથી ચારેય જણ નોખા
પડી ભુલે ભુલે રસ્તે ભાગવા મંડ્યા

હામાને મારી નાખવા માટે ચાર રખારીઓ હામા ઉપર તુટી પડ્યા
એ બામતના સમાચાર હામાના સાથીએ કુછડીના મહેરોને આપ્યા
મહેરોએ હામાના બાંધને પોરબદર તેના બાપ નરજાને ખમર આપવા
મોકલ્યો, અને કુછડીના મહેર ભુવાનો રખારીઓનો હિસામ લેવા
દુરત હામાની વાડીએ પહોંચ્યા ત્યાં તો રખારીઓ આગી ગયેલા હતા
અને હામો જમીન ઉપર પડ્યો હતો

હામાનું પ્રાણપ્રાપ્તિ તો ક્યારનું હતી ગયું હતું માત્ર હામાનું
જાણીયું લોહીથી ખરડાએનું પશુ હતું તેને ઉપાડી મહેરો કુછડી
ગામમાં લાવ્યા

હામાનો નાનો ભાઈ દુરત પોરબદર જવા માટે નીકળ્યો. ઘોડે-
ચાર થઈ દુરત પોરબદર પહોંચ્યો અને નરજા બદર ઉપર હતો

ત્યા જઈ ખમર આપ્યા કે નરમદ માપા તુ આહી મેડોછ પણ હામાને
કાટેલાના રમારીઓએ પાઠી લીધો કુછડીએથી મહેગના જુવાનો
પહોચ્યા ત્યા તો ગમારી લાગી છુપ્યા હામાના મૃત દેહને કુછડીએ
લપ્પ આપ્યા છે

નરમદ આ બધી વાત સાલગી ગુમ સુમ બની ગયો છતા
કોયને લીધે આખોના ડોળા લાનચોળ બની ગયા જાણે હમણાજ
અમતી ઝગે નરમ જોડ્યો કે ઇ ગમારીયુ લાગી લાગીને ક્યા મશે
ઈ સતાણે હવે મચે એમ નથી હવે તો હામાના એકના મદનામા
ચોરાસી રમારીના પ્રાણુ જો ન લડે તો માડ નામ નરમદ નહીં.
ન્યામુડી માડ પણ પુર ન થાય ત્યા સુધી પાવડી બાધી નથી, અમારી
પ્રતિજ્ઞા છે

નરમદ મદાગણાને મળ્યો અને કથુ કે, બાપુ મારા દીકરા
હામાનુ ગમારીઓએ ખુન કર્યું છે તો મારે હમણાજ કુછડી જાતુ જોશે.

નરમદ! ફીકર કરજો મારી રાત્નના હાથ ચામો છે હું હમણાજ
હુકમ કરું છું એટલે ગુનેગારોનો તપાસ કરી ન્યા હશે ત્યાથી પકડવામા
આવશે?

નરમદ! તમે હામાના મૃત દેહની યોગ્ય વીધી કરો અને
સચ્ચરી રાખજો કોષના આવેશમા આની કઈ ઉતાવળ પગલું
ભરજો મા જાઓ?

નયુતો લાલ્લ ગયો સાદીઆ હિપ્પ મેસીને પોરમ્ફર મ ન લેવા
આવતો હતો તેને કુછડીને માર્ગે નરમદ સામે મળ્યો નરમ્ ગમાને
ઓળખ્યો. અન્યા તમે રમારાની જાન આવી રીતે મારા દીકરાને
છેતરીને મારશે એવું તો અમારા મનમા રસનામા પણ નહોતું પણ
હવે કાટનાના ગમ રીમોને ને તારા બાધને કેજે કે હવે લાવડા થાજે

મહેરની હારે વેર કરવાનાં કેવા ફળ મળે છે ઈ હવે ખબર પડશે. નરખદનો પહકારો સાંજીને ગલો નરમ થેંસ જેવો ગઈ ગયો. એને બોલ્યો :

નરખદ આતા ! મને આતાર્ધ પુગે જો મને કંઈ વાતની ખબર હોય તો અમારી દશા કાંઈ માઠી બેઠીજ. તી તમારી હારે વગર કારણે વેર કરીએ. દસા તો તારી અને નથુડીઆની જનહી પણ રખારીની નાતની અવરી દશા બેઠી જ, નહીતર આવી આતી રમત રમવી હોય ? પણ હવે દીકરાઓ દી ગણતા રેજો.

નરખદ આતા ! મારા ઉપર હવે બધો કીવા સારૂ ખીજાઈ જાજ. તારા દીકરા હામાને માગ્યામાં છ રખારીયુ હોય છણે તારે છ કરેલું હોય કરજે ને ? હું તો ગાઈની ભલી છુડીમાં નથી ને મારા ઉપર હવે બધો કીવા સારૂ ખીજાઈ જાજ તું કુછડીમાં કેઈને પણ પુછજે ને ! મારો કાંઈ દી માઠોજ. તી તારી હારે બગાડું ગામતું છોકરૂં પણ જો હમ કીયે કે હામાને માગ્યામાં ગલો હતો તો મારી મુંડ ને તારો જોડો.

નથુડાની કે ખીજા કેઈની વાત હું નથી કરતો. એના કરમ ઈ જાણે. માબાપ ! ક્યાક સુદા બેરે લીલુ ખરી જાય નહીં ?

નરખદ ! ઘોડીએ બેસી છુરત કુછડી આપ્યો. જામનો સહુ દાપરો નરખદને ઘેરે જઈ દીલગીરી બતાવવા લાગ્યા.

નામના મહેરોએ નરમ આતાને આશ્વાસન આપ્યું. અને બોલ્યા કે, નરમ આતા તારી પ્રતિજ્ઞા પુરી કરવા આ કુઝીના મહેર તારી પડખેજ ઉઠા છ તારો મોલ ઝીનના અમે તૈયાર છે જુરાન-નોંધ જેવા હામાને પાડી લીધો છ ઈબાબતનો તો અમને પણ ખટકો છે દસ ગમારોઓથી પણ માર્યો ન મરે જેવો પાડીનારો હામો એને દગાવી પાડી લીધો જના દગાની ગમન ગમાની હેય ત્યાં મારી આઈ કામ આવતી નથી

નરમદ આતા આપણા કામીયા વાળાના મોત તો એમજ હોય હવે હામાના દેહને અગ્ની સરકાવ કરવાની તૈયારી કરીએ મનવા કાગ મીથ્યા થતું નથી ?

નરમદ આતાને બહુ ધીરજ આપી ગામનો સહુ દાયરાએ હામાને અગ્ની સરકાવ કર્યો નરમદના સગા સબધીઓ તથા બાપુઓએ શોકબળ કરી મુકી સર્જને સમગ્રની છાનાં રાખ્યા કે પાત ડરતા કે તો સહુ તહુને ધેર ગયા

નરમદ પોતાના વહાના પુત્ર હામાના દેહને અગ્નીદાહ દરો ધેરે આ ચો ઇવને કયાય શાન્તિ નથી સમુદ્રમા જેમ અનેક લહેરો ઉપડે અને પાછી સમાર જાય. તેમ આજે નરમદના દેહમા વેગની વસુતાત કરવા અનેક પ્રયત્નના વીચારો ઉઠે છે અને સમાય જાય છે કયે પ્રકારે પોતાની પ્રતિજ્ઞા પુરી કરવી એ બામનમા મન ચક્રોળે ચડ્યું છે ખાવાપીવાનું પણ ભાન નથી ઇવને કયાય આ ભર કે સુખ નથી

સાતમારાના રાત નરમદના ખાસ લાઈમિથ એને પણ હામાના મુનની ખચ પડ્યા એ પણ એમદમ આજ્યા અને નરમદને દીવાસો આપ્યો

નરનદે લીધેલી પ્રતિજ્ઞાની પણ રાવને ખબર પડી. નરનદને કહ્યું કે, બાઈ, બધી બાધી મુશી દે તારી પ્રતિજ્ઞા પૂરી કરવામાં હું તારી દારે જ ઉભો છું. તારા દીકરાનું જીવન ચલું તો તારો દીકરો તે હું મારો દીકરો જ સમજું છું. તારી પ્રતિજ્ઞા પૂરી થાય તને પાંચડી બંધાવું. ત્યેં મેં મારો મિત્ર ધર્મ બળજો કહેવાય.

કાંટેલા ગામમાં આજે નથુ ગ્યારી માતાજીનો કળવ ભરે છે. (માતાજીની એક પ્રકારની ઉપાસના) નથુનાં સગાં કુટુંબીઓ તથા નાતીલાઓ ભેળા થયા છે. નથુના કુળીયામાં રજારીનો દાયરો ક્યાંય સમાતો નથી.

આસપાસ રહેતારા રજારીઓ નથુના મહેમાનો માટેની સગવડ કરી રહ્યા છે. રજારીઓ માતાજીના સરજી ભોલવામાં મુગ્ધતા બન્યા છે. સંજી ગાવામાં ખાવા પીવાનું પણ લાન ભુલી ગયા છે. બહુ શ્રદ્ધા અને ભાવથી રજારીઓનું ચીત સરજી ગાવામાં લાગી ગયું છે.

આજના આ આનંદના દિવસમાં સર્વ રજારીઓને મોટે આનંદ અને ઉત્સાહ જ્વાઈ રહેલ છે.

માત્ર એક નથુના હૃદયમાં શીઝર બેસી ગઈ છે, મનમાં એવી બીક છે કે, હામા મહેરને માર્યો પણ એનો બાપ નરનદ કોઈ દિવસ પણ વેર લીધા વિના રહેશે જ નહિ. વળી એણે વેર વાળવાનું નીમ લીધું છે.

હવે તો માનાઈ! માનાઈ! પણ મારે આવેલ રજારી મહેમાનોને અને સગાં કુટુંબીને ચેતરી તો દેવા કે ગદગદપણમાં માર બાઈ ન બેસે. કામચલાઉ નરનદ ચોંચિતો કંઈ આવીને ત્રાટકે એની કંઈ ખબર પડે નહિ.

આ વિચારે આવતાં તેમણે સર્વ રજારીઓને બંધ કરી દીધી અને હુશીયારીથી રહેવાની ભલામણ કરી, રજારીઓએ નયુને હિંમત આપી કે તું તારે સો મણની તગમમાં સૂઈ રહેને !

આ રજારીનો નાત બેગી ચઈ છે. આવે વખતે એને આવવાની હિંમત હાલે ખરી ?

સૌને પોતાનો જીવ વાલો હોય. ઈમિ છનાં હાથે કરીને પનગી-માના જેમ મરવા આવે તો હાલે આવે. ઇ નરખદ વરી કષ વાડીને મુજો ? નયુ તું તારે લેર કરને અમે જધાય તૈયાર જ બેઠા છે.

ઇ તા હામાના છવા હામ ક્યાં ઇવા નરખદના પાછા પત્ર ભર્યે કંઈ આરો આવશે ? ઈ નરખદ બહુ પાણીયારો છે ને આપણે કંઈ ચુકલીયું પેરીને બેઠા છ ?

નરખદને તો પોતાના જીવાન જોધ જેવા પુત્રના મરણથી ક્યાંય આનંદ કે શાન્તિ નથી. કોઇ કામકાજમાં કે ઘરઘંઘામાં મન લાગતું નથી. મનમાં એક જ વિચાર ઘોળાયો કરે છે કે ક્યારે વેરનો બફલો લઉં. નરખદ જે વખતની વાટ જોતો હતો, એ વખત એને જોઇએ એવો મળી ગયો. મનમાં નક્કી કર્યું કે, કેટલાક પ્લાહણોને જમાડવાની ચોરાસી કરે છે. મારે આજે ચોરાસી રજારીઓને મારવાનું મારું નીમ (પ્રતિષ્ઠા) પુરું કરવું છે.

નયુએ માતાજીનો કળચ ભરવા નિમિત્તે કુટુંબીઓને તથા નાતીવાને બોળા ક્યાં છે તો આ મોકો બરાબરનો મળ્યો છે.

ગામના મહેર જીવાનેને તથા સાત બાગના રાવને વાત કરી. બધાનો મત મળ્યો કે, આજે મોડી રાતના જઈ ત્રાટકવું અને નયુના વંશનું નામ નિશાન રહેવા દેવું નહિ.

હમેશા જે માણસ મનુષીયો બને તે અને માગુ કા મરુ જો નિશ્ચય ઉપર આવી જાય છે ત્યારે તે જરૂર પોતાનું ધાર્મિક કરી શકે છે હાથ હું મરી જઈશ તો ? જોવા કાયરતાવાળા વિચારો કરવાવાળો માણસ શરીરે જલે અતિ રૂદ્રપુષ્ટ હોય પણ તે નગળા મનનો માણસ કઈપણ કાર્ય સિદ્ધ કરી શકે નથી જ્યારે વીર પુરુષોની સામે કાષ્ટ ટકી શકે નથી

મહેરાજો એક મત કરી મગજકે કુછડીંગેથી રવાના થયા ન-બદ જદ્દ હોવા છતાં આ વખતે તેનામા જુવાનની જેવો જોસ જોવામાં આવતો હતો

ગમારીઓ માતાજીની સગલું બોલના બોનતા મગજકે સમૃદ્ધતા બે શીખરથી સુના કળસની વીરી સર્વ પુરી કર્યા બા નીરાતે સુના

નરબદ્ધ પોતાના મહેર જુવાનોને અને પોતાના મીત્રરાત્રને લાઇને રખારી ઉપર નાટકયો પડમાર કર્યા દીકરાઓ સુતાજ શુ ! તૈરા પાઓ કર્યા છે નથુડીઓ ? બતાવ તારી મારીઆઈ !

નરબદ્ધ નથુને ગોલ્યો ગમારીઓ જાગી હિંચા કાષ્ટ કુદાડી કાઈ કાગ એમ દરેક જથ્થુ ચોતરા લાગ્યા

મહેરાજો તો મારા મારો કપો કપોના પક્ષારા ક-વા લામ્યા આવતા વેત દેમરો બોલાઓ ગમારીઓનાં બાન જુ ॥ઈંગીયા જુવાન રખારીઓના જગ દહ્યાઈ ગીયાં સામનો કરવાની રાત્રિ જતી રહી મહેરાજો ક્તવ ચવાતી નરબનો એક ધા પડે ત્યાં બીજો માએ નદિ રખારીઓને એમ પછી એક ને દાગરા મડ્યા નરબદ્ધ બોલ્યો

મહેર જુવાનો ! આપણે યોગગી હિંચ પોચાસીઓ રખારી માગે નથી મારું પણ (નીમ) પુરૂં સાય એટલે જસ

કેટલાક નમ્રતા મનનાં ગ્વારીઓ હતા તે તલવાગની અપાઠપીઠી
ડરી છાની રીતે લાગતા મંડ્યા. હોમતવાન અને બળવાન ગ્વારીઓ
પણ ગ્વારાઈ ગળા નરમદના ધાથી નથુના છે. ત્યાં સ્વાસો સ્વાસ હતા.
ઈસાગથી પછી માગ્યુ નરમદે પાણી લઈ આવી પાણી પીધું કે
તરત નથુનાં આણુ દેહથી જુદા થયાં. કોઈના ઘડ દ્યા પડ્યા છે કોઈના
માથા દ્યા પડ્યાં છે આવી રીતે ચોરામી ગ્વારીના મરણથી જમીન
પણ લોહીથી લોગઈ ગઈ નરમદે પડકાર કર્યો જુવાનો બસ કરે બસ
કરે મારી પ્રતિજ્ઞા પુરુષ થઈ છે.

જે ગ્વાળે ધોગાણુ થયું તે રથજે મરણ પામેલા ૮૪ પાવરીયાઓ
છે હાલમાં તો તે છીન બીજ ગઈ ગયા છે તેથી તેમથી પાવરીયાની
સંખ્યા ૬૬૮ ઓછી થઈ ગઈ જોવામાં આવે છે

ભાગી છુટેલા ગ્વારીઓ રસ્તામાં વાતો કરતા જાય છે

હોથીડા ! મેરના જુવાનોએ તા ભારે કરી નથુના કટ'મ નોતા
સોધારાજ વાળી નાખ્યો ગયા ! તું તો નથુના કટ'જની વાત કરે છે
પણ બીજા ગ્વારીયુ પણ ક્ષણે મગઈ ગયા

હોથી ! હવે ઇતા જાણે કીડ પણ હવે આપણે કાઢી કરવું !
આપણીને નાત તા મોટી છે. મારા મનમાં તા ઇમ થાય છે, કે.

ગ્વારીયુએ ભેગ થઈ કુછડીના મહેરનો ઘાટ ધડી નાખવો કુછડી
ગામમાં મેરનું નામ ન રીયે એવું કની નાખીએ તો કીમ ! તું
કાખરાઈની વાત કરે પણ મને તા એમ લાગે છે કે મેર હારે વેર
વધા-વામ માનવ્ય અટલા ગ્વાની મરાણુ ઇજ બસ છે.

ગયા ! તું આની મોરપની વાત તી કાઢી કરે ! મને ઇ તાની વાત
મુ. ગમતી નથી તમે તું હવે માટીઆઈ વારો હતો તમે લાગરીને

ધાજરો ને'ઈ બધુ પડતું મેલીને લાગ્યો કીન્ન સાહેબ ! બધાય મેરછ
વતે છવના વધા ગીયા તી એકને તા પાડી લેવો તાં !

ગઝા ! તારી વાતતાં ઘણી સાચી પણ મને તા સાનગમાનમાં
ન ઇ ને મેર ઓચીતા ત્રાટક્યા પછી તા ભાગુ ન ઇ તો તો છવનો
ભડે મને તા ઈ ટાંણે ઈંઈ ન મુઝ્યું. રજારીઓનો સોચાર વાળી નાંખ્યો
તા સુધી તને ખજર નહિ ! આવી નાખી દીધાની વાતુ ક.ઉ કરજ.

ગઝા ! ભાઈના સમ હું જોડું જોણતો નથ મણે તાં નીંદર ચડે
મઈ તી કંઈ મોવાં ન રઈ મારી પડખે ના રજારી ઉપર જ્યે' માહડીયુની
ભડા ભડી જોણવા લાગી તયે' ખજર પડી પછીતા મેં ભાગવાનીજ કરી.
પણુ હવે જો નાત જેણી ઘઈ ત્રીઠ જાણે ને કુછડીયા મેરની જો
બરાખર ખજર લીયે તો તા મથકમાં વાતુ મ્હી જય નકણુ આમાં તાં
મેરજે રજારીની નાતને હાલવા છવું રાખ્યું નથ આમાં તારો કે
મારો વસાર કામ ન આવે આપણે ઓહર જઈ જુરા આતા પાસે
વાત કરીએ જુવો આતો કામ માણસ છે તી ઇ બધી વાતનો ત્રોડ
કાઢશે આપણે કાસા ઠેકા મારીએ ઈ કામ ન આવે. કુછડીયા મહેર
હામાની થોડી વંસાવળી આંહી બતાવી છે.

મેણુંદનો રામગસ તેનો અરજન તેનો બીમો તેનો જુડો તેનો
અરજન તેનો ગોદો તેનો નરગદ તેનો હામો હામાના વંસના કુછડી
મામમાં હજ પણ મહેરો છે.

વણધો શીકારી

વણધો મહેર પોરબંદર તામે બખરલા ગામનો રહેવાશી રાજ શાખા વંશનો. બખરલામાં થોડી ગરાસની જમીન હતી તેમાં તે ગુજ્જાન ચકાવતો હતો, અને સુખમાં છૂવન ગુજારતો હતો. વણધાને જીવાન અવસ્થામાંજ શીકારનો શોખ લાગ્યો. જામગરીથી પુટે તેવી આરખી બંદુક રાખતો હતો ધણી વખત સાંજના તેના સાથીદારો સાથે શીકાર કરવા જતો તેના સોજનીઓ પણ શીકારના શોખીન હતા તેઓ પણ બંદુક રાખતા એક વખત એવો પણ હતો કે મહેર મરાસીયાના ઘણા ખરાના ઘરમાં દાલ તકવાર બંદુક બરછી વીગેરે રહેતાં સમય સમયનું કામ કર્યે જાય છે સમય જતાં જતાં આજે મહેર વરરાજને રાખવા માટે કોઈ કોઈ વખત તથવા મેળવરી પણ મુરકેક પડે છે એ પણ સમયની બહોદારી છે.

વણધો શરૂઆતમાં દરણુ (કાળીવાર)નો શીકાર કરતો રાજના અબાસથી આરખણુ બંદુક એને એટલી બધી ફાવી ગઈ હતી કે દોડતા દરણુને પણ પાડી લેવા વણધો ક્તોદમક થતો વણધાની બંદુકની ગોળી ધુટી એટલે એનો ધા ખાલી તો જાય જ નહિ એક વખત શીકારની શોધ માટે તેના બાપબધોની સાથે ખરડા હુંગરમાં બધા

હુગર્ભાં ફર્તા ફરના એક માથ ઉપ દીડાએ ઝનગ મારી એ વણુકાએ તથા તેના મીત્રોગે નજરે જોયુ ગાનને કેમ મચાવરી એનો વીચાર વણુકાગે એક દાણુમ જ કડી લીધો વણુકાએ પોતાની આરમણ બદુક ખમે ચડારીને વા ગને (બદુન્ના ધોડાને) આપ્યો બદુકની મનોલી મનનન મ્મતી દીડાના ૪૫ળમાજ એ ની દીપડો ચનોપાટ પડી ગયો વણુકો પોતાની મદુક ભજનાના મમમા રોમણો દીપડાએ નાકનાખી વણુકા પચુ ઝનગ માગના કોસોચ કરી પચુ બદુકની ગોળી પુરી લાગનાથી દીપડો પાડે જમીન ઉપર પડી ગયો વણુકાએ જમી લીધુ કે ના પુરો લાગ્યો કે એને નજીકમા જઈને બદુકનો કુલો માથામા માર્યો વણુકો મનમા મોઢો બેઝે ઝરા હવે ઉચા નીચો મંઉ થાછ । તાગ જેવા તો ઘણા દીડાના પ્રાણુ લીધા છ

બખગવાના મહેર અગજન નથુ તે વણુકાનો ખાસ લાયબચ સીકાગમા મેઈ જથુ સાથે જાય વણુકા શોમગેની સગવધી અરજન પટેનનો બદુક પર સારો કણુ હનો અગજન પટેનનો ચણુ ધા ખાવી નુ મપ બને જથુને સાથે શોકાર મરવામા અને હગવામા ફગવામા બદુ આનદ આવનો હોમાનું મેઈને બદુ સારુ બધાણુ સીમમા શીકારે જાય તો પચુ હોમ તો તેની સાથે હોવજ વણુકા પટેવને ચવના ચાલતાં કે દોડના દોડના બદુક ભગી લેરી એનો એને ઝરાસો થાય રોજનો અન્નાસ થઈ ગયેનો એને મદુક ખાની થાય કે તુરત ભગતા વાર નજ લાગે અરજન પટેવનો વણુકો પટેન કુળી થાય.

વણુકો દીપડાનો વામતે વખને સિકાર કરતો તેથી જગન ખાતાના મોઢાએ એના ઉપરો અમનદારો મગ્ન મગ્ગણુ શી ભાવસિદ્ધને ખમર પકોચાડી કે ગખગનાનો રુજ સાખા મહેર વણુકો ખરડા હુગર્ભા દીપડા મારે છે

મહારાણા લાવસિદ્ધ ગાયુ દીપડાનો સીકાર જદુ કરતા તેમને

દીપકાનો શીકાર કરાનો ગોખ હતો.

રાત્રીમાં કોઈ યુરોપીયન સગ ૧૨ કે કોઈ ગમ્મ મકારાગ્મ મહેમાન થઈ આવે ત્યારે ભાવસિંહજી બાપુ તેમને શીકારની સેનગાહ કાવના અને એ માટે બરડા કુંગમાં ખલાળા આગળ બેઠેલા બંધાવેલા હતા.

મહાગણાશ્રીને ખમર પડી કે વણુનો દીપકાનો સંદાર કરે છે એટલે તેને બોલાવવા હુકમ કર્યો 'ઘોડેસ્વાગને હુકમ' ચના બખરદા આવ્યો અને વણુના પટેનનો તપાસ કરતો કરતો અરજન પટેનને ઘેરે આવ્યો. અરજન પટેલ તથા વણુઓ આતો બેઠા બેઠા હોંકી પીએ છે પાસે બે ત્રણ મહેર ભાઈઓ ઝોસરીમા બેઠા છે.

વણુધા આતાને બે બે શીકારની વાતો કરવાની હોય તો બીજી કંઈ મને નહિ તેઓ ઝોસરીમા બેઠા બેઠા વાતો કરે ને ત્યા અરજનનો સાથી થાળીમા પાચ છ પ્યાના ચાના લઈને આવ્યો ચા પીવાનો વીચાર કરે છે ત્યા ઘોડાના ડાગનાનો અવાજ આવ્યો ફરેકના હાથમા પ્યાલા છે પણ નજર ગમ્તા પર જાય છે ત્યા તો સ્વાર આવ્યો ને બોલ્યો, વણુત્રી શિશી કેનું નામ ? મારું નામ કાચ ? વણુત્રી બોલ્યો - વણુધા પટેન, બાપુ મોલાવે છે.

કીણું મળે ?

હા, તમને.

મારું વળી કાંઈ કામ પશ્યુ ?

છતો ત્યા આવો તો ખમર પડે.

ઠીક લેને છતો આવ્યો, વેડેયીતો હોંકી ઉતર, ચા તૈયાર છે ત્રી પી લે અરજન પટેલે ચા પીવાનો આગ્રહ કર્યો.

આગ ઘોડાથી હેંચે ઉતર્યો અને ઘોડાની લગામને ઓસરીની
જાળીના સળીયા સાથે ગાધીને બંને જીનના ચેગડા જીન ઉપર
નાખ્યા અગજમ પડેને તેને માટે માલ્ટી મગાવી.

સ્વાર ચા પીધો, હોકા પીધો, આગ જવાને માટે તૈયાર થયે.

અગજન પડેલે મીઠામણુ કરવા આગ્રહ કર્યો.

આગ મધુ કે, મારાથી રામરાય નહિ મારે વણુધા પડેને
તેડી તરત જાણુ જ જોઈએ

આજ ને આજ માગથી તા નહિ અગ્રાજ વણુધા આતાએ ઠક્કુ

પતો હવે તમે જાણો અને તો બાપુનો હુકમ છે, હ પ્રમાણે
મુઠું છુ

મે હી વાડીમા કોસ હામ્વાનો છે તી બાપુને જાહેર કરજો કે,
મે હી પછી આવીયા બાપુ તા ફુલે ગમ્મ છે, પગદુખ્મ બજન છે

તાર નામ મઉ ?

માર નામ રૂપસિં.

રૂપસિં, અને કીવા કામ સાર મોનારેજ, હ કહ બજર ?

બજર તો નથી ખણુ હ માર છુ કે તમે હમણા દીપડો માર્યો
એ માટે બેનાવતા દશે

લે બેત્ય ! દીપડો માર્યો તી ઠીક ક્યુ ? ન ઠીક, એમા કહ
ચાજો ગુનેા મોઈ ?

વણુધા પડેન ! ગુનેા તો સાડી સાત વખત દીપડા મારવાની

તો સખતે મના છે.

ઈ આંધ કેને ખબર છે ? દોઝને કે ગાયુને મારી નાંખે ઇ નજરે
જોયેં તોય દાપડાને જાવા દેવો !

હા. જાવા દેવો જોઈએ, મરાય નહિ. પણ બાપુને ખબર અપાય
અને બાપુ એનો શિકાર કરે.

ઇ કામ ભારી બધું ? બાપુએ ન માર્યો ને મેં માર્યો તી ઈતાં
ઠીક કંઈ કહેવાય ને ?

હવે ઇ બી વાત તારે બાપુ પાસે કરવી હોય ઇ કરજો.

બાપુ પાસે વાત કરવામાં કાંડે વાધો છે ? બાપુ તાં આપણા
માવતર છે ને !

ઠીક હ્યો રામગમ.

પટેલ, વડેલા આવી જાજો. નકલ્ય દપકા જડશે.

એકુનનો રાત દી દપકા સાંભળવા જ બેકાજ ના ?

દગ્યા કિનામના રાજમડેલમાં એક વિશાળ દિવાનખાનામાં
એક દઝીયેર ઉપર મદાગબૂ બાપુ બાવસિંહજી બીગળ્યા છે. સામે
ગલીયા ઉપર કેશવભાઈ દળુરી રાણવાવના સેવક મુસ્તફામીયાં તથા
બીજા દળુરીવા બેસા છે.

મદારાણા બાપુએ સેફન લેજો, સેફન પેરાણુ તેના પર મખ-
મક્કનો ઝીક ભરેલો કાળો તથા માથે ઝીક ભરેલી મખમલની ટોપી
પહેરેલી છે, મદારાણાની મુખમુદા અતિ પ્રકુલિત છે.

બાપુ ! ભારવાડના પટેલને ત્યાં શેરડીનો વાડ પીલાય છે તો
આપ નામદારને ત્યાં પધારવા માટે વિનંતી કરવા આવેલ છે.

બોલાવો, તેને આંહી આવવા દીઓ.

ભારવાડના પટેલને બોલાવી કેશુભાઈ હજુરી આવ્યા.

પટેલે બે હાથે તાજમ કરી, કયું કે, બાપુ, રામ રામ.

રામ રામ પટેલ બાપુએ પ્રેમથી હસ્તે મોટે જવાબ વાળ્યો.

કેમ પટેલ ! ક્યારે આવ્યા ?

બાપુ, હમણાં જ આવ્યો બાપુ મેં થોડી શેરડીનું વાવેતર કરેલું
હાલ વાડ પીકવો છે તો મારા મનમાં થયું કે, બાપુ પગલાં કરે તો
મારી આનંદ થાય.

પટેલ, તમોને તકલીફ થઈ પડશે સેરડી થોડી આંહી લાવ્યા
હોત તો પણ આજન.

બાપુના પગમાં અમારે ત્યાં ક્યાંથી ?

હીક તમારો પ્રેમ છે તો આવીશ કડવાક દીવસ સેરડી પીલાશે !

બાપુ, પંદર વીસ દીવસ તો હજી વાડનું કામ આશમે.

હીક ત્યારે હું અડવાડીયામાં જરૂર આવીશ અગાઉથી ખબર
મેકાવાવીશ. બહુ સારૂ બાપુ !

કેશુ ! એને રસોડે જમાડીને પછી જવા દેજો.

બહુ સારૂ બાપુ !

બાપુ ! બખરવાના વણુધો શીકારી આવેલ છે.

બોલાવો એને. બાપુ રામરામ વણુધો પટેલ બોલ્યા :

વણુધા પટેલ બેસો.

વણુધા ! મેં સાંભળ્યું છે કે તમે શીકાર બહુ કરો છો.

હા બાપુ ! શીકાર કરવા તો કાઈ કાઈ વાર બપોળે હરણીયાં સસલાં મારીએ ?

વણુધા ! તમે દીપડાનો શીકાર કરો છો એ સાચી વાત બાપુ ? વાતતાં સાચ સાચી ! બાપુ પાસે બોલુ તો નજ બોલાય. એક વાર હું હુંગરમાં જતો તો ત્યાં એક ગાય ઉપર દીપડાએ તડાપ મારી ને મારું ધ્યાન પકડ્યું. જરાક વાર છાએ તો તો ગાયમાતાને ચુંધી નાંખત. છતાં ટાંસેકે હું ત્યાં હતો. બહુકનો અવાજ કર્યો. ગણેલી લાખ્યા બેસે તો જઈ પડ્યો ઉધો.

વણુધા ! તમે મેદાનમાં ઉભી થા કર્યો ? બાપુ ઇ વખતે કંઈ ઓથ ગોતવામાં ટેમ લગાડું તો તા ગાયને પાડી લ્યે. મેં તો લગવાનું નામ લઈને બંદુક ઠોકી. એક ઘાંએજ દીપડાના રામ રમી ગયા.

વણુધા ! દીપડાનો શીકાર કરવાની રાજ્ય તગ્મથી સખત મના છે. એ છતાં કાઈ કમુર દરે તો ગભ્યનો ગુનેગાર બને છે, એ ખબર છે ને ?

બાપુ ! ઈ મળે કાંઈ ખબર કે ગાય માતાને બચાવવા જતા ગુનામાં આવી જવાનું હશે. રાજ્યનો ઇચો હુકમ હશે. છતાં મને ખમ-રજ નહિં ગાયમાતાને બચાવવા જતાં કંઈ સીસા કરવી હોય તો તમે ધગી છો છ. સીસા કરવી હોય ઈ કરો ભોગવી લખય ?

નગરોનગર ગાયને મારતાં દેખીએ અને ઉઝા ઉઝા જોવા કરીએ.
‘ઈ કંઈ હીન્દુના દીકરાનું કામ છે ?

ગાયને અચાવતાં બલેને ફાંસીને લાકડે ચડતું પડે ! ગુન્હો કરીએ તો સજા પણ ભોગવવી પડે ! પટેલ ગાયને બચાવી એ તો તમે સારું કામ કર્યું છે, આ વાત સાંભળી હું ખુશી થયો છું. વળી તમારા શરીરના બચાવ માટે કંઈ પણ પ્રતારની ઓથ વગર ખુશી રીતે મેદાનમાં ઉબીને દીપડાને મારવા હીમત કરી તે માટે હું શાબાશી આપું છું. કેશુભાઈ દેવાભાઈ કાદારીને કહો : વલ્લુધાને બચોડના (૨૫૧) ફાંસી આપો.

વલ્લુધા પટેલ ! દલેથી જ્યારે હું દીપડાને શીકારે જઈશ ત્યારે તમને સાથે ગળીશ. તમારા જેવા હીમતવાન માણસોની જેવા શીકાર વખતે જરૂર પડે છે.

બાપુ ! જ્યે બોલાવગો તમે જરૂર આવશીશ.

બાપુ ! આ ઇનામ આપવાની કાંઈ જરૂર છે. તમે મને શાબાશી આપી છ બસ છે. મને તો પેટમાં ફાર (ખીક) હતી કે બાપુને કોઈ અવરૂં સમજાવવી હશે તો મારા શું દાલ થારો તો તો મારી વાન સાંભળી તમે રાજ થીવા ઈ કામ તો ભારે ઠીક થયું.

વલ્લુધા પટેલ આંહી હરજારમાંથી એક બંદુક તમને મળે નેવી આપું ? બાપુ ! મને મારી આ આરગલુ બંદુક જલુ દાગ ખેરવી મઈજ. છ દારુગ્રસ્તારી બંદુક મને ન ફાવે. નોમ હોય તો ચોડાક વોલાયની દારૂને કેપ આપવાનો દુકમ કે જો. અમે તો અમારે દાથે બનાવી લઈએ છ. પણ ઈ કંઈ વોલાયની દારૂ જોતો થાય.

મુક્તદા મીર્ચા ! છ બાપુ ? વલ્લુધા પટેલને એક તરૂનો રતવનો ડોઝ અને, કેપની એક પેક બંધ ડગી અપાવગો. બહુ સારું બાપુ !

‘વલુધા પટેલ ! તમારું તો કામ થઈ ગયું. હવે હરણીયા અને સંસદા માર્યા જ કરો !

અરે ભાઈ ! બાપુએ ના પાડી. હવે કુંગરમાં શીકાર કરવા જવાય ? હ તો કોક દી બાપુ દીપડાનો શીકાર કરવા જાય. તમે આ દારૂને કેવ કામ લાગે. એમ આપધડ વાપરી ન જાય ?

વલુધા પટેલ ! દીપડાનો શીકાર કરવામાં તો તમે ભારી હીમત કરી. ભાઈ ! હીમત વીના કોઈ કામ થાય જ નહિ હાય ! દીપડા મારી નાંખશે તો ! એવી જીક રાખ્યેથી દીપડાને મારો શકાય નહિ. હ તો દીપડાને પણ એમ થઈ જાય આ આપણો શત્રુ આવ્યો છે.

દીકર્યો બાપુ રામ રામ એમ કહીને રાજ મહેલ બહાર વલુધા નીકળ્યો, પટેલ આવ્યો.

મુસ્તફા મીયાં હજુરીએ વીવેક કર્યો. રાજ મહેલની બહાર વલુધા પટેલને રસોડે જમવા તેડી જવા માટે રાહ બેઠું પટાવાસો ઉભો તેણે કહ્યું કે વલુધા પટેલ રસોડે જમવા હાલો !

જમવાનું તો હવે ઘેર જઈને ? વલુધા એ કહ્યું. પટાવાસો કહે પણ બાપુનો દુકમ છે ?

હ દુકમ ભલે હોય જમવાની વાત કરજેમાં આપણને આંઠી જમવાની સંખાઈ ન આવે હ ત્યાં બસ આપણે અને બહુ આપણું ઘર શીરામણ ટાણું યાશે તો તો પોંચી જઈશ. ત્યાં ખાઈએ છ પણ બાપુનું જ છે ને ? ઘેર પણ બાપુના પરતાપથી સૌ રૂડાવાના છે.

વલુધા પટેલ, તમે પોરખંદર બહુ આવતા જતા નહી હોય. આપણે પોરમાં આવવાનું બહુ મન નયાય ન છુટકે આવતું પેંડ પોરમાં રાત કાઢી હ તો ન છુટકે કાઢી પડે ચકરે કરતાં તો ગામડા ચારા હ

વાઠીયુતી મળ્લ ઈ વાફાર (શુદ્ધ પતન) ઈ ત્યાંના પાણી ? માર્ગ હોય
ને ? ઈ પણ વગર દવાએ પ્રુટીયા જેવા લોકના ચર્ચાન્ય
લીએ રામરામ.

વલુધા પટેલને મનમાં બીક હતી કે ગુજનના હુકમ વગર દીપડાને
મારી નાંખ્યો તે રખેને મારી બંદુક લઈ લીએ પણ મહારાણા
સાહેબે તો બંદુક લઈ લેવાને બદલે વીજાવની કારતુસવાળી બંદુક
આપશની કૃપા દર્શાવી તેથી વલુધો પટેલ બહુ હરખાણો અને
આનંદમંત્રિ આનંદમાં તથા ગાઉને પંથ કરી ખમરલા પહોંચી ગયો
આજે એ વલુધો હૈયાત નથી પણ તેનો સાથીદાર પટેલ અરજન
નથુ હૈયાત છે તે જદા અવસ્થાએ પડેલે છે છતાં પણ બંદુકનો
શોખ એવોને એવોજ છે. અગાઉના વખતમાં તો દરેક મહેરા બંદુક
તલવાર, દાદ એ રાખતા આજે એ જમાનો અસ્થાય મયો છે.

મહેર કીર્તિ કાવ્ય

મહેરના વાઝોએ ઘણા ઘણા બહાદુરીના કામો કરેલા છે. એની
વીરતાના ગુણગાન ઇતિહાસને પાને બહુ લખાએલ નથી મહેરનો
ઇતિહાસ તો હજુ દયાએલો છે એ દયાએલા ચરોતે દુર કરવામાં
આવે તો મરો ઇતિહાસ મળે આ નીચે મહેરના આપ દાદાએ
અનેક શ્રેષ્ઠ વીરતા બતાવી છે તેના મશોગાન (કવીતો જંદ દુદા) આંહો
ગણ કર્યા છે.

પરમપૂજ્ય પરમવંદનીય સ્વામીશ્રી આત્મપ્રાણાણુ
ચરોગાન

(પૂર્વાશ્રમ નાર્ગભુનગાધ) તા. ૨૭-૧૦-૪૫

જ્ઞાન મેં તે મહાન જ્ઞાન દેખ્યો નાં જ્ઞાન મને
સંત શ્રેષ્ઠ આત્મ પ્રકાશ વિજ્ઞાની જગાનું મેં
તથી સમ સીતલ ચીત પર ઉપકાર મીન
ઉદ્ધારક મહેર કા જગમર્દી જનું મેં

વિદ્યા હે મહાન દાન જોડીંગ મહેર સ્થાન
 પોરખંદ્ર આપ કૃપા પ્રેમથી પિઝનું મેં
 બને ધનરાજ છગ્ગા પ્રર્થવું સુજ્જશ સદા
 મહેર કે મુગટ મણી આપકું તો માનું મેં

ક્ષત્રીવટ સમશેસ્થી વંકા વાળે વેર
 ધર્મગદ્ગદ ધરાપરે મદ્દે મોટા મેર

મહેર ચોરાશી મહીપરે મધદેરા ગુણવાન
 બિરદ સંભાર્યા બાપગં મહીપતે દિના માન

સદા ચીત નીજ સ્વરૂપમેં અલો નિગમ કે ચાન
 પૂજ્ય આત્મપ્રકાશ હે પામ્યા બહોકો ધ્યાન

સિનલ ચિત અમીત અનુપમ
 ગાનિ વિગેષ વિશુદ્ધ અપારો
 સુંદર મુલ અતુલ ઉત્કલ્પ
 આનંદ રૂપ અમુલ તિહારો
 ગો દમ દ્રઢ દયા દિલ ધિરજ
 ઉત્તમ યોગ અચલ સુધાર્યો
 ધન્ય પ્રતાપ કહે ગુરૂ આત્મ તે
 રાવરો નામ હે મોક્ષ કે દારો

મેવાડ વતની કવીરાજ પ્રતાપદાન

કાઃ વીર કાળવાના પુત્ર વેળનાં કવીન તથા તેની વીરતાની ઘોડી દુકીડત

ઝોડગના કાળવા મહેરની વીરના જરેકી કથા મહેર જવામંદ
જાગ ૧ હા માં આપેલી છે એમનું ચોરું દિમન નિહરતા વીગેરે
શુભેનું વર્ણન લખેલું છે તે કાળુનો પુત્ર વીર વેળના એ કવીન મળ્યા
છે તે આંહી લખ્યાં છે એઆ મંડના ગદાદુર વાગેશએ પેસીતરાના
ગદમાં કાળુ મહેરને આશરે આપી તેનું ગ્લચકવાને જ્યારે વાગેશએ
જુનાગદના સૈન્ય સામું ધીમણું કર્યું તે વખતે કાળુનો પુત્ર વેળે
પણ પેસીતરાના ગદમાં તેના પીતાની સાથે પેસીતરાના ગદમાં હતે.

વેળની ઉમર તો બહુનાની હતી તેથી તેના પીતા કાળુએ
સક્ષાત્ત જીતી જવાને માટે વેળએ ધણું ધણું કર્યું પણ પીતાને
લગાઈના મેદાનમાં મુકી ને પુત્ર આપ્યો જય એ કાત્ર ધર્મથી વીરકતું
વર્ણન કરેવાય પણ પીતાએ જ્યારે વેળને પોતાના કટિ દેવના સોગન
આપીને કહ્યું કે વેળ ! જાપ દીકરાએ આંહી સાથે મરવું તે કરતાં તો
આંહીથી આપ્યો જન અને સમય આપ્યે શું તારે પાણી ખતાવજે
હજી તારી ઉમર નાની છે માટે તું ઘુરન નાકા ખારીમાંથી શુભ રીતે
નીકળી જ રાતનો સમય છે તો પડેરેગીરાને બુદ્ધ થાપ ખવરાવીને
નીકળી ચકરો સુર્યનારામણનો ઉદય થયા પછી દીવસ ઉપે તારાથી
નીકળી ચકરો નદી વળી નવાગતું લક્ષર જગડે છે તો લગાઈમાં પણ
આપણે છતીએ એમ નથી માટે મારી અગા માનીને ઘુરન રવાના
થઈ જ પછી તો નવાગતું લક્ષર છે ને હું છે.

કાળુ બાપા ! જે વાગેશએ આપણને કંઈ પણ એજખાણ નહિ
છતાં એક ખરા ખરા મર્દ જમ્યને દોષે તેવો મુલુ નવાનો આપણા
માટે નવાજ સાથે વેર ઉભુ કર્યું એટલું જ નહિ પણ આ લગાઈમાં
વાગેશના કંઈક વીર પુરોના મરણ થયે તો આપણે ખાતર અને

પોતાના વટને ખાતર જે વાગેશે મરગ તૈયાર બન્યા છે તેની દારે ખમે ખમે મીઠાચીને નવાખના લશ્કર સાથે મામતો કરવો જોઈએ તેને બદલે હું નાશી જમ્ય તો ફુનીયામાં શું મોહું લઈને ચાલીશ ફુનીયા મને શીટકાર આપશે આપણા મહેર લાઈએ કહેશે કે વેળે મરવાની બીકે પોતાના આપને તથા તેને મદદ કરનારા વાગેર જીવાતોને મુકીને ધીંગાણામાંથી ભાગી છૂટ્યો.

આપા ! આ મેણાં મારે જીંદગી સુધી સાંભળવા પડશે, એના કરતાં આપ દીકરાનું આંહી સાથે મોન થય તેમા હું બહુ રાજી છું. આપા ! તમે મને નાની ઉમરનો ગણો છો પણ મારો કપાટો જોઈ લેજો. ચરચીર પિતાનો બાળક નિર્ભક્ષ્ય અને બીકણુ ન જ હોય.

મને આજ મરી ઉમેદ પૂરી કરવા દીગો એ નવાખના લશ્કરને મારે બનાવી આપવું છે કે એક મહેરનો નાનો જીવાન કેવી ગડ બોલાવે છે.

વેળ તારી વાત સાચી છે, પણ અટાળે વાતો કરવાનો સમય નથી. કાળવાના દીકરાની ક્રામ વાતુ કરે જ નહિ સૌ જાણે છે કે, કાળવાનો દીકરો બીકણુ હોય જ નહિ દુશ્મનથી ડરીને રણગેદાનમાંથી ભાગે જ નહિ. વેળ એ શીકર કર મા ઈ વિચાર મનમાંથી કાઢી નાખ. અને હવે વખત ન લગાડતાં જલદી ગડમાંથી સલામત નીકળા જ.

વેળને તેના આપે બહુ બહુ મમળાઓ ત્યારે આપનું વચન ન ઠેકવું એમ ધારી કચવાતે મને વાધેગેના જીવાતોનો ઉપકાર માન્યો અને વાધેરોને કહ્યું કે, તમારી દારે લડાઈમા ઉઠી તમારી દારે મરવામાં મને આનંદ આવત અને તમે જેમ તમારો ધરણુ આવેલાનું રક્ષણ કરવું એ ક્ષત્રિ ધર્મ બળવવા માટે જે જીંદગીનો આપવા તમો સફળ હોશો. તે જ પ્રમણે મારો ધર્મ પણ પાળ્યો જોઈએ.

મને પણ મારો ધર્મ વઢાલો છે, તમોને રણગ્રંથામમાં મુકી
આપ્યા જવું એ મારો ધર્મ નથી, પણ પિતાની આજ્ઞા પાળવા ખાતર
તમારાથી હું જીવે પડું છું તો આફ કરશે.

વાધેર જીવાને! તમારા ગુણ તો કદિ જીલાય એમ નથી.

ભાઈઓ! આદોયી હું હાથ તો સમાને માન આપી જઈં છું,
પણ વખત આવ્યે આ વેરનો .અદ્યો કેવો લડું છું તે તમે સહ
જોશો.

વેળે તેના પિતાને પગે લાગી વાધેરાના જીવાને હારે રામરામ
કરી જલદી નાહાખારીમાંથી નીકળી જવાને તૈયાર જાન્યો અને લાગ
જોઈ કીક્ષા બહાર નીકળી રવાના થયો.

કાળવો યુદ્ધમાં મરાણો તેમના પુત્ર વેળએ મોટી ઉમરે તેમના
પિતાનું વેડ લીધું તે પ્રસંગના કાવ્ય .

સોરઠો

હનુમંત હેઝહેક જેની લંકાગઢ હુસઈ

વદણુ શર વીસેક તે કંઈ જીનાગઢ વેજડા.

અર્થ—હે વીર વેળ! જેમ શ્રી હનુમાનજીએ અતુલ પરાક્રમ બતાવીને
જેમ લંકાની કઠંગી હાલત કરી તેમ તું જ્યારે વેર લેવા ગયો
ત્યારે કંઈકના શીર વાઢ્યાં.

કાળુકા હર સો લડા નત જીનાણે જાણુ

ભાણારા કુળ જાણુ વળે તું હારા વેજડા

અર્થ—હે કાળુના પુત્ર તું તો તારા પિતા કાળના જેવો જ વીરતામાં

લસો છે, તું પણ ત.રા બાપના જેમ બુનાગડ પહોંચ્યો ખરો !
 બાકાને ધારણ કરવાવાળા કુળના બાણ : (સુધ) તેં પણ
 સારી વીરતા બતાવી.

પનચરો ફેર પીયે શરે ધરીયું રૂપ
 હંધ ભાલાગા ભુપ વચ તેં કીધા વેજડા
 વેજે જે વંકા તણા મરડી આધા માત્ર
 વળે નહી પાછા વાલ ફેદીએ કાણુ રાહિન.

અર્થ—હંધક શરવીરાના પરણે માત્ર પડાવ્યા, તેઓના મનમાં એમ
 હતું કે વેજાએ લીધેયો માત્ર પાછો પડાવી લેશું, પણ તે તો
 વાલ જેટલો પણ માત્ર પાછો આવ્યો નહિ. હે કાણુના દીકરા !
 તારી પાસે આવવા કાંઈની દિમત આવી નહિ.

ગીત

ચડે ફોજ વેરી તણી, નાર દાગે ચડે
 ભત્ર માંહી સરી, ન તો ભવે
 ધણી ઈંડર તણો, ધણો લાગો મડક
 આંખસે વેજડો, નહિં ઘેર આવે
 ભરે થાળ મોતીનો, વધાવે ભાણુને
 નેણુ ભર નીંદરા, મુખે નાવે
 હિંમકે રાણીયું, સેજથી અળગીયુ
 આણે કિંતાર, તો ધરે આવે
 સોળહી આભરણા, ઉતારે સહ્યાં
 મોતી યાં દાર, શણગાર માંદો
 નસે વેજડો આંખસે નાથને
 તો હું હવે કણી, પર રહાં બાધ

અર્થ—હે કાળુના વીર પુત્ર ! તારી સમે તારા વેરીઓની ફોગ ચડે
 અને તારી સાથે તેનો બેઠો થાય છે. ત્યારે તારી એને બહુ
 ખીક લાગે છે, રહીઓનો પનિ તારી સાથે મુઠ્ઠા કરવા નાવ
 છે. ત્યારે ગણીઓ મોનીનો ચાગ જાગેને શ્રી સુર્યનાગવલ્લુની
 હિપાસના કરે છે. અને પોનારો કંઈ હેમજેમ થેરે પાડો આવે
 તેવી પ્રાર્થના કરે છે, પોતાના પત્નીની ગેરહાજરીમાં ગણીઓ
 ખીજાનામાં સુતી હોય ત્યાં તારી ગોઠીને જાગી નાવ
 છે. અને ખીજાનાનો ત્યાગ કરે છે. અરે ફોફર કરવા લાગી
 નાવ છે કે, મગ ધણીને વેળ મથે બેઠો થીઓ હશે. તો
 માગ ધણીના શુ દાસ થશે મારા પત્નીને વેળે સદામન થેરે
 પાછા આવના દેરો કે કમ ? એવી ફીફર રચા કરે છે સોજ
 રાજુગાર સજેલ હોય, મોનીઓ, હીરાના અવકારો ધારણ
 કર્યા હોય પણ ફીફરમાં એ અવકારો અગમ્ય કરે છે મનમનમાં
 એ વલ્લ અવકારો પહે વામાં આનંદ આવતો નથી. વગી મારા
 પત્નીને વેળ આથે મુઠ્ઠા કરવાને મોકો આવશે ત્યારે જો કંઈ
 અનીષ્ટ પરિણામ આવ્યું તો પાછળ મારી શુ દસ થશે આવી
 આવી ફીફરમાં નીકા દેતોનો ત્યાગ કરે ને

વેગના પીતા કાળવાની દડીકત. સોઠી તવારીખ એ નામનો
પુસ્તકમાં પૃષ્ઠ ૧૯૬ માં લખેલી છે તે જોતા કાળવો ઈ. સ. ૧૮૩૨માં
યર્ષ ગયો છે.

વેગ કાળવાનું ગીત.

વડે માર્નાયો ઉમરે મહેર તો વંકડા
ખાગખળ સુંઝે નકા ખારો
અંગ ઝોનાળને સોળ ઉદમા દીપલ
વેગડો ધરાશે હેક વારો
જમખાના લગણ સુમરા નાણીયો
વળે લગ કાડીયે હુરો વાંકો
આવી ઝોખો ને મંગળા પર એકસે
સોડ કાળુ તણા પુગ સાકો
મહેરરા રૂપ તું રાણુ દળ મોવડી
ધળ બધ ગામડા દંધક લળે
આજ પર ચડીયો નીર ઝોડેદરા
થાપ થાટા મળ્યે મોર થાયે

ઉમરે-ઉમરાવ

વંકડો-ગંડાદુર

ખાગખળ-તલવાર ચલાવવામાં બળવાન

સુંઝે-લડે

નકા-નકી

ખારો-પાણીયારો

સાકો-ખીક, ધાક

દળ મોવડી-લજકરમાં આગળ આગનાર

નીર-પાણી

સુમરા-(ઝોડેદરનો રહેનાર મહેર)

ઝોખો-ઝોખામંડલ

સોડ કાળુ તણા-કાળુના પુત્ર

મહેરરા રૂપ-મહેર નાતનું રૂપ

મોર થાયે-આગળ થાય

મહેર લાખા હેમાળનું ગીત.

ડંકા બાજ્યા અટંકા ભસો ભસો કહે દણી
 પૃથ્વી મોટા મૂપ આગે વધીવાં પ્રમાણ
 સોરઠ હાજાર કુચ માળવા આગરા સુધી
 રાજવી જરડે ભણે જેડી . ભોજ રાણા
 સંઘરા ધણીરી બીડે દાતા ગીરનાર સોયે
 હલકારે શર બેગા ગણો રામે દાય
 લોહરી જેડીયુ બુકા શુરૂરી આગળે નાકા
 નસેંહી સદાયજ લાખા ગોરખનાથ
 સવત ૧૬ સરે મોતજે ચોદરા સોયે
 પોષ મુદ જુધવાર સાતમ પદન
 જમરી ગાદીએ વીખો રણમથ તણેજકે
 ભસો ભગવાનજ હો પ્રધાને ભથ્થેત
 સનન ગજસી તણે અખાડે ઝોનાડ સદા
 ભાંજલો જે કોટ ગદાં ભણેહી ભૂપાળ
 હરે હી સામગા તણે ઇંડરીયો વડે દાથે
 પાણુ ધારી ધણું જીવે પાંચવા કો પાળ

જેડી-જેડવા

ભીડે-મદદ

બુકા-દુકા ક્યાં

અખાડે-ભેદાનમાં

ભાંજલો-ભાંગી નાખનારો

હરોહી-પૌત્રો

પાંચવા-માગણ

ભોજ-ભોજરાજાં રાણા

નસેંહી-નકી

સનન-પુત્ર

ઝોનાડ-જપાને પાડી લીએ એવા

ઇંડરીયો-ઓડેદરો

પાળ-પાલન કરનાર

કુળમા દોડો લાજ ધર કરમી ગજદસ અસનની રીત ગખે
 ધુમડો ગીગોએ મહેર દાદર ધણી નવડ લડ મોજરી છનક નાખે
 સોડ ભર ઓડેદરો જામ સુધી છતો કરે છે ત્રીવટ તણો કામે
 ગુણ ગાદક છે આજ લાખા તણો નવે ખડ મખીઓ અમર નામે
 કરમરે પાટ અખીયાત તો એ કથે ધનનધ જોમ તું ખરો ધીગા
 પડહળ પડાજો અળીખમ વંકડો ગમરો દાકમે છતો ગીગો

નવડભર-દાતા	મોજરી-દાન આપતુ	કરમરે પાટ-નશીનદાર
અળીખમ-મજાનુન હટે નહિ એવો		વંકડો-જવામઈ
ગમળો-ત્રેવડવાળો		છતો-પ્રસીદ્ધ
		સોડભર-વીર

ખરડાના વીર પુરોહિત કવીત

અલગ કાઢન એમ જોણે તેગ જુના શુ તાણી
 જોરાવર મુનજી વળે ખાગ લડ વખાણી
 લડ વજરી લાલાગ જોણે વટેલીયા ઓળખીંગ વકો
 ગજ કરણ જેસો ગાવાગ જેનો દેશ દાનારમા કકો
 ભારનાડે લનપ તણો લઈ જશ દાતા લાવીઓ
 કરમી રામ કાના ધરે અનમી મુખે આવીઓ
 અનમી મુખે એક બીજો કાંધન બજારો
 જેસો વજરી જોડ લડ ધાકા ન કો લાલારો
 અજન ને વેળે અનમી બહાદુર શવણો બોદાણી
 મહેરો ગોનાણુ મુજાળ રાવ સાગણુ ગમણી
 હાથીયા ઘર શવે હુવે તેમ કાંધન પાતરડો
 કરમી રામ કાના ધરે સાખ લિજરણુ સુમરો

(કાષ્ઠ, મુંગળ વગસી, જેસો, રામ દાના, મુળો
વગસી, ધાંકો, નંકો, અરજન, વેજો, છાણો બોદણી
સાગણુ, હાથોથો આ નધા વીર મહેરેના નામ કે)

સુમરો=સુમરો રાખના ઓડગના ઓડેદન મહેરો

સોદાણના મહેર મુંગળ ગીત

ક્યો વેગ વેગવાથી આવ ચરીયા કહે
દોવડે ઝાટકે ૨૫ દીધો
સોદાણા ધણી મહેર કે સફુનો
જોણે લાઠકે આવીને વેગ દીધો
'ઝીકે લોદવા તણી જોડેઝાટકે
વેરીયા સીડા ધણી લીયા વાદી
મદ મુજે કાચો બનોછે મામના
ખાગ સુ આવીરો વેણ ખાગી
અમમ સતુ સુ આકેરો ઓદવો
દેણે મમારે ૨૧ ૦ દોરો
કાળા ઉત્તર ધોગણે તે વેરીને કાપીયા
પદમ આસગ તણે પદમ પેદો

અર્થ—હે શુ વીર મુજા ! તે તો મોટા વેરીગોથી વેગ કુઈ અને
તે મામે આવીને પાક રો કરીને કુણુ કે આવી ના
હે મોદાણા મામના ધણી ! તું તો સિંદ સ જો બગવાન છે
તે તાગ માદુગથી ધણી દુસ્મનોના માથ મ'વા
હે મદ મુજા ! તે તો બહુજ મદાદુગીનું કામ મ્યુ કે
તે તો તારી તવગના જગથી જે વચન તું મોટો દોરો તે

વચન બરાબર પાળ્યું કારણ કે તારી હિંમત જોવી છે કે,
શત્રુને કોઈ છતી ન શકે જોવાની સામે જઈને તું આપડયો.
હે કાળુના પુત્ર ! દુસ્મન સાથેના ધોંગાણામાં ઘણાને દાપી અને
રણ સેવામાં મુતો.

સામે પગલે આવીને લડાઈમાં જે મૃત્યુ પામે તેને અપસરા વર છે.
એમ જે ધર્મ શસ્ત્ર કહે છે તે પ્રમાણે તું તો વીરનાપૂર્વક
મરીને અપસરાના પલંગમાં જઈને સુતો.

કડછત મહેર આતાતું ગીત

ધરત ધોડા તણો આનીને ઘેરીગો
જિલાજ ફરને જોધ લાલો
ભારતે કડઠો નકો પાછાં ભરે
અળાં સુ' લડે એમ મહેર આલો
પગ્લે સેતા તણો એમ એ ધા પડે
પ્રલણી ગીધડી રક્ત પીત્રા
આજ હરભમ તણો તોગલે આચો
વળુમાં જણીયો તારા વીત્રા
વરમાળ ભાગ્યા તણી અગ રોતી વરે
લડાયો તરતાર હો લલો લીધો
પરણે બોલ હરો વંકુઃ પધારીયો
શત્રુ તં લજ આડેજ શયો.

અર્થ - ઘોડેવારો ઇન્દ્રેવાનુ જીવ આવી પડ્યું એની સાથેના ધોગાણામાં
એમા તે ભાવાના મુદ્ધમા દુરમનેને મારના બાલુ જીવ ફેરવ્યું.
તું ઘડાઈના મે નમ્યાવી પાંચ દડી મ્મ એવો નથી,
તું તો દુરમનની માથે જગમર વડ્યો છે.
તાગ ઉત્તર દુરમનેના બાનાનો વગ્ધાન વરમે છે છતાં તું તો
દુરમનેને ધુમ ચાલના કરે છે
ગણમગ્ધામ તો એવું મચ્યુ કે લડૈસગોનું લોહી પીવા ગીધકાં
મડાની આસપાસ આવો લોહી પીવા લાગ્યા. હે વીર આશ્વા ?
તું તો મલ્કુને મેડના નીકળ્યો છે છતાં તારા વીરાદનો આજ
પ્રમગ છે એમ તે મન્યું આજે તારા મળામાં માલાઓના ધા
ફી વગ્ધાજ પડેગધી છે તને દુરમનેને માગવામાં બાધુ ન,
ફાંધુ લારે બાલુ ફેડી દઈ તનવાર કાષમા લીધી
તથાગ તો તે દુરમન પર એવી ચલાવી કે તારા દીનને પણ
હીઃ લામ્યુ કે આજ મે ફીક લવાવો લીધો હે બોલના પૌત્ર !
તારા આ મર્જનથી ભરેલા કમથી તારા તો સ્વર્ગમાં વાસ
થવો છે આશ્વા ! તે તો કુળની લાજ વસારી,

બડ વીર નાથા મેલસાડીયાના
સોનદા, દુદા, તથા છદ કવીત

આગીત ખડ ચાગ ભાવાગી અણીએ જમન
મને દીરે ન મ્મય કહી નામજ તારૂ નાચીયા

અર્થ - હે નાથા જમન ! તારા ભાગની અણીએ અને તે તારા
બાહુમળથી ચાગ ખડ ફેગી નાખ્યા મનનમાં ચાર ખંડમાં
સડ બોનાવી હે નાથા જમન ? તેનો એવું પગકમ કયું છે કે
તારી મર્જનના વખાણુ પુડ્યો કરે છે એટલું જ નહીં, પણ

સ્ત્રીઓગે તારી વીગતાના ગસડા બનાસીને ગામડામા ઘેરેર
ગાઈ તારૂ નામ અમર મ્યું.

કાડેથી દેશે કંઈ તારી જનુની જડે
તારૂ નખતર તે કંઈ નાને પાછુ નાથીયા !

અર્થ - હે વીગ નાથા ! તે વીગના બનાસી તારૂ નામ અમર કર્યું તેથી
કાંઈ નાગકની માન તેના બાગમ્નુ નામ નાથો પાડે તો નાથો
પાડવાથી નાગમા જે શુદ્ધીગનાન દાનાના અને પ્રભુ ભક્તિના
શુદ્ધ દત્તા તે શુદ્ધ તે નાગકમા થોડા આરવાના હતા ! મત-
લમમા છુ તો ફોર્ડ એના નક્ષત્રમા પાડ્યો કે એ નક્ષત્ર તો
પાછુ મળેજ નહીં.

ભખને માના બનેા શગમા અવાઈ
એ તરુ શુદ્ધ છુમા મે નજરે જાળા નાથીયા

અર્થ - આ દુડો મનાવનારે પ્રેમના આવેશમા નાથા ભગત ન કહેતા
નાથીયા સુદ વારી કર્યું કે મનખમ દાતા શરો કે ભક્તીનો
શુદ્ધ નો મદા પુરના પ્રાને આવે કે તરૂ તો પૂર્વના એવા
કાંઈ પ્રમાણ પુર કે એ પુરને પ્રમાણે તારમા દાતારી શુ-
વીરના અને ભક્તિના શુદ્ધો કે

પ્રથમ પ કારો કી સમા અરરી જન
મોડા તરમાત્ર નોનો ઘોખો નાથીયા !

અર્થ - હે નાથા ! તારૂ જેવા વીર પુરને એ દર્ષને મારી નાખવાનું
અમ કામ કર્યું પણ તેજેગે પડકારો કરી દોત અને સામે
પગને તાન શુદ્ધ તારી સામે આવ્યા દોત અને તારૂ મૃત્યુ
થકુ હોત તો તો તને પણ ઘોખો ન થાત તેમ અમને પણ

મીયાણીના રહીશ મોટનાડીયા (ગાહેન)

રૂકીરાતું ગીત

તકે ધુરને ન ગળા નહ્યા અસામા સીશ પુટે
 ઘા ઘણા લડે પડે ઘગે ઘાણુ
 ફેળા દખલીદળા દળા મેરે અવી ફેળા
 માંયાણી રા કીના મધે દીળ હ મનણુ
 બહ ગોગા ખાણુ બદુમ અપર વહ
 મદો મદો તણા મુઠ હો માણુ
 બખા હી ખોનતા બે ન ખાખ છાડી અવ મેળા
 નરા ભડ ફકીરો કે ન મેના નીશાન
 હરોલી સેનગ કહે અન હુ ઉનાગ હો
 બેરાળા કીનો હી તદે લડે નમ બાલ્ય
 પીતા સારો પોગમાલી પ્રેમની પાસમે પણા
 લડા નહિ કેમ ભાગા બગડે લખા

અર્થ — મીયાણીના ગઢમા ધોંગાણુ જામ્યુ છે વીગટ્ઠોની વીગતામાં
 વધારે કડવા માટે ત્રાનાણુ ગેન વાગી ગયા છે બદુકની નાળામાંથી
 ગોળીઓ છુટે ડ અને દુરમનના માથા પુટે છે

ઘણા લડેના જ ખમી રહ પડ્યા છે કેટલાક ધાની પીડાથી
 લમટીયા ખાતા આશ્ચર્ય સેધે છે આમ એક બીજા ઉપર ધા
 ઉપર ધા પડવાથી દુરમનો એક બીજાનો ઘાણુ મટે છે

આવી રીતે દરિયુ તગ્મની ફેળ શહે મા આરી ચારે બાણુ
 ફેરાદને સત્રામ મરી નલા છે

અને મીયાણીનો કીનો જલદી સર મરી લેવાની તાકાવેલીમાં
 આગણુ વધે છે આ દરમિયે તો પડાવ નાખ્યો છે, અને નકી

કર્ચું છે કે, મીઠાણીનો ગઢ સર કર્યા પછીજ પાણું ફરતુ એ નીશ્વરથી બગમર લકાઈ જમી. અને સામસામી બંદુગની ગોળાઓનો વરસાદ વગમસા લાગેો ફટીગના સંન્યતી દુઝડી એમ કી લો તથાને લગે તેની કનાં હતી એ તો મરણીયા જન્યા હતા

ફોરાએ પકકારો કર્યો કે, ખોરીયામા આણુ છે ત્યાં મુધી નીશાન (ધ્યન) મુકી દઈને નમણુ આપુ એ મારૂં જામ નથી શત્રુના લશકરે કીસ્લાઈ નીચે ઉતરવા બહુ કહ્યું પણ ફટીર તો રોકડો જવાજ આપી કીતો કે, અમારો મહાગણો તો પોગબદમા છે. અને આ ગઢો જયાર કચાની જરૂર મારી છે તો કીતનાથી ઉતરી જો હું બાગુ તો તો માગ માતા પીતા તો લાજે વીર મહેરોને ગેડાનુ સ્થાન જે બરડો પ્રેથ તે પણ વગમર

મહેર લાલાણું ગાન

બોખીતનાથા

કથન બોલીયો ગણગુ લાડ એમ કા મો
કોટ જાયા તણે નામ કીવો
ત્રીક ખાડી તણે ત્રીક માની ત્રજક
લાડ નાગા જણે વેર લીધો
ભીંજ દળ જામગ મેમુ તન મ ડ્યા
લીયો તળ બોખીગ તણોનાયે
દાગ લુચ્ય તે અખ જેમ દાકીરાં
બાધુરી ફેને દગમાર લાવે
વ કે ખમ સુખરે જામ ઘેર વ નડો
લાડીરે આગો જસ લીયો

રાજો ભાણુ છત્રપત્ર જેઠે રીઝીયો
 ક્યાં વેઠ વાછ પસાવ કાધો
 અવચળ એ વાત તે રહી જે નરેખંડ
 ઘિર કર જેઠે વાછ યાપો
 તેમણે ખડો આજ મળ દગ તસામું
 ઇનામમાં હુકડો ગામ. આપો

અર્થ — હે વીર લાગા ! બોખીરાની ખાડી પામે જામ સાહેમના લશ્કર સાથે મુદ્દ ક્યું તેમાં તો તે દુરમતો સાથેનું બરાબર વેર લીધું હાથ કે જામનું વીરાળ સૈન્ય તેને પાછું હે મેસરના પુત્ર ! તે લાગી નાંખ્યું હે લાલા ! બોખીરાની ખાડી મુઢી જે જામ લશ્કર પોતાના પગ જમાવ્યો હતો તેને ત્યાંથી નસાડી તે જમીન પછી લીધી આ લડાઈમાં તે તો એવી વીરતા બતાવી કે જેમ બહુશને ઈર્ષ દાંડે તેમ અકરાનાં જેમ જામનું લશ્કર ભાગ્યું અને લાલાની અણીથી મદારાણા ભાણુ જેઠાની ફતેહ કરી હે લાલા ! તે બરાબર ખાણી બતાવ્યું અને યથા લીધો તારી બદાદુરી જોઈ જેઠા મદારાણા ખુશી થઈ મથા અને ક્યાં વેઠ લીટી વીગેરે હીમની પેલાક આપ્યા અને મદારાણાએ વાછ તરીકે તને સ્થાપ્યો લાલા ! તારી આ વીરતા બરેલા કામથી કોનાં અવિચળ રહી અને મદારાણાએ સીરપાવ ઉપરાંત ઇનામમાં હુકું ગામ આપ્યું.

રાજ રાખા ભીમા દેવાનું કવીન

નામાં સાંભળે તુંદારા કામા વંશકા ઉગરણ નીકા
મોજ ધારી હીઃ હીઃ આકમા મહેરાણ

, ભુખાળા જોડવા આજ દેવા કા મુપુત્ર ભીમા
અસંપુત્ર છદ્દ જોવાં રાખણ. એંધાણ
મોજ વરીસ જેસ દાકમ બોમીયા માને
અધિપતિ કહે તારા ગજ કા ઉચાર
દાન મન ખુટી યુકા દેશમાં જાયવા કકા
દેગ તેગ બને વાત તીદારે ધાર
કેતરા ખગચીગ દાન શીર રા મદિર કાજ
ધન અગકા કી વીણે કીસ સારા ધામ
ભુગો ભુગ લગી રહે તુદારી ચડની કળા
કળભુગ ભારી તેમા કીવા શુભ કામ

અર્થ—હે ભીમા ! તેં તો તાગ વચને ઉજ્જવળ કરવાને એવું કામ
કયું કે તેથી તાગ નામની પ્રમંશા થાય છે. મોજમાં એટલે
દાનારીમાં તો તું હીન હીઃ છે, હે દેવાના મુપુત્ર ભીમા ! હે
જોડવા ! (જોડવા વંશમાંથી ઉતરેલા તેથી જોડવાની ઉપમાં
આપી) અમરના તાગ આપ દાનના ખીગદ ગૌરવ ગમવાતી
નીચાની રૂપે તું સુકૃત્ય કરી રહ્યો છે

હે બોમીયા ! (અમિના ધગી) તને મોટા મોટા હાકિમે
પણ માને છે, એટલે માનની નજરથી ભુને છે.

ખુટી શાખ (ગજરાખા મહેર ખુટી મહેર કહેવાય છે)
માં તું છે તેથી તે આ કામ કરું. તેમા તો આખા દેશમાં

ખુટી સાજના તમામ મહેની પ્રમશા યાચ જીવું તે કરું.
તું જોઈએ તનવાંધી ગદાદુર છે નોટલુ જ નહિ પણ તેમની
ગદાદુર છે તેમ દેશ (ખાખવામાં) મા પણ ઉદાર દીવનો છે
એટલે તેમના અને દેશમાં ગેઢિયા સરમ કે બખરના ગામનું
થી સમનું મહિર નેચુ સાર મને લાગુ કે કાણુ જાણે કેટલો
ખર્ચ રૂઝ ગણે હશે

હે બીમા ! આ સમનું મહિર બવાવાને તો તે બરશ
ની ધરામાં એક સાગના લારે મમ મ્યું આ ધર્મિક કામથી
તો જુગો જુગ તાર નામ અચળ નગર અને હું આશીશ અધુ
હુ કે તારી ચકની કળા દિન પ્રતિદિન થો કાગલુ કે આ
કમિયુગના જમાનામાં માપુત પોતાનો જ સ્વાર્થ સાધવામાં જ
ગચીપચી રહેલા કે તેવા મધ્ય સમયમાં તે આ પરમાર્થનું
કામ કરું આ તો તે ભારે શુભ મમ કરું. તને ધન્ય છે

જીનાગઢ તામે ગામ કંવ'હના

મહિર આવા કથક

વીમ હાક વાગી ખરી આજના વખતની
ધાન કે વીના ડાલગ કાના
કવનમ ધણી છુ ત્રીસ મારી જ કર
એહલ્યા નોથ દે આજ આના
પાપી પચણુનો દેશ નાથો પડતો
ક્યા જાણ દેહીલી અગમ કી જો
ગોડે ગ મડે છુ કુળનો આજણુ
મસરી હગ આજ છુ હાથ દીજો
પાનાને તીવોત ૧ દંધિ કરી પામડે
સગતાળામાં કીનો અર્થ સારો

આદ્ય ધર તુંડારો સરમાં અનિચળ

વડા ભડ ટેકા દે આજ વારો

—અતિ મુશકલી ભરેલી કારખી જુઓ પડ્યા લાગી દારણ કે દુકાળે પોત તું બરાબર પરીચળ બનાવ્યું. સારી રિયતિવાળા થીમંતોના અને રાજદરવારમાં ભરેલા અનાજ, કોઠારો ગરીબોને આપતાં આપતાં ખાલી શવા આવ્યા.

હે કવચકા ગામના ધગી મહેર આજ ! તું મારી વાત સંભાળ લે. હે આજ્ઞા ! હું તારી ઝાંધે ઝેટલે તારે શરણે આવ્યો છું, તો સદાય કરજે આ પાપી પંચાણના કાળ (દુકાળ) કાઢવો હવે બહુ દોહીસો (મુશકેલી) ભરેલો ચઢ ગયો છે, આજે દુકાળને લીધે ઘેરઘેરે અનાજના સાંસા પડ્યા છે તો મારે માફ દુઃખ કોની આગળ કહેવું અને કોની પાસે યાચના કરવી દારણ કે યાચના કરતાં પણ કોઈ સદાય કરી શકે તેમ નથી હે ઝો ડેરા મહેર ! તું ખરો કુળતુ આભરણ (શણગાર રૂપે) છે.

હે મશરીના પૌત્ર ! આજે મદદ કરવાનો સમય છે અગાઉ પણ અમારે દુકાળ પડ્યો હતો ત્યારે પણ તારા વડવાઓએ યાચકને કવીએને સહાય કરી હતી આવી રીતે તમના વડવાઓ સદાય કરતા આવ્યા છે સોરઠ પ્રદેશમાં અજઘાન દેવામાં તમારૂં ધર પ્રથમથીજ વીખ્યાત થયેલ છે. હવે હે દાતા ! હે વીર ! આજે અમારી સંભાળ લેવાનો તારો વારો આવ્યો છે.

પોતમંદર તામે મરેજ મામના સહેવારી
મરેજા જોડાણ મહેર ખીમાણુ દવીત

અદા બમદા ખંસમે હુયા નરંદા ચલુશણ ચંગા
કુરેણુ કરદા હંદા ફદા ત્રેહ દામ
બરદા ગરદા બડા ભાગથી અડદા બંગા
નરંદા નરદા આફે પેયતકા નામ
ભાડદા ભાડદા તણા બાણુદી છટને ભાથે
કોડે કોડા દદા લોહકી કમાન
મહેડે ગોરીયા ફદા અગંદા સુમવા શમે
છુટે બાણુ પુટે કોડી દાયકી સમાન
દમશ દમીર જેચ કમાનશ ફવા હકી
કીણુ બાગને જસા વગર કી સમાન
કોટ બાગ કે સાથ ગોદમે બેધકી ઝીને
રચારી હાંક કે શાહ મચારી રાડ
છહેડે બાગતે તો તો ચલુશણ સાફુલ સિંહ
આગાબીક કુશળ જેસા દીવલ ઉદાર
જલમ ખીનદ બડા મરેજકા વશ વત્તો
ધમંને ઘોસરે જુને મદાસાર ધાગ
હુદ સામે મરેજાદી જુનાબુકો રથબા ગણો
ધીંગી ગાય જાતણી બચો ખીમે દાન
દદામે હુમલો શાહ ગાદકો વધાર્યા હાથી
મરેજા વરેજો પરી સતમ હુને સાન
ગોતહો ગેજ વશા ગુણનો લગાગ મજા
બણા બેસ કદા કવવા બખાણુ અરીઆન
શત્રુ આમશીગ માથે દાકરીયા વીંટી જેસા
શત્રુ આ શરીગ માથે જેમા વાણુકા મુકાણુ

અડાબીડ ગરેખકા ભારતે વંશ દી અસા
 હટાવે દોખીયા નકા પામે કદી હાર
 દનો દન પ્રાગ ભાટ ચડતી હમેશાં ઘામે
 પરાં કરો વદી વંશ તણો બેકો પાર
 આશરો તુંદારો જાણી આવીઓ તુંદારી આગે
 કરો મણેર દયા લારી કહી હુંદા કામ
 હીલા સદા રાખે પ્રભુ અભેધાકે નાથ નામી
 હરી સદા પુરે નત ગરેખકી હામ

૧-વીરનર	૧૭ સાદુદ સિદ્ધ-સાવજ
૧-સુંદર	૧૮ અડાબીડ-અડાદુર
૧-કરવાવાળો	૧૯ ખીલદ-ભારે
૧-ધી-લડવૈયો	૨૦ જુનાણુભી-જુનાગઢનો
૧-આખડીરીએ એવો	૨૧ ગાયખદા-જુનાગઢનો ધણી
૧-મહાદુર	૨૨ સરગા-સ્વર્ગ
૧-નર	૨૩ વરેચો-વર્યો (વરણ્યો)
૧-અડનર	૨૪ પરી-અપસરા
૧-લુદી-આણુ	૨૫ સતગાં-શત્રુઓ
૧-રંદા-શત્રુના	૨૬ હુંદો-ચ્યો
૧-ભાંગ-ભાંગ લશ્કર	૨૭ સાક્ષ-નાડતર કર્તા
૧-એ-અટકીગય	૨૮ બણા બેસ-મહુ સારી રીતે
૧-ગરા-હડીતો	૨૯ કહાં કરવાં-થું કહેવું
૧-વંશ-કુળનો	૩૦ વાણુકા-વડાણુના
૧-હડીતો	૩૧ દોખીયા-દુસ્મન
૧-રતો-લગાઇના મેદાનમાં	૩૨ નકો-નહી
૧-બાગકેસાથ-બાજ પક્ષીના	૩૩ દનોદન-દીન પ્રતીદીન(દંમેશા)
૧-બી ઝપટવાળો	૩૪ પ્રાગ ભાટ-કરીનું નામ

૩૫ કાલી દુદા-કરીનું	૩૬ નત દમેશાં
૩૬ લીલા-રીલી રીલી વાળો	૪૦ મરેન્નકી-મરેન્ ગામનો
૪૭ અભેપાપા-અયોપ્વાનો	૪૧ વાસાની ખાંમે
૪૮ નામી-મુંદર	૪૨ દામ-આશા

મોહર ગામના મહેર (મુમરા રજપુત) વીગ

હિખાળાના પુત્રોત્ કવીત

પડે જાગ યાજો અશાં ન તો જુમાં પડે
 આડ કર વાદરી રીત આલે
 ધણી ઇંદર તણા કરે નીત ધોખળાં
 દાગરી પવંગા નનો લાલે
 વખાણે જુનિ કેક દશે વધ
 અષ્ટ કોટાં ન કે મોટ ઝલે
 લે દે, ધગ ખીચ માલ લે દે લીચ .
 લાગ કે વીધીઆ ધણા લાલે
 ખાટીયા લવા જશ આજ ખુમાણુ દરા
 દોખાયા ધણને રેશ દીધા
 કરમી આજ વીગ તણા કેસરી
 લાખ લાખાં મજે વેર લીચાં

- હે વીતના વીર પુત્ર ! તારી બીચ્છી લાકડોનાં થાણામાં પણ ત્રાસ પડે છે. અને આવી રીતે લ મેગી બુમો તું પકારે છે. તું આવી રીતે મર્નાઈન કામ કરે એમાં કંઈ નવાઈની વાત નથી. જો તો તુ તારા બાપાનાની જે રીતે કે તે પ્રમાણે તું ચાલે છે. મનનમાં તારા બાપાનાનો જેવાં બહાદુરનાં કામો કર્યાં છે તેમજ તુ પણ કરી રહ્યો છે. હે ઇશ્વરના ધણો ? દુશ્મનો તો તારાથી ઘરે છે અને તુ તો નીડરપણે લહેર ઉઠાવે છે. તારી વીતના હું એકજ વખતુ કરે છું. એમ નહીં પણ મોટા દેશના જાપનીઓ પણ તારી વીરતાના વખાણુ કરે છે. કાગળુ કે તારી ઝાટમા કાંઈ આખોતે મચી શકતો જ નથી. હે જાવાન !

તે પૃથ્વી ઉપર બાળજાગીથી ઓકતા માત્ર પડાવ્યા. કંઈકને બંદુગની ગોળાથી, અને કંઈકને બાનાની અણીથી, સ્વધામ પહોંચાડ્યા. તે તો દુનીયામાં બહાદુરીનું કામ કરી કીર્તી મેળવી. હે ખુમાણુ મહેન્ના પૌત્ર ? તારા હું શ વખાણુ કરું. તારા દુશ્મનોને તો તે ધગા દેવા હે વીતના પુત્ર ! તુ તો ખરેખર દેશગીર્વોદ સગ્યો છે તે તો દુશ્મનો સાથે ધીમાણુ કરીને અનેક ગણુ વેગ લીધુ તને ધન્ય છે !

મહેરના વડનાઓનું દીર્ઘ કાવ્ય

આગળના મહેરે કેવા હતા

જન્મ વેરી જોઈને પાછા જરે ન પેર (૫૩)
 જૂધે ચડે યમરાજ્યી મર્દ એવા મહેર
 અવળું વેણ કે ઉચરે તો તો વસમુ થાયે વેર
 બદલો લેના વેગો મર્દ ખરા એ મહેર
 ખાંડ ચોખામાં જો મલે ધીની દેશમ લેર
 પડેલા જમાડે પ્રેમથી મર્દ ખરા એ મહેર
 માંગણ આવે માગવા દેના કરે ન દેર
 માગે તો માયા દીએ મર્દ એવા મહેર
 રૂવે રૂવે રહેમ જે કરે ન કે પર દેર
 દયા થકી એ દીપતા મર્દ ખરા એ મહેર
 ઉજળો એનો આતમો દીનું નહીં કુમેળ
 ગજ વટ રીત રાખે ખરી મર્દ ખગ એ મહેર
 નીશદીન જામે દારૂ સદાય દીસા લેર
 દસ્તખાં એ સુખમાં મર્દ ખરા એ મહેર
 ગોક ભરોસો ઇશનો શ્રદ્ધા રૂડી પેર
 ધર્મ મર્દ પ્રીતી લઈ મર્દ ખરા એ મહેર
 અંતમાં ઉદાગતા પુન્યને રસ્તે પેર (૫૪)
 દાન દીએ જે દીનને મર્દ ખગ એ મહેર
 દુખ આવે કદ દે પર કુરુતનો જો દેર
 હંમે દીન દારા મર્દ ખગ એ મહેર
 જોગ માયા જેવી જો અલણી જેને પેર
 ઉજળા દીક્ષથી ચોખી મર્દ ખગ એ મહેર
 સત્રોવટ સમશેરથી વંકા વાળે વેર
 શીત કરે હરદાસનું મર્દ ખરા એ મહેર

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is written in a dark ink on a light-colored background. It appears to be a list or a series of entries, possibly related to a legal or administrative record. The script is dense and difficult to decipher without specialized knowledge of the language.

Handwritten text in a cursive script, likely a historical document or manuscript. The text is written in a dark ink on a light-colored background. It appears to be a list or a series of entries, possibly related to a legal or administrative record. The script is dense and difficult to decipher without specialized knowledge of the language.

સં. ૧૯૯૯ની સાલમાં નીચે લખેલો પ્રસંગ બની ગયો છે.

કળાયુગ પ્રગટીયો પૃથ્વીની ઉપર તેગમી સદીની ટાક લાગી
 ધરમના ચાલના ક્યાક છે ધરા પર જાત અભિમાનને જીવે જગી
 ગમ ધણુ એકલુ અરણ્યમા રખડતુ ભાગ્યના અકનો થયો બેટો
 અસુરો મળીતે સામટા આવીયા ખરેખર હાકવા જેમ ઘેટો
 ઘેર દઇ મયેચ્છે ગાયુને ધુમવે માગ લાઠી તણા ખુમ મારે
 ભાભરડા દઇ ગાયુ આભ સામુ જીવે ત્રીયોકનો નાય વીણુકાણુ બચાવે
 વાગ મજગાજની દરી તે વીઠલા કષ્ટ અમતણુ આજ કાપો
 હૈયામા બીગજો મહેરને હેતથી ખરી મહીયારીએ ખબર આપો
 ગમારી એક ને મહેર જણુ બે હતા પ્રભુએ પ્રેમણા એમ કીધી
 ફરીયાદ ગાયુ તણી સાલળી ફાડા બરાબર બોલીયા મહેર બકા
 ગણુમા રેશુ જો ગાયને વાગતા દણીસર તેહના મશ ડકા
 જાદવજી શેઠને રુનાથ ત્યા આવીયા કહે જેમ સત્રીઓ તેમ કરવા
 વાર છે ગાયુની અણુનમ વકડા નાણા દઈ ધર્મમા ભાગ લેવા
 મથુગાસ ઢહે મહેર ભાષ્યો સડુ ધર્મનુ ધોસર કાધ ધરીયે
 ગાયુને વાળશુ તો આવશુ ગામમા નહ વગમાળની આશ ધરીયે
 મારગની જાતેતા પડખર એવા કરે વાગ વાગે બડુ જાઓ વહેના
 જગમા જીતીને ઘેર તો આવજો નકર આ દુ ખણા છે જ હેલ્લા
 પડખગ સાલળી મહેર સડુ પડીયા છરી કુહાડીને ડાગ લેવા
 જાય નહિ દુરમનો કાઈ દી જીનતા દણીસર ખાગથી વાડ દેવા
 તરખાઈ ને રેવદર ઢોધી તે સમે યાજ બોજન તણા દીએ ઢેલી
 મીતી ભુજીજના મહેર આવી મળ્યા અચાડની મડાણી જેમ એલી
 સીધુના રાગથી ચ નીરો હું કળે બનગામ સીમમા થયા બેટા
 ગાયો મુકી અને દુરમનો ભાગીયા સમે તે બચાવા જીવ છેડા

મામનો જીને મરીયગીએ આવના દડાળા ગમધયુ એન હોકે
 મીનથી ગગીયુ ખરી મહેગાળીયુ એ પડાળા ક્રમ દી મદ પાકે
 આપગત નણા ધર્મને પ ગરા કળી મે ખરેખર દીવા કામા
 પીંગળ જસા કહે લીંગમા પ્રતાપથી રીને નવે જુગ અમર નામા

જુનાગઢ તાથે ઠાયાણા ગામના પટેલ એસા રજમસે ચીમદ
 સાગવત પાસાયજુ બેસાડી તે વખતનું કરીત

કદા જાગ્યા પાગવજુ દુઝ દણી પરે
 દોડેશ દેવાયા કેચનખત ઘખાયા કમાન
 મવન નવ ને દસ છડિવે સાવ સુમ પશુ
 જાગીને તીથી દસમી પ્રમાણુ
 સુખ્દી પ્રમમ સગ વાગસની સગ સમે
 મોટા મોટા મદાત્મા પધાર્યા આયા મહેર
 હા હા હા હા જ જસમ અમીર આયા
 ઘણા વડા ચડુ ફે દુગે પેરા વે
 માનતી હજગવાગ ઉગે હીનોજા માને
 ગમે હા વાટે વાટે હાકો હાકમાગ નાહી
 હૈયે હૈયુ હીદ ગાય હાવે અનેકગજ તણા મે
 લે લે ધરોવ જ્ઞાનદ હિસદ લે
 ગરો હા દાદીગમી જીડે હમ હા
 અમનાડી ધામસુમ અમીન મુલાવ ઉડે
 સાનજા ચાગણા ગણુ ગાવે કરી બાટ
 સવ માત્ર મહમીન જાગન ઝીગ છુ
 દમ પ્રાગન હીય હમચી । તાન

આજતે નગારા બાવા ગુસાઈકા સ્વરૂપ
 બાજે ગાવે મધુ રાગ સુરે હાર મુની રાગ
 સપતા પારાયણવારી અશ્વાતી અંધીક શોભા
 હાંડીઓ તખતા છખી તોરણી કી હાર
 આકરા ચમકવાલા મોનીયાં ઝોતીયાં સરે
 બની બતીયાંકી શોભા ઝગમગ બહાર
 મહેર વંશ મધ્યે એ તો ચડાંચ્યા જશરા મીઠાં
 રણુમત્ર તણો સુત કળાં દુહો રૂપ
 ભટ્ટી વંશ તણા જશ વધાર્યા ફોવાણે ભારે
 ભલ ભલ કથી અમરાહી ખુપ સદા જશ

મહેર દેવાભાઈ રાગ (કારાવદરા) તું કીની^૯ કાવ્ય
 (દેવાભાઈ હાલ મહેર જ્ઞાતિ ભવનમાં આવનારા મહેરભાઈઓ
 માટેની ફરેક પ્રકારની વ્યવસ્થા થોવાભાવથી કરી રહેલ છે)

ભલ પચુની આપુ ભરજ લાયક જશ લેવા
 તું આથો રાગ તણા દેવા દત્ત દેવા
 કાળાવદરા કરમી કદા મુખી મોડીંગ મહેર
 મોદા દર મણી બધી તું પર પ્રમુની મહેર
 બીરે ભગવાનભાગીઓ શ્રી હારકનાથ સદાય
 દેવા છવો જગનમાં તમ કીર્તી મુણી જન ગાય

હે રાજ શાખા વંશના કાળવદરા મહેર દેવભાઈ ! તું તો જ્યાં
 ને ત્યાં ભલાઈ લેવા માટે જ જનમ્યો છે.

દેવા ! તારા કામમા તને જશ મળે એમા નવાઈની વાત શું છે !
કારણ કે તુ લાયક છે સન કાર્ય કરી જશ વેગે એ સહેલી વાત
નથી એને માટે પણ લાયક બનવું જોઈએ

હે રાખના પુત્ર ! તારા કંઈ સાગ પુખ્ત એટલે તુ સાગ કામ
કરવાને જ આવ્યો છે

હે કાળાવદગ મહેર દેવા ! મહેર શાંતિ લવનમા અત્યાર તુ
સર્વ પ્રમાણની સાચા દીનથી મેવા જી રહ્યો છે અને એને લીધે
ખોડીંજની મેવા કંવામા તારો મુખ્ય નગર કે એટલે તુ મુખી
બન્યો છે

હે ખોદાના પૌત્ર ! તુ મહેર શાંતિની શૈયા માટે ગત્રી દીવસ
તૈયાર રહે છે તે તારો મ્યાર્થ તજીને શાંતિ મેવા કરી રહ્યો છે
એવી તારામા જે શુદ્ધી આની કે એ તો દ્વાકાના નાથ શ્રી કૃષ્ણ
ચંદ્રની પરમ કૃપા થઈ છે એમ માની લે નહીન શાંતિ શૈયા કરવાની
ભાવના ક્યાંથી જાગે ! વળી જ્યારે તુ આ મેવાના માર્ગે ચાલ્યો એટલે
તે શૈયાના કામમા તને ભગવાન પણ સહાય કરક બને છે તારૂં આ
શાંતિ શૈયાનું કામ જોઈ હું તો અતઃકણથી આશીશ આપુ છું કે
આ જગતમા વધારે વખત આયુષ્ય ભોગવ અને મુશુનાન પુરવે
તારી ખીર્તી ગાયા કરશેજ (શુદ્ધી વગરના તો એની શુદ્ધી પ્રમાણે
ગમે તેમ ખોલશે)

ઓડેદરા મહેર આજ હાથીયાએ દરિયામાં વહાણ રહેતે આરબની
લુટારી સાથે ધીંગાણુ ઠ્યું તે વખતના બે કવિત છે.

હુવો બહુ હોંધર આવ બેમા ઉતરીયા
ત્રેહકે ટોલ ત્રાંખાળ ફરક નેળ ફર હરીયા
અંગે અરીયાં અરમાળ આવ ઉતરે અડીયાં
મરતે કનડીક માંજરોલ લાજ મહી સામા લડીયાં
સામરી ચાડ હાથી સતન અણુવધ પાલ ઉગારીયો
આજ્યા સોડ મરતે અભંગ તેં છંડરગદ ઉજણીયો

બેમા-વહાણુ	નેળ-વાવટા
હુવો-થયો	ફરહરીયા-ઉડયા
હોંધાર-ધોંધાટ (જુમાણુમ)	અરીયાં-શત્રુના
ત્રેહકે-વાગે	અડીયા-સામનો ક્યો
ત્રાંખાળ-તાંખાનો	આજ્યા-આજો મહેર
લાજ મહી-કીર્તીના લોભે	હાથી સતન-હાથીયાનો પુત્ર
છંડરગદ-ઓડેદર (ઓડેદરા મહેર સુમરા શાખના રજપૂત)	

જડે કટક જળખોળ વડા નીશાંગા વજ્યા
ગોળાં નાડ ગડ હંત ગેહકે સીંધુ મવાયા
તાળ બધે રણુ તાળ મર્યા કે શત્રુને માર્યા
નર કેડક સાળ નીકળે જઈ કીયો દરબાર જુવાર્યાં
સામરી ચાડ હાથી સતન અણુવધ પાલ ઉગારીઓ
આજ્યા સોડ મરતે અભંગ તેં છંડર ગદ ઉજળીઓ

કટક-લશ્કર	અણુવધ-જેનો વધ થવા ન દીધો તે
નીશાંગા-લકાષ્ઠનાં વાજત્રો	પાલ-રાજ દરબાર

વણ્યાં-વાઝ્યાં   ઉમારીઓ-અચા-ચો
 ગોળાનાક-અંદુકની ગોળાઓ   ગદ્ગદ-સનસનદી
 સીંધુ-સરકરમાં ચૌર્ધ ઉપજાવે તેવો   વાણંતમાં રાગ ગાવો
 દરબાર લુવારાં-દરબારને રામરામ ક્યાં
 સામરી-શ્યામની પોતાના આલીકની
 માડ-કાળજી   હાથી સન-હાથીયાનો પુત્ર

ગદવી હરદાસ રણસુરના મહેર માટેના રૂદ્ધના ઉદ્ગારો

મહેરાએ પાળાયો મહેરાએ પોષાયો
 મહેરાની મહેરથી સુખ પામ્યો
 ક્યારેક આ ઘરે ક્યેંકે જો ખરે
 રોટલા ખાઈ જતા લુદ જામ્યો
 મેર મુજમાત છે મહેર મુજતાત છે
 દુ જ છું મહેરનો મહેર મારા ખરા
 મહેરની મેડીએ મહેરને છું પડે
 મહેરને ગ્રામડે મોજ કરતો
 જાતુ કરે જુદો અરે આ મહેરનું
 એવું ધ્યાન હું હમેશ ધરતો
 ધણા દેશ નેયા અને માનવ બધા
 એહના ગદ્ગદો માપ કોણ માપે
 આંગણુ આવીઓ એક અનાયત્ને
 શ્રીમંત કાઠને જાય ના આપે (ન આપે)
 મહેરમાં ધર્મ છે મહેરમાં યર્મ છે
 મહેરમાં યાન છે મહેરમાં યાન છે
 પ્રભુતણું ધ્યાન છે પુણ્યે જપારી
 મહેરમાં પ્રીત છે મહેરની રીત છે
 મહેરની ખીજ છે દુષ્ટ દંડ મારી

નવી બંદર છુટવા જ્યારે મીઠીઓ આવ્યા તે વખતે બળેજના
પરમાર મહેર જેસા જેતમાલે સામનો કરી હરાવ્યા
તે પ્રસંગનું

સૈન્ય અસરાણના આવીયા આલીને
કાટ પર નદીને (નવી બંદર) ચડા કીધો
ત્યા બજડ ધુણુ દઈ ઉડીયો બળેજો
દોખીને જેણે રૂપ દીધો
હળુજે નાળને જોર માતે હમરા
બાપકા ખાડીમા કઈક શુકા
આજ આલા હરે દોઢીએ આવીઓ
ગોળીએ લાગવા કઈક શુકા
અગત દાડ અને તેવના ઉપરણ
સુરગ લગાડીને માડી સીધી
જોધ જેતા તણે આવીયો કાટકે
મહેરે કીધી ત્યા અબગ મેડી
મેણપત નીર તે રાખીયુ મહેરનુ
ગણીયણને મુખોમુખ મુજશ ગાયો
અનમી સદા હાથ માતાનો ઉપરે
અબગ જીતી બડ થેરે આયો

બજડ ધુણુ દઈ-પડકારો કરીને

હળુજે નગને-બદુકામાથી ગલોલી છુટે તેનો અવાજ

આલા હરે-આલાનો પૌત્ર

શુકા-ગોઠણ

જોધ-જોરાવર

જેતાતણે-જેતમાલનો પુત્ર નીર-પાણી વટ

અનમી-કાષ્ટ ને ન ગમે તેવો બપ-મઈ

ગીત ૨ છું અરજન સામજાનું

પ્રથમ લીધ કંઠા પર એમ જાણે પૃથ્વી
 ભાંગતે ચાવંદી કીધ જુડા
 ધોળે દીઝે આંચવડ ધુગ ધાણી કીયો
 ત્રાપીયો મોગડી ચાર દુકા
 મૈરૂ બોડદર ઝોડેદરે મારીયાં
 તેમ જળ કડેધી મામ ડોળા
 જગજો સામલો સુગતાણુરા હિમરા
 વડંકો મોડેદર ઝાટ વાળો
 દુધીયાં ભણાળે ઉંદ ધોડાં દીઝે
 ગુણ કવેસરાં મીન આવે
 બોબો તો અરજો સંતાવત મહાજગી
 ચાર જુથાં તણા માલ આવે

ચાંવડી-ગામનું નામ	આંચવડ-ગામનું નામ
મોગડી-ગામનું નામ	મૈરૂ-ગામનું નામ
બોડદર-ગામનું નામ	કડેમી-ગામનું નામ
મોડેદર-ગામનું નામ	કવેસરા-કવી
બોબો-દાંત વગરનો છુદો અરજન	
સતાવત-જગજાન સતાવાળો	
જુપોતણા-રાજબોના	
માલ અ-મીલકત પડાવી લીઝે	

૨૩ માઈલની દોડવાની શરતમાં દિતરેલો કડછ ગામનો
(પોરબંદર તાલુકો) ૬૫ વરસનો છુટો મહેર એલા નાગાજી

પોરબંદરના નામદાર મહારાજા શ્રી નટવરસિંહજી સાહેબ
બહાદુરના રૂઢિમાં એવી ભાવના વસી રહેલી છે કે મારી પ્રજાની
શારીરીક શક્તિ ખીસેને પ્રજા બળવાન અને આરોગ્યવાન અને એ
હેતુથી શ્રી હનુમાન જયંતિના મહાન ઉત્સવ પ્રસંગે શ્રી મુદામાં
મંદિરની સામેના વીશાળ મેદાનમાં શ્રી હનુમાન જયંતિનો ઉત્સવ
ઉજવવા પ્રસંગે જુદી જુદી જાતિઓની વ્યામશાળાના યુવકોને
તેમજ ગામડાની પ્રજાને આ મહાનગી ભરેલી રમતોમાં તથા અંગ
કસરત પ્રયોગો જોવા માટે તથા તેમાં ભાગ લેવા માટે બોલાવવામાં
આવે છે આ ઉત્સવ પ્રસંગે ૨૦ માઈલ નડી કરેલ ટાઈમમાં જ દોડીને
આવવાની એક શરત રાખવામાં આવેલી હોય છે ગામડાના મહેર યુવાનોને
તથા ખીજી જાતિના યુવાનોને અખર આપવા તથા તેના ઉત્સાહમાં
વધારો કરવા તથા આવી કસરતો કરવામાં પોરબંદરની પ્રજા વધારે
રસ લેતી થાય તે ખાતર ખુદ નામદાર મહારાજા શ્રી નટવરસિંહજી
સાહેબ બહાદુર રા. રા. મે. ચીફ એન્ડુ. ઓફીસર સા. શ્રીમાન માંકડ
પ્રચાર માટે મહાલોમાં જવા માટે અને સદરહુ ઉત્સવ પ્રસંગે જે જે
કસરતના પ્રોત્સાહો સુકરેર કરવા આવેલા તે સમર્થની વીસ્તારથી
સમજુતી આપવા માટે મહાલોમાં મોકલતા.

પોરબંદર તાલુકા: કડછ ગામના ૬૫ વરસના છુટા મહેર
એલા નાગાજીને ૨૦ માઈલની દોડવાની શરતમાં દાખલ થવાની
ધમ્મકા યતાં તે રા. રા. ચીફ એન્ડુ. ઓફીસર સા. શ્રીમાન માંકડ
ભાઈને મળ્યા શ્રીમાન માંકડ સાહેબે એલાની વૃદ્ધાવસ્થા તથા એક
લકડી (તડલાદી) સરીર જોઈને કહ્યું કે ભાઈ તમે ૨૦ માઈલની
શરતમાં દોડવા માટે ધમ્મકા ધરાવો છો પણ તમારી વૃદ્ધા અવસ્થા
અને તમારા શરીરનો નબળો બાંધો જોતાં હું તમને તે શરતમાં
દાખલ કરી શકું નહીં. વીસ માઈલ દોડવું એ કેઈ સહેલી વાત નથી ?

એભાએ ક્યુ કે સ્ટેજ હુ એ જાણુ છુ અને એ જાગતને
વીચાર કરી નમી કરીને જ આવ્યો છુ માટે મારે તો એ સ તમા
દાખલ થવુ જ છે માટે આપ મને દાખલ કરો એભાના અની
આમદથી શ્રીમાન શ્રી માધ્ સાહેબે તેમને દાખલ કર્યા અને શ્રી
હનુમાન જયતીના ઉત્સવ પ્રસંગે પોરબાણની જુદી જુદી જાતીના
મુવાતો સાથે આ વૃદ્ધ મહેર એમો દોડવામા સામેલ થયો અને ત્રીજે
નંબરે દોડવામા આ વૃદ્ધ એમો આવ્યો ખુ નામતર મદારાજા બાપુ
બહુ ખુશી થયા અને રાજાશ્રી આપી અને ઈનામ આપ્યુ ત્યારમા
મુબઈ અને સને ૧૯૪૫મા બેંગ્લોર (મહીસુર) ૨૩ માઈલની દોડવાની
શરતમા જાગ લેવા માટે ખુ ના મદારાજા સાહેબ બહાદુરે મુબઈ
તથા બેંગ્લોર એભાને મોકલ્યો અને એની જવા આવવાની ફરે
પ્રકાશની સજવઃ કરી આપી બેંગ્લોરમા સાતમો નંબર એકાએક મેળવ્યો
અને મુબઈની શરતમા ૫ થમો નંબર મેળવ્યો.

પાંચમા નંબર વાળાને ઈનામ તો ન અપાય તથા નંબર મુની
ઈનામ આપવાનું નહીં થયેલુ હતુ છતાં મુબઈના મવરગર નામતર
જોડવીલ સાહેબે ખાસ ઈનામ આપવા માટે ખુશી મતાની એભાની
સાથે દોડવા ઉમેદા જુવાતો ગસ્તામા યાક ખાત્ર ખાતા વિશામો
લેતા લેતા આવતા હતા જ્યારે એભાએ ૨૩ માઈલ દોડવામા
ક્યાય થાક ખાધો નથી એવુ નામતર મવરગર સા ના જાણવામા
આવ્યુ ત્યારે તેને ખાસ જોડાવીને ઈનામ આપવા નમી કરેલુ અને
તે ઉપરથી પેગ્ગરના રાજ્યના એલ્ફુ એલ્ફિસ સાહેબને એકાત્રી
સાથે મુબઈ જવા માટે નામતર મદારાજાશ્રીએ ફરમાન કરેલુ તે
ઉપરથી ગ ગ મે હોગવાલ લક્ષ્મીચંદ્ર માક્ક સાહેબ એ ભાઈને
લઈ મુબઈ ગયા અને નામતર મવરગર સાહેબે પોતાને હાથે એ
ભાઈને ચાદ પહેાવ્યો આ પ્રસંગથી મહેર જાતિને તો મમરૂર બન્ય
નેવુ છે

પોરબંદર રાજ્યમાં ધણા મહેર જુવાનો આવી દોડવાની રમ-
નોમાં ભાગ લઈ શકે તેવા તથા દોડવામાં સારે નંબરે આવી શકે
તેવા મહેર જુવાનો ગામડામાં છે છતાં જોઈએ તેવો આ કામમાં
ઈન્સાફપૂર્વક જાગ લેતા નથી. આવા મહેર જુવાનો આવી શરતોમાં
જો જાગ લેતા થાય તો સારું કામ કરી શકે.

વૃન્દાવન તાબે મહીયારી ગામના પરમાર મહેર દુદા
નથુનું કવીન

મીયા અમા સોરઠ ધર ગામ સરમે મણી
સોધાર મોધાર માલ લીધો
દણી ભયો પ્રભા એમ જુઓ દીયો
કોટ મહિયારીએ ભણી કીધો
તમે પરમાર અજુતાર બોલ્યો તદા
અમારા ભડે દું ખેત આને
દાગને છન વડરાઃ હરિ દાથ સુ
ન લડે વેરતો પરમાર ધાને
સૌ સૌગઢના બેગા દુવા સદુ સુર
ચક્રનર જાગવડ જુદ થાવે
જ્યાં દસશરતો પડારી બાપીયા
આવીયા મળુ રાવ એમ આપો
ખંડુમ તજૂંયાં વાડુયાં આરાજાં
ગુડીયા કહેરા બોધ તા તા
જુદગા રેઢરા થાઉં પડા ખાગશુ
મીયા મેર કોઈ વર બેલ આના

બાદરાજી મહેર

હાંદિયાવાકમાં જુનાગઢની નજીક માણાવદર ગામ છે તે ગામથી દક્ષિણ બાજુ નજીકમાં નાકગ ગામ છે.

આ ગામમાં હાલમાં તો મહેરની વસ્તી નથી, પણ જે વખતની આ વાત છે તે વખતે બાદરાજી મહેર આ ગામમાં રહેતો હતો. આ સમયે જુનાગઢની ગાદી પર રાહ બીગબતા હતા. એ રાહતુ નામ રા. ડીઆય હનુ. તેના પુત્ર રાહ નૌવણુ ઈ. સ. ૧૧૬૨ માં થયા.

શ્રી કૃષ્ણની દસમી પેઢીએ અસપત થયા તેના યદુવંશી કહેવાયા. સુડાસમા રજપૂત પણ યદુવંશી છે, આ જુનાગઢના રાહ રજપૂતો પણ સુડાસમા રજપૂતો છે. જાડેજા, બટ્ટી, સુડાસમા એ સમા રજપૂતનો ફાટો છે.

બાદરાજી મહેર રાહ ડીઆયનો વજર હતો એટલું જ તહિ પણ બાદરાજીની વીરતા, સાહસીકતા અને નિશ્ચતા જોઈને ઇનામમાં બાર ગામ આપેલ હતાં.

બાદરાજીએ રાજ્યની બહુ સાચા દિલથી સેવા બજાવી હતી જે જે કાર્ય સોંપામાં આવતું તેમાં તે કાર્ય કંપામાં કદિ પાછો પગ-ભર્યો નહોતો. એ ગુણને લીધેજ તેને વજીરનો હોદ્દો આપ્યો હતો. અને રાજ્યના કેટલાક મહત્વના કામોમાં રાહ બાદરાજીની સલાહ લીધેજ કુતા આવી રીતે રાજ્યની સુદૃઢ એવા બનાવેલી તે બદલ બાર મામનો પટો તેને મળ્યો હતો. રાજ્યની ઉન્નતિ કેમ થાય, રાજ્યનો વિસ્તાર કેમ વધે તેને માટે બાદરાજી પ્રમુખ પુરુષાર્થ કર્યા કરતો અને એ બાબત બહુ કાળજી રાખતો.

ગહ હીઆચ પણ તેની કામગીરીની કદર કરી અનાજ નવાર બેટ (બક્ષીશ) આપતા. ત્યાં જ્યાં કોઈ પણ માણસના કામની કદર કરામાં આવે છે તેમ તેમ તે માણસને કાર્ય કરવાનો ઉત્સાહ દિન પ્રતિદિ વધે એ અભાવિત છે.

જનમનગરની ગાદી પર જઈને અપુત્ત રાજ્ય કરે છે તેઓ પણ યદુવશની સાખા છે.

શ્રી કૃષ્ણથી દસમી પંતીએ નરપત થયા તેના વશના એ કચ્છના જાડેજાઓનો એ પાટો છે એમના વશમાં થઈ ગયેન પ્રખ્યાત પુર પના નામથી જાડેજા તરીકે ઓળખાય છે.

તેઓ ચૈદમાં મૈદમાં ગાંધિયાવાડમાં આવ્યા અને ૧૩૧૩ માં જન્મ ઉતરે જેડમાં મદારાજાનો મુખ લીધે ત્યાં ગાદી સ્થાપી જનમનગરની ગાદી પર જે જે મદારાજા થઈ ગયા તે મત્રગા જન્મ સાહેમની પરીધી ઓળખાના આવ્યા છે.

જનમનગરની ગાદી ઉપર જે જે જન્મ સાહેમ આવી ગયા તેમાં મોટે ભાગે તે મદારાજાઓ દિવાર સાહસિક ટેકીના વટવાળા અને કોઈ પણ ભોગે પોનાનું ધાકું ટરવાના અભાવવાળા હતા અને એ

ગુણો એમના વાપરાઓ તરફથી વગ્યામા જનને કેમ મળ્યા તે વાં એમ જણાઈ આવતું

જો અમલની આ વાત છે એ અમલમા નાગર કે સીનેમાની શીશ્મો કે એવું કંઈ હતું નહિ પણ સોજા નાગાગાઓ નડુ સરી રીતે ગમન ગમીને પ્રભુનું મન ગજન કરા અને સમાજમાથી જોઓ એ ગમત જોવા જતા તેઓ એની રમનની કલ્પ કરીને ખુશીરી તેઓને મધ બેટની ગજન આપના તે વખતે જોવા જનાર પામેથી અમુક ગમ નેરી જ અને એ ગમના રર્ગ પાડના અને ગમના પ્રમાણમા ખેસવાની રજવા ગી એવું કલ નરોડુ

ગમત જોવા જનારએ શુ આપતું તે સૌ સૌની મગ્તો વિચર હોને એને કાંઈ કાંઈ ખુશ દિવના હોય તે ગમન જોઈ મધ પણ આપના વગર ચત્તા મર તે પણ એ ગમન કરનારો કંઈ ગાની થઈ નહિ ગમન મનગતે તો તેની ગમતો ન નો કાંઈ દિવાલ હ જના તેવ આવનારો પુરાનો તરફથી મળી રેને

નનનગર સંગેની અ ગ વડુ એ પ્રખ્યાત નાગાગાની ગણી આની ન ગણી અ રી તેના ખજો ને જ વિમલ આ મ હામમા રેનાઈ ગ

નાગાગાઓએ સહગમા જુલ જુલ લનામા પોતાની મનો શરૂ ની ૩૨ મા તેઓની ગજનની પ્રસસા થરા લાગી એવું નડો પલ મદા રખ જામ સાહેમ મુરી તેની વાન પહોળી અગાઉના વખતમા મન જન કરવા મગે નાના તાનુકારો કે ગામ ધૂડી કાંઈએ વ્યામતનો શોખીન હોત તો ને પલ નાગાગાની મન જોવા જના કાંઈ કોખીન ગજ મદાગજ આરી નાગાગાની ગમન જોવા જના ત્યારે નાગાગાઓ પણ પોતાના ખેડ મહુ સારમા સારીગીને મર્યામ

રહીને ભજવના મહારાજા જામ જાપુ પાસે આ ત્રાગાળાની રમનની એક હજુરી પ્રશંસા કરતો હતો. ત્યાંતો રાજમહેન્દ્રને દરજાજેથી માણસ ખમર આપવા આગ્યો અને જામ જાપુને તાજમ કરી કદ્યુ કે જાપુ ? બધાર ત્રાગાળાની રોળીનો તાવક આપ હજુરને તાજમ કરવા આવેશ છે હુકમ હોય તો આવે ! જામે આવવાદે.

ત્રાગાળાના નાયકે આવી જામ જાપુને બે રૂપીયાનો ધોળ કરી બે હાથે તાજમ કરી ઉભો રહ્યો જામ જાપુએ પાથરેલી જાજમ પર બેસવા ઇસારો કર્યો થોડીવારે જામ જાપુ બોલ્યા કેમ !

શું કહેવું છે ? .

જાપુ ! આપને શરણે આવ્યા છે અને અમારા નીભાવ માટે ખેલ કરીએ છીએ આપ હજુરને મારી પ્રાર્થના છે કે આપ અમારી રમતને ઉત્તેજન મળે માટે થોડા વખત ને પધારવા કૃપા કરે તો મોટી કૃપા ! હજુરનો હુકમ હોય તો દરબાર ગદમાં આવીને અમે અમાગ ખેલ આપ હજુરને ચરણે રત્ન કરી રાજીશું !

દરબાર ગદમાં તો નદી પાસુ તમારો અની આચક છે અને તમે ગરીબ માણસને ઉત્તેજન મળે તે ખાતર એક કનાક હું આવીશ.

ધણીખમાં અનદાના ? ધણી ખમ્મા, મોતીયુ વાલા ! નાયક ઉડી બધાર આગ્યો.

નાયકે પોતાના માણસોને ખમર આપી કે જામ જાપુએ ખેલ જેવા આવવાની કૃપા કરી છે થોડા વખતમાં તો આખા શહેરમાં એ વાત કેસાઈ ગઈ ને માણસોને જેવા જવાની ઇચ્છા ન થાય તેને પણ જામ જાપુ પધારે છે એવી ખમર મળીતો તેઓએ પણ ત્રાગાળાની રમન જેવા જવાનું નક્કી કર્યું ત્રાગાળાઓએ આજે ખેલમાં વપરાતી વસ્તુઓ વસ્ત્રો, દાગીનાઓ, હથિયારો વિગેરે શહેરમાંથી

ગોખીન મહરથો પાસેથી મેળવીને મહાગજન જન્મ બાપુનું મન રજન થાય તેવી રીતની સર્વ તૈયારી કરવા લાગ્યા વાણીમા વર્તનમા કોઈ પણ બાગતમા અસમ્યક્તા ન જણાય મર્યાદાનો લોપ ન થાય તે બાગતની બગબર સુચના આપવા લાગ્યા નાગાગાની ગમતનો ગોખીન જીવતાનો ક્યારે ગત પડે અને ક્યારે જોવા જઈએ એવી હુલ્મમા તારાવેની લાગી.

ગત પડી એટલે માણસની મેદની જામવા લાગી ખેસવાની કે ઉઠવાની પણ જગ્યા ન મળે એવી બીડ જામી પોલીસો બહોમત માટે આવી ગયા એકમા અને ગત્તાઓમા અને ત્રાગાગાઓની ગમવાની જગ્યાઓમા પાણીનો છટકાન થઈ ગયેલ હમેશ ગત વીગેશ મસાયો પણ તૈયાર કરાવી મહાગજન જન્મ બાપુ માટે તથા તેઓની સાથે આવનારા અમનદારો હજુરીઆઓ વીગેરે માટે ખેસવાની બેકેટ ગોઠવાઈ ગઈ છે અને સડુ કોઈ જન્મ બાપુ પધારે એ ગદ જોઈ ગયા છે.

થોડીવાગમા તો હટો! હટો! હટો! બાપુ પધારે છે! બાપુ પધારે છે! એવા અવાજ પોલીસોના મુખમાંથી નીકળવા લાગ્યા ત્યાં તો લેન્ડામા બેસી પધાર્યા.

જોવા આવનારા પુરૂષો ઉભા થયા અને મહાગજને માન આપ્યું બાદ ખેન શરૂ કરવાનું કુમારન થયું. નાગાગાઓ જાણુતા હતા કે થોડા સમય બાપુ બીગાજવાના છે તો થોડા સમયમાં આપણે આપણો ખેલ બતાવીને બાપુને પ્રસન્ન કરવાના છે એટલે હાસ્ય મસ વીગે દસ તથા કેટલાક સાહસીના લારેલા ખેનો અને દ્રસ્યો રલુ કરવા નકી ક્યું.

ત્રાગાગાઓએ ખેન શરૂ કર્યો, અને એક પછી એક ધડીંગ સારી રાતે રમત કરવા લાગ્યા.

કેટલાક ગમુજી દ્રસ્યોથી મહારાજ જન્મ બાપુ ખડખડાટ હસતા

અને જોવા આવનાર પોતાનું હસનું દયાવી રાખવા ધારતા છતાં
અટ્ટહાસ્ય થઈ જાતું.

ત્રાગાળાના કેટલાક ખેલ જોઈ મહારાજા જામ સાહેબ બહુ
પ્રસન્ન થયા. એક કલાક વીતી ગયો. તેનો તો ખ્યાલ પણ ન રહ્યો.
એક કલાક ખેસવા ઇચ્છા દર્શાવી હતી. ત્યાં સમય વધારે થઈ ગયો
બાદ ઉઠ્યા.

ત્રાગાળાને નાયકે આવી હારતુગનો વીવેક કર્યો, રમત તો સારી
કરી છે. જામ બાપુ ઉઠતાં ઉઠતાં બોલ્યા.

અનુદાતા ! આપ દાનવીર રાજવી તો એમજ કહોને ? એમ
કહી જામબાપુના ચરણોનો સ્પર્શ કર્યો. બાદ જામ સાહેબ પધાર્યા.

ત્રાગાળાએ તો પોતાની રમત જામ બાપુ પધાર્યા પછી પણ
ચાલુ રાખી. અને એક પછી એક ખેલ જામનગરની શોખીન પ્રજા
આગળ રજુ કર્યાં. સવારના ચાર વાગ્યા છતાં પણ કોઈને આજસ કે
આંખમાં ઉઘની નીશાની જણાતી નહોતી. હમેશા જે માણસને જે
બાબતમાં પ્રેમ હોય છે. તેમાં તેને આજસ કે ચાક જણાતો નથી.
ખેલ પુરો થતાં સૌ સૌને રસ્તે પડ્યા. અને ત્રાગાળાએ પણ અતી
શ્રમીત થયેલ તેથી સૂતા. કે નીંદ્રા દેવીએ તુરત પોતાની સત્તા જમાવી.

જામ બાપુ પ્રભાતે ઉઠ્યા ત્યારે પણ રાત્રીના જોએલા ખેલનાં
'દ્રશ્યો પોતાની દ્રષ્ટિ સનમુખ તરવરતાં હતાં. અને પોતાના હજુરી
પાસે રૂઢના ઉદગારો સહેજે નીકળી ગયા.

માજા ! ત્રાગાળા પણ રમત સારી કરી છે !

અરે બાપુ ! ત્રાગાળાને આપ શું સમજો છો ?

બાપુ! ઈ તો મતજ જતજ તતજમા બધી વાતે પુગ હોય કે
બાપુ! નજજમધી પણ એ લોકો વી જાણે

જનમ બાપુ પોતાના ખાનગી મહેલમા બેઠા છે જરા થોડા
અગરફોડા તથા હજુરીઆ બેઠા છે ત્યાં તો દિવાન સાહેબે આવીને
સનામ લીધી,

આરો દિવાન! જનમ બાપુએ વિવેક કર્યો

દિવાન પોતાની જગ્યાએ બેઠા

રાજઆતમા ગજકાર્યની કઈ ચર્ચા ન કરતા જનમ બાપુ બોલ્યા
કે, દિવાન સાહેબ! આ ત્રાગણા લોકોની રમત મને મેજન પડી છે
એમને સરા લાખની મોજ હુ બાપુ હુ (દિવાન સાહેબે આ રાજ
સાબળતા મનમા ચર્ચ ગણુ કે સવાનાખ !)

જે હજુરી ત્રાગણાના વખાણુ કરતો હતો તે પણ આ સાબ
બીને ઠીંગ થઈ ગયો અને મનમા મનમા બનડરો કે બાપુ આટલી
મોજ આપો એમ ખનર હોત તો તો હું એના એટલા વખાણુ કરત
નહી આખી ઝગી બાપુની ખુશામત ઢગા કર્યા અને પણ આપણને
તો કોઈ દી સવાનાખની મોજ ન મળી ધરના થઈ ચાટે એના
જેવુ કે દી પણ થયી છે એને વ્યાજબી લાગ્યુ તે ખરું)

બાપુ! એક મારી નવ પ્રાર્થના છે હુકમ હોય તો રજુ કરે
મ્હો દિવાન સાહેબ!

બાપુ! આ ત્રાગણાને સરા લાખની મોજ આપવા ફરમાન
કર્યું તો આપ માલીક છે આપ ફરમાન કરો તે પ્રમાણે તુર્ત
અમન કરવો એ અમારી નોમરની ફજ છે પણ મને મારી જુદી

અનુસાર એમ નાગે કે, આ ત્રાગાગાને માટે એ મોગ વધાગ
પડતી કે પડી તો આપ નામદારની છવિ ?

‘ જાણુ ! આપ તો નનક દાતા કે દિવાન સાહેબ કહે
છે એ વાત પર ધ્યાન આપના જરૂર કે લખમણ હબુરીએ બે હાથ
જોડી દીન ભાવે વીનતી કરી

દીવાન સાહેબ ! તમારી ચનાહ તો વ્યાજખીજ હોય પણ જો
વેણુ મોદામાથી તે બોનાયુ તે બોનાયુ ? હાથીના દાત ખદા ? નીકળ્યા
ઈનીકળ્યા એ દાત પાછા ન જઈ શકે

સના લાખ કપીઆ આપનાનો સડપ હવે ફરે નહીં તો તો
પડી અમે બોલીએ એ અમાગ મોનની કીમત ગુ !

અમાગી દ્રષ્ટિમા ઘેમા ગ્ના મોનેના બોનની કીમત વનારે કે
ઘેસો તો હાથનો મેન છે એ તો આવે અને જાય

બાણુ ! હજુ એ બામનમા અગ્ગ દગ્ગા ગ્ગા નહિ હુ કહો
કહો ખુલીરી કરો ? નમ બાણુ મો મા !

જાણુ ! આપણુ બોનેનુ વેણુ પણ ગહે અને એ મોગ દોષ
લાયક અને યોગ્ય વન્નિતે અપાય તો એથી આપ નામદારની કીર્તી
ધીજેશ વરગે અને વળી આ ત્રાગાગાઓ પ્રજાન થાય એવી રીતે એમના
મનનુ સમાધાન પણ હુ કરીશ

દીવાન ! માત્ર મોનાયુ વેણુ ન ફરે એવુ કંઈ ગ્ગતા દેાય તો
માગી ના નથી તો પડી મોનાયુ તોમ કહે પણ તે કંઈ ગીત
દગ્ગા વારે હા તે હમણાજ હો ગેટને એમાન પર હમણાજ
નીર્ણય પર આવી શકાય

બાપુ ! આ સવા લાખની મોજ આપજો જસા બારોડને આપીએ
તો ! એક તો એ લાખ- માણસ વગી બારોડ એને અપાય એમાં
આપ નામદારની મદત પશુ વધે અને મોઝ દેણે એ મોજ
આપી કહેવાય.

જ્યે દીરાન એમુંકરો મારીના નથી પશુ નાનાના લોકો પ્રગલ
થાય તે પ્રમાણે તેને મોઝ ગઠમ ગુઠમ આપી એા કોઈ પશુ કામમાં
લગાણુ દરુ એ મને પસદ નથી

બાપુ ! જે બામન આપ નામદારને પ્રથમ ન હોય તેવુ યા
માટ કરીએ અને ગજલજના કોઈ પશુ કાપના ગુર્ત નીકાદ કરવો
એ આપ નામદારનો મદાન ગુણથી હુ વાકેફ છુ એટલે આપ નામ-
દારના કુમારનો ગુર્ત અમય થાય તેવી મગજ સદા હુ ગમ્યા કર
છુ એ બામન આપ નામદાર મદા બે ફોકર નહેમે

જસા બારોડ પોતાતા અવાસમાં જમીને હડિંગા ખાટ પગ
બેા છે હાથમાં દોસ્લી સાઢી દુકાની નળી મલી ને અને ક્યારેક
ન્યારેક ફુક લીએ ડે.

બારોડજી બારોડજી કેવી બદારથી અનાજ આવ્યો.

જમા બારોડે જઈ ડેલી ઉવાડી પોડેવારે કહ્યું કે, બાપુ માદ દરે
કે ? તો હમણા જ પધારો !

અને બાપુનો પુકમ થીએ તો તા પડાને !

હુ હામ છે એ કઈ ખમર છે ?

હામની ખમર તો નથી

બારોડ કપડા પહેરે છે અને મનમાં વિચાર કરે કે, અત્યાગે
કચેરીના તો સમય નથી ને કેમ બોલાવ્યો હશે ?

મુરવાલ આંગડી અને માથે ઢીલી બેડાઈ જાંધીને જમનગરી પાંધડીનું બાંધેલું ખોખું હતું તે માથે મુક્યું. ખંભે ખેરા નાંખીને તૈયાર થયા.

સ્વારને કહ્યું કે, તમે તમારે જાઓ. હું આવું છું.

ડેલી આગળ આવ્યા ત્યાં અફીલુની ડાબલી રવી ગઈ. તે ઘરમાં આવીને લઈને ખીસામાં નાંખી.

રાજમહેલના એક દિવાનખાનામાં ઈરાની મુંદર ગલીચો પાથરેલો છે. તેના પર ફિનખાતની માદી અને તકીયા ગોઠવેલ છે. તે પર મહેરામ જામ સાહેબ બેઠા છે. પડખેની બાજુમાં દિવાન સાહેબ તથા રાજ્ય મહેલના મુખ્ય અધીકારીઓ તથા હજુરીઓ વીગેરે બેઠા છે.

ઘણી ખમ્મા, જામ બાપુને ! ઘણી ખમ્મા. આ વેણુ બોલતા જસા બારોટ નમી નમી તાજમ લીધી

આવો ! આવો ! જસા બારોટ આવો ! કમ છે તો આનંદમાં !

આપ જેવા દાનવીર મહારાજની હાજરીવા નીચે શું કુખ હોય ઘણી ખમ્મા આપને ! બાપુ ! શું કુખ ?

જસા બારોટ ? જામ બાપુ તમોને સવા લાખની મોજ આપવાની ખુશી જાહેર કરી છે. દીવાન બોલ્યા. ઇ વાત સાચી પણ કંઈ પ્રસંગ નહિ કંઈ વાત નહિ કંઈ ચીત નહિ કંઈ કારણ વગર સવા લાખની મોજ ? શું બાબત છે એ તો જાણવું જોઈએ ને ! બાબતનું તમારે શું કામ છે તમારે તો કામચી કામ છે ને.

દીવાન બોલ્યા.

કોઈ પ્રસંગ વગરની જામ બાપુ મોજ આપે તો આપી શકે

હે એ ને વજી હે પણ આપવામાં કદી નહીં તો હવે ન રહે
પ્રમત્ર થીનની મોજ વેલી એમ અને પણ મગજ માન ન આવે.

બાપુ ? મારી વાત મગજ કે નહીં ?

જમા બારોડા ! દિવાન સદેશ અપર જી રાખા નથી હવે
તમેને અપર મ્હી દઉં પણ આપ અપર મો એમને જ નમે અને
મગ મનમા હે એ પણ આપ નામદાર શ્રી આગળ ખુદા વિધી
જાણવી દઉં

બારોડા તમારે જુ એવાનું હે એ પહેલા જી હો.

જને માપુ ' આપનો હુમ્મ હે તો હવે કહી દઉં.

આજે માન સાચાવામાં આવ્યું હે કે આવી ત્રાસાઓની
આપ નામદારે મન જોઈ અને એ મન મમવાથી આપથીએ સવા
લાખની મોજ આપી હે તો શ્રદ્ધ આપના દીનમા એમ આવ્યું હોય !
કે ત્રાસાજાને મોજ આપી હે એવી ખજા જમા બારોડાને પડે તો !
એમને હુમ્મ લાગશે એમ ધારીને જો આપ મને મોજ આપના હોય
તો એમ કંઈની બીવડુલ જરૂ નથી મગજ કે એ બાબતનું મને
જરા પણ હુમ્મ ન હોય આપ અમામ અનના હો આપથી તરફથી
મ્હી મોજ એમને મળી હે અમે તો આપથીને જ આદારે હીએ
અમે અને અમામ બાન બચા આપથીની કૃપા દ્રષ્ટી વડેજ આપથીની
છત્ર છાયા નીચે આનંદ કરીએ કરીએ હું કદ એવો કરાન મનને
નથી કે જોયી ત્રાસાજાને આપેલી મોજ દેખી મને દર્શ થાય આપ
નવકલતા હો આપનું નામ અને મીની જગમલે હે આપ દન વીર
અવપનું નામ આજગી અનેક ચાચ તથા બીજા કાંઈ પણ કદ
આદારે આવે અને આવેલાને આપ આદાર પૂર્ણ કરી ગી ૧૫ મે
એ તો આપનો ધર્મ હે ને ! સરોવર દેખી અનેક મુગલ પરીઓ

આવે આપશ્રીએ મોજ ત્રાગાળાને આપી તે માંબળી હું બહુ ખુશી થયો છું જગનમાં આપના યોગાન ગવાય અને કીર્તિ પ્રસરે એમાં તો અમાગ ધણી માટે અમે મગર જનીએ છીએ.

જસા બારેટ? આમાં તમે ધાગે છે તે બાજન નથી ખરી બાબત તો એ છે કે એ ત્રાગાળાઓને સવાલાખની મોજ આપવાનું, માગ મુખેથી વેણ નીકળી ગયું છે. પણ આ બાજનમાં આટલીમોજ ત્રાગાળાને આપવી એ બાજનમાં દિવાનનો મત નથી તેમ લખમણ હજુરીનાં મન પણ દિવાનના મતને મળતો છે તો હવે ત્રાગાળાઓને માટે દિવાન સાહેબ એને યોગ્ય રકમ આપી તેના મનનું સમાધાન થાય તેમ રાજ કરો અને માગથી જે સવા લાખની મોજ આપવાનું વેણ નીકળી ગયું છે તો એ રકમ તો ખતનામાં પાછી મુકાવજ નહીં માટે તમોજ લેવા દરેક રીતે યોગ્ય છે માટે એ મોજ હું તમોને આપુ છું યોગ્ય માણસની યોગ્ય કમ્પ થાય તે મને પણ ઠીક લાગે છે. જમ બાપુ બોલો.

અજઞાતા આ બાજનમાં તો મને ધર્મ સદ્ ઉભુ થાય છે જે બક્ષીશ આપવાની રકમ ત્રાગાળાને આપવા માટે આપશ્રીના શ્રી મુખેથી બોલાઈ ગયું છે તે રકમ ત્રાગાળાને ન આપતા તે રકમ હું લઈ લઉં અને એને આપવાની મોજમાં હું આડો આવું એ મારો ધર્મ નહિ બાપુ?

દુનીયામાં વાતો થાય કે જસા બારેટ ત્રાગાળાને આપવાની મોજ ત્રાગાળાને ન આપવા પોતે એમાં લલચાયા અને પોતે લઈ લીધી બાપુ! આમાં તો મારે ક્યારે હાલવા જેવું ન રીએ જગતમાં સૌ મને પ્રીતકાર આપે. પૈસાની બાજનમાં મારે મન તદ્દન કગાલ છે એવું મારે, આ બુદ્ધ કરીને દુનીયાને બતાવવું ને.

બાપુ ! આ મોજ મારાથી લેવાય જ નહિ.

બારોડા એ વાત સાચી છે પણ હું કહું છું એટલે તમારે લેવી જ પડશે.

બાપુ ! આ બાબતમાં આપ નામદારે બહુ આગ્રહ કરવા જેવું નથી. મારે મન બહુ કરકાશ છે.

બારોડા ! તમારું મન કરકાશ કે હરખાશ પણ હવે જે મોજ તમને આપવા નક્કી કરેલ છે તે તો તમારે લેવી જ પડશે ?

બાપુ ! આપ નામદાર ઠરીયાઈ કરો ! આ મોજ લેવાથી જીવન બરતું મને કંઈક લાગે અને એવું કંઈક વહોરી લઈને દુનિયામાં જીવવું એ મારે માટે બરાબર નથી. કારણ કે હું પૈસાનો શુભામ નથી.

હું તો કાંઈને આપીને રાજ થાઉં, પણ કાંઈને આપેલું હોય તે લઈને રાજ તો ન જ થાઉં.

બારોડા ! તમારે માટે દુનિયા શું કહે છે એ તમારે જોવાનું નથી હું શું કહું છું, એ ધ્યાનમાં લઈ અને તે પ્રમાણે વર્તવાનું છે. માટે નકામી વાત છોડીને એ મોજનો સીકાર કરી લીઓ. એમાં જ તમારું શ્રેય છે.

બાપુ ! મારું શ્રેય તો ધર્મને પથે ચાલવામાં છે. આમાં તો દેખાતો અધર્મ છે. જ્યાં ધર્મનો લોપ થતો હોય એ કામ હું કરવા પુરી ન હોય અને એવા કામ આપને દાથે થાય એમાં પણ હું રાજ ન હોય.

દિવાન સાહેબે આપ નામદારને જે સલાહ આપી છે તે તાત્કાલ ગેરબ્યાજગી છે. ત્રાગાજાને આપવાની મોજ ત્રાગાજાને જ મળતી જોઈએ.

અને એ પ્રમાણે આપ નામદાર નર્તો એમા જ આપ નામદારની શોભા કે મારે એ મોજ તો માગથી નહિ જ લેવાય

શુ ખોલો છો ? જસા ખારોટ હુ જે મોજ આપુ છુ તે તમારાથી નહિ લેવાય ? આ તમે વિચાર કરીને ખોલો છો ? જનમ આપુએ જગ કડમાઈથી ખોલ્યા

ખાપુ ! આપ જે મોજ આપો તે મારે શીઝ અમી છે મોજ લેવાની હુ ના નથી કહેતો પણ આ તો ત્રાગળાને આપનાની મોજ એ મોજ માગથી કયે ય નહિ લેવાય

કે નહિ લેવાય ?

ના, ખાપુ નહિ લેવાય

ખારોટ ! આકર પડશે અને પડી પસ્તારો !

ખાપુ ! નેકે ટેકને ખાતર આકર પડશે તો તે હુ સહન કરી સહશ મારી પણ જે ટેક હોય એ ટેક નક્કીની લાનચમા પડીને માગથી મુકાય નહિ

ખારોટ ! માદ ગખો કે માગ જેવો સસા લાખની મોજ આપનાર ગજવી તમને નહિ મળે !

ખાપુ ! તમારી વાત સાચ સાચી છે પણ સસા લાખનો મોજ આપવાવાળા વીગના હોય છે તેમ માગ જેવા સસા લાખની મોજ લેવાની ના પાડનાર પણ આપ નામદારને મળશે નહિ

ખારોટ ! મર્યાદા મુકાને તમે જવાન આપો છો.

ખાપુ ! દુલ્લામાર છુ સત્ય વાન મ્હેના કાઈ અવિવેક જેવુ લાગતું હોય તો ક્ષમા કરો

ખારોટ ! તમોને દવે વધારે શું કહું ખારોટ, તમને મનમાં અભિમાન છે અને આ અભિમાનના સમ્બો નીકળે છે. તમો એમ માનો છો કે તમાગ જેવા નીચ્છૂદ્ધ ચારણ બારોટ કે માંગણ મને મળશે જ નહિ. જો એ ખુમારી ગખના હોય તો આજે જ માગ ગળતની દાં છોડી ચાલ્યા જાઓ.

બહુ સાડ બાપુ ? એ દુકમનો હું પ્રસન્નતાપૂર્વક અને તુરત અમલ કરીશ. એમ દહી જસો ખારોટ ઉભો થયો અને એક દોહરો બોલ્યો :

જ્યા ન માગે વનમકુ યે માંગણુ છી રેક
તેરે માંગણુ બહોત હે તો મેરે ભૂપ અનેક

બસ દરો ખારોટ તમોને બોલવાનું અજો લગન નથી, મર્યાદાનો લોપ થાય છે.

દિવાન આહેમે શુસામા આવી હતું દિવાન સાહેબ ! માફ કરજો ! આ મર્યાદાનો લોપ નથી પણ ધર્મના પાલન માટેનો સાચો જવાબ છે. હું ખુશામતખોર નથી કે હાજી હા કો રાગ મહારાગતનું અલિન કરનાર અને એને અપયશ અપાવનારા ખુશામતખોર અને બાપુને હાથે હા કો તે અમાગ દક્ક અને કડવા વેણમાં પેણ ગળતનું દિત છે એમ નકી સમજજો.

હીક જાઓ પંવારો ! અમો બધા ખુશામતીઆ અને તમે મોટા ધર્મનું પલન કરનારા કેમ ? જામ સાહેબ જેવા દિલાવર દિલના મહારાગત દવે તમોને મળશે તે દુ જોઈ લઈશ.

આત્રા ઉદ્ધતાઈ જરેલા વચનો જામ બાપુ સાલજે અને તે પણ એક બારોટ જાણીને સહન કરે નહિતર તો ક્યાગનીએ હાથમા

હાથકડી પડી ગઈ હોય અને હજી સતાના ડેવામા જોવા જોવા મરજી ઉડાડતા હોય

જો તો દિવાન માન્ય એવા કોઈ નગમા કર્મનો ઉદય થાય તો એવો પણ વખત જારી નવય તમે શ કે અમે શુ ?

ખરોટ પોતાને ઘેરે જાગ્યા ઉઘાળા ભગ્નાની તૈયારી કરી અને તે- દિવસે ભગમનગની હ- કોરી દેવા માટે નની કથું

ખરોટ આ થા ગયા જાન દિવાન સાહેબને મહારા ન જામ બાપુએ શ્રુતું

દિવાન સાહેબ એ-જ રીતે જોતા જસા ખરોટની વાત મને વ્યાજખી લાગે છે પણ હમે જે થયું તે થયું તમે પણ હવેથી આસપાસના સજોગો તરફ નજર કરી જોકે જ ગળ્યનું હિત થાય અને ગળ્યનું ગૌરવ ન જ એવી સનાદ આપતા ગહેજે કે જેથી આના ન હરજા થોડા પ્રમગો ભવિષ્યમા ન બા

જસા ખરોટ પોતાના સ સામાનના દશ ગાર ગાડા ભરીને રવાના થયા ચાલતા ચાનના ન્યા ખાદરોજ મહેર ગહેતો હતો તે નાકગ ગામના પાદરમા જસા ખરોટ પહોંચ્યા સાજ પડના આવી ગામના પાદરમા કોઈને પુછ્યું કે આ ગામમા ગત ગહેવાની છે તો જોનો કોઈ અલગથ આ ગામમા છે કે અમને આશરો મળે ।

આ ગામમા નો મને ખાતર વજર છે ત્યા તમે જાઓ ત્યા તમારી જરૂર મળવડ થશે

ખરોટ ગાદગજને મકાને ગયા ખાજગ પોતાની રેલીએ

બેઠા હતા ત્યા જ્યા ખારોટના ગાડા ઉભા રહ્યા માગતને ભેધ
ખાંગણ ઉભા થયા અને આમા આ ના અને બોલ્યા આવો! આવો!

ખાંગણ આપનું નામ ?

હા માડ નામ.

ગરને આવતા સાજ પડી ગઈ એટલે પાદરમા કોઈએ કહ્યું
ખાદરાજીને ત્યા આવશે મળશે તો એ આવળી હું, આતરે! લેવા
આવ્યો છું

તમારું નામ ? મારું નામ જ્યા ખારોટ

અહોહો ! જ્યા ખારોટ ? માપા તમે અહીં ક્યાંથી અને આ
ગાડામા સાથે ઉઘાળા ભરેલા છે આ શું ? પણ હવે એ બધી વાત
પછી ગાડા ડેલીમા આવવા દીઓ

ખાદરાજીએ ચોતાના માણુએને દુકમ કર્યો અને ડેલીની ખાલુના
બે ઝોગડાઓ ઊવાડી આપ્યા અને સગસામાન મુખ્યો અને ખારોટની
દરે પ્રકારની સગવડતા કરી આપી

ખારોટ પાસે ખાંગણ ગયા અને પુછ્યું ખારોટ કોઈ રીતે
મુઝારો નહિ આ આપનું જ ઘર છે એમ માની લેવું અને બહુ
વિવેક કરતા ન આવડે જગા પણ જુદાઈ ગમે તો તમને મારા
સોગન છે

ખાદરાજી ! બધી સગવડ થઈ ગઈ છે આહી શું મુઝવણ હોય !

ખારોટ આપ વાગુ કરી લ્યો પછી આપણે આરામથી વાત
ચીતો છું

પોપટ ! હ આપા ? જોને બારોટ વાર કરી લીધા હોય તો બોલાવ ? હ્યો હું ખબર કાઢું ! આપા !

બારોટ ! કેલીએ બાપુ તમોને યાદ કરે છે. ચાલો હું તૈયાર છું. એમ કહી બારોટ ઉઠ્યા.

બાદરાજની ગાદી સામે બારોટ માટે ગાદી નાંખેલી લાં આવી જસા 'બારોટ બેઠા.

બાદરાજએ પોતાનો હોઠો બારોટને આપવા માટે કાપ્યો હાથ કર્યો. બારોટે હોઠો લીધો.

કેમ બારોટ ! આમ ક્યાં સુધી ! આ બધી ધગની ધર વખરી સાથે કેમ છે ?

ધર વખરી તો હવે સાથેજ લઈ લીધી છે. અને હવે તો જ્યાં આશરો મળે ત્યાં દિવસો ગુજારવા છે.

બારોટ એમ કેમ ! જામબાપુ હારે કઈ વાધો પડ્યો ! કઈ બોલવું થયું કે કોઈ બાબતમાં મન કચવાણું કે શું ? જો હરકત ન હોય તો વાત કરો. તમારી પાસે વાત કરવામા શું હરકત હોય બારોટે કહ્યું. એમ કહીને બની ગયેલી બધી વાત કરી તથા જામ બાપુ તરફથી મળતી મોજનો અનાદર કર્યો અને જામ બાપુ નારાજ થયા એ બધી વાત કહી સંભળાવી.

જસા બારોટ ! તમે તમારી ટેકને વગગી રહ્યા પછી ટેક ગખનાગને તો કબ્ત સહન કરવું જ પડે, ટેક પાળવી સહેલી નથી. સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્ર જેવા રાજાએ પછી ટેકને નીલાવવા ખાતરજ દુખો સહન કર્યા હતાં ને ! એ તો એમજ ચાલે કહ્યું છે ને ? કે :

“સુખ દુઃખ મનમાં ન આણીએ” ઘટ સાથે ધડીયાં
રાખ્યાં તે કોઈનાં નવ, દળે રઘુનાથજીનાં જરીયાં”

બાદશાહ ! એ સમગ્રજીવી તો જન્મ જાણુ જેવાના વચનનો અનાદર કર્યો ને ? નહીંતર સવા લાખની મોજ કાણુ જતી કરે !

બારોઠ ધન્ય છે તમોને ! તમારી માનાને પણ ધન્ય છે.

ત્યારે તો હવે આહીજ રહો. માગથી સહેજ સ્વાભાવે જોખાઈ ગયું છે કે આ ઘર તમારું છે. તો હવે તમારુંજ માનીને આહીજ આનંદથી રહો.

બાદશાહ તમારી લાગણી અને પ્રેમ જોઈ મને બહુ આનંદ થાય છે. મારી સાથે કંઈ ઓળખાણુ નહીં, પારખાણુ નહીં અને મને આશરો આપ્યો તો બાપા ! તમને પણ ધન્ય છે.

બારોઠ એમા ઓળખાણુની શુ જરૂર છે. એ તો મદસ્તીનો ધર્મ છે. એમ તમાગ ઉપકાર નથી કર્યો ! એમ ને ન વરતુ તો તો હું મારો મદસ્ત્યાશ્રમનો ધર્મ જૂથ્યો કહેવાય.

જાઈ આજ્ઞાન મદસ્તીનો ધર્મ પાળવો એ વ્યવસાયી વાત છે. પણ બાદશાહ હું સાચી વાત કહું ! હું ખૂબ ન લગાડશો.

અર તમારું બાગેટનું હું ખૂબ હોય તમે તો જે દેવતા હોય એ બ્યાજમી હોય ને !

હુરો ! જન્મ સાહેબ જેવા મદારાગ્નએ મને હૃદયાર કર્યો છે. એમનો હું દસુંદી ગયો ! હવે એના દસુંદીને તમે આશરો આપો એ જન્મ માહેબને કેમ મમે ! એમા તો માટે ખાનર થઈને જન્મ સાહેબ સાથે વેર કરતુ પડે ને !

બારોઠ ઈ વાત સાચી છે. ત્યાં જન્મ સાહેબ જાણુ અને ક્યાં હું ! એ તો સમુદ્ર સમાન ! અને હું તો એક બીન્દુ સમાન છતાં ત્યાં

ધર્મ કે દુરજ આવીને ઉઘી રહે ત્યાં નાનામાં નાનો માણસ પણ પોતાની દુરજથી કે ધર્મથી બચ ન થાય.

જેને પોતાનો ધર્મ વહાલો છે. તેમણે તો બીજો કંઈ વીચાર ન કરતાં ધર્મને વળગી રહેવું એમાં જ એની માણસાઈ છે. અટાણે તમે મારે આશરે આવ્યા છે. તો મારાથી હવે તમને જવા દેવાય જ નહિ. મારે આંગણે આવીને ચામ્યા જાઓ અને બીજા કોઈ મોટિરાઓનો આશરો લીધો તો એમાં તો મારી જ નાશની ગણાય ને ?

જામ સાહેબ સાથે વેર ઉભુ થાય એ બીકથી હું મારો અહ-સ્થાશ્રમનો ધર્મ કેમ છુટું ?

હું કંઈ જામ બાપુનો સમોવડીઓ નથી. આ તો એક એવો પ્રમંગ બન્યો છે કે મારૂં ગમે તે થાઓ. પણ મારે ત્યાંથી તમે જાઓ. એ તો કોઈ રીતે હવે મને એમ નથી. મારૂં જે થવાનું હોય તે બને થાય. પણ હવે તમારાથી જ નાય તો નહીં જ.

બાદગાશ ? હું આહી તમારે ત્યાં આવ્યો તો ખરો પણ તમને તો મેં મુરકલીમાં મુક્યા હું તો કહું છું કે મને આંહીથી જાનાદીઓ તો કીક કોક મોટાઓની જોધ પકડુ તો પગી વાધો નહીં એની પણ વડીએ વડીઆની રમત હોય એટલે વાધો નહિ.

અરે બાણેટ ? હવે એવી નકામી વાત શું કરો છો ?

નાના હોય કે મોટા હોય, ગરીબ હોય કે તરંગર હોય, ત્રેવડ વાળા હોય કે ત્રેવડ વગરના હોય જે હોય તે પણ જેને પોતાના વટની અને પોતાના ધર્મની કે દુરજની કીમત છે તે તો કોઈ પણ જોગે પોતાની દુરજ સંભાળશે અને જેને એ આમનની કીમત નથી

તે તો જાણેને મોટા કાઈ દેશનો ધણી હોય તો તેને પણ એમ થાય. કે વગર કારણે ઉપાધી શા માટે વહેરી લેવી. ચારણ બારોડ માટે થઈ ને આપણે મોટાઓથી વેર શા માટે કરવું ? એવા ચારણ કે બારોડનું ગમે તે, ચાલ નહીં ! આપણે કંઈ શોધું એનું ગળામાં ધાસ્યું છે. આવા વીચાર વાળા મોટા મહારાજ હોય તો તેથી પણ શું ?

આમાં મહાન, આદિત્યની કે મહાન વૈજ્ઞાનિકોની બાબત નથી આતો પોતાના વટની જેને ખેવના હોય, તેજ ઉપાધી વહેરીલીએ અને એ ઉપાધીમાં પણ એક જાનનો આનંદમાને કર્તવ્યને પણ ચાલવું એ જેની છાંદગી વીધાસી છે જે કેવળ પોતાનું પેટ ભરવામાં જ આનંદ માને છે તેનાથી એ કર્તવ્યને પણ ચલાવ નહિ માટે અમારા-જેવા સાધારણ માણસને ત્યાં તમો, આવી ચડ્યા એજ સાદું થયું છે માટે હવે સર્વ ચીંતાથી મુક્ત થઈને સુખપૂર્વક આંદી રહે. જે પરમાત્માએ ધણી દશે તે થઈ-રહેશે એને માટે શીકર કરવી નકામી છે.

કેમ દીવાન સાહેબ ! જસા બારોડ ક્યાં જ્ઞાનનગર છોડી દેવા માંગે છે.

બાપુ જસો બારોડ તો તે દિવસે આંદીથી ગયો તેને તેજ દિવસે ઉચાળા લઈને આવતો થયો હું તો એને એ-આનંદાન અને સજ્જન પુરૂષની ગણનામાં ગણાવો હતો ત્યાં એ તો તદ્દન નાશાયેલ દીરાજોનો માનતો હતો ત્યાં તો કાચનો કટોક નીવડ્યો.

દીવાન સાહેબ ! આંદીથી બારોડ તેજ દિવસે ચાલ્યા ગયા ?

હા બાપુ ? તેજ દિવસે !

હાથમાં ક્યાં છે એ કંઈ ખબર છે ?

બાપુ ! એ બાબતનો તો મેં ખાસ તપાસ કરાવ્યો હતો તે

બાદરોળ મરણીઓ બન્યો

તે તો બહેને મોટો દાઈ દેશનો ધણી હોય તો તેને પણ એમ થાય કે વગર કારણે ઉપાધી યા માટે વહોરી લેવી. ચારણ બારોટ માટે યહ ને આપણે મોટાઓથી વેર યા માટે કર્યું ? એવા ચારણ કે બારોટનું ગમે તે થાય નહીં ! આપણે કંઈ થોડું એનું મગામાં ધાણું છે આવા વીચાર વાળો મોટો મદારાજ હોય તો તેથી પણ યું ?

આમાં મદાન જાદિયની કે મદાન વૈભવશાળીની આગત નથી આતો પોતાના વટની જેને ખેવના હોય તેજ ઉપાધી વહોરીલીએ અને એ ઉપાધીમાં પણ એક જાનનો આનંદમાને કનંવ્યને પથે ચાલવું એ જેની છંદગી વીજાસી છે જે કેવળ પોતાનું પેટ ભરવામાં જ આનંદ માને છે તેનાથી એ કનંવ્યને પથે ચલાય નહિ માટે અમારા-જેવા સાધારણ માણસને ત્યાં તમે આવી ચડ્યા એજ સાફ થયું છે માટે હવે સર્વ ચીંતાથી મુક્ત થઈને સુખપૂર્વક આંહી રહો જે પરમાત્માએ ધણું દમે તે થઈ રહેશે એને માટે શીકર કરવી નકામી છે.

કેમ દીવાન સાહેબ ! જસા બારોટ ક્યારે જામનગર છોડી દેવા માંગે છે.

બાપુ જસો બારોટ તો તે દિવસે આંહીથી ગયો તેને તેજ દિવસે ઉચાળા લીધે ચાલતો થયો હું તો એને એક આનંદાન અને સન્માન પુરૂષની ગણનામાં ગણાતો હતો ત્યાં એ તો તદન નાશાયક હીરાજેવો માનતો હતો ત્યાં તો કાચનો કટકો નીવડ્યો.

દીવાન સાહેબ ? આંહીથી બારોટ તેજ દિવસે ચાલ્યા ગયા ?

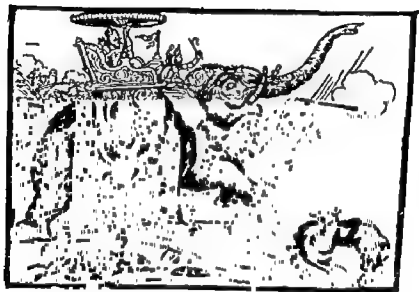
હા બાપુ ? તેજ દિવસે !

હાલમાં ક્યાં છે એ કંઈ ખબર છે ?

બાપુ ? એ બાબતનો તો મેં ખાસ તપાસ કરાવ્યો હતો તે

બાદરોળ મરણીઆ બન્યો

બાહરાણી વીરતાથી લડાઈના મેદાનમાંથી હાથી
લાગ્યો અને લશ્કરમાં ભંગાણુ પડયું

હાલ જુનાગઢ પાસે નાકરા ગામ છે ત્યાં છે.

નાકરા ગામ ! એ તો કોઈ નાનકડું ગામકું હશે ?

જી હા ? નાનું ગામ છે ત્યાં બાદરાજી મહેર છે તે ને ત્યાં તે રહે છે.

મારા દસુદીને આંહી મારા દરબારમાંથી રજા મળી ગઈ હોય હદપાર દરવામાં આવ્યો હોય એને કોઈથી રખાય કેમ !

બાદરાજી મહેરે ! એને આશરો આપ્યો ?

બાદરાજી મહેર એ રા. ના. દરબારમાં વજરના પદવી હિપર છે તે બાર ગામનો ધણી છે.

બાર ગામ છે ! ઠીક ત્યારે તો એને વજરતની ખુમારી હશે પણ એ ખુમારી એની હું પચતારમાં ઉતારી નાંખીશ એ આ જામ સાહેબને ઝાળખતો નહિં હોય ઠીક છે એની હું બરાબર ખબર લઈશ.

બાપુ, આમ નામદારની ઈ-જા હોય તો એને એક વખત કહેવરાવી દઈએ કે તમારે ત્યાં જસો બારોડ આવેલ છે તેને અમારા રાજ્યમાંથી હદ પાર કરેલ છે તો તેને તમે આશરો કેમ આપ્યો ! બાદરાજી વજરને ખબર ન હોય અને વખતે જસો બારોડે જુહુ બોલી વાત છુપાવી હોય દિવાન સા ? એક કાગળ હું લખાવું તે બાદરા વજર પર મોકલી આપો લખો હું જ લખાવું.

જસા બારોડ ! તમે જે કહેવું તે પ્રમાણે જ ચલુ. જામ સાહેબનો કાગળ આજે આવ્યો છે.

એમ ! કાગળ આવ્યો ? ચુ લખે છે. હું આંહી રહેલ છું તે પણ તેને ખબર મળી ગયા ?

બારોડ ! ખગર તો પડેજ ને ? આપણી ક્યાં કંઈ જાતી રમત હતી એ પણ તપાસ તો રાખે, ને ?

શું છે કાગળમાં સંભળાવો જોઈએ ?

હોકાની કુકા એક બે લઈ હોકા બાલુએ મુક્યો. સાંભળો ?

જુનાગઢ રાજ્યના વજીર મહેર બાંદરાજી

મુ. નાકરા.

“અમારા રાજ્યના વસુંદી બારોડ જસાને આંદીથી હઠપાર કરવામાં આવેલ છે એ બારોડને તમે આશરો આપેલ છે તો આ કાગળ પહોંચ્યા પછી જ કલાકમાં તમારે સાંધી તેને વિદાય કરશો. અને એને ત્યાંથી વિદાયગીરી આપ્યા પછી તે બાગતના અમેને સમાચાર તુર્ત આપશો. સમાચાર આપવામાં પ્રમાદ કરશો તો મહારાજ જામ સાહેબ બાપુ પોતાની તકવારના બગથી ત્યાં આવીને તમારો ખુદાસો માંગશે.”

દિવાન, સંસ્થાન જામનગર

બાંદરાજી ! મેં તો તમને આવ્યો તમારે જ કહેલું હતું કે અમેને આશરો આપવો એટલે ઉગ્રીનું દુઃખ વડોરી લેવા જોઈ છે.

અરે બારોડ ! વીર પુરુષો પોતાના સ્વમાન કે ધર્મને ખાતર કદાચ તેના પર દુઃખના કુંચો આવીને પડે તો પણ તેમાં તે દુઃખ માનતા જ નથી. જામ બાપુ તો હાવારના ધણી છે અને હું તો એક નાનો ગરાસીયો છું. પણ તેથી શું થયું. મને પણ મારો ધર્મ તો વહાલો હોય ને ?

મહારાજ જામ સાહેબે કાગળમાં તકવારના બગથી ખીક બતાવી

છે તો તકવારના ખેલ તો હું પણ ખેલી જાણું છું. હું આંહી કંઈ ગાંધીયાણાનો વેપાર નથી કરતો. હું એટલું તો સમજું છું કે મારે જન્મ બાપુ જેવા બળીયા રાજ સામે ઊભું છે તો એમાં હું ફાવીશ તો નહિ. એટલું જ નહિ પણ કદાચને જન્મ બાપુના ઘરકર સામે સામનો કરવો પડશે તો કદાચ મારે મૃત્યુ પણ થશે એમ હું સ્પષ્ટ રીતે જાણું છું. પણ તેથી શું થયું? એ ધમકાથી હું શરણે આવેલાનો ત્યાગ કરી મારા આશ્રમ ધર્મને કાળા ટીલી લગાડું એમ?

એ તો કદિ નહિ જ બને!

જન્મ બાપુ ખુલાસો લેવા આવે તે કરતાં હું કાગળમાં જ ખુલાસો કરી દહશ અને આવેલ સ્વારને જ એ કાગળ આપી દઉં. ખુલાસો કરવામાં શ્રી માટે વિશ્વંશ માટે કરવો જોઈએ.

જામનગર રાજ્યના દિવાન સાહેબ,

મહારાજા જામબાપુના ફરમાન મુજબ લખેલો કાગળ પહોંચ્યો છે, જ્યાંયાંમાં લખવાનું કે, તમારા રાજ્યના દરેકની જસા બારોડ આંહી મારે ત્યાં આવ્યા છે. મેં રાખ્યા છે, બહુ વિચાર કરીને સમજીને તેને રાખ્યા છે તો એ શરણે આવેલાને મારાથી વિદાયગીરી અપાવજ નહિ. જન્મ સાહેબ બાપુ જાણે છે કે શરણે આવેલાનો ત્યાગ કરવો એ કાંઈ ધર્મ નથી. તો એ ધર્મને તો મારે વળગી રહેવું જ જોઈએ. છતાં મહારાજાને મુનાસફ ન લાગતું હોય તો તકવારના બળથી આંહી આવીને તેમને વિદાયગીરી આપવી હોય તો બાદરાના શરીરમાં પ્રાણ છે ત્યાં સુધી તો જસા બારોડને વિદાયગીરી મળશે નહિ. બાદરાના શરીરમાંથી તેના પ્રાણને વિદાયગીરી આપવા માટે ખુદ જન્મ બાપુ આંહી પધારે તો મારી જસા પણ ના નથી. હું પણ સનકાર કરવાને તૈયાર રહીશ.

વાદે ! બાગાણ વાદ ! વાદ ! બાગાણ વાદ ! કાગળે
જવાબ તો બરોમ વાલ્યો

બાદગાણ તમે જાણો જા ૪ જામ બાપુ જે કામ હાથમા લીધે
એ કામ પાગ પાડે પછી જ મુકે એ એનો અગાધ છે માટે હવે
તમે પણ તૈયારીમ ગહેળે એના ઘોડેઆગે દયારે આસીને તમાગ
ગામો પાદર એના આત્માની અગીઓ અમકાવે એ કઈ કહી
શકાય નહિ

આજે બાગા ધાગ આગળ જામના ભરજી તણુ તાણ્યા જે
જામના લક્ષ્મણે પોતાના નનવાર, બાધા રીઝેરે સંભાળ કરના છે
અને બાદગાણ નડગની પણ રૂ તૈયારી છે તે જાણ્યા પછી દેવી
ગીતે ધેગ નાખ્યો એ જામના દરગા અધિપતી વીચાર ચલાવે છે
અહી બાદગાણે પણ મહેર બોમને તથા પોતાના મીત્રો તાતુકલગને
મદ માં બેલવા માટે સાઠીયા ચારાને ઘાગ બાણુ મોકલ્યો આપ્યા છે
મહેર બોમ પણ હથીયાગ તૈયાર શ્રીને ગાદરાણી મહેર આવવા
માગ તૈયારીમા ॥

આહી તો જામના લક્ષ્મણા સેનાધિપતિએ પોતાના લક્ષ્મણે
નાકરા ગામ પર હલનો કરના અને દુશ્મનોનો બરામગ હીસામ લેવા
માટે તેઓના પગ મરણીયા ચદ્દ છુટી પડવાનો હુકમ ફરમાવ્યો હુકમ
મજતાની સાથે જુખ્યા વાધ જેમ શીકાગની શોધમા નીચળી પડે તેમ
તેમ બાદગાણના લક્ષ્મણે ઉપર છુટી પડ્યા બાદગાણ બહુ બહાદુરીથી
લાડવા લાગ્યા મહેર બોમ મદદમા આસરેજ એમ તેને ખાતરી હતી
પણ મહેર બોમને આરામ જરા વીનમ ચયો મહેર બોમ બેગી
ચવામા જગ દીન ચર્ષ છતા પણ માણાવદરના ઇલા ચાવડા બાદ-
ગાણની મદદમા આવી પહોંચ્યા દતા ધીંગાણું બરાબર જાન્યુ બાદગા-
તો મરણીયો જાની છુટી પડ્યો બાદગાણને તો પોતાના દેહનું પણ

જ્ઞાન નથી એતો પોતાના ઈષ્ટ દેવનું સ્મરણ કરતાં કરતાં અને દુશ્મનોના મરતક ધડથી જુદા કરનાં કરતાં આગળ વધ્યો રણધેરો આદરાજી આગળ વધતોજ ગયો પોતાના લશ્કરથી જુદો પડી ગયો જામના લશ્કરે તેને ચારે બાજુથી ઘેરી લીધો અને ચારે બાજુથી તેના પર તલવાર ખરડી વીંગેરેના ધા પડ્યા લાગ્યા. આદરાજી ચારે બાજુ પોતાની તલવાર વીંઝવા લાગ્યો ઘણા સેનીકોનો કચર ધાણુ ઝાઝી નાંખ્યો. આદરાના શરીર પર ઘણા ધા પડ્યા ઇલા ચાવડાએ જોયું કે આદરાજી અત્યારે મરણીઓ બન્યો છે તેમ તેના શરીર પર ઘણા જખમો થયા છે. તે જોઈ ઇલા ચાવડાએ જાણ્યું કે અમે રાક્ષસ દરબારમાં સાથે રહેનારા સાથે આનંદ કરનારા અરસ પરસ મેત્રી ભાવ રાખનારા આજે આ ખરા ખરીના ખેલમાં જો એક બીજાનો સાથ ન પુરાવીએ તો મીત્ર ધર્મ માનો બળવ્યો કહેવાય. ઇલાએ પોતાના ઘોડાને એડી મારી ન્યાં આદરા ઘેરાઈ ગયો હતો. ત્યાં ઇલા ચાવડો પહોંચ્યો અને પકકાર કર્યો. શાખાશ આદરાજી શાખાશ ?

આદરાજી ! હું પણ તમારી પાસે પહોંચ્યો છું. આદરાજીએ પાછું ત્રણી ને જોયું કે ઇલા ચાવડો પણ મારી પેઠે મૃત્યુના મુખમાં જઈ રહ્યો છે અને અરેખર મીત્ર ધર્મ બળવ્યો છે.

ઇલાએ તલવારનો એવો તો સપાટો બોલાવ્યો કે પોતાના ઘોડાને છે કે આદરાજીના ઘોડા પાસે લઈ ગયો જામના લશ્કરની સંખ્યા તો ઘણી હતી ઘણા યોદ્ધાઓને જમીન દોસ્ત કર્યા અને બન્ને જણ દેહનું જ્ઞાન હુકતમાં બન્ને જણના શરીર ઘોડા ઉપરથી લયડયાં અને બન્ને સાથેજ મૃત્યુને બેઠ્યા (ધન્ય છે આવા મીત્રાને)

આદરાજીને તથા ઇલા ચાવડાને ઘોડા ઉપર ન જોતા બંનેનું લશ્કર પાછું હટવા લાગ્યું પાછા દટના લશ્કરને મહેરોએ પકકારો કર્યો કે ખબરદાર કોઈએ પણ પાછો પગ લેયો તો આગળ વધો અમે

જા્ય છે આવી રીતે ઝખમી થાય છે છતાં કોઈને વેગેરે હોતું નથી. કોઈ કોઈને એકમીજનું મન દુઃખ થતું જ નથી.

ત્યારે બંને (પાટી) દુકડીઓમાંથી કોઈ દટી ન જતી હોય અને અગણ્યે ઘણો વખત ઉઘા રહીને પથ્થરો મારવાનું કામ ચાલુ જ રાખે છે ત્યારે મહેરના વડવાઓ આડા પડે છે. બન્ને ટોળીને ધા કરવાનું બંધ કરાવે છે.

આ રમતમાં કોઈ ટોળી નબળી હોય તો તે ખસી જાય છે ત્યારે તેની હાર થઈ એમ ગણાય છે.

મહેરની ઠાંડીયા રાસની રમત પણ ખાસ વખાણવા લાયક છે. રમતી વખતે શુલાલથી તેના કપડાં તો રંગાઓલાં હોય છે. એટલે તેઓનો દેખાવ પણ મુંદર લાગે છે.

બોખીરા, કુંછડી, વીસાવાડા બખરલા વીગેગે ગામોમાં ઉત્સવ પ્રસંગે મહેરની ઠાંડીયા રાસ જોવા શહેરમાંથી સ્ત્રીઓ અને પુરૂષો જોવાને પહોંચી જાય છે.

બહાર દેશાવરથી રાજા મહારાજ કે કોઈ યુરોપીયન સરદાર અથવા યુરોપીયન મહેમાનો પણ મહેરની ઠાંડીયા રાસ જોવા માટે ખાસ પ્રોત્સાહ મોકલે છે. બગડાના મહેરની માફક પોરબંદર તાબે વીતરારા ગામના મહેરો ઠાંડીયા રાસ રમવામાં પ્રખ્યાત છે.

હુતાશનીના પડવાને દિવસે મહેરના દરેક ગામમાં ઠાંડીયારાસ રમાંય છે. આ હુતાશનીના ઉત્સવ પ્રસંગે દશપંદર દિવસ અગાઉથી ઠાંડીયા રાસ રમવા માટે રાત્રીના બુવાનો બેગા થાય છે અને એ રમતની મોજ ઉડાવે છે.

ત્યારબાદ તલવારોની પટાખાંટની રમતો રમે છે. કેટલાક શીખો

મહેર ભોમ તમારી મદદમાં આવી પહોંચેલું છે લશ્કરમાં નવું જોમ આપ્યું લુખ્યા સીંદના જેમ મહેરો જામના લશ્કર પર પડ્યા જામનો દાથી ધવાણો અને એ લાગ્યો જામનું લશ્કર હાર પામવા લાગ્યું મહેર આગળ વધ્યા જામનું લશ્કર પોતાના પ્રાણ બચાવવાં નાશવા લાગ્યું પણ બાદરાજ અને દલા આવડા જેવા વીર પુરોના દેહને લોહીથી ખરડાએલા જોઈને બહુ ઉદાસીન બન્યા. અને બોલ્યા કે જામના લશ્કરને તો નસાણું પણ એ સિંદ ગુમાવ્યા.

આ વાતને આજે ૮૪૦ વરસ થઈ ગયાં છે.

મહેરોની મદદનગીલરેલી રમતો

પોરબંદર તામે 'ખરડા વીલાગના' વીસાવાડા મોડવાડા ફટાણા રાતડી બખરલા વીગેરે મહેરાના ગામે હુતારાનીના ખડવાંને દીવસે મહેરના સુવાનોની એ દુકડીઓ (ટોળા) બનીને સામસામે પથ્થર કે માટીની બનાવેલી અનાજ રાખવાની ભાંગેલી કોડીના દુકડાઓ બને પણ સામ સામે ફેંકે છે. દરેક જણ પોતપોતાના બચાવ માટે ટાકને બદલે પોતાના જોડા હાથમાં રાખીને પથ્થર અથવા તો એ માટીના ઢેફાં સામસામા ફેંકતાં હોય ત્યારે દરેક જુવાન પોતપોતાનો બચાવ કરે છે. આ પથ્થરોનો મારો ચાલતો હોય ત્યારે જેવા તેવા નખળા દીધર્ના માણસ ત્યાં ઉભી રહે નહીં. જુવાનોના કાંડામાં જેટલું જોર હોય તેટલા જોરથી ધા થાય છે. આ સમયે તો દરેક ટોળીએ જોકે ખીજને કેવી રીતે કરાવવી એ વીચારમાં સામસામા પથ્થરોના વચ્ચે વરસાવે છે. કાંઈનાં માથાં ફૂટે, હાથમાં કે પેગમાં લાગે, લોહીની ધાગ્યો, ચાલી જતી હોય પણ મહેર જુવાન પોતાની ટોળીની પથ્થર સામવાની ખીકથી જુદો તો પડે જ નહીં આ પ્રસંગે કાંઈને બહુ લાગે તો બેશુદ્ધ થઈ પડી જાય છે. કાંઈને ઝેળીમાં નાંખી ઉપાડી

નય છે આવી રીતે અખમી ચાય છે છતાં કોઈને વેરઝેર હોતું નથી. કોઈ કોઈને એકબીજાનું મન દુઃખ થતું જ નથી.

ત્યારે બંને (પાર્ટી) દુકડીઓમાંથી કાઢી દીધી ન જતી હોય અને અડગપણે ધણો વખત ઉઠા રહીને પથ્થરો મારવાનું કામ ચાલુ જ રાખે છે ત્યારે મહેરના વડવાઓ આડા પડે છે. બંને ટોળીને ધા કરવાનું બંધ કરાવે છે.

આ રમતમાં કોઈ ટોળી નળણી હોય તો તે ખસી નય છે ત્યારે તેની હાર થઈ એમ ગણાય છે.

મહેરોની ડાંડીયા રાસની રમત પણ ખાસ વખાણવા લાયક છે. રમતી વખતે ગુલાબથી તેના કપડાં તો રંગાઓમાં હોય છે. એટલે તેઓનો દેખાવ પણ મુંદર લાગે છે.

બેખીરા, કુંછડી, વીસાવાડા બખરલા વીજેઝે ગામોમાં ઉત્સવ પ્રસંગે મહેરોની ડાંડીયા રાસ જોવા શહેરમાંથી સ્ત્રીઓ અને પુરૂષો જોવાને પહોંચી નય છે.

બહાર દેશાવરથી રાજ્ય મહારાજા કે કોઈ યુરોપીયન સરદાર અથવા યુરોપીયન મહેમાનો પણ મહેરોની ડાંડીયા રાસ જોવા માટે ખાસ પ્રોત્સાહન મોકલે છે. બરડાના મહેરોની માફક પોરબંદર તાબે વીતરારા ગામના મહેરો ડાંડીયા રાસ રમવામાં પ્રખ્યાત છે.

હુતાશનીના પડવાને દિવસે મહેરના દરેક ગામમાં ડાંડીયારાસ રમાંય છે. આ હુતાશનીના ઉત્સવ પ્રસંગે દશપંદર દિવસ અગાઉથી ડાંડીયા રાસ રમવા માટે રાત્રીના જુવાનો બેળા થાય છે અને એ રમતની મેળા હિડાવે છે.

ત્યારબાદ તલવારોની પટાખાટની રમતો રમે છે. કેટલાક શીખે

છે આ ઉત્સવ પ્રસંગે મહેરના રમુછ સ્વભાવવાળા લુવાનેા લુદા લુદા વેષ ધારણ કરીને ગલીઓમાં વાછાંત્રોની સાથે ફરે છે પોતાની ગેર (ટોળી) તથા બેનારઓ બહુ આનંદથી આ ઉત્સવે ઉગ્તે છે.

મહેરના સ્વભાવ મુખ્ય કરીને રમુછ (હસમુખા) ભોળા મશ્કરા (દીખળી) ઉદાર (પારસીલા) અને પોતાને ત્યાં આવેલા મહેમાનો માટે ગ્રાણ્ય પાચરનારા હોય છે. એમાં તો કાષ્ઠથી ના પાડી શકાય તેમ છે જ નહીં.

ઉપર ખતાવેલા ગામમાં જન્મ લેલાં અને પચ્ચરના લુદા ધા કરવાની રમત રમાય છે તેમ બીજા મહેરના ગામમાં લુદી લુદી રીતે રમતો રમાય છે. પણ એ બધી મહાનગી બરેલી રમતો છે.

સોરઠ વિભાગમાં રહેનારા મહેરના ગામોમાં હજી મકીવારી વીગેરે મોટાં મોટાં ગામોમાં પણ બહુ સારી રમત રમાય છે.

તેઓ આ ઉત્સવ પ્રસંગે ગામમાંથી બે દુકડીઓ બને છે. એક એક દુકડી ગામને દરવાજે (ઝંપે) ઉભે છે. બીજી દુકડી ઝંપાથી અરધા માઈલ જેટલી દૂર ઉભે છે. ઝંપામાં ઉભેલી દુકડીએ સામે ઉભેલી દુકડીને ઝંપાની અંદર ન આવવા દેવા માટેની કામગીરી સંભાળી છે. જ્યારે બહારથી આવનારી દુકડીએ ઝંપામાં ઉભેલા મહેરને હરાવી ત્યાંથી નસાડીને ઝંપાની અંદર જવા કાશીલ કરે છે. બહારથી આવેલી દુકડી ઝંપામાં આવી જાય તો તેની છત ચઢી ગણાય છે.

આ પ્રસંગે બન્ને દુકડીઓના લુવાનેા પોનાના ફારીયા (ધાનીપાને) પાણીમાં પલાળીને તેને કાકડો ગુથે છે. આ કાકડો જેટલો મજબુત ગંધાય છે કે એ કાકડો વળી ન જતાં લાકડીના જેમ અકબર રહે તેવો કઠોર મઠે છે. ત્યારબાદ બહાર ઉભેલી દુકડી દોલ અને સર-જાઈ વીગેરે વાછાંત્રો વગાડવાને મુચના આપે છે. સરજાઈમાં ત્યારે

સીધુંડો રાગ ગવાય અને દોન પર ત્યારે જોગ્યી કાઠી પડવા લાગે છે ત્યાં નીગમાલ્ય માણસના પણ રવાડા ઉભા થઈ જાય છે આવે પ્રસંગે વૃદ્ધ મહેરો પણ આ મર્દાનગીની ગમનમા ભાગ વધીને જીવાનોના ઉત્સાહનો વધારો કરે છે

બહારની દુકડી પોતાનો મેજો (વાવો) પકડનાવાળાને દુકડીની આગળ કરે છે અને દોત મગણાઈ વગાડનારાળાને સૌથી આગળ કરે છે અને એન્દમ જોસથી કાપે ઉભેલી દુકડી ઉપર હુમલો કરે છે એ વખતે બન્ને ટોળી (દુકડી) ઝપામા જોળી થઈ જાય છે અને કાકડાઓથી એક મીઝ સામે માગે ચલાવે છે આ વખતે કાકડાઓની સામસામી ફડાફડી બોલતી હોય ત્યારે તેની વચ્ચે કાચા પોચા માણસ ઉભી શકે નહીં જોનારા માણસોને પણ એમ થાય કે આ ગમત હવે બંધ થાય તો આર કાગળુ કે કેટનાડને બહુ લાગી જવાથી પડી જાય એ શુદ્ધ બની જાય અને ઉપાડીને પેરે વર્ષ જાય આની ત્યારે ગમત બરાબર જામે છે ત્યાં તેમના ગોગ ઓટલા ઉપર ઉભા હોય છે તે ગમત બંધ કરવાનો પડકાર કરે છે ગોગ તરફથી બંધ કરવાનો અવાજ સાંભળે છે ત્યાં એક યુવાનો ગમત બંધ કરે છે

દોડવાની રમત

બળેવના ઉત્સવ પ્રસંગે મહેરાના દરેક ગામમા મહેર જીવાનો દોડવાની શરત પર છે અને એક હળના આમગનો નાનો નમુનો બનાવે છે તેને હગડી -હેવામા આવે છે

એકી સાથે પાંચ સાત મહેર જીવાનો દુર જઈ દોડવા જાય છે અને એક માણસ એ નાકડાની બનાવેલી હગડી ઝાલી રાખે છે એ એ દરડીને હોવા ગયે-નામાથી પહેનો આનીને વધ લીએ તે પહેનો દોડવામા આવેો ગણાય કે

હો આ ઉત્સવ પ્રસંગે મહેરના ગુણ સ્વભાવવાળા લુગાને લુદા
લુદા વેષ ધારણ કરીને ગીઓમા નાજીનોની આથે રૂંદે છે પોતાની
ગેર (ટોળી) તથા બેનાગઓ બહુ આનંદથી આ ઉત્સવો ઉજવે છે

મહેરના સ્વભાવ મુખ્ય રીતે રમુજી (હસમુખ્યા) બોળા
મશ્કરા (દીખળી) ઉલગ (પારસીના) અને પોતાને ત્યાં આવેના
મહેમાનો માટે ગ્રાણ પાચનનારા હોય છે એમા તે કાષ્ઠથી ના પાડી
શકાય તેમ છે જ નહીં

ઉપર બતાવેલા ગામમા જેમ દેશ અને પથરોના છુટા ધા
કરવાની રમત રમાય છે તેમ બીજા મહેરના ગામમા જુદી જુદી
રીતે રમતો રમાય છે પણ એ બધી મહાનગી બરેલી રમતો છે

મોઠક વિભાગમા ગેનાગ મહેરના ગામોમા ૨૦૦ મહીયારી
વીગેરે મોટા મોટા ગામોમા પણ બહુ સારી રમત રમાય છે

તેઓ આ ઉત્સવ પ્રસંગે ગામમાંથી મે દુકડીઓ અને કે એક
એ દુકડી ગામને દરવાજે (ગ્રાથે) ઉભે છે બીજી દુકડી ઝપાથી અરધા
માઈન જેટલી દૂર ઉભે કે આપામા ઉભેલી દુકડીને સામે ઉભેલી
દુકડીને આપાની અદર ન આવના દેશ માટેની ભગીરી સલામી કે
જ્યારે બહારથી આવનારી દુકડીએ આપામા ઉભેના મહેરને
હાથી ત્યાથી નમાનીને આપાની અદર જવા દોરીશ કર છે બહારથી
આવેલી દુકડી આપામા આવી ગય તો તેની ઝૂત થઈ ગય છે

આ પ્રસંગે બને દુકડીઓના લુગાને પોતાના ફારીયા
(ધાનીયાને) પાટીમ પવાગીને તેને મકડો ગુથે છે આ મકડો એનો
મજબુત ગણાય છે કે એ મકડો વગી ન જતા લાખીના જેમ અકડ
રહે તેવો કમોગ ગઈ કે ત્યાગદ મદાગ ઉભેલી દુકડી દોડ અને સગ
ધાર્ધ વીગેરે વાજીતો વગાડવને મુચના આથે છે સગધાર્ધમા ત્યારે

સંધિડો રાગ ગવાય અને દોલ પર ત્યારે જોરથી ડાંડી પડવા લાગે છે. ત્યારે નીરમાત્મ માણસનાં પણ રૂંવાડાં ઉઠાં થઈ જાય છે આવે પ્રસંગે વૃદ્ધ મહેરો પણ આ મર્દાંગીની રમતમાં ભાગ લઈને જીવાનોના ઉત્સાહનો વધારો કરે છે.

બહારની દુકડી પોતાનો નેજો (વાવટો) પકડાવાળાને દુકડીની આગળ કરે છે અને દોલ સરણાઈ વગાડવાવાળાને સૌથી આગળ કરે છે અને એકદમ જોસથી ઝંપે ઉઠેલી દુકડી ઉપર હુમલો કરે છે એ વખતે બન્ને ટોળી (દુકડી) ઝંપામાં બેળી થઈ જાય છે. અને કાકડાઓથી એક ખીજા સામે માગે ચલાવે છે. આ વખતે કાકડાઓની સામસામી ફકાફકી બોલતી હોય ત્યારે તેની વચમાં કાચા પોચા માણસ ઉભી શકે નહીં. જોનારા માણસોને પણ એમ થાય કે આ રમત હવે બંધ થાય તો શાં કારણ કે કેટલાકને બહુ લાગી જવાથી પડી જાય બે શુદ્ધ બની જાય, અને ઉપાડીને ઘેરે લઈ જાય. આવી જ્યારે રમત બરાબર જાગે છે ત્યારે તેમના ગોર જોડલા ઉપર લિપ્તા હોય છે. તે રમત બંધ કરવાનો પડકાર કરે છે. ગોર તરફથી બંધ કરવાનો અવાજ સાંભળે છે ત્યારે દરેક જીવાનો રમત બંધ કરે છે.

દોડવાની રમત

— બજેવના ઉત્સવ પ્રસંગે મહેરોના દરેક ગામમાં મહેર જીવાનો દોડવાની શરત કરે છે. અને એક હળના આકારનો નાનો નમુનો બનાવે છે તેને હરડી કહેવામાં આવે છે.

એક સાથે પાંચ સાત મહેર જીવાનો દુર જઈ દોડવા લાગે છે. અને એક માણસ એ કાકડાની બનાવેલી હરડી ઓલી રાખે છે. એ એ હરડીને દોડવા ગયેલામાંથી પહેલો આવીને લઈ લીએ તે પહેલો દોડવામાં આવ્યો ગણાય છે.

છે આ ઉત્સવ પ્રસંગે મહેરના રમુછ સ્વભાવવાળા લુવાનો લુદા લુદા વેપ ધારણ કરીને ગલીઓમાં વાજીઓની સાથે દૂર છે પોતાની ગેર (ટોળી) નથા જોનારાઓ બહુ આનંદ્યો આ ઉત્સવો ઉગ્ર વે છે.

મહેરના સ્વભાવ મુખ્ય કરીને રમુછ (દસમુખા) બોળા મસ્કરા (દીખળી) ઉદાર (પોરસીતા) અને પોતાને ત્યાં આવેલા મહેમાનો માટે પ્રાણ પાથરનારા હોય છે. એમાં તો કાષ્ઠથી ના પાડી શકાય તેમ છે જ નહીં.

ઉપર બતાવેલા ગામમાં જોમ દેફાં અને પથ્થરોના છુદા ધા કરવાની રમત રમાય છે તેમ બીજા મહેરના ગામમાં લુદી લુદી રીતે રમતો રમાય છે. પણ એ બંધી મર્દાનગી ભરેલી રમતો છે.

સોરઠ વિભાગમાં રહેનારા મહેરના ગામોમાં કાઝ મડીવારી વીગેરે મોટાં મોટાં ગામોમાં પણ બહુ સારી રમત રમાય છે.

તેઓ આ ઉત્સવ પ્રસંગે ગામમાંથી એ દુકડીઓ બને છે. એક એક દુકડી ગામને દરવાજા (ઝાંપે) ઉભે છે. બીજી દુકડી ઝાંપાથી અરધા માઈલ જેટલી દૂર ઉભે છે. ઝાંપામાં ઉભેલી દુકડીએ સામે ઉભેલી દુકડીને ઝાંપાની અંદર ન આવવા દેવા માટેની કામગીરી સંભાળી છે. જ્યારે બહારથી આવનારી દુકડીએ ઝાંપામાં ઉભેલા મહેરને હગવી ત્યાંથી નસાડીને ઝાંપાની અંદર જવા કોશીસ કરે છે. બહારથી આવેલી દુકડી ઝાંપામાં આવી જાય તો તેની છત ચઢ મણાય છે.

આ પ્રસંગે બને દુકડીઓના લુવાનો પોતાના ફારીયા (ધાનીધાને) પાણીમાં પલાળીને તેને કાકડો ગુથે છે. આ કાકડો એટલો મજબુત ગંધાય છે કે એ કાકડો વળી ન જતાં લાકડીના જેમ અકડ રહે તેવો કઠોર મઠે છે. ત્યારબાદ બહાર ઉભેલી દુકડી ટોણ અને સર-ણાઈ વીગેરે વાજીઓ વગાડવાને મુચના આપે છે. સરણાઈમાં જ્યારે

બહુ હિંમતવાન અને મજબુત બાંધાના હોય છે તે જુવાનો કેશવ રણુમલને હરાવી શકના નહોતા.

રાજસ્થાન રા. રા. શેઠ શ્રી નાનજીભાઈ ડાહીદસ આવી મદાનગી ભરેલી રમતો જોવાના બહુ શોખીન અને તેની તેની સાથે મહેર જુવાનોને તો આવી રમતોમાં ઉત્સાહ કેમ વધે તે ખાતર ઉત્સવ પ્રસંગે મહેરના ગામડામાં પોતાના રોહી મિત્રગંડળને સાથે લઈને જોવા જતા. કેશવ રણુમલની કુસ્તી જોવા કાનવીર શેઠશ્રી નાનજીભાઈ તથા પોરબંદર રાજ્યના માજી દિવાન રાજા સાહેબ પીસાવાડા ગામે આવેલા અને કેશવની કુસ્તીની રમત જોઈ બહુ ખુશી થયા હતા. શ્રીમાન શેઠ શ્રી આવા પ્રસંગે મહેર જુવાનોને ઇનામની રકમ આપના.

મોહવાડા ગામના મહેર જવા મેરગ વૃદ્ધાઅવગ્યાએ પહોંચેલા તો પશુ પોતાના પગ પર નાળીએર ગખી ધા કરતા તે દોડસો કદમ સુધી તેનો ધા પહોંચતો. જવા મેડા હિંમતવાન અને નીડર પુરુષ હતો.

મહેરના કેટલાક જુવાનો દોડ બે મણુનાં મોટા માટીના બનાવેલાં ગોળ ભરેલાં માટલા બે હાથમા બે માટલાં ઉપાડી દોડી જતા.

પોરબંદર તાળાના એરડા ગામમા મુખ્ય કરીને કેશવારા મહેર રહે છે. આ ગામમાં હુતાસનીને (હોળીને) દિવસે હોળી પ્રગટ્યા પહેલાં તે જગ્યાએ જમીનમાં ખાડો ખોદીને એક કુંભ (કે જેમાં ચણા નાંખેલા હોય છે.) દાટે છે. એ કુંભ હુતાસનીની રાત્રીએ (પરેદીએ) પ્રભાતે ખાડામાંથી કાઢી લીએ છે. આ કુંભની રક્ષા કરવા માટેની એક દુકડી મહેર જુવાનોમાંથી ગોડવવામા આવે છે અને એની પમેથી કુંભ વાઈ લેવા માટે એક બીટ દુકડી તૈયાર રહે છે. જે જે ગાળી કુંભ લાઈ, ગામની, પ્રદિક્ષણુ કરવા નીકળે, તે તે બબતે તેના સામા પક્ષવાળી દુકડી હોળીએ જ પેચી રહે છે. ગામની પ્રદિક્ષણુ કરવા મેચી દુકડીના જુવાનો કુંભના રક્ષણ માટે ઝાડની નાની

જેવી રીતે દેશવાની રમત રમે છે. તેવી રીતે કુદવાની (ફેફવાની) ખયગમરીની (સામસામી કુસ્તી કરવાની) રમતો પણ રમાય છે.

મહેરના જુવાનો સામસામી કુસ્તી રમે છે. ત્યારે એ પણ જોવા જેવી રમત છે.

મહેરનાં ખોરાક અને પાચનશક્તિ અને શારીરિક બળ

મહેરનાં પણ જુવાન કુસ્તીના કામમાં પણ કાગેલ હોય છે.

એક વખત મરદુમ મદારાણા બાવસિંહજી સાહેબ બહાદુરના વખતમાં એક મસ્લ આવેલ (મદાગણાથીને કુસ્તી જોવાનો શોખ હોવાથી રાજ્યના મસ્લ સાથે બહાર પેસાવરના મસ્લ કુસ્તી કરવા આવ્યા હતા) આ મસ્લની સાથે વીસાવાડાના મહેર મંથા નંયુએ કુસ્તી કરી અને તરત જ પાડી નાંખ્યો.

મસ્લ નીચે પડ્યા પડ્યા બોલ્યો કે :

મેરે ખ્યાલમે ખી નહી આયા કે તેને કીસ તરેસે મુજક પટક દીયા ?

આ મંથા નંયુ, અનાજની ત્રણ ગુણે ઉપાડીને મક્કાનની ઉપરને માળે ચડી જતા.

વીસાવાડાના મહેર કેશવ ગણુમથને સાથે એના બરાબરીમાં કુસ્તીમાં કોઇ ઉભી શક્તિ નહિ. એખા મંડળના વાધેરના જુવાનો

બહુ હિંમતવાન અને મજબુત બાધાના હોય છે તે જુવાનો કેશવ
ચલુમ નો હગની શક્તિ નહોતા.

ગજરત્ન રા ગ શેક શ્રી નાનજીભાઈ ઝાલીદ સ આવી મર્દાનગી
ભરેની રમતો જોનાના બહુ ગોખીન અને તેની તેની સાથે મહેર
જુવાનોને તો આવી રમતોમા ઉત્સાહ કમ વધે તે ખાતર ઉત્સાહ
પ્રસંગે મહેરના ગામડામા પોતાના ગેહી મિત્રમંડળને સાથે લઈને
જોના જના કેશવ ચલુમ ની કુસ્તી જોવા દાનવીર શેકશ્રી નાનજીભાઈ
તથા પોગ્યદગ રાજ્યના માજી દિવાન ગજ સાહેબ વીસાવાડા ગામે
આવેના અને કેશવની કુસ્તીની રમત જોઈ બહુ ખુશી થયા હતા
શ્રીમાન શેક શ્રી આવા પ્રસંગે મહેર જુવાનોને ઇનામની રમ્મ આપતા

મોહવાડા ગામના મહેર જીવા મેગ્ગ વૃદ્ધાચવન્ધ્યાએ પહોંચેના તો
પથુ પોતાના પગ પર નાળીએગ ગખી વા ગતા તે દોસો કદમ
મુધી તેનો ધા ખેંચતો જીવા મેડા હિંમતવાન આ નીકર પુરૂષ હતો

મહેરના કેટલાક જુવાનો દોઢ મે મજબુત મોટા માટીના બના-
વેના ગોળ ભરેલા માટલા એ હાથમા મે નખલા ઉપાડી દોડી જતા

પોગમદર તામાના એગડા ગામમા મુખ્ય કરીને કેશવારા મહેર
ગહ કે આ ગામમા હુતાશનીની (હોળીને) દિવસે હોળી પ્રગટયા પડેલા
તે જગ્યાએ જમીનમા ખાડો ખોદીને એક કુલ (૨ જેમા અણા
નાખેના ભાય છે) દોટે છે એ કુલ હુતાશનીની ગત્રીએ (પરોઢીએ)
પ્રભાતે ખાડામાથી મરી લીંએ છે આ કુલની ગદા કરવા માટેની
ગે દુન્ડી મલ જુવાનોમાથી ગો જ્યામા આવે છે અને એની
પમેથી કુલ ૧૪ લેવા માટે એ બીડ દુકડી તૈયાર ગહે છે જે
જે ટોળી કુલ લઈને ગામની પ્રદિક્ષણા ફરવા નીકરે કે તે વખતે તેના
સામા પક્ષવાળી દુન્ડી હોળીએ જ ખેંચી રહે છે ગામની પ્રદિક્ષણા
ફર ગયેલી દુન્ડીના જુવાનો કુલના ગદામા માટે ઝાડની નાની

નાની ડાળીઓ કાપીને પાસે ગળે કે જ્યાર પ્રતિષ્ઠા કરીને તે દુકડી ગામને ચોર પહોંચી જાય છે ત્યારે હાજી આગળ મેકેલી દુકડી પણ ઝાડની ડાળીઓ પાછા સંકલિતની કાપીને તેવાઝ ચઢીને કુલનાજી દુકડીનો આમનો કરે કે ચોરે ઉમેરી દુકડી આ દુકડીને ચોગ ઉપર ન ચડવા દેવા માટે સામા થાય છે એટલે આમ સામે જો ઝાડની ડાળીઓ (કાખગાઓ) થી સાગસામે મારવાનું સર કરે છે ચોર ચઢવા જનારા જુનાનોને નીચે પાડે કે, પડે છે, ઉમેા થાય છે એકમીત્ત એ ડાળીઓ મારે કે આની ગતિ ચોરા ઉપરની નળાગી દુકડી હોય તો નીચે ઉમેરી પાગી (દુકડી) ચોગ ઉપર ચઢી કુલ કમજો કરે છે અને ચોગ ઉપર ઉમેલી ટોળી મજબુત હોય તો નીચેની દુકડીને ડાળીઓના માગ મારી ચઢાવી નાખે છે એવડ જન્ને પાટીની વચ્ચે આમના આગેવાનો પડે છે અને નમત બધ કરે છે

આ નમનમા પણ કોઈને ડાળીઓ માગવાથી લોહી નીકળે કે તો કોઈને હાથમાં પગમાં કે વાસામાં ડાળીઓના માગથી (ભરોડ) નેર ઉડી ગહે કે લોહી મરી જાય કે છતાં આવા મારને તો તેઓ ધ્યાનમાં પણ લેતા નથી

બાપોદા માન વગેરે મહેંગના ગામોમાં પણ ઉપર પ્રમાણે કુલની રક્ષા કરવા માટે શુભ્ન એક્ટ્ર કુલને નર્ધ જ્યાર ગામને પ્રતિષ્ઠા કરના નીકળે કે ત્યાર કુલ ઉપાડવાવાગી ટોળી ખુની તનવારો સાથે કુલની રક્ષા કરવા નીકળે કે આ મધી મહેરોની મર્નાગી ભરેલી રમતો કે આવી રમતો મહેંગના દરેક ગામડે ગમાની હોય પણ આ પુસ્તના નેખર થીમાન મા દેવબાઈને દરેક ગામડાનો અનુમત નહિ તેથી જો આવતની વિશેષ દખીખત આહી લખી રાજાણી નથી

એવડ ગામમાં જ સાન મણીો ગોળ કાગમીન પરચઝ એરડાના મહેર બીમા બુગ, ગમ મોરો રા ગીડા ગણ તથા બીમા પરમન

વિગેરે જીવાનો બે હાથે ઉઘો કરી પોતાના ખંભા આગળ ધારી પોતાની પાછળ નાંખી દેતા.

મહેર જીવાનો બે હથેલી વચ્ચે નાગીએગ અને સોપારી રાખી જેવી નેરથી ભાંસક આપના કે સોપારી નાગીએગમાં રૂઢી જાય. દોસની વસ્ત્રી (દોરકુ) કમરની પાછળ ગોઠવણ સાથે બાંધીને નેરથી ગોઠવણ પહોળા કરીને તે વસ્ત્રી (દોરકુ) તોડી નાખના આવી આવી રમતો મહેરના દરેક રામે મહેરના જીવાનો રમતા અને ઘણા જીવાનોમાં આવું બળ હતું અને દળુ પણ છે. વાચનારને કદાચ આ વાત અનીચોક્તિ જેવી લાગજે પણ એમાં કાંઈ નવાઈ પામવા જેવી આવડત નથી.

દરેક માણસ પોતાની શારીરિક શક્તિ જેવી ખીલવવા માગે તેવી ખીલી શકે એ આપણે સમજના ખેસો જોવાથી ગણી શકીએ છીએ.

આવી શક્તિ ધરાવનારા મહેર જીવાનોના ખારાક પણ એવા પોષ્ટીક હતા દશ દેર ઘી હજમ (પચી જતુ) ચર્ધ જતુ અત્યારે પણ પાચ દેર સાન ગેર ઘી ખીનાગ મહેર જીવાનો દમની ધગવે છે.

ચાના ઉકાળા પી પી ને જેની જઠરાંખી ખગડી મઈ છે. તેવા માય દાંમલા જેવા માણસોને ખાશેર ઘી પચાવવાની શક્તિ હોતી નથી તો એવા માણસો આવી શારીરિક શક્તિ ક્યાંથી મેળવી શકે ?

અગાઉ મહેરને ઘેરે ઘેરે ગાયો બેસો ઘણી સખ્યામાં રહેતી મહેરને ઘેર કાંઈ અતીથી આવે તો પાણીને બદલે દુધ આપી રાજી થતા આજે એ મહેરનાં બાળકોને દહીં, દુધ, કે ઘીના દર્શન પણ થતાં નથી એ પણ એક સમયની બંધિદારી છે.

પોરબંદરની પ્રજામાં તથા મહેરોના સંતાનોમાં શારીરિક શક્તિ વધે તે માટે શ્રી હનુમાન જયંતી જેવા ઉત્સવ પ્રસંગે દોડવાની કુદવાની તથા ખીજી શારીરિક શક્તિ ખીજે તેવા મર્દાનગી ભરેલી રમતો રમાડીને પ્રજામાં એ રમત માટે ઉત્સાહ દીનપ્રતીદીન વધે તે માટે પોરબંદરના નામદાર મહારાજા શ્રી નટવર સિંહજી સાહેબ બહુ લાગણી ધરાવી રહ્યા છે ઉત્સવ પ્રસંગે આવી રમતોના પ્રયોગો કરાવીને અને તેઓને ધનામની સારી રકમો આપીને પ્રજામાં તેના પ્રચાર થાય અને પ્રજાના યુવાનોમાં શારીરિક શક્તિ વધે તેવી ભાવના શેવી રહ્યા છે.

હાલમાં પોરબંદર તાળાના કંડજ ગામના જુદા મહેર દોડવાની ૨૦ માર્ચની શરતમાં ક્રેટ નંબરે આપેલ છે રાજ્ય મહારાજા તથા યુદ્ધોપીયનો એ મહેરની જુદા અવસ્થા તથા ચરીરનો પાતળો બાંધો બાંધો જોઇ આશ્ચર્ય પામ્યા અને સ્વભાવીક ઉદ્દગારો નીકળી ગયા કે રાજ્ય સ જુદા મહેર પોરબંદરના મહારાજા બાપુ તો તેમને અતી પ્રેમ ભાવે મળ્યા.

ઠાકિયાવાડ સાર મગફ પાના ૮૬ થી.

લુનાગઢથી વાવન્ય તરફ નવ માર્ચ ઉપર ધંધુસર ગામ છે. ધંધુલી માસે ધંધુસરનું તળાવ જધાવ્યું તેના નામ ઉપરથી ગામનું નામ પડ્યું છે.

સંજવ એવો છે કે ધધ કે ધધુ એ નામ કોઈ મહેરનું હતું. ધંધુસરની પાળ ઉપર એક દીવનું મંદિર છે (તુરેલું છે) એ પાળ ધધુ મંદે જધાવ્યું હતું તે પછી ધંધુસર ઉજડ પડ્યું હતું. પછી મંદેર નોખા ડોચા દેવગણીખાએ તેને વસાવ્યું.

ઇ. સ. ૧૭૮૧માં ઉજડ થયું હતું અને ૧૮૩૩ માં પાણું વસાવ્યું તે વખતે દીવરાણીયા મહેર આતા અને રાખા સંમતે એ

१
 २
 ३
 ४
 ५
 ६
 ७
 ८
 ९
 १०
 ११
 १२
 १३
 १४
 १५
 १६
 १७
 १८
 १९
 २०
 २१
 २२
 २३
 २४
 २५
 २६
 २७
 २८
 २९
 ३०
 ३१
 ३२
 ३३
 ३४
 ३५
 ३६
 ३७
 ३८
 ३९
 ४०
 ४१
 ४२
 ४३
 ४४
 ४५
 ४६
 ४७
 ४८
 ४९
 ५०
 ५१
 ५२
 ५३
 ५४
 ५५
 ५६
 ५७
 ५८
 ५९
 ६०
 ६१
 ६२
 ६३
 ६४
 ६५
 ६६
 ६७
 ६८
 ६९
 ७०
 ७१
 ७२
 ७३
 ७४
 ७५
 ७६
 ७७
 ७८
 ७९
 ८०
 ८१
 ८२
 ८३
 ८४
 ८५
 ८६
 ८७
 ८८
 ८९
 ९०
 ९१
 ९२
 ९३
 ९४
 ९५
 ९६
 ९७
 ९८
 ९९
 १००

बुनागठना नवाण साडेमे गराम आये तेना दाणलो

॥ भो नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 नमो भगवते वासुदेवाय ॥ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

भगवते नमो भगवते वासुदेवाय ॥

ગામ ઉપર બે હુમલા કર્યા પણ એ હુમલા ધધુસરના મહેર બીમસી અરશી ચાપલીઆએ પાછા વાળ્યા હતા.

મહેર વસ્તી સને ૧૯૯૧માં ૨૩૮૫૦ ની ^૧ હતી. અગાઉના વખતમાં મહેર રાજ્યના મોટા આધાર હતો. ત્યાર બાદ હમરનું લશ્કર બેળું કરી શકતા હતા. સરદાર પોતાનામાંથી જ નીમતા. તેનામાં પુનઃ લગનનો રીવાજ છે. બીજા વખતમાં રજપુતોને મળતા છે તેઓ મહેમાનોની ખાતર ગમ્મનારા સાદા અને અતી માયાળુ છે.

(કાડિયાવાડ એ નામના પુસ્તકમાં છે.)